

ANADOLU ÖĞRETMEN LİSELERİ

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

12. SINIF

DERS KİTABI

YAZARLAR

Zehra YAŞAYAN
Filiz TOPÇU

DEVLET KİTAPLARI
ÜÇÜNCÜ BASKI

....., 2014

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 5699

DERS KİTAPLARI DİZİSİ.....: 1524

14.?.Y.0002.4228

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Selma BEKÇİ KOÇASLAN

Dil Uzmanı

Cengiz MÜFETTİŞOĞLU

Program Geliştirme Uzmanı

Zehra YALÇINKAYA

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Prof.Dr. Ayşe Esra ASLAN

Rehberlik Uzmanı

Pınar AYDIN

Görsel Tasarım Uzmanı

Nuriye SEMİZ

ISBN 978-975-11-3632-9

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2011 gün ve 38 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile üçüncü defa 26.621 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

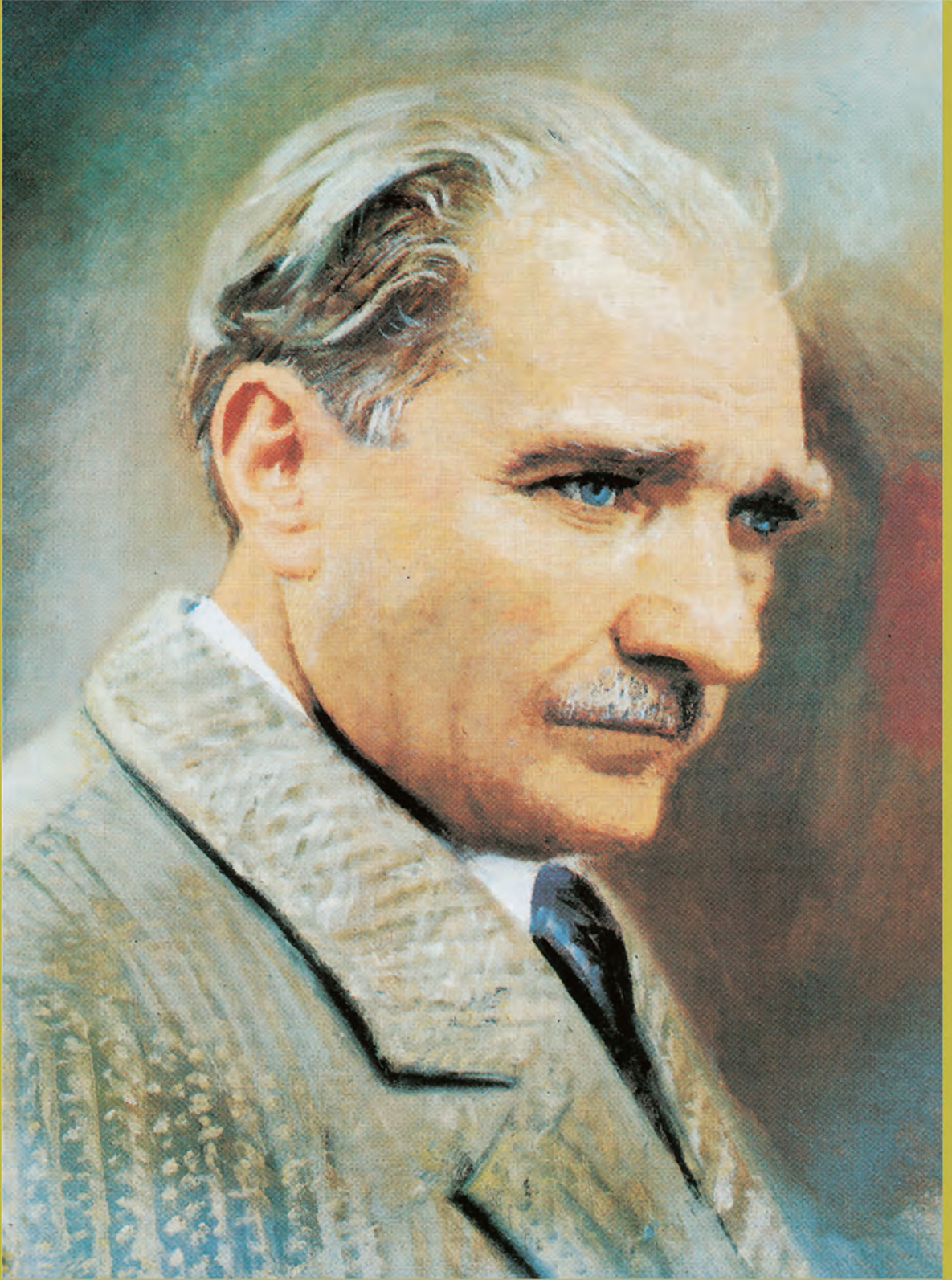
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI	1-2
---------------------------	-----

I. ÜNİTE: TÜRK EĞİTİM TARİHİNE GİRİŞ

A. TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN AMACI VE ÖNEMİ	4-9
---	-----

B. EĞİTİM TARİHİNİN İLİŞKİLİ OLDUĞU BİLİMLER VE ALANLAR	10
---	----

1. Tarih	12
----------------	----

2. Siyaset	13
------------------	----

3. Hukuk	13
----------------	----

4. Sosyoloji	14
--------------------	----

5. Eğitim	14
-----------------	----

6. Ekonomi	15
------------------	----

7. Kültür, Edebiyat, Sanat	15
----------------------------------	----

C. TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN DÖNEMLERİ	16
--	----

Ç. İLK TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM	18
--	----

1. Hunlarda Eğitim	19
--------------------------	----

2. Göktürklerde Eğitim	20
------------------------------	----

3. Uygurlarda Eğitim	22
----------------------------	----

Ölçme ve Değerlendirme	25
------------------------------	----

II. ÜNİTE: İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRA TÜRKLERDE EĞİTİM

A. İSLAMİYET'İN KABULÜNÜN TÜRK TOPLUMUNA ETKİLERİ	28
---	----

B. KARAHANLILARDA EĞİTİM	33
--------------------------------	----

1. Eğitim Kurumları ve Özellikleri	34
--	----

2. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler	36
---	----

C. SELÇUKLULARDA EĞİTİM	41
-------------------------------	----

1. Eğitim Kurumları ve Özellikleri	41
--	----

2. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler	50
---	----

Ç. OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM	60
-------------------------------------	----

1. Geleneksel Eğitim Kurumları ve Özellikleri	62
---	----

2. Eğitimde Yenileşme Hareketleri ve Sonuçları	72
--	----

3. Yeni Eğitim Kurumları ve Özellikleri	74
---	----

4. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler	83
Ölçme ve Değerlendirme	87

III. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

A. MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE EĞİTİM

1. Eğitimin Genel Durumu	92
2. Millî Eğitimle İlgili Hazırlık Çalışmaları	93

B. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1. Öğretim Birliğinin Sağlanması	102
2. Eğitimin Millî Olması	104
3. Çağdaş Eğitim Anlayışının Benimsenmesi	106
4. Eğitimin Demokratik Olması	108
5. Laik Eğitim Anlayışının Benimsenmesi	109
6. Karma Eğitim Anlayışının Benimsenmesi	110

C. ATATÜRK'ÜN EĞİTİMLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Ç. CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİMDE GELİŞMELER

1. Okul Öncesi ve İlköğretimde Gelişmeler	117
2. Ortaöğretimdeki Gelişmeler	124
3. Yükseköğretimdeki Gelişmeler	127
4. Yaygın Eğitimdeki Gelişmeler	133

D. TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN GELİŞİMİ

E. EĞİTİME KATKIDA BULUNAN DÜŞÜNÜRLER

Okuma Metni: "Eşekli Kütüphaneci"	150
Ölçme ve Değerlendirme	151

Cevap Anahtarları

Sözlük

Kaynakça

KİTABIMIZI

Hazırlanalım

1. Eğitim ve tarih kavramları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Günümüz eğitim uygulama ve sorunlarının anlaşılmasında g yararları olabilir?

Hazırlanalım: Önceki bilgilerin harekete geçirilmesini, derse dikkat çekmeyi sağlayacak soruları ve çalışmaları kapsar.

17. Etkinlik

Verilen anayasa ve kanunları inceleyerek veya MEB'in eğitiminin temel ilkeleri hakkında bilgi edininiz. Yaptığınız etkinliği tamamlayınız.

Araştıralım: Yazılı, görsel kaynaklar ve *İnternet*'ten yeni bilgiler elde etmeye yönelik becerileri kapsar.

26. Etkinlik

Aşağıda Osmanlı dönemindeki eğitimle ilgili önermeler sütununa "Y" sütununa "X" isareti k

Bulalım: Verilen malzeme üzerinden doğru bilginin seçilmesini kapsar.

3. Etkinlik

Aşağıdaki önermelerle ilgili olarak "Katılıyorum".

Benim Görüşüm: Kişisel görüşler doğrultusunda değerlendirme yapabilme becerilerini kapsar.

24. Etkinlik

Aşağıda Osmanlı Devleti'nin Yenileşme Dönemi düst

Ben Kimim?: Önem taşıyan kişilerin, verilen ipuçlarından yararlanılarak tespit edilmesini kapsar.

13. Etkinlik

Hacı Bektaş-ı Veli hakkında verilen aşağıdaki bilgileri ince

Paylaşalım: Araştırılan ya da verilen bilgilerin, sınıf ortamında öğrenciler arasındaki paylaşımını kapsar.

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Ölçme-Değerlendirme: Türk eğitim tarihi öğretim programında ölçme, öğrencilerin kazanım ve becerileri ne kadar edindiklerini ortaya koyan bir süreci kapsar.

Konuya özgü kullanılan etkinlikleri kapsar:

Fotoğraf Yorumlayalım: Fotoğraflarla ilgili çıkarımlarda bulunulmasını kapsar.

Venn Şemasıyla İnceleyelim: Matematiksel görsellerin kullanılmasıyla ortak farklı özelliklerin belirlenmesini kapsar.

A'dan Z'ye Öğrendiklerim: Konuyla ilgili kazanım ve becerilerin ne kadar edinildiğini kapsar.

1 Olay 2 Yorum: İncelenen konuyla ilgili yaklaşımların karşılaştırılıp analiz edilmesini kapsar.

TANIYALIM

Düşünelim: İncelenecek malzemenin (metin, şiir) değerlendirilmesini ve konu hakkında düşünce üretilmesini kapsar.

İnceleyelim: Eleştirel düşünme, keşfetme, iletişim, araştırma becerilerini geliştirmeye yönelik süreci kapsar.

Tartışalım: Düşünce yetisini, konu hakkında yorum geliştirme ve savunabilme becerisini kapsar.

Yazalım: Verilen veya üretilecek bilgi ve düşüncelerin kâğıda (defter, kitap) aktarılmasını kapsar.

Karşılaştıralım: Olgu, olay, kişi, durum, metin gibi verilerin karşılaştırılarak çıkarımda bulunulmasını kapsar.

Sunalım: Hazırlığı yapılmış çalışmaların sınıf ortamında sunulmasını kapsar.

Bilgi Notu: Bilimsel nitelik taşıyan, konuyu desteklemeye yönelik entelektüel bilgileri kapsar.

5. Etkinlik

Aşağıda, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Maarif

2. Etkinlik

Aşağıda Osmanlı Devleti'nin klasik (geleneksel) dönem

10. Etkinlik

Aşağıda Osmanlı dönemine ait bazı yaygın eğitim kurumları

12. Etkinlik

Yunus Emre ile ilgili verilen bilgilerden yola çıkarak aşağıda

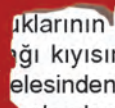
5. Etkinlik

Aşağıda Türk toplumunun İslamiyet'in kabulüyle karşılaşılan yerleri karşılaştırılarak verilmiştir. Boş bırakılan yerleri

14. Etkinlik

Bildiğiniz Nasrettin Hoca fıkralarını eğitici bakış açısı

1. Etkinlik

İslamın Bulgarlar, bazı kaynaklarca ilk Müslüman

Gezelim: Konuyu destekleyen gezi ve incelemeleri kapsar.

Sorgulayalım: Verilen bilgilerin edinilmişlik düzeylerinin saptanmasını ve bunların ifade edilmesini kapsar.

Panel Hazırlayalım: Yapılacak panel ve basamaklarını kapsar.

Okuma Parçası: Ünite sonunda üniteye bakış açısını pekiştiren, daha ayrıntılı anlatılmış bir konuyu kapsar.

Ön Çalışma: Daha sonra yapılacak etkinlikler için araştırma ve incelemeleri kapsar.

1. ÜNİTE

TÜRK EĞİTİM TARİHİNE GİRİŞ

Konular

- A. Türk Eğitim Tarihinin Amacı ve Önemi
- B. Eğitim Tarihinin İlişkili Olduğu Bilimler ve Alanlar
- C. Türk Eğitim Tarihinin Dönemleri
- Ç. İlk Türk Devletlerinde Eğitim

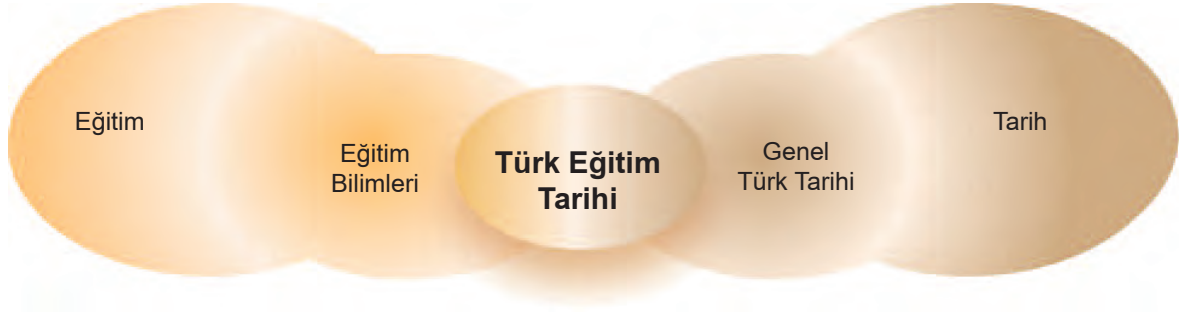

TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN AMACI VE ÖNEMİ

Hazırlanalım

1. Eğitim ve tarih kavramları size neler hatırlatıyor?
2. Geçmiş bilmek, günümüz eğitim uygulama ve sorunlarının anlaşılmasında yarar sağlar mı?

Eğitim tarihi, eğitimin zaman içinde izlediği yolu inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitim bilimlerinin bir dalı olarak eğitim fakültelerinde ve ilgili enstitülerde araştırılmaktadır. Tüm bilim dalları gibi eğitim bilimleri de kendi akademik geçmişini belgelemektedir. Türk eğitim tarihi, Türklerin eğitim alanındaki geçmişini araştırarak günümüz eğitim uygulama ve sorunlarına çözüm bulmak, geleceğe dönük planlama yapmak için yararlanabileceğimiz veriler sunar.

Türk Eğitim Tarihinin Kapsamı, Amacı ve Önemi

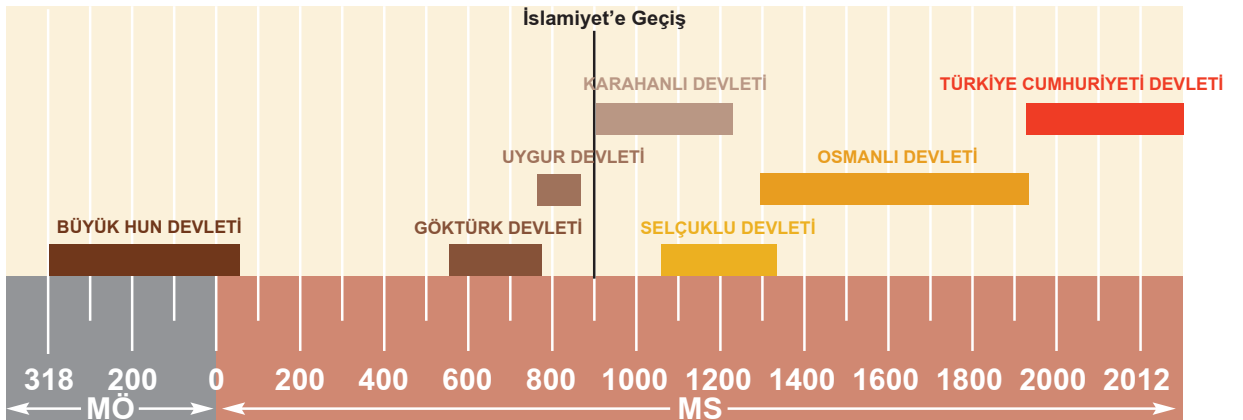

1. Etkinlik

İnceleyelim

1. Türk eğitim tarihinin zaman bakımından incelenmesi:

Aşağıdaki tarih şeridini inceleyip tarihte kurulan bazı Türk devletlerinin tarih şeridindeki konumunu belirleyiniz. Bu devletler arasındaki kronolojik ardışıklığı göz önünde bulundurarak bunların eğitim sistemleri arasında nasıl bir ilişki bulunabileceği ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

Türk eğitim tarihi, bilinen ilk Türk toplumları ile başlayıp günümüze kadar sürer. Kitabımızda bu toplumlardan bazılarının eğitim uygulamalarını inceleyeceğiz.

2. Türk eğitim tarihinin konu bakımından incelenmesi

Aşağıdaki şemada Türk eğitim tarihinin kapsamına giren, geçmişten günümüze uzanan süreç içinde incelenen eğitim ve öğretim ile ilgili konular bulunmaktadır.

Eğitim ve öğretimle ilgili kavramların açıklanması, örneklendirilerek anlaşılmasının sağlanması, gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının kavranması, dönemler arası benzerlik ve farklılıkların nedenlerinin açıklanması, günümüz uygulamalarının yorumlanması, bazı olgu, kavram, kurum, kuruluş ve anlayışların zaman içinde değişimi gibi konular Türk eğitim tarihinin kapsamına girer.

Görülüyor ki Türk eğitim tarihinin konu kapsamı çok geniştir. Bunun nedenleri, eğitimin kapsamının geniş olması ve konuların uzun bir zaman kesiti içinde ele alınmasıdır.

2. Etkinlik

Yazalım

Türk eğitim tarihinin incelediği konulardan biri de öğretmen yetiştirmede ve öğretmen niteliklerinde zaman içinde ortaya çıkan değişimlerdir. Sizce günümüz öğretmenleri hangi niteliklere sahip olmalıdır? Aldıkları eğitim, çağdaş ve etkin bir eğitim vermek için yeterli midir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

Ön Çalışma/Okul Dışı: Sınıfımızda üç gruba ayrılarak Türk eğitim tarihinin kültür, edebiyat ve sanatla ilişkisini araştıralım (15. sayfadaki 9. etkinlik için).

3. Amacı ve Önemi

3. Etkinlik

Benim Görüşüm

Aşağıdaki önermelerle ilgili seçeneklerden uygun bulduklarınızı “√” ile işaretleyiniz. Yanıtların hangi önermelerde ve nasıl yoğunlaştığını tespit edip ulaştığınız sonuçları sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Türk Eğitim Tarihini İnceleyerek;	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum
Geçmişten günümüze eğitim tarihinin geçirdiği aşamaları kavrayabiliriz.	☐	☐	☐
Eğitime katkı sağlamış Türk düşünürlerinin görüşlerini öğreniriz.	☐	☐	☐
Kurulan Türk devletlerinin siyasi tarihlerini öğreniriz.	☐	☐	☐
Eğitimde geçmişten bugüne yaşanan nicel ve nitel gelişmeleri karşılaştırabiliriz.	☐	☐	☐
Eğitimin sadece çocuklar ve gençler için olduğunu öğreniriz.	☐	☐	☐
Eğitimin diğer bilimsel alan ve disiplinlerle ilişkisini görebiliriz.	☐	☐	☐
Öğrencilerin psikolojik gelişiminde eğitimin rolünü ve etkisini değerlendiririz.	☐	☐	☐
Türkiye'nin bugünkü eğitim sorunlarını anlayabilmek için geçmişin değerlendirmesini yapabiliriz.	☐	☐	☐
Türk devletlerinde eğitim sisteminin tarihimiz boyunca aynı hedeflere ulaşmayı amaçladığını görürüz.	☐	☐	☐
Eğitim anlayışının toplumsal, askerî ve ekonomik yapıyla ilişkisini ortaya koyabiliriz.	☐	☐	☐
Geçmişten günümüze ortaya konulmuş tüm felsefi akımları inceleriz.	☐	☐	☐
Türkiye'de eğitimin tür, yöntem ve teknikler vb. bakımından gelişim sürecini kavrayabiliriz.	☐	☐	☐
Toplumca benimsenmiş ideal insan tipinin yetişmesi için yapılan uygulamaları görebiliriz.	☐	☐	☐
Eğitimle ilgili çıkan önemli kanun tüzük ve yönetmeliklerin içeriğini anlayabiliriz.	☐	☐	☐
Türk devletlerinde eğitimin özellikleri ve eğitimi şekillendiren etkenler hakkında bilgi sahibi oluruz.	☐	☐	☐
Eğitim tarihimizdeki önemli kurum ve uygulamaları inceleyebiliriz.	☐	☐	☐

Türk eğitim tarihi, Türklerin eğitim anlayış ve uygulamalarını inceleyerek dönemsel özellikleri ve zaman içinde ortaya çıkan farklılıkları belgelerle ortaya koyar. Dönemsel özellik ve farklılıkların değerlendirilmesi, günümüz eğitim sorunlarının daha iyi anlaşılmasına ve çözülmesine yardımcı olur.

4. Etkinlik

Yazalım

1. Aşağıda iki farklı dönemden kesitler sunan kurgusal metinlere yer verilmiştir. Boş bırakılan yerleri hayal gücünüzü kullanarak tamamlayınız.
2. Türk eğitim tarihini öğrenmenin ne gibi yararları olabilir? “3. Etkinlik” ve bu etkinlikte yaptığınız çalışmadan yola çıkarak düşüncelerinizi defterinize yazınız.

— Ben Ali Aydın. Yetmiş beş yaşında, emekli bir ilkokul öğretmeniyim. Bundan yıllar önce Akmeşe Köyü İlkokulunda göreve başladığımda...

• Tren veya otobüsle şehre ulaştıktan sonra köye gitmek için de at arabasıyla yolculuk etmek gerekiyordu.

• Okul, tek derslikliydi.

• Okulun tek öğretmeniydim.

• Tüm sınıfları bir arada eğittim.

• Toplam 27 öğrencim vardı.

• Öğrencilerimin 2'si kız 25'i erkek idi.

• Okulumuz, hiçbir teknik ve sosyal imkâna sahip değildi.

• Okulun temizlik ve boya işlerini öğrencilerim ve köylülerle birlikte yapıyorduk.

— Ben Ayla Çelik. Yirmi iki yaşında, üniversiteden yeni mezun bir sınıf öğretmeniyim. Akmeşe Köyü İlköğretim Okulunda görev yapıyorum...

• Uçakla şehre geldikten sonra köye ulaşmak için bir münibüse bindim.

•

•

•

•

• “Haydi Kızlar Okula” kampanyasıyla birlikte kız öğrencilerimin sayısı, erkek öğrencilerimin sayısına yaklaştı.

• Okulumuzda spor salonu ve bilgisayar laboratuvarı bulunmaktadır.

•

5. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda eğitimle ilgili geçmişten günümüze devam eden bazı sorunlar verilmiştir. Bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinizi noktalı yerlere yazınız.

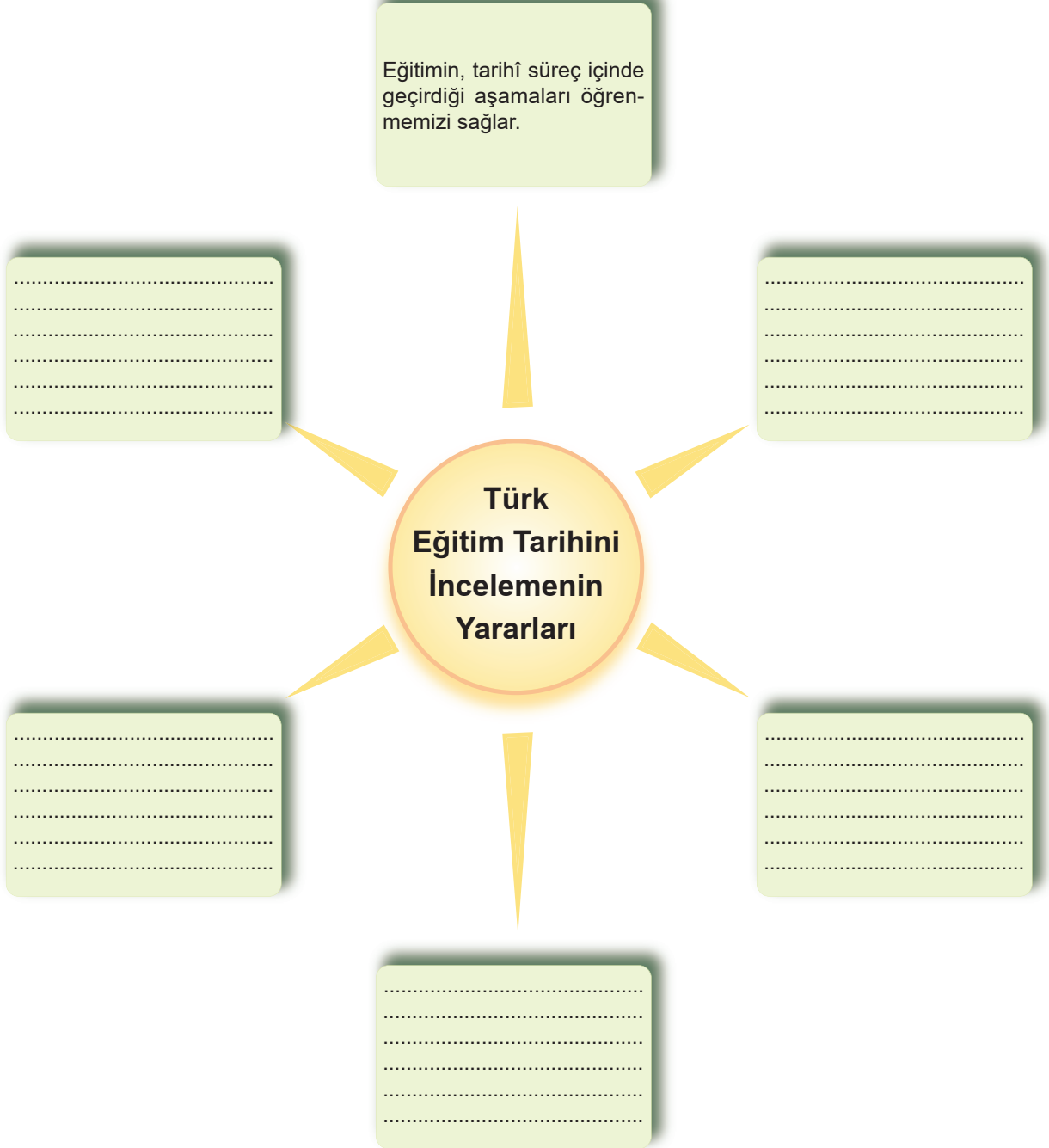
Sorunlar	Çözüm Önerilerim
Bazı branşlarda öğretmen sayısı yetersizdir.	İhtiyaç duyulan alanlarda öğretmen sayısını arttırmak için öğrencileri ilgili alanlara yönlendirecek çalışmalar yapılabilir.
Eğitime ayrılan mali kaynaklar yetersizdir.	
Eğitim, değişen dünyanın sosyo-ekonomik şartlarına uyum sağlamada yetersizdir.	
Kırsal kesimde okullaşma oranı daha düşüktür.	
Kız çocuklarının öğrenime devam oranı erkeklere göre düşüktür.	
Eğitmcilerin yaşadığı ekonomik zorluklar eğitimi olumsuz etkilemektedir.	
Eğitimde teknoloji yeterince kullanılmamaktadır.	
Eğitim ve istihdam arasında sağlıklı bir ilişki kurulamamaktadır.	
Nüfusun genç olması ve belirli şehirlerde yoğunlaşması eğitim kalitesini düşürmektedir.	

6. Etkinlik

Yazalım

Daha önceki çalışmalarınızdan yola çıkarak Türk eğitim tarihini incelemenin faydaları konusunda çıkarımlarda bulununuz. Ulaştığınız sonuçları şemadaki noktalı yerlere yazınız.

Ön Çalışma/Okul Dışı: Anayasa'mızdaki eğitimle ilgili maddeleri araştıralım (13. sayfadaki 5. etkinlik için).

EĞİTİM TARİHİNİN İLİŞKİLİ OLDUĞU BİLİMLER VE ALANLAR

Hazırlanalım

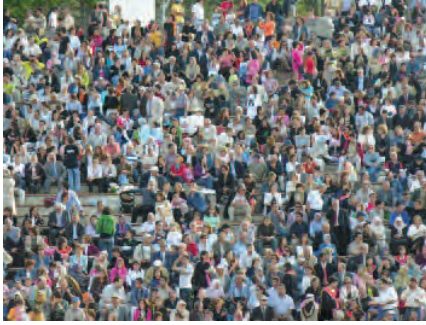
1. Bilim ve alan sözcüklerinin size neler ifade ettiğini söyleyiniz.
2. Eğitim tarihi sizce hangi bilim dallarının verilerinden yararlanır?

1. Etkinlik

Fotoğraf Yorumlayalım

Aşağıdaki fotoğrafları inceleyerek hangi bilim dalları ve alanlarla ilgili olabileceklerini belirtiniz.

Her sosyal bilim, herhangi bir olay/olgunun kendisi ile ilgili yönünü incelemektedir. Oysa sosyal gerçeklik bir bütündür. Bu bütünlüğü açıklayabilmek için sosyal bilimler, iş birliği yapmak zorundadır. Sonuçta her bilim dalı, diğer bilimlere katkıda bulunarak ve onlardan faydalananarak varlığını sürdürmektedir.

2. Etkinlik

Bulalım

Aşağıda metin kutucukları içinde, eğitim tarihi alanında önemli çalışmalar yapmış ve çok sayıda bilim adamının yetişmesine önayak olmuş bir akademisyen olan Prof. Dr. Yahya Akyüz'ün, araştırmalarında bir konuya nasıl çok boyutlu baktığını gösteren kurgusal bir araştırma süreci verilmiştir. Metinlerin her biri, eğitim tarihinin diğer bilim ve alanlarla ilişkisini belirtmektedir. Bilim dalları ile bunlara ait açıklamaları örnekteki gibi eşleştiriniz.

1. Siyaset	5. Sosyoloji
2. Hukuk	6. Eğitim
3. Ekonomi	7. Kültür-Sanat-Edebiyat
4. Tarih	

Cumhuriyet Dönemindeki gelişmeler sonucunda ortaya çıkan eğitim anlayışı ve uygulamalarını araştırdım.

...

Cumhuriyet Döneminde değişen ve zenginleşen ulusal değerlerin yeni nesillere nasıl aktarıldığını araştırdım. Ayrıca bu dönemin yazı dilini, bu döneme ait anı, hikâye, roman türlerindeki edebî eserler ile resim, heykel, gibi sanat dallarının ürünlerini inceledim.

7

Araştırmamı yaparken, birçok kaynağı taramdım. Örneğin o dönemin gazete, dergi, arşiv vesikalarını ve fotoğraflarını da inceleyerek eğitimle ilgili veriler topladım.

...

Cumhuriyet Dönemi politikalarının eğitim program ve uygulamalarını nasıl etkilediğini, cumhuriyet değerlerinin yeni nesillere aktarılmasında eğitimden nasıl yararlandığını araştırdım.

...

Osmanlı döneminden miras kalan eğitim sorunlarının Cumhuriyet Döneminde çözümlenebilmesi için yapılan yasal düzenlemeleri, bunların ne amaçla yapıldığını ve uygulamaların topluma nasıl yansıdığını araştırdım.

...

Cumhuriyet öncesi ve sonrasında eğitimin toplum yapısı üzerindeki etkisini, cumhuriyet rejiminde yetiştirilmek istenen insan modelinin özelliklerini araştırdım.

...

Cumhuriyet Döneminde eğitime ayrılan bütçe, bu bütçenin kullanıldığı yerler ve eğitim alanında yapılan yatırımlarla ilgili verileri topladım.

...

Prof. Dr. Yahya Akyüz

1941'de Çanakkale'de doğmuştur. 1963'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuştur. 1967'de Fransa'da yüksek lisans ve doktorasını yapmıştır. 1968'de Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesine asistan olarak girmiştir. 1972'de doçent, 1980'de profesör olmuştur.

Türk eğitim tarihi alanında önemli araştırmalar yapmış olan Yahya Akyüz, Türk eğitim tarihi ile ilgili ilk kitabını 1966'da Fransa'da yayımlamıştır.

Kendi olanakları ile ABD'de University of Central Florida College of Education (Yuniversity of Sentrl Florida Kalıc of Edukeyşin: Merkezî Florida Üniversitesi Eğitim Fakültesi)da "misafir profesör" olarak araştırmalar yapmıştır.

1. Tarih

3. Etkinlik

Yazalım

Aşağıdaki kurgusal açık oturumu okuyunuz. Konuşmacıların tarih biliminden hangi örneklerde nasıl yararlandıklarını belirleyerek noktalı alana yazınız.

1. Konuşmacı: “Çocukların eğitim hayatına erken başlaması, onların duyuşsal ve bilişsel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Biz geçmişte beş altı yaşındaki çocukların sıbyan mektebinde, hocanın önünde rahlede diz çökerek oturduğu dönemleri ve bunun çocuk üzerindeki etkilerini biliyoruz.”

2. Konuşmacı: “Doğrudur. Ama değişen dünya şartlarında sıbyan mekteplerindeki eğitimi tartışmak gereksizdir. Gelişmiş ülkelerin de geçmişine bakarsak Orta Çağda yaşadıkları tablo ortada. Önemli olan, geçmişteki uygulamaların olumsuz ve olumlu yanlarına bakılarak şu an ve gelecekte neler yapılabileceğidir.”

3. Konuşmacı: “Ülkemizde temel eğitimin dokuz yıla çıkarılması kararı gündemde. Değişen sosyoekonomik şartlar, kentleşme, bilimsel ve teknolojik gelişmeler bunu zorunlu kılmakta. Çağdaş dünyada yer almak için başka şansımız da yok.”

Tarih, toplumsal olayları belgelere dayanarak inceleyen bir bilimdir. Diğer sosyal bilimlere olduğu gibi Türk eğitim tarihine de veriler sunmakta, yer-zaman, neden-sonuç ilişkisi içinde sahip olduğu belgelerle olay ve olgulara ışık tutmaktadır.

2. Siyaset

4. Etkinlik

Inceleyelim

Aşağıda verilen şemayı, Türk eğitim tarihi ve siyaset bilimi ilişkisi açısından inceleyiniz.

Siyaset bilimi; devletin örgütlenmesi, çeşitli yönetim biçimlerinin karşılaştırılması, anayasa hukuku gibi alanlardaki çalışmaların yanı sıra eğitim politikalarının durumunu da irdelemektedir. Ülkemizin eğitim politikası, gelecekte görülmek istenen insan modelini yetiştirmeye dayalıdır. Bu, millî eğitimin temel ilkelerinde açıkça belirtilmiştir.

3. Hukuk

5. Etkinlik

Yazalım

Türk millî eğitiminin yasal çerçevesini değerlendirmek amacıyla, Anayasa'mızda yer alan eğitimle ilgili maddelerden dördünü aşağıdaki alana yazınız. Bu maddeleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Anayasa	
1.	
2.	
3.	
4.	

Hukuk, toplumsal ilişkileri düzenleyen, uyulması zorunlu kurallar bütünüdür. Hukuk kurallarının uygulanması için yasama organınca (Türkiye Büyük Millet Meclisi) yasalar çıkarılır. Eğitim kurumlarının açılışı, işleyişi gibi konular, yasal düzenlemelerle yapılır. Tüm yasalar, kaynağını Anayasa'dan alır.

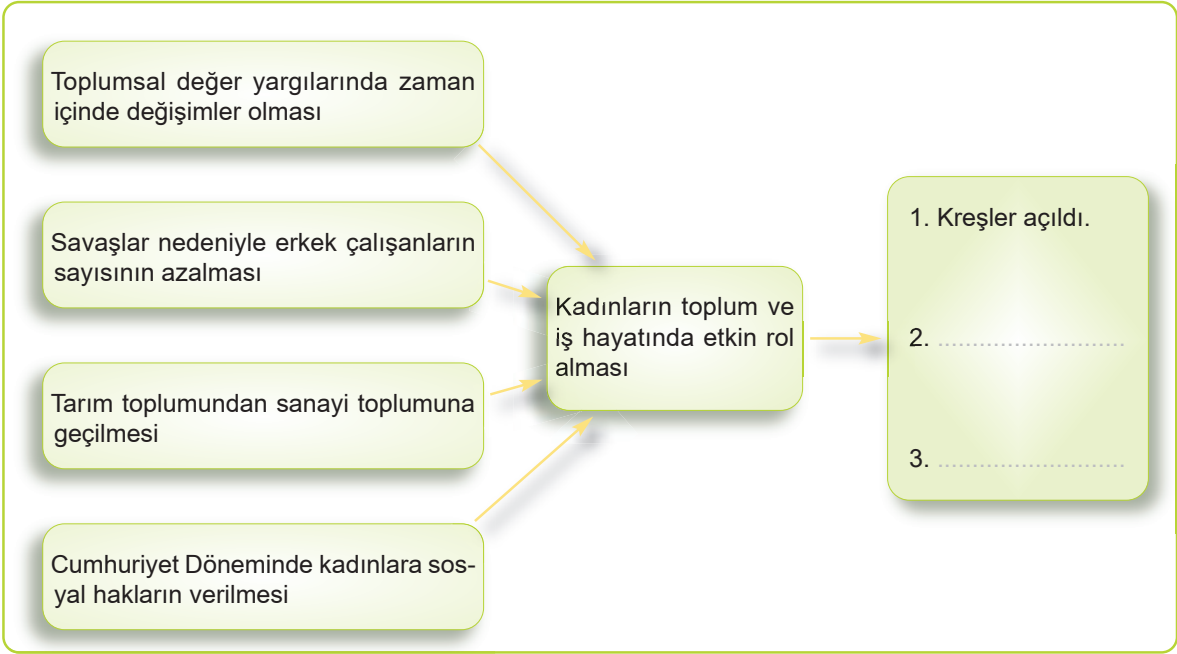
4. Sosyoloji (Toplum Bilimi)

6. Etkinlik

Yazalım

Kadınların iş hayatında etkin roller oynamaya başlaması sosyolojik bir olgudur. Aşağıdaki şemada bu olguyu ortaya çıkaran nedenler verilmiştir. Kadınların toplum ve iş hayatında etkin rol almasının eğitimde meydana getirdiği sonuçları noktalı yerlere yazınız.

Eğitim tarihimizdeki bazı uygulamaları doğru anlamak, birtakım sorunlara çözüm bulmak için toplum biliminden de yararlanmak gerekmektedir. Özellikle eğitim bilimlerinin bir alt dalı olan eğitim sosyolojisi, çeşitli verilerle bu konudaki gereksinimleri karşılayabilmektedir; eğitim kurumları, eğitimin diğer bilimlerle ilişkileri, eğitimin işleyişi, işlevleri, eğitim kurum ve örgütlerinin sosyal özelliklerinin açıklanması gibi.

5. Eğitim

7. Etkinlik

Tartışalım

Eğitim tarihimiz boyunca, eğitimcilerin eğitime bakış açıları birbirinden farklı olmuştur. Bu durum, “Eğitimde Yöntem” konusunda da geçerlidir. Eğitimin karakteristik özelliği itibarıyla bu görüşleri, “Eğitimde kültürel aktarım öne çıkar.” ve “Eğitimde bilgi üretimi öne çıkar.” gibi iki temel noktada toplamak mümkündür.

Sizce, eğitimde kültür aktarımı mı bilgi üretimi mi öne çıkmalıdır? Sınıfta iki gruba ayrılarak münazara tekniğiyle tartışınız.

Eğitim bilimi, insan davranışları ve bunları değiştirme yolları ile ilgilendiği için hemen hemen tüm bilim dalları ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilidir. Kuram, uygulama, eğitim kurumları, düşünürler ve eğitimciler gibi bileşenleri ile eğitim bilimi; eğitim tarihinin hareket noktasını ve temelini oluşturmaktadır.

6. Ekonomi

8. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıdaki tabloda, Millî Eğitim Bakanlığının genel bütçeden aldığı paylardan bazı yıllara ait olanları verilmiştir. Bu tabloya göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. 1923 yılında eğitime ayrılan payın düşük olmasının nedenleri neler olabilir? Tartışınız.
2. Bazı yıllarda eğitime ayrılan payın arttığı görülmektedir. Bunun sebeplerinin neler olabileceği üzerinde tartışınız.

Yıllar	Genel Devlet Bütçesi	MEB Bütçesi (TL)	Oranı (%)
1923	109.178	3.573	3,2
1950	1.487.209	176.444	11,8
1973	60.953.023	8.921.994	14,6
2005	153.928.792.910	14.882.259.500	9,6
2008	216.988.031.000	22.915.565.000	10,5
2011	312.500.000.000	34.112.163.000	10,9

meb.gov.tr

İnsanların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin üretimini, bölüşümünü ve tüketimini konu alan bir sosyal bilim olan ekonomi, eğitim faaliyetlerini de etkilemektedir. Eğitim bilimi; insan gücü kaynağının planlanması, yetiştirilmesi ve eğitimdeki bütün kaynakların etkin bir biçimde kullanılması konularında, maliyet-verim analizi çalışmalarında ekonomi biliminin yöntem ve verilerinden yararlanır.

7. Kültür, Edebiyat, Sanat

9. Etkinlik

Sunalım

Sınıfınızda üç denk gruba ayrılınız. Grup olarak eğitim tarihi-kültür, eğitim tarihi-edebiyat, eğitim tarihi-sanat ilişkisi konularından birini kapsayan bir sunu hazırlayınız. Sunum yapmak üzere bir grup sözcüsü seçerek çalışmanızı sınıfınızla paylaşınız.

Kültigin adına dikilen heykellerden biri

Uygur alfabesiyle yazılmış bir metin

Pazırık Halısı

Kültür, bir topluma ve halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür. Buna toplumun kimliği de denilebilir. Kültürün içinde dil, edebiyat, sanat, tarih, toplumsal yapı gibi unsurlar yer alır. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarımında dil ve edebiyat büyük önem taşır. Eğitim kurumları ve eğitimciler de bu aktarımda önemli bir role sahiptirler.

TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN DÖNEMLERİ

Hazırlanalım

1. Eğitim tarihi neden dönemlere ayrılarak inceleniyor olabilir?
2. Türk eğitim tarihini dönemlere ayırarak incelemek, ne gibi faydalar sağlayabilir? Tartışınız.

1. Etkinlik

Bulalım

Aşağıdaki tabloda Türk eğitim tarihinin üç ana dönemi ve bu dönemlerdeki konu başlıkları verilmiştir. Tablonun alt kısmında verilen kelimelerin hangi dönem ya da dönemlere ait olabileceğini bularak noktalı yerlere yazınız. Bazı özellikler birden fazla döneme ait olabilir.

1

2

3

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

1. Hunlarda Eğitim
2. Göktürklerde Eğitim
3. Uygurlarda Eğitim

.....

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRA TÜRKLERDE EĞİTİM

1. Karahanlılarda Eğitim
2. Selçuklularda Eğitim
3. Osmanlılarda Eğitim

.....

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

1. Millî Mücadele Döneminde Eğitim
2. İnkılaplar Döneminde Eğitim

.....

Çağdaş eğitim	Usta-çırak ilişkisiyle eğitim	Ezber ve taklide dayalı eğitim	Din ağırlıklı eğitim	Mesleki ve teknik eğitim
Obalarda savaş eğitimi	Tezhip, hat, el sanatları eğitimi	Okul öncesi eğitim	Tekke ve zaviyelerde eğitim	Karma eğitim
Modern sanat ve müzik eğitimi	Eleştirel düşünmeyi temele alan eğitim	Destanlar, atasözleriyle eğitim	Kız-erkek tüm çocuklar için askerî eğitim	Medreselerde eğitim

Türk eğitim tarihini dönemlere ayırmak, Hunlardan günümüze kadarki süreçte eğitimimizin seyrini daha iyi görebilmemizi sağlar. Türk toplumunu derinden etkilemiş olan iki olay, İslamiyet'in Türklerce kabulü ve cumhuriyetin ilanı, Türk eğitim tarihi açısından da dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Buna göre Türk eğitim tarihi, üç ana döneme ayrılır: (1) İlk Türk Devletlerinde Eğitim, (2) İslamiyet'in Kabulünden Sonra Türklerde Eğitim, (3) Cumhuriyet Döneminde Eğitim.

2. Etkinlik

Bulalım

Aşağıda eğitim tarihimizdeki bazı gelişmeler ve durumlar verilmiştir. Gerektiğinde kitabınızın ilgili bölümlerine göz atarak bunların ait oldukları dönemleri örnekteki gibi işaretleyiniz. Bazı gelişmeler ve durumlar birden fazla döneme ait olabilir.

Gelişme ve Durumlar	İlk Türk Devletleri Dönemi	İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Dönem	Cumhuriyet Dönemi
Askerî ve teknik okullar açılır.	☐	☐	☐
Ailenin eğitimdeki rolü önemlidir.	☐	☐	☐
Eğitimde öğrenci merkezli teknikler kullanılmaz.	☒	☒	☐
Eğitim, devlet okullarında ve parasızdır.	☐	☐	☐
Eğitimde vatan ve millet sevgisinin verilmesi önemlidir.	☐	☐	☐
Halı, kilim, maden işlemeciliği, minyatür gibi alanlarda geleneksel eğitim ağırlıktır.	☐	☐	☐
Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi Yasası) çıkarılır.	☐	☐	☐
Temel amaç, "alp" tipi insan yetiştirmektir.	☐	☐	☐
Millet Mektepleri açılır.	☐	☐	☐
Dinî eğitim ve naklî bilimlere öncelik verilir.	☐	☐	☐
Harf devrimi yapılır ve Latin alfabesine geçilir.	☐	☐	☐
Bugünkü anlamda ilk üniversite (Darülfünun) açılır.	☐	☐	☐
Eğitimde usta-çırak ilişkisi ön plandadır.	☐	☐	☐
Türk kültürüne ait bilinen en eski yazılı eserler bu döneme aittir.	☐	☐	☐
Eğitimde hem ulusal hem de evrensel değerler ön plana çıkar.	☐	☐	☐

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

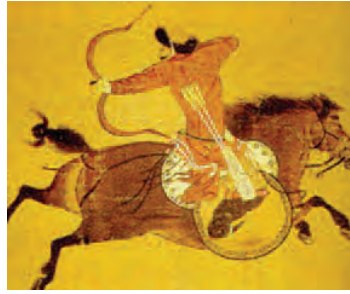

Hazırlanalım

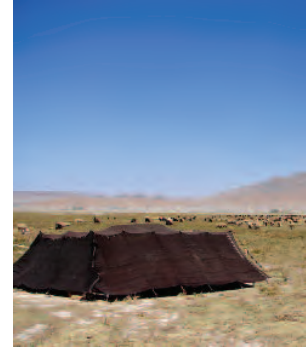
1. Toplumların sosyal, ekonomik, siyasi vb. yapıları eğitimlerini nasıl etkiler? Tartışınız.
2. Aşağıda Orta Asya'daki eski Türk toplumlarının yaşamlarından kesitler sunan görseller verilmiştir. Bu görselleri inceleyerek bölgede yaşamı sürdürmek için ihtiyaç duyulan mesleklerin neler olabileceğini tahmin ediniz.

Demir işleyenler

Türk atlısı

Oba

Eski Türklerin yaşamından bazı kesitler

Türkler için şöyle denmiştir: "Oğuz toplumunun göçüp yürümediği yol var mı? Evini tutup oturmadığı yurt var mı?" Gerçekten Türkler çok geniş bir yayılma göstermişlerdir ve çeşitli devletler kurmuşlardır. Fakat bu kadar dağınıklık ve çeşitlilik içinde birtakım temel devletler vardır ki onların bağımsız yaşama geleneğinde kesintisiz bir çizgi oluşturur ve Türk tarihinin en önemli kısmını teşkil eder.

(Akyüz, s. 1.)

Türk eğitim tarihi, bilinen ilk Türk toplumlarıyla başlar.

İslamiyet öncesi dönemde Türk devletlerinden üçü ön plana çıkar: Hun, Göktürk ve Uygur devletleri. Bunların eğitim görüş ve uygulamalarında görülen temel özellikler şunlardır:

İlk Türk Devletlerinde Eğitimin Temel Özellikleri

Eğitim anlayışı ve uygulamaları toplumun yaşama biçiminin etkisiyle şekillenmiştir.

Şiir, atasözü gibi sözlü edebiyat ürünlerinin halk eğitiminde önemli rolü vardır.

Eğitimde toplumun töresi çok önemlidir.

Eski Türklerde mesleki eğitim önemlidir.

Bu dönemde örgün eğitim kurumlarının bulunduğunu gösteren kesin bir delil yoktur.

Dışa dönük, akıncı, mert bir insan modeli olan "alp" tipine önem verilir.

1. Hunlarda Eğitim

Asya Hun Devleti dönemi, Türk eğitim tarihinde ilk belirgin uygulamaların görüldüğü zaman dilimidir. Özellikle Mete Han zamanında, güçlü bir orduyu ve güçlü bir toplumu hedefleyen, etkin ve disiplinli bir eğitim yaşamının bulunduğu bilinmektedir. Bir tür yaygın eğitim niteliği taşıyan bu yapının temel amaçları aşağıda verilmiştir:

Toplum Eğitimi

- Göçebe yaşam tarzına uygun ve dinamik bir toplum oluşturmak
- Bağımsız yaşamayı ideal edinmiş, cesaretli ve dayanışmacı bir toplum oluşturmak ve bu amaçla toprağın kutsallığını yeni nesillere kavratmak

Askerî Eğitim

- Dış tehditlere karşı önlem almak
- Güçlü bir askerî yapı oluşturmak
- Eli silah tutan her Türk'ü askerî eğitimden geçirerek toplumu savaşa hazır tutmak

Mesleki Eğitim

- Hayvan ürünlerinin işlenmesi (et, süt, kürk, deri, yün) ve halı dokumacılığına yönelik eğitim yapılmasını sağlamak
- Maden işleme alanında meslekî eğitimi ön plana çıkarmak, ordunun ihtiyacı olan ok ve yay yapımını öğretmek

Dinî Eğitim

- İktidarın varlığını güçlendirmek ve pekiştirmek için dinî motifleri kullanmak
- Şaman, kam adı verilen din adamları vasıtası ile yapılan dinî tören ve ayinlerle halkı eğitmek

1. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıdaki metinde Orta Asya'daki eski Türk toplumlarının yaşamından bir kesit verilmiştir. Metni okuduktan sonra dönemin eğitim faaliyetlerinin hangi alanlarda yoğunlaşmış olabileceği üzerine arkadaşlarınızla tartışınız.

Türk ordularının sürekli başarısının ardındaki etkenlerden biri, düzenli olarak yapılan spor hareketleriydi. Ata binmek, ok atmak herkesin günlük işlerinden sayılırdı. At yarışları, cirit ve gülle atma, güreş, yırtıcı kuşlarla avlanma gibi sporlar mücadele azmini keskinleştirirdi.

Futbol, golf ve poloya benzer çeşitli oyunlar Türkler arasında yaygındı. Bu oyunlara kadınlar da katılırdı. Bozkırda nisan ve mayıs aylarında ilk gök gürlemesi ile başlayan sazlı türkölü eğlenceli bahar bayramları yapılırdı.

Türkler, avcılığa da meraklıydılar. Özellikle on binlerce kişinin katıldığı ve yüzlerce kilometre karelik sahaların tarandığı süre avları, bir savaş manevrası hâlinde geçirdi.

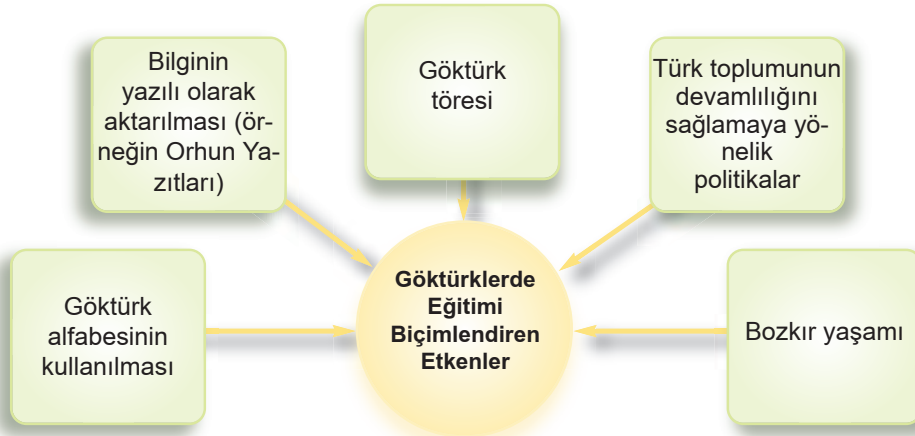
Bu sportif faaliyetler, daimî bir savaş egzersizi niteliğindeydi. Türkler böylece zindelik, çeviklik ve savaş yırtıcılıklarını koruyorlardı.

(Anadol, Abbasova, Abbaslı, s. 435.)

2. Göktürklerde Eğitim

Göktürk Devleti, pek çok açıdan Asya Hun Devleti'nin devamı gibidir. Bu nedenle Hunların ve Göktürklerin eğitim anlayış ve uygulamaları arasında benzerlikler görülmektedir. Bununla birlikte elimizde Göktürlere ait yazılı eserlerin bulunması, Türk eğitim tarihi açısından onları Hunlardan farklı kılmaktadır. Bulunan yazılı eserler ve kullanılan Göktürk alfabesi, bu dönemde yazının eğitim aracı olarak kullanıldığının veya yazı eğitiminin var olduğunun da bir kanıtıdır.

Göktürkler dönemi eğitiminin öğreti ve hedeflerini ortaya koyan en önemli kaynak, Orhun Yazıtları'dır. Bu yazıtlar, dönemi hakkında bilgi vermekle kalmayıp geleceğe ilişkin uyarıları topluma ve liderlere yol göstermiştir. Günümüzde Moğolistan sınırları içinde yer alan Orhun Yazıtları, ilk defa Danimarkalı Vilhelm Thomsen (Tomsen) tarafından okunmuştur.

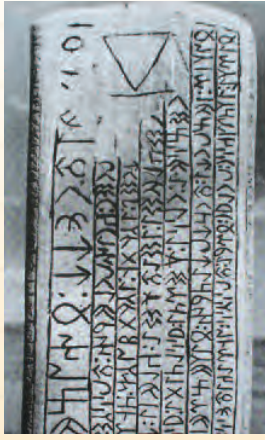

2. Etkinlik

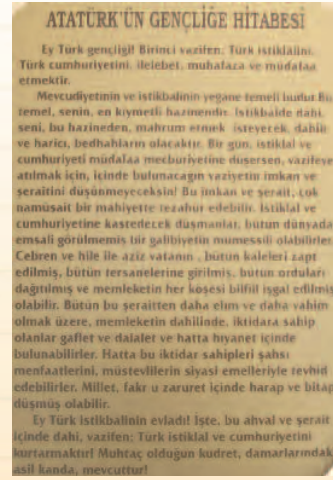
Yazalım

Aşağıda Orhun Yazıtları'ndan bazı mesajlara yer verilmiştir. Atatürk'ün "Gençliğe Hitabe"sinden bulacağınız benzer mesajları, noktalı yerlere örnekteki gibi yazınız.

Orhun Yazıtları, üç kişi adına dikilmiş dört taş anıttan (Bilge Kağan, Kültigin, Tonyukuk Anıtları) oluşur. Bu taş anıtlar, halkın görebileceği bir yere dikilmiştir ve üzerlerinde halka hitaben yazılmış metinler bulunmaktadır.

Tonyukuk Anıtı

Orhun Yazıtları'nda

Yıkılmış ve yok olmak üzere bulunan milletimi diriltirek nasıl var ettiğimi bu taşta yazdım. Bu taşı okuyarak gerçekleri bilin. Artık seni yıkmak, seni yok etmek isteyen düşmanlarına aldanmamalısın.

Onlardan sonra gelen bilgisiz, ülküsüz kağanlar tahta çıkıp ülkenin düzenini, ulusun töresini bozdular.

Çin ülkesi için, Çin ulusunun mutluluğu için, Türk erleri Çin ülkesinin düşmanlarına karşı savaşa sokuldular. Türk'ün egemenliği, yurdu ve töresi unutuldu.

Çinliler size güzel sözlerle ve güler yüzle yaklaşır, hatta; altın gümüş, ipek ve darı gibi değerli şeyleri bol ve kolaylıkla vererek önce kişileri, sonra da milletleri esir ederler.

Ey Türk milleti, yine bu hediyelerle ve tatlı sözlerle kanacak olursan yok olacaksın. Yaşaman, ülkende birliği korumana bağlıdır.

Gençliğe Hitabe'de

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

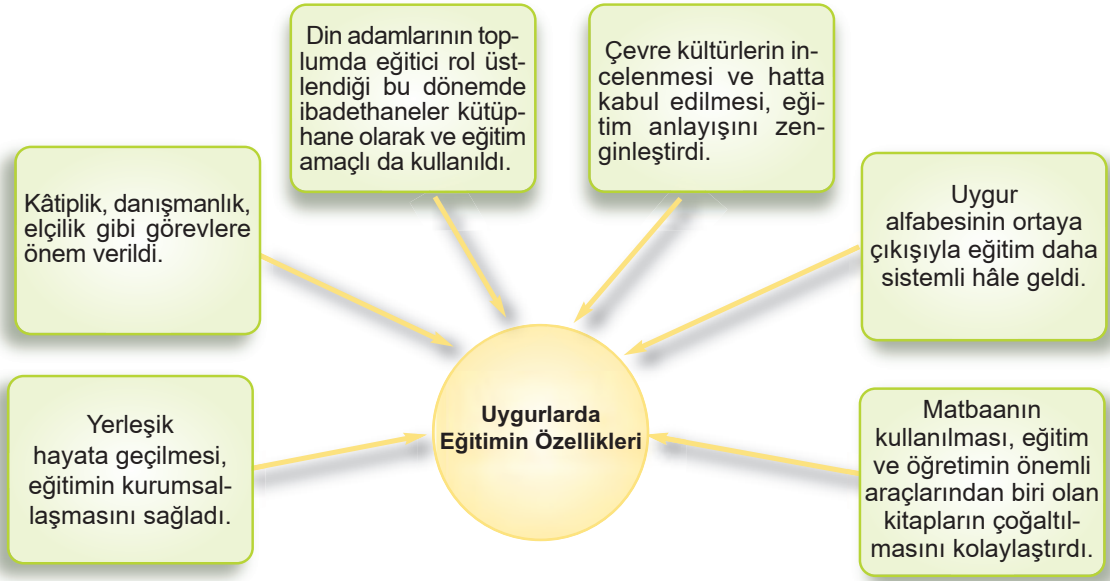
.....

.....

.....

3. Uygurlarda Eğitim

Aşağıdaki şemada Uygur eğitimine etki eden faktörler gösterilmektedir. Türk eğitim tarihinde, eğitimde kurumsallaşmanın başladığı Uygurlar Döneminin ayrı bir önemi vardır. Bu dönemde planlı ve örgün eğitime geçilmiş, Uygur alfabesi ve matbaa kullanılmıştır.

3. Etkinlik

İnceleyelim

İlk Türk devletlerinde toplumun eğitim anlayışına ve eğitim alanındaki uygulamalara etki eden bazı dış etkenler de mevcuttur. Bunlar hakkında bilgi edinmek için aşağıdaki şemayı inceleyiniz.

İslamiyet'ten Önceki Türklerde Yetiştirilmek İstenen İdeal İnsan Tipi

Hun tarihi ile arasındaki büyük yakınlıktan MÖ II. yüzyılda doğduğu anlaşılan Hun-Oğuz Destanı, MS XIII. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Asırlar boyunca canlılığından bir şey kaybetmeden yaşaması, bu destanın Türk ulusuna ne derece benimsendiğini göstermektedir. Destanın kahramanı Oğuz Kağan, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk toplumlarında ideal insan tipini sembolize eden "alp" a iyi bir örnektir.

Temsilî resim: Oğuz'un canavarla mücadelesi

Oğuz Kağan Destanı'ndan

...
(Oğuz Kağan) at sürüleri güder, ata biner ve av avlardı. Günlerden ve gecelerden sonra yiğit oldu.

O çağda, orada büyük bir orman vardı... Buraya gelen avlar ve burada uçan kuşlar çoktu. Bu ormanın içinde büyük bir gergedan vardı. At sürülerini ve halkı yedi. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmişti. Oğuz Kağan, cesur bir adamdı. Bu gergedanı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava çıktı. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti.

...
Sonra dedi ki: "(Gergedan) geyiği yedi, ayıyı yedi. Kargım onu öldürdü; demir olsa (olduğu için). Gergedanı ala doğan yedi. Yayım, okum onu öldürdü; bakır olsa (olduğu için)." dedi, gitti.

(Soysal, s. 9-10.)

4. Etkinlik

Yazalım

1. Oğuz Kağan Destanı'ndan alınan yukarıdaki parçada İslamiyet'in kabulünden önceki Türk toplumlarında benimsenen ideal insan tipinin bazı özellikleri bulunmaktadır. Bunları tespit ederek aşağıdaki noktalı alana yazınız.

2. Dede Korkut Hikâyeleri, Manas ve Türeyiş gibi Türk destanlarını inceleyerek "alp" tipinin özellikleriyle ilgili bilgilerinizi derinleştiriniz. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıdaki kavram haritasını inceleyerek ilk Türk devletlerindeki eğitimin temel özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı noktalı alana maddeler hâlinde yazınız.

İlk Türk Devletlerinde Toplum Hayatı ve Eğitim

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Türk eğitim tarihini incelemenin faydaları nelerdir?
2. Toplum mu eğitimi, eğitim mi toplumu etkiler? Niçin?
3. Eski Türk toplumlarının eğitim anlayışı ve uygulamalarını etkileyen faktörler nelerdir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi Türk eğitim tarihinin inceleme alanına girmez?

- A) Türk toplumlarının eğitim anlayışları ve uygulamaları
- B) Türk toplumlarının yaygın eğitim kurumları ve özellikleri
- C) Türk toplumlarının örgün eğitim kurumları ve özellikleri
- D) Diğer toplumların eğitim anlayışları ve uygulamaları
- E) Türk toplumlarının ders programları

2. Aşağıdakilerden hangisi eski Türk toplumlarında yetiştirilmek istenen ideal insan tipinde bulunması gereken temel özelliklerden biri değildir?

- A) Cesaretli olmak
 - B) Sanatkâr olmak
 - C) Ahlaklı olmak
 - D) Savaşçı olmak
 - E) Güçlü olmak
3. I. Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.
II. Üç kişi adına dikilmiş dört taş anıttan oluşmaktadır.
III. İlk defa Thomsen tarafından okunmuştur.
IV. Türk dili ve tarihi açısından en önemli kaynaklardan biridir.
V. Günümüzde Rusya Federasyonu sınırları içinde bulunmaktadır.

Orhun Yazıtları ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. • Aile eğitimi önemlidir.
• Dönemle ilgili yazılı kaynaklar azdır.
• Askerî eğitim önemlidir ve alp tipi insan modeli vardır.
• Geleneksel el sanatları (halı, kilim dokumacılığı vs.) eğitimi vardır.
• Eğitim sistemini göçebe yaşam belirlemiştir.

Yukarıdaki özellikler, aşağıdaki Türk toplumlarından hangisine aittir?

- A) Selçuklular B) Uygurlar C) Asya Hunları
D) Karahanlılar E) Osmanlılar

5. Aşağıdakilerden hangisi Türk eğitim tarihi ile doğrudan ilişkili olan bilim dalları ve alanlardan biri değildir?

- A) Ekonomi B) Hukuk C) Siyaset D) Kültür-sanat E) Psikoloji

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle doldurunuz.

1. Eğitim tarihi, ve bilim dallarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir bilimdir.
2. Eğitimle ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasını ve uygulanmasını sağlayan bilim dalı olarak adlandırılmaktadır.
3. Topluların özelliklerini inceleyerek eğitim tarihine yardımcı olan bilim dalınadenmektedir.
4. Türk eğitim tarihi, üç döneme ayrılarak incelenir. Bunlar;,,

Hukuk, İlk Türk Devletleri Dönemi, İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Dönem, sosyoloji, eğitim, Cumhuriyet Dönemi, tarih

5. Aşağıda özellikleri verilen Orta Asya eski Türk toplumlarının isimlerini noktalı yerlere yazınız.

• Orduda onlu sisteme geçmişlerdir.
• Zor yaşam şartları ve bağımsız yaşama istekleri savaşçı özelliklerini geliştirmiştir.
• Örgün eğitim kurumlarının varlığını gösteren bir kanıt bulunmamaktadır.

.....

• Yerleşik yaşama geçiş, eğitim anlayışlarını etkilemiştir.
• Kendilerine ait alfabeleri vardır.
• Mabetleri aynı zamanda kütüphane olarak da kullanmışlardır.

.....

• Kendilerine ait alfabeleri vardır.
• Halka hitaben, öğüt verme amaçlı kitabeler dikmişlerdir.

.....

6.

BİLGELİK

GÖKTÜRK ALFABESİ

SAVAŞÇILIK

YENİSEY YAZITLARI

ORHUN YAZITLARI

UYGUR ALFABESİ

DEMİRCİLİK

CESARET

DOKUMACILIK

Aşağıdaki soruların cevabı olan kavramları tablodan seçip her bir sorunun karşısına yazınız.

- a. Türklerin İslamiyet öncesinde kullandıkları alfabeler hangileridir?
- b. Alp tipinin sahip olması gereken özellikler hangileridir?
- c. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin önem verdiği manevi değer hangisidir?
- ç. Türklerin bilinen en eski yazılı belgeleri hangileridir?
- d. İslamiyet öncesi Türklerde usta-çırak ilişkisiyle öğrenilen meslekler hangileridir?

Ç. Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

- () Türklerin yerleşik hayata geçmeleri, eğitim anlayışlarını da etkilemiştir.
() İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemde destanlar, Türk halk eğitiminde önemli rol oynamıştır.
() Hunlar, Çin eğitim sistemini model almıştır.
() Her toplum, eğitim sistemini başka toplumlardan etkilenecek oluşturur.
() Eğitim tarihi, tarih biliminden etkilenmiştir.
() Türklerin yaşadıkları alanların coğrafi özelliklerinden dolayı askerî eğitim ön plana çıkmıştır.

2. ÜNİTE

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRA TÜRKLERDE EĞİTİM

Konular

- A. İslamiyet'in Kabulünün
Türk Toplumuna Etkileri
- B. Karahanlılarda Eğitim
- C. Selçuklularda Eğitim
- Ç. Osmanlı Devleti'nde Eğitim

İSLAMİYET'İN KABULÜNÜN TÜRK TOPLUMUNA ETKİLERİ

Hazırlanalım

1. Bir toplumda, yeni bir dinin kabul edilmesiyle ne gibi değişiklikler meydana gelebilir?
2. Türklerde yetiştirilmek istenen ideal insan tipinde İslamiyet'in kabulü ile nasıl bir değişim olmuş olabilir?

1. Etkinlik

Yazalım

Çeşitli dinî inanışlara sahip olan Türk topluluklarının İslamiyet'i kabul süreci, Talas Savaşı (751) ile başlamıştır. Talas Irmağı kıyısında gerçekleşen savaş, Abbasiler ve Çinliler arasındaki hâkimiyet mücadelesinden kaynaklanmıştır. Savaşta Türk boyları, Abbasilerin yanında yer almış; bu olaydan sonra kurulan iyi ilişkiler sayesinde İslamiyet'i tanıyan bazı Türk boyları bu dine girmişlerdir. Karluk, Yağma ve Çiğil boyları; bu yeni dini kabul eden ilk Türk topluluklarıdır. İlk Müslüman Türk devleti de bu boylarca kurulan Karahanlı Devleti'dir.

Bazı kaynaklara göre ilk Müslüman Türk topluluğu İtil Bulgarları'dır.

Aşağıda Türklerin İslamiyet'i kabulüne ilişkin bazı sorular verilmiştir. Bu soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

Nerede?	Ne zaman?	Hangi olayla?	Nasıl?
.....			
.....			

Türklerin İslamiyet'e Geçiş Süreci

Yandaki şemada ilk Türk devletleri dönemindeki yaygın dinî inanışlar verilmiştir. Bu dinlerin benimsenmesinde hükümdarların, ülkelerin coğrafi konumlarının ve komşu ülkelerle kültür etkileşiminin büyük etkisi vardır.

İslamiyet'in Türkler arasında kabulü VIII. yy.da başlamış, Oğuzların kitleler hâlinde bu dine geçişi X. yy.da olmuştur. İslamiyet, Oğuzlarla Anadolu coğrafyasına da yayılmıştır.

İslamiyet'e geçişi izleyen ilk yıllarda eski Orta Asya kültür ve geleneklerinin Türkler üzerindeki etkisi sürmüş, daha sonraki dönemlerde ise bu etki azalmıştır.

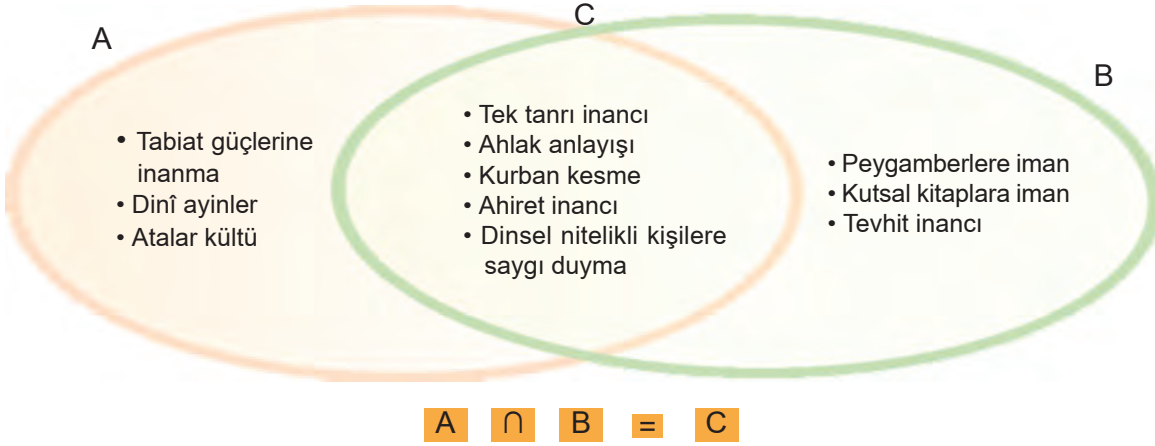
Topluluk Adı	Din ve İnanış
Hunlar, Göktürkler	Gök Tanrı inancı ve Şamanizm
Uygurlar	Budizm ve Manihaizm
Macarlar, Bulgarlar	Hristiyanlık
Hazarlar	Musevilik

2. Etkinlik

Venn Şemasıyla İnceleyelim

Aşağıdaki şemanın A kümesinde eski Türk devletlerindeki dinî inançların, B kümesinde ise İslam dininin temel bazı özellikleri verilmiştir. C kümesindeki özelliklerden yola çıkarak Türklerin İslamiyet'e geçişini kolaylaştıran etkenlerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıda biri ilk Türk devletleri döneminden, diğeri İslami dönemden olmak üzere iki Türk devletiyle ilgili resimler verilmiştir. Hükümdarların görünüşleri, isimleri ve ülkelerin bayraklarını inceleyerek bulduğunuz benzerlik ve farklılıkları aşağıdaki noktalı alana yazınız.

Uygur Devleti

Karahanlı Devleti

Blank lined area for writing observations and conclusions.

Ön Çalışma/Okul Dışı: Sınıfımızda dört kişilik gruplara ayrılarak Karahanlı dönemi eğitim kurumlarını (medrese, tekke-zaviye, cami-mescit, mektep) araştırılabiliriz (35. sayfadaki 2. etkinlik için).

4. Etkinlik

Benim Görüşüm

Aşağıdaki önermelerle ilgili seçeneklerden uygun bulduklarınızı “√” ile işaretleyiniz. Yanıtların hangi önermelerde ve nasıl yoğunlaştığını tespit edip ulaştığınız sonuçları sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yeni bir dinin kabul edilmesi;	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum
Sosyal yaşam tarzını etkiler.	☐	☐	☐
Hukuk sistemini etkiler.	☐	☐	☐
Devlet sistemini etkiler.	☐	☐	☐
Kültür ve sanatı etkiler.	☐	☐	☐
Eğitim sistemini etkiler.	☐	☐	☐
Devletin dış politikalarını etkiler.	☐	☐	☐
Devletin iç politikalarını etkiler.	☐	☐	☐
Dil ve edebiyatı etkiler.	☐	☐	☐

Yukarıdaki tutum ölçeğinin verilerinden yola çıkarak Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonraki dönemde meydana gelen değişikliklerle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

Din ve inanış, kültür ve uygarlığın oluşmasında rol oynayan temel unsurlardandır. Nitekim İslamiyet’in kabulünden önceki Türk toplumlarının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının şekillenmesinde de din ve inanışın önemli bir rolü vardır.

Yeni bir dini benimsemek, o dinin etrafında gelişen uygarlığın üyesi olmak anlamına gelir. Örneğin Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra İslam uygarlığının etkisi altına girmiş ve zaman içerisinde onun gelişmesinde önemli roller üstlenmişlerdir.

İslamiyet'in Kabulünün Türk Toplumuna Etkileri

5. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıda Türk toplumunun İslamiyet'in kabulünden önceki ve sonraki özellikleri çeşitli açılardan karşılaştırılarak verilmiştir. Noktalı yerlere uygun ifadeleri yazınız.

İslamiyet'in Kabulünden Önceki Dönem

Yaygın şekilde göçebe bir yaşam vardı. Obalarda süren bu yaşamda aile, boy, budun gibi sosyal birimler vardı.

Mutlak monarşi vardı. Kağan, hakan, han unvanını alan hükümdarlar, kut sahibi oldukları için ülkeyi yönetiyorlardı. Kadınlar da devlet yönetiminde etkiliydi.

Gök Tanrı inancı, Şamanizm, Budizm, Manihaizm, Musevilik, Hristiyanlık gibi dinler vardı.

Yazılı hukuk yoktu. Gelenek ve görenekler ile ahlaki değerlerden oluşmuş bir töre vardı.

Yaygın olarak tarım ve hayvancılık, el sanatları (halı, kilim dokumacılığı...), maden işleciliği vardı. Ticaret yaygın değildi.

Bozkır kültürünün etkisiyle heykel, kilim, halı, savaş aletleri yapılmış; bunlarda hayvan motifleri kullanılmıştı.

Bilim, kültür ve edebiyat dili Türkçe idi. Göktürk ve Uygurların kendilerine ait alfabeleri vardı.

Bozkır yaşamının şartlarından dolayı, örgün eğitim kurumlarının bulunduğunu gösteren kesin bir bilgi yoktur. Eğitim daha çok aileden alınan bilgilere dayanıyordu.

Toplum Yapısı

Siyasi Yapı

Dinî Yapı

Hukuki Yapı

Ekonomik Yapı

Kültür-Sanat

Dil ve Edebiyat

Eğitim

İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Dönem

İslamiyet'i kabul eden Türk devletleri yerleşik yaşama geçmiş; Semerkant, Kaşgar, Buhara gibi büyük şehirler kurulmuştu.

Mutlak monarşi vardı. Hükümdarlık babadan oğula geçiyordu. Han unvanı bir süre daha kullanılmakla birlikte sultan unvanına geçildi. Kadınlar devlet yönetiminde etkin değildi.

Yaygın din İslamiyet idi. Babailik, Mevlevilik, Rûfâilîlik gibi tarikatlar ortaya çıktı.

İslam dinine ve geleneklerine dayandırılan yazılı bir hukuk sistemi vardı.

Yerleşik yaşama geçildikten sonra tarım, önemli bir geçim kaynağı oldu. Bunun yanında hayvancılık ve ticaret de yaygınlaştı.

Heykel, resim sanatları dine aykırı görüldüğünden daha çok sanatları gelişti.

Araplar ve İranlılarla ilişkilerin artması sonucunda bilim dili, edebiyat dili oldu.

İslamiyet'in etkisiyle din eğitimi veren kurumlar ön plana çıktı. Bu dönemde ortaya çıkan en önemli örgün eğitim kurumları

Yazalım

Yukarıda Türklerde tarih boyunca ön plana çıkmış ideal insan tiplerinin özellikleri verilmiştir. İslamiyet'in kabulünden önceki ve sonraki ideal insan tiplerinin benzer ve farklı özelliklerini belirleyerek her dönemde farklı insan modelinin ortaya çıkmasının nedenlerini, günümüzde ideal insan tipinin olup olmadığını, varsa hangi özellikleri taşıdığını aşağıdaki noktalı alana yazınız.

A blank, lined page from a spiral-bound notebook. The page is cream-colored with horizontal ruling lines. The spiral binding is visible on the left edge. The page is empty of any writing or markings.

32

KARAHANLILARDA EĞİTİM

Hazırlanalım

1. Mektep, medrese ve kütüphane kavramları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Karahanlılar dönemi Türk-İslam düşünürlerinden bildiklerinizi sayınız.

840 yılında Orhun bölgesindeki Uygurların tarih sahnesinden çekilmesiyle temelleri atılan Karahanlı Devleti, XI. yy. ortalarında Doğu Karahanlı Devleti ve Batı Karahanlı Devleti olarak ikiye ayrılmış; XIII. yy.da da Karahanlıların hâkimiyeti sona ermiştir.

İslamiyet'i kabul eden Karahanlılar döneminde Türklerin toplum yapısında önemli değişiklikler olmuş; eski Türk kültürü ile İslam kültürünün kaynaşması sonucunda Türk-İslam kültürü ortaya çıkmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra sosyal, siyasi ve ekonomik alanlardaki önemli değişimlerin doğal bir sonucu olarak eğitim anlayışı ve uygulamaları da değişmiştir.

Eski Türklerdeki töreye dayalı eğitim anlayışı Karahanlılar döneminde değişime uğramış, İslam dini ve kültürünün öğretilmesi amacıyla dönemin en önemli örgün eğitim kurumları olan medreseler açılmıştır. Devlet adamları, bilgin ve sanatçıları koruyup desteklemiştir. Karahanlılar döneminde olduğu gibi Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de bilimsel eserlerin hükümdarlara ithaf (adına sunma) edilmesi, bunun delili olarak gösterilebilir. Karahanlılar döneminde örgün eğitim kadar yaygın eğitime de önem verilmiş, meslek eğitiminin çocuk yaşlarda başlamasına dikkat edilmiştir.

Karahanlılarda bilim ve kültür merkezlerinden bazıları

Karahanlılar döneminde eğitimi şekillendiren etkenler şunlardır:

1. Eğitim Kurumları ve Özellikleri

Karahanlılarda Eğitim Kurumları

1. Etkinlik

Yazalım

RİBAT

Ribatlar, önceleri sınırlarda güvenliği sağlamak üzere yapılmış askerî nitelikli kurumlardı. Zamanla sosyal yaşamın bir parçası hâline geldiler. Benzer görev üstlenmiş olmaları nedeniyle birçok eserde ribat adı, kervansaray ve hankah ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Ribatlar genellikle dört tarafı surlarla çevrili, içlerinde geniş bir avlusu bulunan; mescit, aşhane, yatakhane, hamam, şifahane, ayakkabıcı ve ahırlar gibi

birçok hizmet bölümünden oluşan yapılardı. Bu yapılarda, eğitim görmek isteyen kimsesiz öğrenciler için okul ya da derslikler de bulunuyordu. X. yy.da sayıları on bin civarında olan ribatlar, zamanla Selçuklu medreselerine de etki etmiştir. Karahanlılardan kalan başlıca ribatlar içinde Ribatımelik, Daya Hatun Kervansarayı, Akçakale Kervansarayı sayılabilir.

Resimdeki ribatta gezdiğiniz hayal edin. Hangi bölümleri ilginizi çekti? Neden? Düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

2. Etkinlik

Sunalım

Aşağıda Karahanlı dönemi eğitim kurumları ile ilgili genel bilgi verilmiştir. Bu dönemin eğitim kurumları ile ilgili ayrıntılı araştırma yapmak için sınıfta dört kişilik gruplara ayrılıңыз. Grup olarak eğitim kurumlarından birini araştırıp elde ettiğiniz bilgiler ışığında bir sunu hazırlayınız. Sununuzda görsel malzemelerden de yararlanınız. Araştırma sonucunda elde ettiğiniz dokümanları ürün dosyanızda saklayınız.

Medrese

Türk ve Müslüman ülkelerinde bugünkü anlamda ilk, orta, yüksek ve lisansüstü eğitim yapılan okullara medrese denirdi. Medreseler, bir avlu çevresinde dizilmiş odacıklardan meydana gelir; avlunun üstü açık ya da kapalı olurdu. Ufak kubbelerin altında, öğrencilerin yatılı kalabilmesi için odalar vardı. Talebelere *suhte* veya *softa*, öğretmenlere *müdrerris* denirdi.

Selçuklular döneminde yapılan medreseler daha sistemlidir. Medreselerin altın çağını yaşadığı döneme ait örnekler, Endülü's'te Emevilerin, XV ve XVI. yy.larda Osmanlıların İstanbul'da kurduklarıdır.

Tekke-Zaviye

İşlevleri aynı olan bu kurumların büyük yerleşim merkezlerinde kurulanlarına *tekke*, daha küçük yerlerde kurulanlarına ise *zaviye* adı verilmiştir. Belli yaşa gelen erkekler, bir tarikate girerek tekkeye yöneliyor; burada çok disiplinli bir kültür ortamında yetişme olanağı buluyorlardı. Tekkelerde dil, edebiyat, müzik, sanat, iş ahlakı, sosyoloji, sağlık eğitimi veriliyordu. Bu bakımdan tekke; din, din hukuku ve Arapça öğreten medreselerden farklıydı.

Cami-Mescit

Cami ve mescitler; ibadet amaçlı kurulmuş olmakla birlikte toplantıların yapıldığı, mahkeme işlemlerinin görüldüğü, ziyafetlerin düzenlendiği, alışveriş yapılabilen, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin de yürütüldüğü mekânlardı. Cami ve mescitlerde ibadetten önce ve sonra Kur'an ve ilahiler okunur, vaaz ve hutbeler verilir, kussas olarak adlandırılan hikâyeciler tarafından dinî ve ahlaki hikâyeler anlatılırdı. Bu hikâyeler, toplum eğitiminde önemli bir rol oynamıştır.

Mektep

Küttap veya *mektep* adı verilen yerlerin esas amacı, yazı yazmayı ve okumayı öğretmektir. Mektepler, zaman içinde okuma yazmanın yanı sıra kıraat (Kur'an'ın usul ve kaidesine göre okunması) ilmi, basit dinî bilgiler ve ibadet şekilleri, hattâ basit hesaplama yollarının da öğretilmeye başlanmasıyla çok yönlü eğitim kurumları hâline geldi.

Kalyan Minaresi, Özbekistan

2. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler

Kaşgarlı Mahmut (XI.yy.)

Bilinen en eski Türk dili araştırmacısıdır. Araplara Türkçe öğretmek amacıyla *Dîvânü Lügati't-Türk* adlı eserini yazdı. Bu eserinde, yaşadığı devirdeki Türk il-lerin ve boylarının kullandığı ağızları canlı olarak tespit etti. Devrine ait 7500'den fazla Türkçe kelime ile Türk halk edebiyatına ait çok sayıda şiir, deyim ve atasözü içeren *Dîvânü Lügati't-Türk*, Türkçenin ilk sözlük ve dil bilgisi kitabıdır. Edebiyat, tarih, coğrafya ve sosyoloji açısından da zengin bir kaynaktır.

İbni Sina (XI. yy.)

Mantık, matematik, astronomi eğitimi gördü. Bir süre tıpla ilgilendi. Özellikle hastalıkların yayılış nedenlerini araştırdı. Fizik ve felsefe de ilgi alanındaydı. Bilimlerin sınıflandırılması ile ilgili çalışmalar yaptı. Metafiziği (Aristo metafiziği), Yeni Platonculuk ile kelamı birleştirerek yeni bir zemine taşıdı. İsmi Avrupalılarca *Avicenna* olarak telaffuz edilen İbni Sina'nın *Kanun* adlı eseri (*El-Kanun Fi't-Tıb*), Avrupa'da tıp eğitiminde ders kitabı olarak yüzyıllarca kullanıldı.

Balasagunlu Yusuf (Yusuf Has Hacıp) (XI. yy.)

Edip, şair ve devlet adamıdır. Doğu Türkistan'da Balasagun şehrinde doğdu. *Kutadgu Bilig* adlı ünlü eseri yazdı. Bu eserde Türklerin ahlak, hukuk ve devlet yönetimi ile ilgili törelerini dile getirdi. Kitabını 1070'te edebiyata meraklı olan Karahanlı Hükümdarı Ulu Kara Buğra Han'a sundu. Hükümdar, eserini çok beğendiği Balasagunlu Yusuf'u Has Hacıp unvanını vererek ve yüksek memurluk görevine atayarak ödüllendirdi.

Ahmet Yesevi (XII. yy.)

Mutasavvıf ve şairdir. *Hikmet* adı verilen öğretici şiirleriyle tanındı. Döneminde birçok derviş yetiştiren ve insanları etkileyen Hoca Ahmet Yesevi, ölümünden sonra da öğrencileri ve eserleriyle tesirini sürdürdü. Onun açtığı yol, *Yesevilik* olarak adlandırıldı. Anadolu'da Türk nüfusunun artmasında ve İslamiyet'in yayılmasında etkin bir rol oynadı.

Farabi (X. yy.)

Medrese öğrenimi gördü, Harran'da felsefe araştırmaları yaptı. Aristonun etkisinde kalan Farabi, bilimleri fizik, matematik, metafizik bilimler olarak sınıflandırdı. Bu yöntem, Avrupalı bilginlerce de kabul gördü. İnsan ahlakının temelini bilgi olarak gören Farabi, hava titreşimlerinden ibaret olan ses olayının ilk açıklamalarını yaptı. Bu yöntemden hareketle müzik aletlerinin yapımı ile ilgili kuralları da ortaya koymuş oldu.

3. Etkinlik

Ben Kimim?

Aşağıda Karahanlı dönemi düşünürlerinin görüşlerinden bir kısmı verilmiştir. Önceki sayfada verilen biyografilerdeki ipuçlarından yararlanarak bu düşünürlerin kimler olduklarını bulunuz.

I.

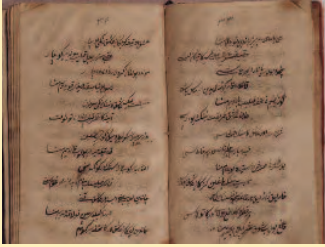
“Şifa adlı on sekiz ciltlik bir ansiklopedi yazdım. Mikroskop olmadığı hâlde mikrop terimiyle ifade edilen organizmaların varlığından söz ettim. Kanun adlı kitabım, XII. yy.da Latinceye çevrildi. Batı tıp âleminde büyük etki yaptı. Yüz elli civarında kitap yazdım. Bütün dünya bana Hakim-i Tıp (Tıbbın Bilgesi) dedi. Tıp, felsefe, astronomi gibi pek çok alanda eser verdim.”
Ben kimim?

El-Kanun Fi't-Tib'dan iskelet sistemini gösteren bir ayrıntı

II.

“Türk tasavvuf geleneğinin kurucusuyum. Anadolu'ya hiç gelmedim, Türkistan'da yaşadım. Dostluk, kardeşlik, sevgi, hoşgörü kavramlarına dayanan şiirler yazdım. Yesevilik, Mevlevilik, Bektaşilik gibi tarikatların kuruluşunda etkili oldum. Benim yolumdan giden öğrencilerim, Anadolu'nun Türk yurdu olmasında ve İslamiyet'in anlatılmasında büyük rol oynadı.”
Ben kimim?

Divân-ı Hikmet'ten bir sayfa

III.

“Bilinen en eski Türk dili araştırmacısıyım. Türk dilini ve kültürünü öğretmek için büyük bir sözlük ve dil bilgisi kitabı hazırladım. Eserimde Türkçe şiirlere ve Türk atasözlerine de yer verdim.”
Ben kimim?

Divânü Lügati't-Türk'ten Türk boylarının yaşadıkları coğrafyaları gösteren harita

IV.

“Muallim-i Sani (İkinci Öğretmen) lakabıyla tanınmaktayım (Muallim-i Evvel, Birinci Öğretmen olarak Aristo kabul edilmektedir.). Felsefe, tasavvuf, mantık, tıp, musiki ve matematik alanlarında çalışmalarım bulunmaktadır. Kitâbü'l-Mûsiki'l-Kebîr adlı kitabımda müziğin insan psikolojisi üzerindeki etkisinden bahsettim. Bu kitabım İngilizce, Fransızca ve Almancaya çevrilmiştir.”
Ben kimim?

Düşünürün yaptığı bir ud çizimi

Kutadgu Bilig

4. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıda *Kutadgu Bilig*'den alıntılar verilmiştir. Bu alıntılarda dile getiren eğitim anlayışını belirleyiniz ve günümüzün eğitim anlayışı ve uygulamaları ile karşılaştırarak bir metin oluşturunuz. Oluşturduğunuz metni ürün dosyanıza ekleyiniz.

Kutadgu Bilig'den Seçmeler

İki türlü insana insan derler: Biri öğrenen, biri öğretene.

İnsan bilmezse öğrenir, bilir; bildikten sonra arzusuna kavuşur.

Bilgi ve fazilet öğren, ona hürmet et. Bu fazilet sonra sana da hürmet temin eder.

İnsan, öğrenerek âlim olur; bilgi sahibi olduktan sonra her işi yoluna girer.

Kim çocuklarını naz içinde yetiştirirse o kimseye ağlamak düşer; keder, onun için kaçınılmazdır.

Oğlu başıboş dolaşmaya bırakma; başıboş kalırsa her tarafa gider ve yazık olur.

Oğul kıza bilgi edep öğret; bu, her iki dünyada onlar için faydalı olur.

Ey baba olan, çocuğunu sıkı terbiye et; arkadan gelenler sana gülmesinler.

İnsanlık adını taşıyabilmek için iki şey lazımdır: Biri merhametli olmak, biri de cömert olmaktır.

Akıl, karanlık gecede bir meşale gibidir.

Bütün hürmet ve itibar, akıl içindir; akılsız adam bir avuç balçık gibidir.

İnsanları iyi seçebilmek için akıllı olmak lazımdır.

İnsan, bilgiyi ve fazileti öğrenebilir; fakat insan, akıl ile birlikte doğar.

Söz, bilerek söylenirse bilgi sayılır; bilgisizin sözü kendi başını yer.

Balasagunlu Yusuf, 6645 beyitten oluşan manzum eseri *Kutadgu Bilig* (Mutluluk Veren Bilgi)'de insan ve insana ait değerleri ele almıştır. Yazar, kendisini ilk Türk-İslam devleti olan Karahanlıların ideoloğu (akıl hocası) olarak görmüş ve bu devletin yükselmesi için yapılması gerekenleri açıklamaya çalışmıştır.

Kutadgu Bilig, siyasetname türünün Türk edebiyatındaki ilk örneğidir. Eser, aynı zamanda bir ahlak ve davranış kitabıdır. XVII. yy.da Descartes (Dekart) tarafından ortaya atılan “akılcılık” felsefesi de yüzyıllar önce Balasagunlu Yusuf tarafından işlenmiştir. O dönem için bir değerlendirme yapılırsa bilime bu kadar çok değer veren başka bir eser yoktur.

Ön Çalışma/Okul Dışı: Budizm'in eğitim kurumları olan viharaları ve Selçuklu medreselerini benzer-farklı yönleriyle araştırınız (42. sayfadaki 1. etkinlik için).

5. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda Karahanlılar dönemi Türk düşünürlerinin eğitim anlayışlarına/çalışmalarına ilişkin bilgi verilmiştir. Verilen bilgileri günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarıyla karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz. Bu düşünürlerin eğitime katkılarına ilişkin düşüncelerinizi noktalı alana yazınız.

Düşünürler	Eğitim Anlayışları/Çalışmaları
Farabi	▶ Eğitimin amacı, bireyin mutlu olmasını ve topluma yararlı hâle gelmesini sağlamaktır. ▶ Öğretimde kolaydan zora gidilmelidir. ▶ Öğretmen, öğrencileriyle sohbet eder gibi tartışmalıdır. ▶ Disiplin, ne sert ne de yumuşak olmalıdır. ▶ Öğrencilerin karar verme ve sorumluluk duyguları geliştirilmelidir.
İbni Sina	▶ Çocuk, altı yaşında okula başlamalıdır ve ilk eğitimi, ahlak eğitimi olmalıdır. Eğitim sürecinde çocuk üzerinde baskı kurulmamalıdır. ▶ Öğretmen, çocuğu tanıyarak onun ilgi ve yeteneklerini fark etmeli; deneye ve gözleme dayanan bir öğretim yöntemi kullanmalıdır. ▶ Öğretmen, güvenilir olmalıdır.
Balasagunlu Yusuf	▶ <i>Kutadgu Bilig</i> adlı eserini olgun insan kavramı ve tarifi üzerine kurmuştur. ▶ Eserinde; okumayı, güzel yazmayı, yabancı dil öğrenmeyi, şiir yazmayı, edebiyatla ilgilenmeyi; matematik, geometri, tıp gibi bilimlerle uğraşmayı kısacası her türlü eğitim ve öğretim faaliyetini teşvik etmiştir.
Kaşgarlı Mahmut	▶ Arapçanın bilim dili olduğu dönemde Türkçenin zenginliğini ve öğrenilmesi gerektiğini savunmuştur. ▶ Araplara Türk dilini öğretirken Türk kültürünü tanıtmayı da amaçlamıştır. ▶ Dilin ve kültürün birbirinden ayrılmaz unsurlar olduğunu savunmuştur.
Ahmet Yesevi	▶ İmandıklarını, öğrendiklerini çevresindeki insanlara anlayabilecekleri bir dil ve alıştıkları şekillerle aktarmaya çalışmıştır. ▶ Çevresindekilere din kurallarını, tasavvuf esaslarını öğretmeye çalışmış; İslamiyet'i Türk'lere sevdirmek, Türkler arasında yayılıp yerleşmesini sağlamak asıl amacı olmuştur.

Karahanlı hükümdarları, bilim ve eğitime büyük önem vermişlerdir. Karahanlılar döneminde Uygurlardan daha yaygın ve kalıcı bir biçimde örgün eğitime geçilmiş, çok sayıda eğitim kurumu açılmıştır. Bu dönemde, kendi alanında başarılı olmuş, eğitim alanında ortaya koyduğu görüşlerle Orta Çağ Avrupa'sının bilim adamlarına yol gösteren pek çok bilim adamı yetişmiştir.

6. Etkinlik

A'dan Z'ye Öğrendiklerim

Karahanlılar döneminde eğitime katkıda bulunan düşünürlerle ilgili öğrendiklerinizden yola çıkarak aşağıda verilen harflerle başlayan cümleler kurunuz.

A	Akılcılık felsefesi, Balasagunlu Yusuf tarafından işlenmiştir.
B	
D	<i>Dîvânü Lügati't-Türk</i> , o dönemin en bilimsel dil bilimi çalışmasıdır.
E	
F	
G	
H	
İ	İbni Sina'ya göre öğretmen, güvenilir olmalıdır.
K	
M	Matematik, Balasagunlu Yusuf'un ilgilendiği alanlardan biridir.
Ö	
P	
S	
T	
Y	
Z	

SELÇUKLULARDA EĞİTİM

Hazırlanalım

1. Günümüzde usta-çırak ilişkisi ile öğrenilen hangi meslekleri biliyorsunuz?
2. Nasrettin Hoca fıkralarının genel özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Geniş sınırlara sahip olan Büyük Selçuklu Devleti, Türk-İslam devletleri içinde seçkin bir yere sahiptir.

Devlet teşkilatlanmasında Karahanlılardan etkilenen Büyük Selçuklu Devleti (Anadolu Selçuklu Devleti dâhil), eğitim kurumlarını da onlardan örnek almıştır. Selçuklular, bu kurumları daha da geliştirerek sonraki Türk devletlerine örnek olmuştur. Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri açılmış; birçok şehir, bilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir. İlk dönemlerinde eski Türk geleneklerini sürdüren Selçuklular üzerinde zamanla Arap ve Fars kültürünün etkisi artmıştır.

Selçuklularda bilim ve kültür merkezlerinden bazıları

Selçuklu dönemi eğitim kurumları içinde medreseler, ahilik ve atabeylik ön plana çıkmaktadır.

1. Eğitim Kurumları ve Özellikleri

Selçuklularda Eğitim Kurumları

• Örgün Eğitim Kurumları

• Medreseler

• Mektepler

• Yaygın Eğitim Kurumları

• Ahilik

• Atabeylik

• Cami, Mescit

• Kütüphane

• Tekke, Zaviye

Medreseler

1. Etkinlik

Karşılaştıralım

Budizm'in eğitim kurumları olan viharaları araştırınız. Bu eğitim kurumlarını Selçuklu medreseleri ile karşılaştırınız. Viharalardaki eğitim sistemiyle medrese eğitiminin benzer ve farklı olan yönlerini aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Bir Budist viharası

Çifte Minareli Medrese, Erzurum

Vihara ve Medrese

Benzerlik

Farklılık

Medreselerin, hatta Türk medrese-mescit sisteminin doğuşunda, *buyan* veya *vihara* denen Budist manastırlarının büyük etkisi vardır. Bu manastırların yapılış amacı, Budist rahipleri yetiştirmek ve gezici Budist rahiplerine barınak sağlamaktır. Bu manastırlarda iki türlü öğrenci vardı: İslamiyet'teki sofilere benzer, inzivaya çekilen din adamları ile dünyevi hayatı seçen din adamları.

(<http://egitim.aku.edu.tr/tet02.htm>)

Sırcalı Medrese, Konya

Nizamiye Medreseleri

Kaynakların naklettiği bilgilere göre, Nizamiye Medreselerinin ilki, Alparslan'ın gördüğü gerek ve verdiği izin üzerine Nişabur'da inşa edilmiştir. Sultan Alparslan'dan gerekli izni alan Nizamülmülk, hemen faaliyete geçerek hazineden harcadığı paralarla Nişabur'da ilk Nizamiye Medresesini bina ettirdi. İkinci olarak açılan Bağdat Nizamiye Medresesi için Dicle kıyısında yeterli arsa temin edilip 1063'te inşaatı başlanmış ve bu medrese iki yılda bitirilmiştir...

Selçuklular, medreselerin ilmî faaliyetlerini rahatça yürütebilmeleri için yüksek gelirli vakıflar tahsis etmiş, onları bol ve sürekli bir gelire kavuşturmuşlardır. Daimî bir gelire sahip olan medreseler, mali muhtariyete de sahip olmanın yanında, aldıkları maaşlarla geçim kaygısından kurtularak kendilerini mesleklerine veren öğretim üyeleri, aldıkları burslarla ve kaldıkları yurtlarla kendilerini kaygısızca öğrenime vermek imkânını bulan öğrencileri ile yalnız zamanına göre değil, şimdiki zamana göre de ileri müesseseler sayılabilirlerdi...

Orta Çağ medreseleri, bugünkü üniversitenin gelişmemiş hâli olup ders programları da hukuk, ilahiyat, edebiyat, siyasal bilgiler ve fen fakültelerinin müfredat programlarının birleştirilmiş hâlidir. Buna göre Nizamiye Medreselerinde Kur'an ve Kur'an bilimleri, Arapça, edebiyat, sarf (dil bilgisi), nahiv (cümle bilgisi), lügat (sözlük bilgisi), şiir, hitabet, tarih, coğrafya, musiki, hat, felsefe, mantık, riyaziye (matematik), hendese (geometri), hesap (aritmetik), nücüm (astroloji), tıp vb. dersler okutulurdu. Nizamiye medreseleri, örgün eğitimin yanında yaygın eğitim faaliyetlerini de yürütmekteydi...

(Ocak, s. 722-724.)

2. Etkinlik/Okul Dışı

Gezelim

Yaşadığınız çevrede bulunan tarihî bir medreseyi veya diğer tarihî eğitim kurumlarından birini incelemek üzere gezi düzenleyiniz. Bu gezi sonunda eğitim kurumunun özellikleri, ait olduğu tarihsel dönem, bu kurumda yapılan eğitimin niteliği gibi konularla ilgili bir araştırma raporu hazırlayınız. Hazırladığınız raporu, elde ettiğiniz görsellerle birlikte ürün dosyanıza ekleyiniz.

Medreselerin Özellikleri

İlk medreseler Karahanlılar tarafından kurulmakla birlikte medreseleri sistemli ve kalıcı eğitim kurumları hâline getirenler Selçuklular olmuştur. Bu kurumların bazı temel özellikleri şunlardır:

- Medreseler, bugünkü üniversite kampüslerine benzeyen yerleşkelere sahipti.
- Arapçanın İslam dünyasında bilim dili olarak yaygınlaşması, medreseler vasıtasıyla olmuştu.
- Kullanılan eğitim yöntemleri, İslam dünyasındaki tüm eğitim ve bilim kurumlarınca benimsenmişti.
- Medreselerden mezun olanlara verilen icazetname isimli belge, bugünkü diplomanın ilk örneklerindendir.
- Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri başta olmak üzere bazı medreseler, dönemin en ileri eğitim ve bilim kurumları olmuştu. Özellikle Endülüs (İspanya) medreseleri, Avrupa'da bilimin canlanmasında önemli rol oynamıştı.
- Medreselerde devamlı statüde müderris (öğretim elemanı, hoca, profesör) istihdam edilmiş ve bunlar arasında kademeli yükselme sistemi uygulanmıştı.
- Devletin ihtiyacı olan üst düzey memurları yetiştiren medreselere büyük önem verilmişti.
- Yoksul ve yetenekli öğrenciler medrese yerleşkelerinde barınmış; öğrencilerin yeme, içme, eğitim gibi tüm masrafları medrese vakıflarınca karşılanmıştı.
- Medreseler, din bilimlerinin yanı sıra pozitif bilimlerin de okutulduğu eğitim kurumlarıydı.
- Medreselerin giderleri; sultanlar, devlet adamları ve varlıklı kişiler tarafından kurulan vakıflarca karşılanıyordu.
- Medreselerde eğitim, parasızdı.

3. Etkinlik

Karşılaştıralım

Yukarıdaki bilgilere göre medreseleri bugünkü eğitim kurumlarıyla karşılaştırarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

	Medreseler	Bugünkü Eğitim Kurumları
Amaçlar		
Eğitimin Kapsamı		
Gelir Kaynakları		

Ahilik

Eğitim, iyi insan yetiştirme amacına hizmet etmektedir. Çoğu zaman öğretim ile birlikte anılmaktadır. Eğitimin bir tanımı da taklit yolu ile davranış edinme, çevresel (dıştan gelen) etkenlerle bilgi ve beceri kazanma ve kazandırma süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçuklularda *ahilik* adı verilen esnaf örgütlenmesi, bu özellikleri taşımaktaydı. Ahilikte gaye; doğudan, Asya'daki büyük ve uygar Türk şehirlerinden gelen çok sayıdaki sanatkâra iş bulmak; onların yerli Bizans sanatkârları ile rekabet edip tutunabilmeleri için yaptıkları malların kalitesini korumak, üretimi ihtiyaca göre ayarlamak, ayrıca sanatkârlara olumlu tutum ve davranışlar kazandırarak mesleklerinin inceliklerini öğretmek idi. Üyelerin korunması, ortak fiyatların belirlenmesi, çalışmayacak durumda olanlara yardım edilmesi, paranın bir amaç değil araç olması da ahiliğin temel ilkelelerinden. Siyasi otoritenin bu kurumlar üzerinde herhangi bir denetimi yoktu.

Kurucusu Ahi Evran olan ahiliğin kökenleri, eski Türk devletlerine kadar dayanır. Ahilik, eğitimin doğumdan ölüme dek devam eden bir süreç olduğu ve eğitimde ezberciliğin değil yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesinin uygulandığı bir kurumdur. Ahilikte yamaklıkla başlayan eğitim; çıraklık, kalfalık, ustalık aşamalarından oluşurdu. Ahiler, okuma yazma öğrenir ve mesleki eğitimden geçerlerdi. Bununla birlikte Türkçe, Arapça, Farsça, matematik, tarih, din, spor ve müzik gibi pek çok alanda eğitilerek yüksek karakterli insan olmak üzere yetiştirilirdi.

Bir Ahi Öyküsü: Papucu Dama Atılmak

"Pabucun dama atılması" deyimini, yaklaşık sekiz asırdan beri Müslüman Türkler arasında kullanılmaktadır.

Ahiliğin kurucusu, esnaf ve sanatkârların piri olan Ahi Evran; ayakkabıcı esnafının bulunduğu çarşıdan geçerken onların yaptığı ayakkabıları inceler ve hileli gördüklerini dama atarmış. Böyle bir olay meydana geldiğinde haber hızla esnaf arasında yayılır, "Falanca ustanın pabucu dama atıldı." denilirmiş. Pabucu dama atılan usta utancından haftalarca insan içine çıkamaz, kimsenin yüzüne bakamaz, kendini affettirmek için elinden gelen her şeyi yaparmış. Çoğu zaman bunlar kâfi gelmez, terkidiyar (göç) etmek zorunda kalırmış.

Burada en önemli husus, Ahi Evran'ın bir esnaf temsilcisi olmasına rağmen esnafı en ağır şekilde cezalandırmaktan çekinmeyişidir. Bu durum, belki de bir meslek örgütünün güçlenmek için kendi üyesini cezalandırarak otokontrol yöntemi kullanmasının ilk örneğidir. Bu modern yöntemi sekiz yüz yıl önce kullanan ahi birlikleri, yüzyıllarca Müslüman Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında önemli bir rol oynamış; esnaf ve sanatkârların toplum içinde hak ettikleri mevkiye gelmelerini sağlamıştır.

(Ekinci, s. 12)

Ahiler

İyi bir ahinin gözü, beli, dili kapalı olmalı; alnı, kalbi, karpısı açık olmalıdır.

Kaybolan Meslekler, M. Ali Diyarbakırlioğlu

4. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda ahilik ile ilgili bazı özellikler verilmiştir. Okuduğunuz metinlerden edindiğiniz bilgileri kullanarak verilmeyen özellikleri noktalı yerlere yazınız.

1. Para, bir araçtır; amaç olduğu takdirde ahlaki değerlere aykırı hâle gelir.

2. Bunlara benzer örgütlenmeler, Roma ve Bizans uygarlıklarında da görülür.

3.

4. Ahiler; iyi ahlak, yiğitlik, cömertlik, kahramanlık vasıflarını da taşır.

5.

6. Günümüzdeki -ucuz ham madde sağlayan- kooperatifler, sendikalar, ortak sandıklar, meslek odaları, esnaf örgütlerinin işlevlerini görür. Bir nevi -kredi veren bir- sosyal güvenlik kurumudur.

7. Zanaat, ticaret, dayanışma ve yardımlaşma örgütüdür.

8.

9. Her meslek grubunun ayrı bir örgütlenmesi vardır.

10.

Aşağıda birinci sütunda *ahilik* ile ilgili temel bilgiler, ikinci sütunda ise bunları özetleyen sözcük veya sözcük grupları verilmiştir. Birinci ve ikinci sütunda yazılanları günümüzle karşılaştırarak bulacağınız benzerlik ve farklılıkları üçüncü sütuna yazınız.

I	II	III
1 Bugünkü, sosyal güvenlik kurumu, kooperatif, sendika gibi pek çok kurumun niteliklerini taşır.	Sosyal dayanışma, yardımlaşma, emeklilik	Benzer: Farklı:
2 Seçuklulardaki en önemli esnaf örgütlenmeleridir. Her meslek grubunun ayrı bir örgütlenmesi ve öğretim kuralları vardır.	Mesleki eğitim	Benzer: Farklı:
3 Özelde yüksek bir ahlak ve karakter, genelde ise toplumsal uyum ve hoşgörü oluşturma eğitimin hedefi olarak benimsenmiştir.	Eğitimin amacı	Benzer: Farklı:
4 Ezbercilik yoktur; yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesi çerçevesinde eğitim verilir. Bilgi, uygulanarak hayata geçirilir.	Eğitim yöntem ve teknikleri	Benzer: Farklı:
5 Yamlıklıktan başlayan süreç, ustalığa kadar kademe kademe ilerler; verilen bilgi de buna göre artar ve çeşitlenir.	Eğitimde hazır bulunuşluk ve süreklilik	Benzer: Farklı:
6 Eğitim, her birey için gereklidir.	Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği	Benzer: Farklı:

Atabeylik

Hunlardan itibaren tüm Türk devletleri, devlet yönetimine büyük önem vermiştir. Hükümdarlar, kendilerinden sonra da devletin güçlü ve sağlam kalması amacı ile tahta geçebilecek tüm oğullarının en iyi şekilde yetiştirilmesi için, sistemleşmiş, geleneksel bir yol izliyorlardı. Selçuklu sultanları özellikle uç eyaletlerine henüz yaşları küçük olan şehzadelerini vali olarak tayin ediyorlardı. Genç ve deneyimsiz şehzade, ileride devleti yönetebilmek için gerekli bilgi ve becerileri, vasi (mirası yöneten) ve eğitici sıfatıyla atanmış bir atabey kılavuzluğunda öğreniyordu.

Türkler tarih boyunca, toplum içinde saygınlık kazanmış, yol gösteren, edep öğreten ulu kişilere “ata” unvanını verdiler. Ata ve bey kelimelerinden oluşan atabey unvanı, Selçuklular devrinde ortaya çıkmıştır. Bu kavram, lala kavramıyla çoğu zaman birlikte veya birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır. Bu unvanı taşıyan ilk kişi Nizamülmülk’tür. Atabeyler, üstün bir paye sahibi olurlar ve devlet protokolünde önemli kişiler arasında yer alırlardı. Bu durumdan atabeyliğin Büyük Selçuklu Devleti’nde çok yüksek bir görev olduğu ve sonradan bir unvan niteliği aldığı anlaşılmaktadır.

Şehzadelerin ileride tahta çıkma olasılıkları bulunduğundan eğitimlerinde bebekliklerinden başlanarak atabeyler görevlendirilirdi. Atabey, sorumlu olduğu şehzadeyi eğitirken çok geniş yetkilere sahipti. Atabey tarafından şehzadeye öncelikle askerî eğitim verilirdi. Kültür dersleri ikinci derecedeydi ve şehzadenin yeteneğine göre düzenlenirdi.

Atabeyler; üstün askerî başarı gösteren komutanlar arasından seçilen, iyi huylu, devlete sadık, cesur, akıllı, adalet ve hoşgörü sahibi, problem çözme yeteneğine sahip, olgun kişilerdi. Alparslan’ın henüz küçük yaşta olan veliahdına, asker kökenli olmayan veziri Nizamülmülk’ü atabey tayin etmesi, Nizamülmülk’ün önemini ve nüfuzunu gösteren bir istisnadır.

Atabeyler, hocalık yaptıkları şehzadelerin bulunduğu toprakları da yönetmiştir. Bu, bir süre sonra birtakım sakıncaları da ortaya çıkarmıştır. Başlangıçta kendi şehzadelerini tahta çıkarmak şeklinde başlayan bu durum, sonra bütün ülke yönetimini ele geçirmek için yapılan iç savaşlara da yol açmıştır. Nitekim merkezden kopuk atabeylik devletlerinin ortaya çıkması, Selçukluların çöküşüne yol açan sebeplerden biridir.

6. Etkinlik

Bir Olay İki Yorum

Yukarıda özellikleri verilen atabeylik, Selçuklularla başlayan, Osmanlılar döneminde de lalalık ismiyle devam eden önemli bir kurumdur. Atabey adı verilen öğretmenler, tahta çıkma ihtimali olan şehzadeleri eğitir; onlara pek çok konuda bilgi verirlerdi.

1. Devleti yönetecek kişilerin özel bir eğitim alması gerekli midir? Sizce günümüz devlet adamları hangi konularda bilgi sahibi olmalıdır?

Düşüncelerinizi yandaki noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Selçuklu sultanlarının devlet yönetimi için bilgi sahibi olması gereken alanlar hakkında neler biliyorsunuz? Bu eğitimin tek kişi (atabey)den alınmasının yararları ya da zararları neler olabilir?

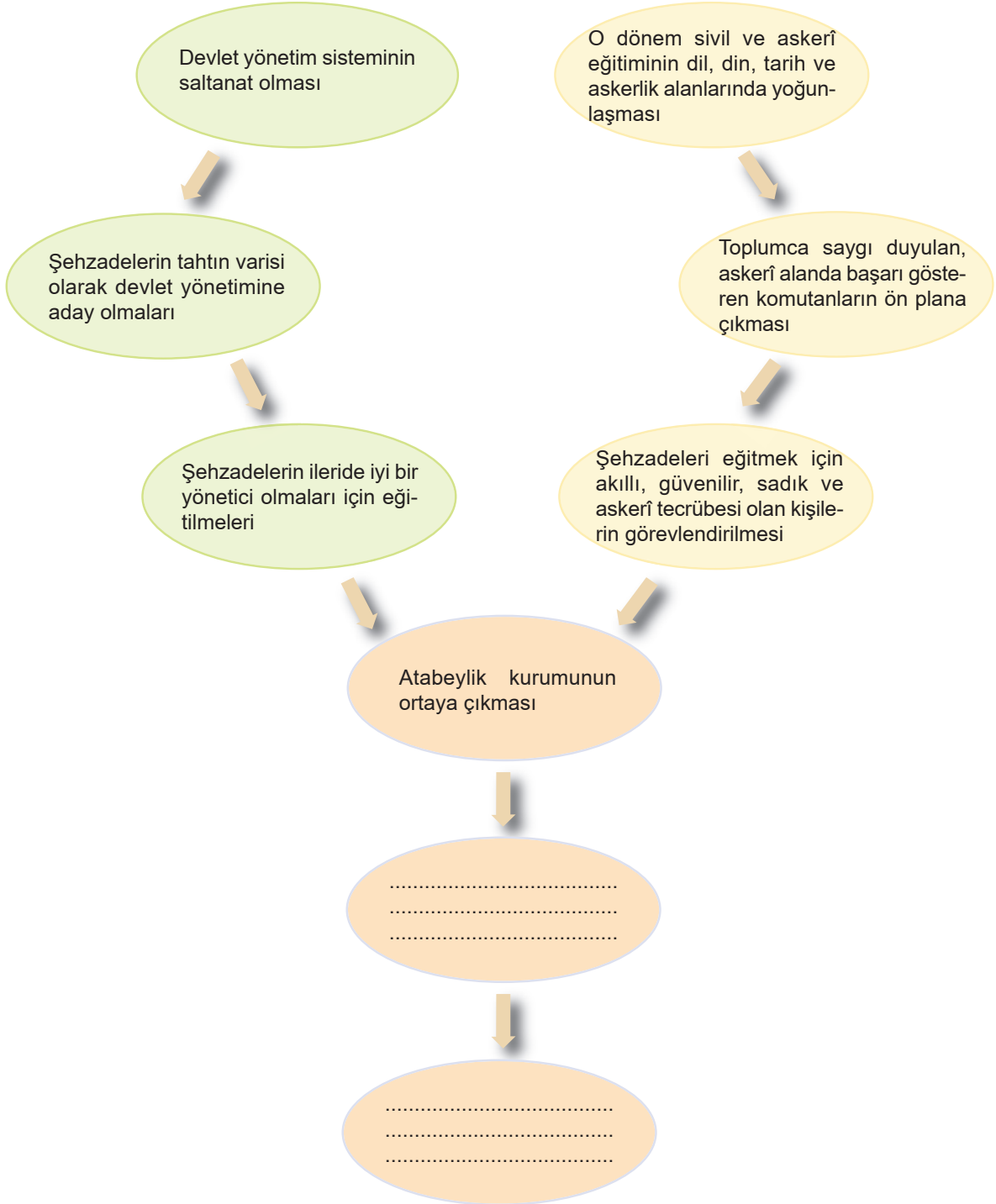
Düşüncelerinizi yandaki noktalı alana yazınız.

7. Etkinlik

Yazalım

Atabeyliğin gelişim sürecini anlatan akış şemasındaki noktalı alanları daha önceki bilgilerinizden yararlanarak doldurunuz.

2. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler

Selçuklu Devleti'nde hem eğitim ve bilim hayatının hem de kültür ve uygarlığın gelişmesinde ön plana çıkan bazı düşünürler vardır. Esasen birer devlet adamı, eğitimci ve mutasavvıf olan bu düşünürler, Türk eğitim düşüncesinin oluşumunda önemli rol oynamışlardır.

Nizamülmülk (XI. yy.)

Asıl adı Hasan'dır. Uzun yıllar vezirlik ve devlet adamlığı yapmıştır. Selçuklu Devleti'nin başarılı bir dönem geçirmesinde (Alparslan ve Melikşah zamanları) büyük katkısı vardır. Aslen İranlıdır. *Siyasetnâme* adlı eseri yazmış ve ünlü Nizamiye Medreselerini kurmuştur.

Mevlâna (XIII. yy.)

Ünlü Türk düşünürünün bilinen eserleri, *Mesnevi* ve *Dîvân*'dır. Mesnevi, pek çok dile çevrilmiş ve tüm dünyada ilgi görmüştür. Mevlâna şiirlerinde hoşgörü, insan sevgisi, ahlaki değerler gibi kavramları işlemiştir. Mevlevilik tarikatının kurucusudur.

Yunus Emre (XIII. yy.)

Ünlü Türk tasavvuf şairi ve düşünürüdür. Taptuk Emre dergâhında kırk yıl kalmış, kendi deyimiyle pişmiştir. Anadolu'nun Türkleşmesinde etkin rol oynamıştır. Bugün bile kolaylıkla anlaşılın arı bir Türkçeyle şiirler söylemiştir. Yunus Emre'nin şiirleri *Dîvân*'ında toplanmıştır.

Nasrettin Hoca (XIII. yy.)

Anadolu'da yaşamış ünlü halk eğitimcisidir. Fıkralarının tümünün ona ait olduğu kesin bilinmemekle birlikte fıkralarda aynı kıvrak zekâ, eleştirel bakış açısı, ders verme özelliği görülür. Medrese hocalığı ve cami hocalığı yaptığı söylenir. Akşehir'de yaşadığı bilinmektedir.

Hacı Bektaş Veli (XIII. yy.)

Horasan doğumlu olup 1240'ta Anadolu'ya geldiği sanılmaktadır. Anadolu'da Bektaşiliğin yayılmasına önderlik etmiş; düşünceleri ve öğretisi, *Dört Kapı Öğretisi* adıyla yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde Kapıkulu Ocakları da onun öğretisini benimsemiştir. Hacı Bektaş Veli, eserlerinde tasavvuf kültürüne yer vermiş; hoşgörü ve sevgiyi işlemiş, sır saklamanın önemini vurgulamıştır. *Fevâidnâme*, *Nasihatler*, *Makâlât* gibi eserleri vardır.

Âşık Paşa (XIII-XIV. yy.)

Türk dilinin gelişmesi için büyük çaba harcayan ve Türkçenin her alanda kullanılmasını teşvik eden Âşık Paşa, ünlü Türk mutasavvıfı Baba İlyas'ın torunudur. Kırşehir ve çevresinde yaşamış, ahi teşkilatına katılmıştır. Şiirlerinde yurt sevgisi, dünya barışı, dostluk ve kardeşlik gibi kavramları tasavvufi bir dille anlatmıştır. Şiirlerini topladığı eserinin adı *Garibnâme*'dir.

8. Etkinlik

Ben Kimim?

Aşağıda Selçuklu dönemi düşünürlerinin görüşlerinden bir kısmı verilmiştir. Önceki sayfada verilen biyografilerdeki ipuçlarından yararlanarak bu düşünürlerin kimler olduklarını bulunuz.

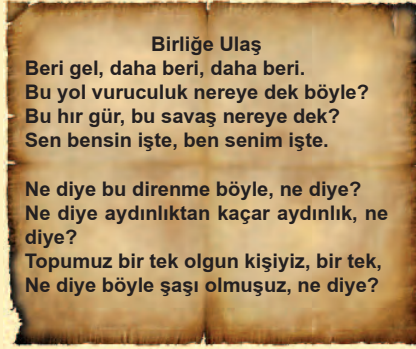
I.

“Siyasetnâme adlı eserimde hükümdarlara devlet yönetimi ile ilgili bazı tavsiyelerde bulundum. Bilimin önemini bilen bir devlet adamı olarak devrin en önemli eğitim kurumu olan Nizamiye Medreselerini kurdum.”

Ben kimim?

Temsilî resim: Medrese hocaları

Mesnevi'den seçmeler

II.

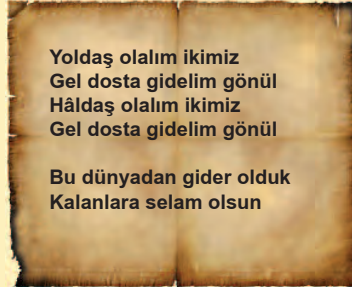
“Mevleviliğin kurucusuyum. Mesnevi adlı eserimde toplum, felsefe, ahlak, din, aşk ile ilgili ibret verici hikâyeler bulunmaktadır. Düşüncelerim bugün bile önemini korumaktadır.”

Ben kimim?

III.

“Tasavvufa ilgilendim. Arapça ve Farsça bilmeme rağmen eserlerimi halkın anlayabileceği öz Türkçe ile yazdım. Şiirlerim Dîvân adlı kitapta toplandı. Risâletü'n-Nushiyye (Öğütler Kitabı) adlı eserim, dinî, tasavvufî, ahlaki bir kitaptır.”

Ben kimim?

Dîvân'dan seçmeler

IV.

“Bektaşiliğin kurucusuyum. Dünyevi, dinî ve tasavvufî konulardaki duygu ve düşüncelerimi Makâlât adlı eserimde ortaya koydum. Günümüzde adıma şenlikler düzenlenmektedir.”

Ben kimim?

Semah Gösterisi

9. Etkinlik

Yazalım

Kutucuklardaki noktalı yerleri metne göre doldurunuz.

Nizamülmülk

Ben Nizamülmülk, Horasan'da varlıklı bir babanın oğlu olarak doğdum. Asıl adım Hasan'dır. İyi bir eğitim aldım. Önce Gazneliler Devleti'nin hizmetinde bulundum. Büyük Selçuklu İmparatorluğu kurulunca Selçuklularda Şehzade Alparslan'ın emrinde çalışmaya başladım. Alparslan tahta çıktığında da ona vezir, oğlu Melikşah'a atabey oldum. Daha sonra da Melikşah'a vezirlik yaptım.

Siyasetnâme adıyla tanınan eserimde ordunun sadece Türklere değil, türlü soydan unsurlara dayanması gerektiği tezini savundum. Devlet yönetiminin adil ve insanların mutluluğu için çalışan bir sisteme oturmasını istedim. Örneğin hükümdar, haftada iki kez bilginleri çağırıp onların görüşlerinden ve tartışmalarından yararlanmalıdır. Hükümdar; devleti yıkmaya çalışanları, haram kazanç sağlayanları, devlet sırrını korumayanları, düşmanla iş birliği yapanları ve dalkavukları bağışlamamalıdır.

Hep bilimsever bir devlet adamı oldum. Bilginleri ve bilimsel çalışmaları destekledim, araştırmacıların yararlanması için kütüphaneler yaptırdım. Sultan Alparslan ile birlikte Nizamiye Medreselerini kurdum. Ayrıca Bağdat, Nişabur, Belh, Musul ve diğer birçok şehirde de medreseler açtım. Bu okullar, devlet parası ile kurulmuş paralı ve burslu-yatılı yükseköğretim kurumlarıydı. Hayatımı bu medreselerin gelişmesi ve yaygınlaşmasına adadım. Medreselerde tüm öğrencilere fırsat eşitliği tanınmasına özen gösterdim. Çalışmalarımı Selçuklu Sultanı Alparslan ve oğlu Sultan Melikşah övgüyle desteklediler.

'Tarih-i Âl-i Selçuk' adlı eserinde İmameddin El İsfahani benim için "Nizamülmülk; hangi kasabada bilim ve isim yapmış ve derinleşmiş bir kimse varsa onun adına bir bina inşa etmiş, vakıf kurmuş ve kütüphane oluşturmuştur." demiştir. Tarihçi Ebu Şame de El-Makdisî Ve'l-Mürşidü'l-Vecîz adlı eserinde "Nizamiye Medreseleri dünyaca meşhurdur. Bu medreselerin bulunmadığı hiçbir belde yoktur. Hatta hiç kimsenin uğramadığı, yeryüzünün sapa bir köşesi olan Cizre'ye varıncaya kadar. Oraya bile büyücek, güzel bir medrese yaptırmıştır." ifadelerini kullanmıştır.

Ne mutlu ki kurduğum Nizamiye Medreseleri, yükseköğretim tarihinde önemli bir yer edinmiş; sadece Doğu dünyasında değil, Batı'da da bilimin temellerini oluşturan önemli eğitim ve bilim kurumlarından biri olmuştur.

Nizamülmülk'ü Türk eğitim tarihinde önemli kılan özellik,

Ben bir devlet adamı olsam Nizamülmülk gibi

..... ile ilgili çalışmalara öncülük ederdim.

Nizamülmülk'ün kişisel özellikleri ile benzeşen özelliklerim şunlardır:

Nizamülmülk'ten öğrendiğim en önemli şey,

10. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda verilen kelime grupları size neler düşündürmektedir? Bu kelime gruplarından yola çıkarak Mevlâna ve öğretisi hakkında bir metin oluşturunuz. Yazdığınız metne uygun bir başlık koyunuz.

Konya şehri

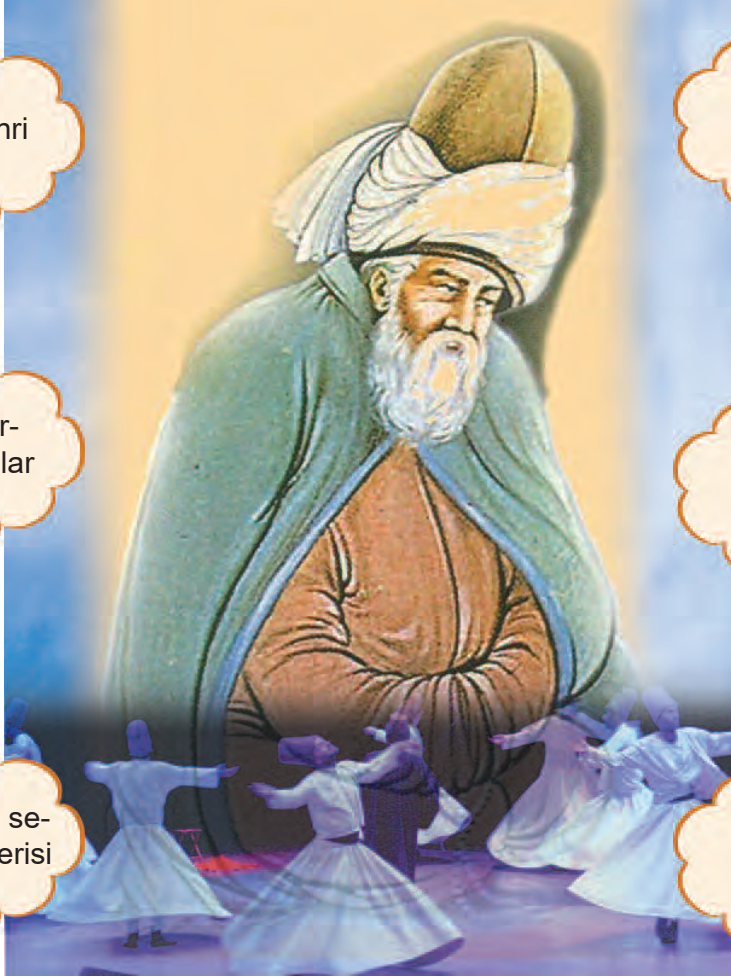
Şebiarus töreni

Farklı kültür-
lerden insanlar

Ney sesi

Sema ayini, se-
mazen gösterisi

Mevlevilik
inancı

Mevlâna

Selçuklular döneminde eğitime katkıda bulunmuş ünlü düşünür ve mutasavvıftır. Horasan'ın Belh şehrinde doğdu. Bağdat, Mekke, Medine, Şam, Halep yoluyla Anadolu'ya geldi. Önce Karaman'a, daha sonra Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'ya yerleşti. Mevlâna, Konya'da medresede ders verirken Tebrizli Şems-ettin (Şems) adında bir dervişle tanıştı. Her gün Şems ile sohbet eden Mevlâna, onun düşüncelerinden etkilendi.

Mevlâna, eserlerinde bütün insanlığın ilgilendiği ve zaman içinde değerini kaybetmeyen tema ve konuları işlemiştir. O, altı ciltlik büyük eseri *Mesnevi*'sinde bir ney sesi ile insanlığa doğruyu, iyiyi ve güzeli öğütleyen bir mürşit; *Dîvân-ı Kebîr*'inde köpürerek çağılayan coşkunun aşık; *Mecâlis-i Seb'a* adlı eserinde çevresine ışık saçan bir hatip; *Mektûbât* adlı eserinde, halkın koruyucusu ve adaletin yayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre insan; sevgiye değer, en üstün varlıktır. Vicdanlara hiç kimse baskı yapamaz. Evrende uyum ve dayanışma esastır. Hoşgörü ve iyi ahlak, bütün insanlık için vazgeçilmezdir. Doyumsuz, kanıksanmayan bir aşk içinde şiirle, müzikle, sema ile yoğrulan Mevlâna; insanı ve insanlığı sevmiş, "Seviyoruz, hayatımızın güzelliği o yüzden." demiştir. Onun,

Gene gel, gene...
Her kim olursan, gene gel gene...
İster kâfir ol ister Mecusi ister putperest
İster yüz kere bozmuş ol tövbeni
Umutsuzluk kapısı değil bu kapı,
Nasılsan öyle gel...

diyerek tüm insanlığa seslenişi bundandır.

Çok yönlü, her yönüyle aydınlık, ileri fikirli bir düşünür olan Mevlâna'nın yüzyıllardan beri sevilerek okunan eserleri, günümüzde de tüm dünyada büyük ilgi görmektedir. O, düşünceleri ve şiirleriyle insanlığın barışa, güvene, sevgiye, ezeli dostluk ve kardeşliğe, gerçek inanca olan özlemini dile getiren bir Türk büyüğü olarak her geçen gün daha çok sevilmekte ve sayılmaktadır.

Mevlâna, eserlerini Farsça yazmıştır. Türkçe, Arapça ve Rumca şiirleri de vardır.

Mevlâna'nın ortaya koyduğu öğretisi, yaşadığı dönemden bugüne dek önemini yitirmemiş; hatta günümüzde daha çok ön plana çıkmıştır. Onun benimsediği değerler, bugün tüm insanlığın benimsediği ve uyguladığı değerler olsaydı kuşkusuz dünya çok daha güzel bir yer olurdu.

"Ne zaman bu şehre gelecek olsam, içimde bir heyecan duyarım. Hz. Mevlâna, düşünceleriyle benliğimi sarar. O, çok büyük bir dâhi, çağları aşan bir yenilikçi..."
"Mevlâna, Müslümanlığı Türk ruhuna intibak ettiren (uyumunu sağlayan) büyük bir reformatör (düzenleyici)..."
"Konya, çeşitli Türk devletleri yaşamış, öz Türk vatanıdır. Konya, asırlardan beri tüten bir nurun ocağıdır. Türk kültürünün esaslı kaynaklarından biridir."

Mustafa Kemal ATATÜRK
karatay.meb.gov.tr

11. Etkinlik

Tartışalım

Dünyanın pek çok ülkesinde ve çeşitli dillerde, Mevlâna'nın düşüncelerini anlatan iki yüzün üzerinde kitap basılmıştır. Yanda, bu kitapların yazıldığı dillerden bazıları verilmiştir. Farklı dillerin konuşulduğu, farklı kültüre sahip bu kadar çok ülkede Mevlâna'ya ilgi duyulmasının nedenlerinin neler olabileceğini sınıfınızda tartışınız.

Yunus Emre

Yunus Emre'nin hayatı hakkında eldeki bilgiler yeterli değildir. Önce Hacı Bektaş-ı Veli'den, daha sonra Taptuk Emre'den etkilendiği söylenir. Menkıbeye göre Taptuk Emre'nin dergâhında kırk yıl hizmet ederek tasavvuf terbiyesi almıştır.

Anadolu'da saray kültürü ile halk kültürünün çok belirgin olarak ayrılmasının tipik örnekleri edebiyat alanında kendini gösterir. Arapçanın bilim dili ve Farsçanın resmî dil olduğu dönemde Yunus Emre, bugün bile kolaylıkla anlayabileceğimiz arı bir Türkçeyle *Dîvân*'ını oluşturmuştur. *Risâlet'ün-Nushiyye* adlı eserinde din, tasavvuf ve ahlak konularını işlemiştir.

Yunus Emre'nin tasavvuf düşüncesine göre eğitimin amacı; insanın iç hesaplaşmasını tamamlayarak kendi varlığını çözümlemesi, hatalarından ders çıkarması, tövbe etme olgunluğuna ulaşması, Hakk'ın yarattığı her şeyde güzellik görebilmesidir. Bunları yapabilen insan, ona göre "kâmil" yani arif insandır.

12. Etkinlik

Yazalım

Yunus Emre ile ilgili verilen bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki noktalı yerleri doldurunuz.

Arapça ve Farsçayı iyi derecede biliyordu ama bütün eserlerini Türkçe yazdı.

Yaşadığı dönemde Arapça ve Farsça ön planda olmasına rağmen Yunus, eserlerini niçin Türkçe yazmış olabilir?

.....

.....

.....

Şiirlerinde Galenos (Calinus), Hipokrates (Hipokrat), Lokman Hekim, İbrahim Ethem, Hallacı Mansur, Bayezit-i Bistami gibi düşünür ve şairleri konu edinmiştir.

Bu durum, Yunus'un hangi yönünü gösterir?

.....

.....

.....

Yunus'a göre insanlar arasında ırk, din, mezhep gibi ayrımlar gözetilmemelidir.

Bu düşüncelerinden hareketle Yunus'un aydın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

İlim ilim bilmekdür
İlim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin
Yâ nice okımakdur
Okımaktan ma'nî ne
Kişi Hakk'ı bilmekdür
Çün okıdun bilmezsin
Ha bir kuru emekdür

Yandaki şiirinden yola çıkarak Yunus Emre'nin eğitim ve bilime bakış açısını yorumlayınız.

.....

.....

.....

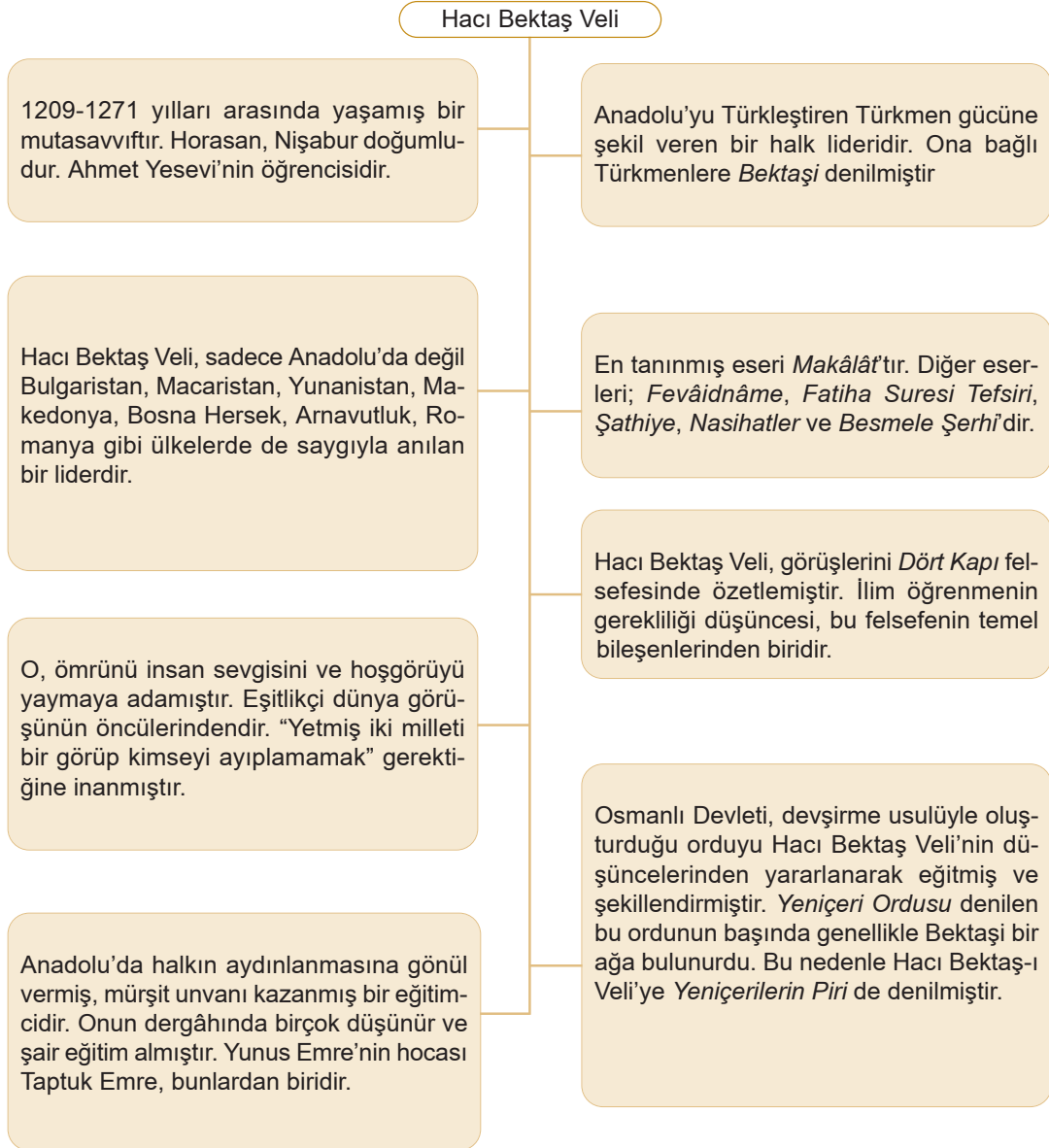
Hacı Bektaş-ı Veli

13. Etkinlik

Paylaşalım

Hacı Bektaş Veli hakkında verilen bilgileri inceleyip soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Hacı Bektaş Veli'nin eğitimci kişiliği hakkında neler söylenebilir?
2. Hacı Bektaş Veli'nin çok geniş bir coğrafyada etkili olmasında eğitimciliğinin ve öğretisinin ne gibi bir rolü olabilir?

Nasrettin Hoca

Hoca'nın cimri mi cimri bir arkadaşı vardır. Üstelik çok da zengindir bu dostu... Bir gün bu arkadaş, dere boyu gezinirken aniden ayağı kayıp suya düşer. Arkadaşlarından biri ona yardım etmek için koşar ve "Elinizi verin, sizi çekip kurtarayım." der. Fakat adamın başı suya dalıp çıkar, bir türlü elini arkadaşına vermeye yanaşmaz. Diğerleri denerler, hepsinde de aynı şey olur.

Bu telaşı gören Hoca, hemen yetişir ve "Elimi alın, sizi çekip çıkarayım." der. Hoca adamın elini tutar ve boğulmaktan kurtarır. Herkes, bu adamın elini Hoca'nın nasıl tutabildiğini ve onu kurtardığını merak eder. Hoca durumu şöyle açıklar: "O, cimri tabiatlı bir insandır. Ona 'Verin.' dediğiniz zaman, hiçbir şey vermez. Ama 'Alın.' dediğinizde, ne olursa olsun, tereddüt etmeden alır."

Yukarıdaki fıkrada, insanlara bir şey öğretmek ve yardım etmek için, onların seviyelerine inmek ve anladığı dilden konuşmak gerektiği mesajı verilmektedir.

(Özbek, s. 46-47.)

14. Etkinlik

Paylaşalım

Bugün atasözü gibi kullandığımız bazı deyim ve sözler, Hoca'nın fıkralarından çıkarılmıştır. Aşağıda birkaçını sıraladığımız bu deyim ve veciz sözlerin kaynağı olan fıkraları bulup topluma hangi mesajların verilerek istendiğini söyleyiniz.

"Parayı veren, düdüğü çalar."

"Damdan düşenin hâlden damdan düşen anlar."

"Umut, dağın ardında."

"Ye kürküm ye."

"Kör döğüşü."

"Yiğidin malı, gözü önünde gerek."

Fıkralarında eğlendirirken düşündüreren Nasrettin Hoca, iyilikseverdir, insanlara yol gösterir. Onları kötülüklerden uzak tutmak için kendine has bir güldürü üslubu kullanır. Nasrettin Hoca, halkı çok iyi tanımasıyla âdeta iyi bir sosyolog; insanları iyi tanımasıyla da iyi bir psikologdur.

Fıkralarında hazırcevaplığıyla yeri geldiğinde sözünü etkili biçimde söylemekte usta olan Nasrettin Hoca, aynı zamanda toplumda bilge imajını çizer. Anadolu halkının ihtiyacı olan bilgileri verirken mütevazî kişiliğiyle tam bir halk adamıdır. Eleştirel bakış açısıyla düşündürmeye teşvik eden Hoca; fıkralarında kitabi bir dil yerine ilgi çekici, akılda kalıcı, kıvrak cümleler kullanmıştır.

Fıkralarıyla halk eğitiminde önemli bir yere sahip olan Nasrettin Hoca, zekâ, ilgi ve yeteneğin bireyler arasında farklı olduğunun bilincindedir. O, fıkralarında ezberciliği reddetmiş; ağır medrese derslerini de hoş üslubu ile eleştirmiştir.

Nasrettin Hoca fıkraları dilden dile dolaşmış, zamanla değişikliklere uğramış hatta Hoca'ya ait olmayan fıkralar bile kendisine mal edilmiştir. Ünü Balkanlardan Orta Asya'ya kadar yayılan Nasrettin Hoca ile ilgili pek çok kitap yazılmış, karikatür çizilmiş, çizgi film, film vb. çalışmalar yapılmıştır.

Âşık Paşa

15. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda *Garibnâme*'den birkaç beyit verilmiştir. Bu beyitlerin açıklamasını okuyup Âşık Paşa'nın neyi vurgulamak istediğini belirleyiniz. Çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Garibnâme'den

Açıklaması:

Kamu dilde var idi zabt ü usûl
Bunlara düşmüş idi cümle ukûl
Türk diline kimsene bakmaz idi
Türklerle hergiz gönül akmaz idi
Türk dahi bilmez idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri
Bu *Garibnâme* anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahi mani bile
(Soysal, s. 233.)

Bütün dillerin kuralları belirlenmişti ve bütün âkil (akıllı) insanlar bu dillerde okuyup yazıyordu. Hiç kimse Türk diline ve kültürüne ilgi göstermiyordu. Türkler de o dillerin inceliklerini bilmiyordu. O zamanda bu gönül ehli (Türkler) de anlayabilsin diye *Garibnâme* isimli bu eser yazıldı.

Garibnâme'den bir sayfa

16. Etkinlik

Mektup Yazalım

Âşık Paşa, XIII. yy.da Orta Anadolu (Kırşehir)'da yaşamış ünlü bir Türk mutasavvıfıdır. Türkçenin kullanımını yaygın hâle getirmek için mücadele etmiştir. Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü gibi, ünlü eseri *Garibnâme*, bu mücadelenin araçlarından biri olmuştur. Türk dilinin bugün içinde bulunduğu koşulları (bilim dili, edebiyat dili, resmî dil vb. açısından) düşünerek Âşık Paşa'ya bu konuyla ilgili bir mektup yazınız. Yazdığınız mektubu sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Türk dilinin gelişimi için büyük çaba harcayan Âşık Paşa, ünlü Türk mutasavvıfı olan Baba İlyas'ın torunudur. Kırşehir ve çevresinde yaşamış, Ahi Teşkilatına katılmıştır. Şiirlerinde yurt sevgisi, dünya barışı, dostluk ve kardeşliği tasavvufi bir yaklaşımla anlatmıştır. Şiirlerini topladığı eserinin adı *Garibnâme*'dir.

17. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıdaki düşünürlerin eğitim anlayışlarını/çalışmalarını inceleyip günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarıyla karşılaştırınız. Bulduğunuz benzerlik ve farklılıkları noktalı alana yazınız.

Düşünürler	Eğitim Anlayışları/Çalışmaları
Nizamülmülk	► Bilime ve bilim insanlarına büyük değer vermiştir. ► <i>Siyasetnâme</i> adlı eserinde devlet adamlarının nasıl olması gerektiğini anlatır. ► Adalet ve devlet memurluğunda görev dağılımının adil olmasına büyük önem verir. ► Herkesin işini en iyi şekilde yapması gerektiğini söyler. ► Nizamiye Medreselerini kurmuştur.
Mevlâna	► Sevgi, kardeşlik, hoşgörü, iyi insan olmak, uyum ve huzur içinde yaşamak konularını işlemiştir. ► Her insanın eğitilebileceğine, eğitimde çocuğun zekâsı ve yeteneğinin dikkate alınması gerektiğine inanır. ► Ona göre sevgisizlik, bağnazlık ve katılık, insanlığın düşmanıdır.
Yunus Emre	► Tüm insanlara seslenerek ırk, din, dil ayrımı yapılmamasını ister. ► İnsanın her yerde aynı değerde, yüce bir varlık olduğunu söyler. ► Yunus'a göre eğitimin temel amacı, insanın kendini tanımasıdır.
Hacı Bektaş-ı Veli	► Hoşgörüyü ve insan sevgisini yaymaya çalışmıştır. ► Halk eğitimcisi olarak kabul edilebilir. ► Bilginin mutlaka uygulanması gerektiğini, yoksa hiçbir işe yaramayacağını söyler.
Nasrettin Hoca	► Fıkraları ile ünlüdür. ► Güldürürken düşündürür ve eğitir. ► Ahlaki ve düşünsel boyutları da olan bu fıkralar; umutlu olmayı, iyimser olmayı, eleştirmeyi ve eleştirilmeyi de anlatır.
Âşık Paşa	► Türkçenin önemsenmediği, bu dilde eser vermekten kaçınılan bir dönemde Türkçe yazmıştır. ► Türk aydınlarının da bu konuda üstüne düşeni yapması gerektiğini söyler. ► Ahlaki konularda halkı aydınlatmaya çalışmıştır.

Selçuklu düşünürleri; eğitimin toplumsal işlevlerine değinen eserler vermişlerdir. Onların eser ve düşünceleri kuşaktan kuşağa aktarılmış, günümüze kadar değerini korumuştur. Bu eserler ahlak, iyilik, tasavvuf, siyaset, dil, gülmece, hoşgörü vb. alanlarda toplumun eğitilmesinde önemli rol oynamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM

Hazırlanalım

1. Mahalle mektebi, medrese, Darülfünun gibi eğitim kurumları size ne çağrıştırıyor?
2. Osmanlı Devleti hangi dönemlerde eğitim alanında reform yapmaya ihtiyaç duymuş olabilir?

Osmanlı Devleti, 1299'da Söğüt-Bilecik'te kuruldu. XIV-XV. yüzyıllarda Anadolu'dan Afrika, Asya ve Avrupa kıtalarına yayılarak sınırlarını genişletti. 1453'ten itibaren Yükselme Dönemini yaşamaya başladı. XVI. yüzyılda dünyanın en güçlü devletlerinden biri konumuna geldi.

Yükselme Döneminde (1453-1579) askerî, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda güçlü bir durumda olan Osmanlı Devleti, eğitim alanında da asıl gelişmeyi bu dönemde gerçekleştirdi.

XVII. yüzyılın sonlarından itibaren eski gücünü kaybeden Osmanlı Devleti Duraklama, Gerileme ve Çöküş dönemlerini yaşadı. 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti hukuken sona erdi.

Yükselme Dönemi Osmanlı Devleti'nde önemli bilim ve kültür merkezlerinden bazıları

1. Etkinlik

Bulalım

Aşağıdaki tabloda Osmanlı Devleti'nin eğitim evreleri üç bölüme ayrılmıştır. Tablonun alt kısmında verilen eğitim kurumlarının hangi dönem ya da dönemlere ait olabileceğini araştırıp bularak noktalı yerlere yazınız. Bazı özellikler birden fazla döneme ait olabilir.

1

1. DÖNEM

Klasik Dönem (1299-1839, Kuruluş'tan Tanzimata)

.....
.....
.....
.....

2

2. DÖNEM

Batılılaşma Dönemi (1839-1908, Tanzimattan II.Meşrutiyete)

.....
.....
.....
.....

3

3. DÖNEM

Meşrutiyet Dönemi (1908-1918, II.Meşrutiyetten Mondros'a)

.....
.....
.....
.....

Rüştiye

İptidai

Mesleki ve Teknik Liseler

Cami

Yabancı Okulları

Enderun

Darülfünun

İdadi

Kütüphane

Sıbyan Mektebi

Galatasaray Sultanisi

Medrese

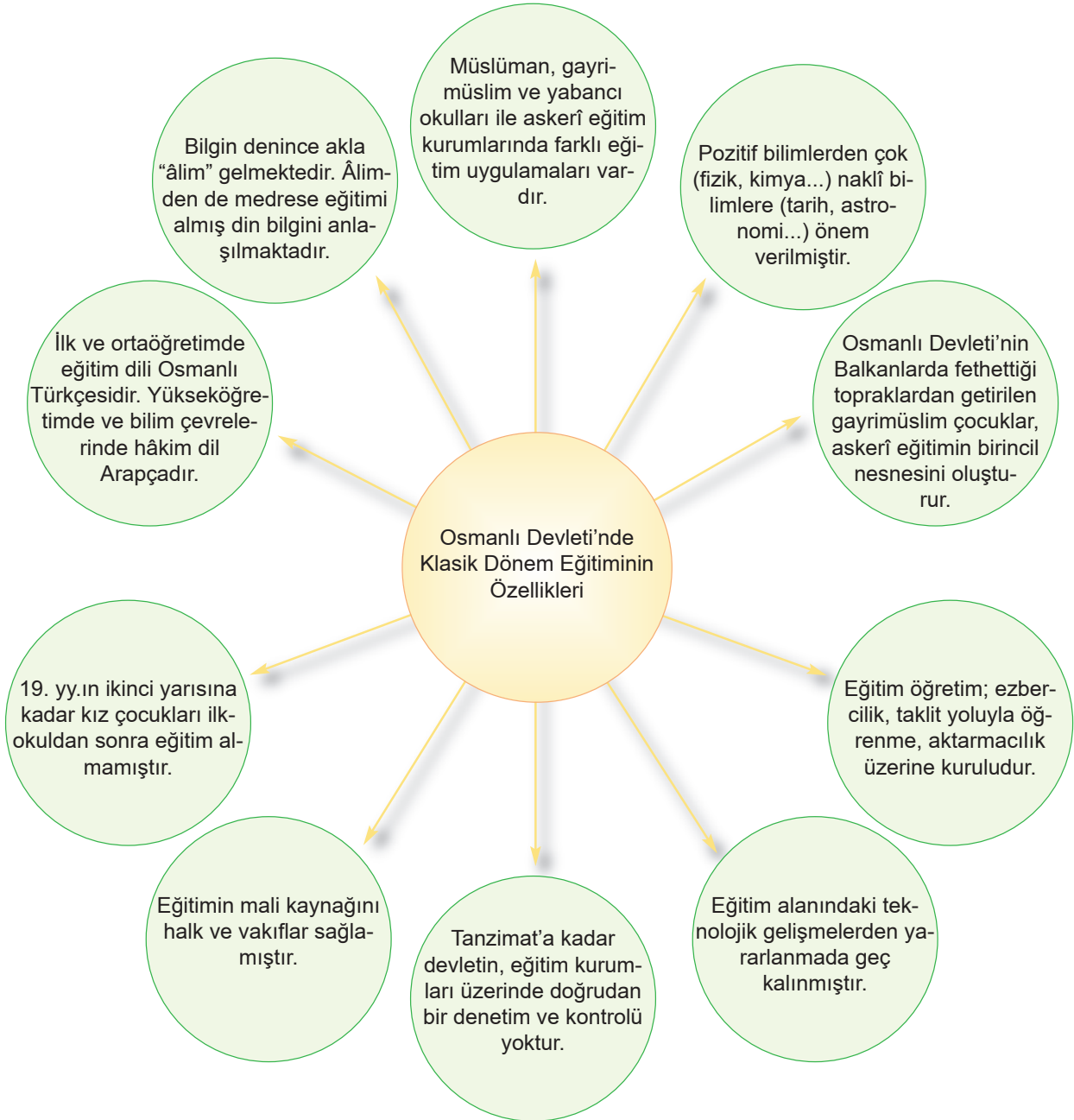
Geleneksel Eğitimin Özellikleri

2. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıda Osmanlı Devleti'nin klasik (geleneksel) dönem eğitiminin genel özellikleriyle ilgili bazı açıklamalar verilmiştir. Açıklamaları inceleyerek Osmanlı geleneksel eğitimi hakkında bilgi ediniz.

Geleneksel Osmanlı eğitim sistemi, dinî temele dayanır ve âlim (bilgin) sözcüğünden din bilgini anlaşılr. Devletin, sivil eğitim kurumları üzerinde herhangi bir denetim ve kontrolü yoktur. Eğitim yöntemi esas olarak nakilci ve ezbercidir. Tanzimat Dönemine kadar, eğitim her düzeyde ücretsizdir. Osmanlıca adı verilen Türkçe, Arapça ve Farsça karışımı yapay bir dil geliştirilmiştir. Böylece aydınlarla halk arasındaki uçurum derinleşmiştir. Eğitim ve bilginin toplumda yaygınlaşması güçleşmiştir. XVIII. yy.dan sonra, eğitim sisteminde yenileşme başlamıştır.

(Akyüz, s. 56.)

Osmanlılarda Eğitim Kurumları

A. Örgün Eğitim Kurumları-Sivil Eğitim Kurumları

1. Sıbyan Mektepleri

3. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıda sıbyan mekteplerinin temel özellikleri verilmiştir. Bu özellikleri inceleyip sıbyan mekteplerini günümüzdeki ilköğretimin birinci kademesiyle karşılaştırınız. Belirlediğiniz farklılıkları noktalı alana yazınız.

- Bu okullara *mahalle mektebi* ya da *taş mektep* denirdi.
- Kur'an'ı yüzünden ve ezberden okuma, temel matematik öğretilirdi. Sonraki dönemlerde yazı eğitimi de verilmiştir.
- Beş, altı yaşlarındaki kız ve erkek çocukları bu okullara giderdi.
- Eğitim süresi dört yıldır.
- Öğretmenlerin okuma yazma bilmesi ve temel dinî bilgilere sahip olması yeterliydi.
- Okulun giderleri vakıflar veya halk tarafından karşılanırdı.
- Eğitim, ailelerin isteğine bağlıydı; zorunlu değildi.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Aşağıdaki metinde anlatılan okula başlama etkinlikleri ile bugünküler arasında hangi benzerlik ve farklılıklar vardır? Düşüncelerinizi sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

İlkokula Başlama Öyküsü: Âmin Alayı

Okula genelde beş, yedi yaşlarında sonbahar mevsiminde başlanırdı. Çocuğun okula gönderilmesi kararı, okula başlama şenliklerine kadar çocuktan saklanırdı. Bunu hem çocuğa sürpriz yapmak hem de çocuktaki okul ve hoca korkusunu bastırmak için yaparlardı...

Aile büyüğü, hocaya çocuğun öğretiminde dikkatli olması istirhamında (ricasında) bulunurdu... Akraba ve dostlarla birlikte mektebe gidilir, çocuk derse başlatılırırdı...

Mektebe başlama töreni, aile için sayılı günlerdendi. Merasime bütün aile fertleri davet edilirdi. Çocuk giydirilir, kuşatılır; fesine elmaslar, nazar takımları takılırdı...

Mektep alayı görüldüğünde, çocuk dışarı çıkardı. Orada onu bekleyen fenerlerle süslü faytona binerdi. Ara sıra başını çevirip arabasını takip edecek çocuklara karşı çocuksu bir gururla kurulur dururdu. Mektebe başlayacak çocuk bir tane ise yanı başına akrabadan yahut konu komşudan birinin aynı yaşta bulunan çocuğu, karşısına da aile fertlerinden biri otururdu. Sonra araba hareket eder ve gayet ağır bir yürüyüşle sevk edilirdi...

Mektebe başlama törenlerinde bir başka binek, Midilli cinsi, küçük boylu bir attı... Atın yanında iki hizmetli bulunurdu. Bunlar atın sağından, solundan tutarlardı. Başında elmasları, boynunda şalı, cüz kesesi (içine Kur'an-ı Kerim veya elifba cüzü konulan bir çeşit çanta) ile önde bir rahle üzerine çocu-

Okula başlayan çocuklar

ğun mektep minderi konulurdu. Mektebin bevab adı verilen hademesi rahleyi, yani üzerine çocuğun kitabını, defterini koyacağı sırayı başına alır, bevabın omzuna birkaç arşın mintanlık kumaş asılırdı. Arkada, mektebin baş kalfası (hoca yardımcısı) yürürdü. Baş kalfa bilhassa okula yeni başlayan çocuklar için en önemli kişi idi. Ailelerin, ev çatısının altından yeni çıkan yavrularına hususi ilgi göstermesi için baş kalfaya rica ve hediye vermeleri, âdeta gelenekleşmişti...

Âmin alayı önceden alınmış karar doğrultusunda bazı mahalleleri dolaşıp, gezindiği yerlerde öğrenme arzusunu yenileyip artırdıktan sonra döner; toplantı evinin kapısı önünde durur, orada da ilahiler okunup "Gülbank" denilen dua yapılırdı.

Âmin alayı eve döndüğü sırada evde önemli kişilerden ve aile fertlerinden oluşan misafirlere şerbet ve kahve dağıtılırdı...

Âmin töreni bir seyirlik faaliyet olarak algılanırdı. Bu tören sırasında, mektepte okuyan çocukların yakınları ve mahalle sakinleri seyir için mektebe kadar gelip, yapılanları izlerlerdi.

Sibyan Mektebi, Fındıklı/İstanbul

(Çelik, s. 127-130.)

2. Medreseler

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren eğitim ve bilime büyük önem vermiştir. Bu uygun ortamda, daha önceki Türk devletlerinden örnek alınan medreseler, Osmanlılarda da gelişerek varlığını sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nde ilk medrese Orhan Gazi tarafından İznik'te Orhaniye Medresesi adıyla kurulmuştur. Bu medresenin ilk müderrisi, dönemin önemli bir bilgini olan Davud-ı Kayseri'dir. İznik Medresesinden başka, başta Bursa ve Edirne olmak üzere imparatorluğun tüm şehirlerinde birçok medrese açılmıştır. İlköğretim seviyesindeki medreseler, köylere kadar yayılmıştır.

Medreselerin Genel Özellikleri

- Medreselerde genellikle orta ve yükseköğretim düzeyinde eğitim veriliyordu, fakat ilköğretime (ikinci kademe) denk olan medreseler de vardı.
- Medreselerde fıkıh, kelam, hadis, tefsir, mantık, belagat, lügat, nahiv, hendese, astronomi ve felsefe gibi dersler okutulurdu.
- Medreseler, yaptıkları ilmî faaliyetlere göre derece ve sınıflara ayrılıyordu.
- Müderrisler, medreselerin derecelerine göre terfi ederlerdi.
- Eğitim dili olarak yaygın biçimde Arapça kullanılmaktaydı. Daha sonra Farsça da eğitim dilleri arasına girdi.
- Âlimler, padişahın makamında huzur derslerine katılırlardı.
- Medreselerin mali kaynağı vakıflardı.
- Hayırsever kişi ve aileler, hanedan üyeleri, yüksek dereceli devlet görevlileri bu kurumların kuruluş ve işletme giderlerini karşılamaktaydı.
- Osmanlı medreselerinde faaliyet gösteren bilim adamlarının devletle ve dolayısıyla siyasi otorite ile güçlü bir bağı yoktu.
- Devletin genel bütçesinden eğitim ve öğretim faaliyetlerine herhangi bir pay ayrılmazdı.
- Medreselerden mezun olanlar ilmiye ve kalemiye zümrelerinde kadı, müftü, şeyhülislam, kazasker olarak görev alıyorlardı. İstanbul'un fethine kadar, devletin önde gelen kuruluşlarında yönetici olarak ulema zümresine mensup insanlar görev yapmıştır.

Ulema ve öğrenciler, Levnî

Medreselerin yirmili, kırklı gibi kategorilere ayrılmasında müderrislerin aldıkları yevmiyeler esas alınmıştır. Örneğin altmış lira yevmiyeyle çalışan müderrislerin olduğu medreselere altmışlı denmiştir.

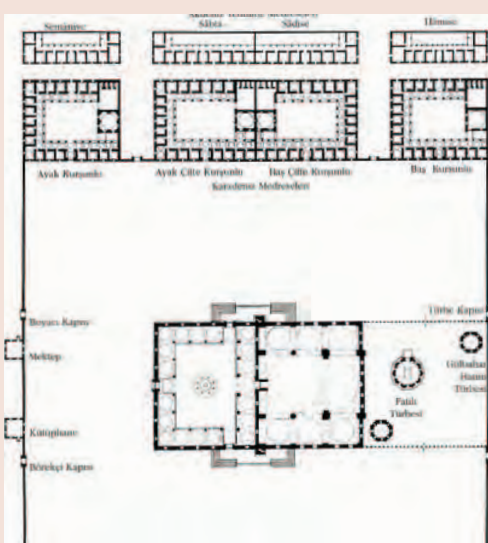
Medrese Çeşitleri

- Genel eğitim veren medreseler
- Yirmili medreseler
- Otuzlu medreseler
- Kırklı medreseler
- Ellili medreseler
- Altmışlı medreseler
- Sahn-ı Seman Medreseleri
- Süleymaniye Medreseleri
- İhtisas medreseleri

İhtisas medreseleri, uzmanlık verdikleri alana göre isim alırlardı. Örneğin darülhadis, din eğitimi; medresetülkudat, kadılık eğitimi; darü'ttıp, tıp eğitimi verilen medreselerdi.

Aşağıda Osmanlı Devleti'nin iki önemli medresesi hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgileri incelediğinizde bu kurumların kuruluş amaçlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sahn-ı Seman Medreseleri (Sekiz Bölümlü Medrese)

Sahn-ı Seman Medresesinin krokisi

İstanbul'un fethinin ardından İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan Sahn veya Sahn-ı Seman Medreseleri, medreseler açısından bir dönüm noktasıdır. Zira toplum ve devlete eleman yetiştiren medreselerin misyonu, sınırların büyümesiyle daha da artmıştır. Sahn-ı Seman Medreseleri, yetişmiş eleman ihtiyacını karşılaması yanında diğer medreselere de sistem olarak örnek oluşturmuş ve onların da teşkilatlanmasını sağlamıştır.

Sahn-ı Seman Medreselerinde, yükseköğretim ve orta-öğretim düzeyinde eğitim verilen iki ana bölüm vardı. Her bir bölüm sekiz medreseden oluşuyordu. Yükseköğretim düzeyindeki medreselerin her birinde on dokuz oda (hücre) bulunuyordu. Bu yüksek medreselerde sekiz müderris görev yapıyordu. Sekiz müderrisin birer odası ve elli akçe gündeliği bulunan, ekmek ve çorba verilen birer müderris yardımcısı (muid) vardı. Her medresenin on beş odasına ikişer akçe gündelik, ekmek ve çorba verilen birer danışment (talebe) yerleştirilirdi. Ortaöğretim düzeyinde eğitim verilen bölümün

(Tetimme Medreseleri) her bir medresesinde on bir oda vardı ve her odaya suhte (softa) denen üç öğrenci yerleştirilirdi...

Sahn-ı Seman Medreselerini kuran Fatih Sultan Mehmet'in teşvik ve çabaları ile İstanbul, Türk ve İslam dünyasından bilgileri kendine çeken bir bilim merkezi oldu. Başta ünlü matematik ve astronomi bilgini Ali Kuşçu olmak üzere pek çok Türkistanlı bilgin İstanbul'a geldi. Önceleri ise Osmanlı bilgileri, matematik öğrenimi görmek için Semerkant'a gidiyordu.

(Akyüz, s. 61-62'den derlenmiştir.)

Süleymaniye Medreseleri

Sahn-ı Seman Medreselerinden sonra kurulan en önemli eğitim ve bilim kurumu, Süleymaniye Medreseleriydi. Bu kurum, Kanuni Sultan Süleyman tarafından Süleymaniye Külliyesi içinde yedi medrese olarak yaptırıldı. Süleymaniye Medreseleri ile Osmanlı, örgün eğitimin doruğuna ulaştı. Tıp, tabiat (doğa bilimleri), riyaziye (matematik), heyet (gök bilimi) alanlarında ders programlarının yer aldığı bu okullarda, düşünürlerin görüşlerinin tartışılması biçiminde kelam (İslam felsefesi) dersi de yapılırdı.

Süleymaniye Medreselerinde bunların dışında mantık, felsefe, fizik, astronomi, meteoroloji, madenler ve botanik dersleri de okutuluyordu.

Külliye'nin içinde medreseden başka; hastane, imarethane (yoksullara ve öğrencilere yemek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu), tabhane (mutfak), hamam gibi sosyal tesisler de bulunuyordu.

Süleymaniye Külliyesi

6. Etkinlik

Yazalım

Medreselerde Okutulan Dersler

Aşağıdaki tabloda medreselerde okutulan dersler verilmiştir. Tabloyu inceleyip soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı oluştururken kitabınızın sonundaki “Sözlük”ü kullanabilirsiniz.

Ulum-ı Aliye (Yüksek İslami Bilimler)	Ulum-ı Akliye (Müspet Bilimler)	Ulum-ı Aliyye (Alet Bilimleri)
Fıkıh Kur'an Tefsir Hadis Kelam	Felsefe Matematik Astronomi Hendese Hesap Tarih	Mantık Maani Belagat İnşa

(Akyüz, s. 64.).

1. Günümüzde bu derslerden hangileri okutulmaktadır?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bu dersler, hangi ortaöğretim ya da yükseköğretim kurumlarında okutulmaktadır?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Kendinizi bir medrese öğrencisi olarak düşünün. Bu derslerden hangilerini seçerdiniz? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ön Çalışma/Okul Dışı: Darülfünun'un açılışında Saffet Paşa'nın yaptığı konuşmanın içeriğini araştırınız (75. sayfadaki 16. etkinlik için).

Medreselerin Bozulması

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyıldan sonra siyasi, askerî ve ekonomik alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da yavaş yavaş gerilemeye başladı. Eğitim alanındaki gerileme, medreseleri de olumsuz etkiledi. Medreselerdeki bozulmanın başlıca nedenleri olarak şunlar sayılabilir: Yetersiz kişilerin müderris olması, alt kademelerden gelen öğrencilerin eğitim seviyesinin düşük olması, eğitim programlarının ihtiyacı karşılamaması.

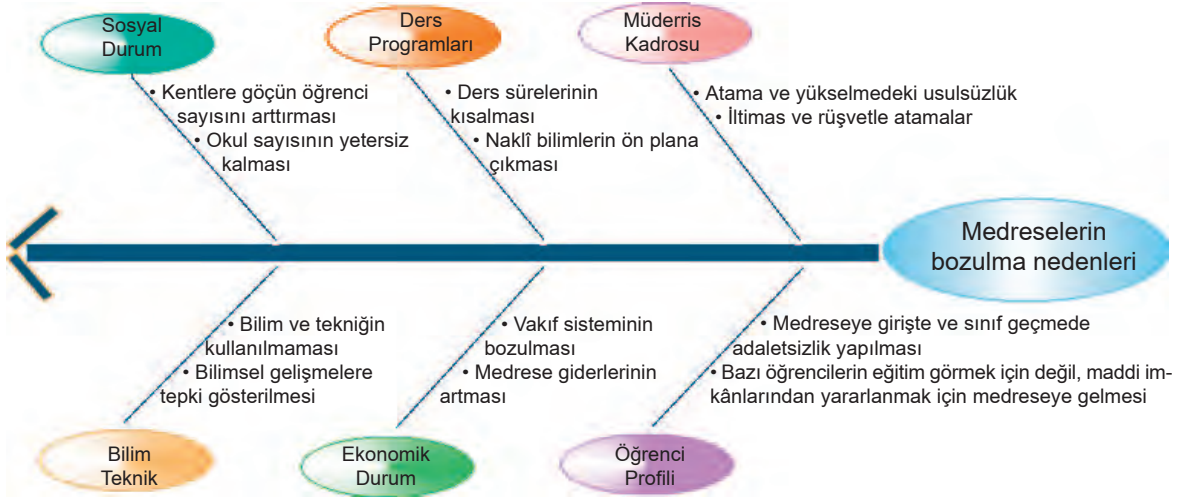
Dönemin padişahları, eğitim alanındaki gerilemeyi fark ederek bunun nedenlerini araştırmak üzere bazı devlet adamlarından rapor istemişlerdir. Hazırlanan raporlar doğrultusunda eğitim alanında ıslahatlar (iyileştirmeler) yapılmıştır. IV. Murat, devlet adamlarından memleketin durumunu ele alan ve sorunlara çözüm teklif eden raporlar hazırlamalarını istemiştir. Sunulan raporlar içinde en önemlisi, Koçi Bey'in kendi adıyla anılan Risale'dir. Risale'ye göre; toprak sistemi bozulmuştur ve halk bu durumdan rahatsızdır. Kuruluş felsefesi devletin varlığını sürdürmek olan Yeniçeri Ocağı devletle çatışmaya başlamıştır. Devlet adamları, rüşvet ve iltimasla iş yapmaya başlamıştır. IV. Murat, Koçi Bey'in raporu doğrultusunda bazı ıslahat çalışmalarında bulunmuştur.

7. Etkinlik

Tartışalım

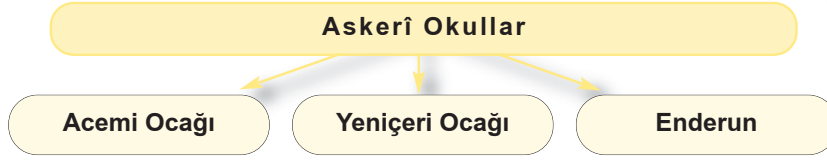
Aşağıda medreselerin bozulma nedenleri balık kılıçığı yöntemi ile verilmiştir. Medreselerin bozulmasına neden olan faktörlerin, devletin eğitim sisteminde meydana getireceği sorunları sınıf ortamında beyin fırtınası yöntemi ile tespit ederek I. sütuna yazınız. Bu sorunların nasıl çözümleneceğine dair önerilerinizi de II. sütuna yazınız.

Medreselerin bozulmasının ortaya çıkarabileceği sorunlar	Medreselerin bozulmasının önlenmesine dair çözüm önerileri
■ Nitelikli eleman yetersizliği, eğitim kalitesini düşürür.	■
■	■
■	■
■	■

B. Askerî Okullar

Geleneksel Osmanlı eğitim sisteminde mektep ve medreselerden sonra en önemli eğitim alt sistemini askerî eğitim kurumları oluşturuyordu. Bu kurumlar; acemi oğlanlar mektebi, Yeniçeri Ocağı ve Enderun Mektebi idi. Ayrıca Mehterhane, Cambazhane adında kurumlar ve askerî sanat okulları vardı.

Pencik ve devşirme sistemi: Balkanlardaki Hristiyan çocuklarının Osmanlı ordusunun öncelikle asker ihtiyacını karşılamak üzere (kanunnameyle belirlenen kurallara çerçevesinde) alınıp yetiştirilmesi.

1. Acemi Ocağı: İlk acemi oğlanlar mektebi, Gelibolu'da I. Murat tarafından açıldı. Bunu Edirne, İskenderpaşa, Galata, Topkapı, Sultanahmet acemi oğlanlar mektepleri izledi. En ünlüsü 1482'de açılan Galata Saray Mektebi idi.

Acemi ocağına pencik ve devşirme sistemiyle alınan çocuklar, daha çok kışlaya benzer tarzda eğitim kurumlarında askerî ve bedenî bakımdan eğitim görürlerdi. Temel askerlik eğitimi alan bu çocuklar, daha sonra yetenek ve fiziki özelliklerine göre ayrılır; en yetenekli olanlar Enderun Mektebine, diğerleri ise Yeniçeri Ocağına gönderilirdi.

Temsili Resim Yeniçeri Ocağı

Temsili Resim Acemi oğlanlar ocağı

2. Yeniçeri Ocağı: I. Murat döneminde kuruldu. Acemi ocağını bitiren gençler, burada daha üst bir askerî eğitime tabi tutulurdu. Yeniçeriler doğrudan sarayı ve padişahı korumakla ve padişahın yanında savaşmakla görevli olduklarından eğitimlerine büyük önem verilirdi. Orduya katıldıklarında kendi içlerinde topçular, humbaracılar, cebeciler gibi askerî sınıfları oluştururlardı.

8. Etkinlik/Okul Dışı

Paylaşım

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazıp sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Osmanlı ordusunun asker ihtiyacının karşılanması için devşirme yönteminin kullanılmasının temel nedenleri neler olabilir?
2. Osmanlı Devleti'nin, eğitimin diğer alanlarına müdahale etmezken askerî eğitime büyük önem vermesinin nedenleri neler olabilir?

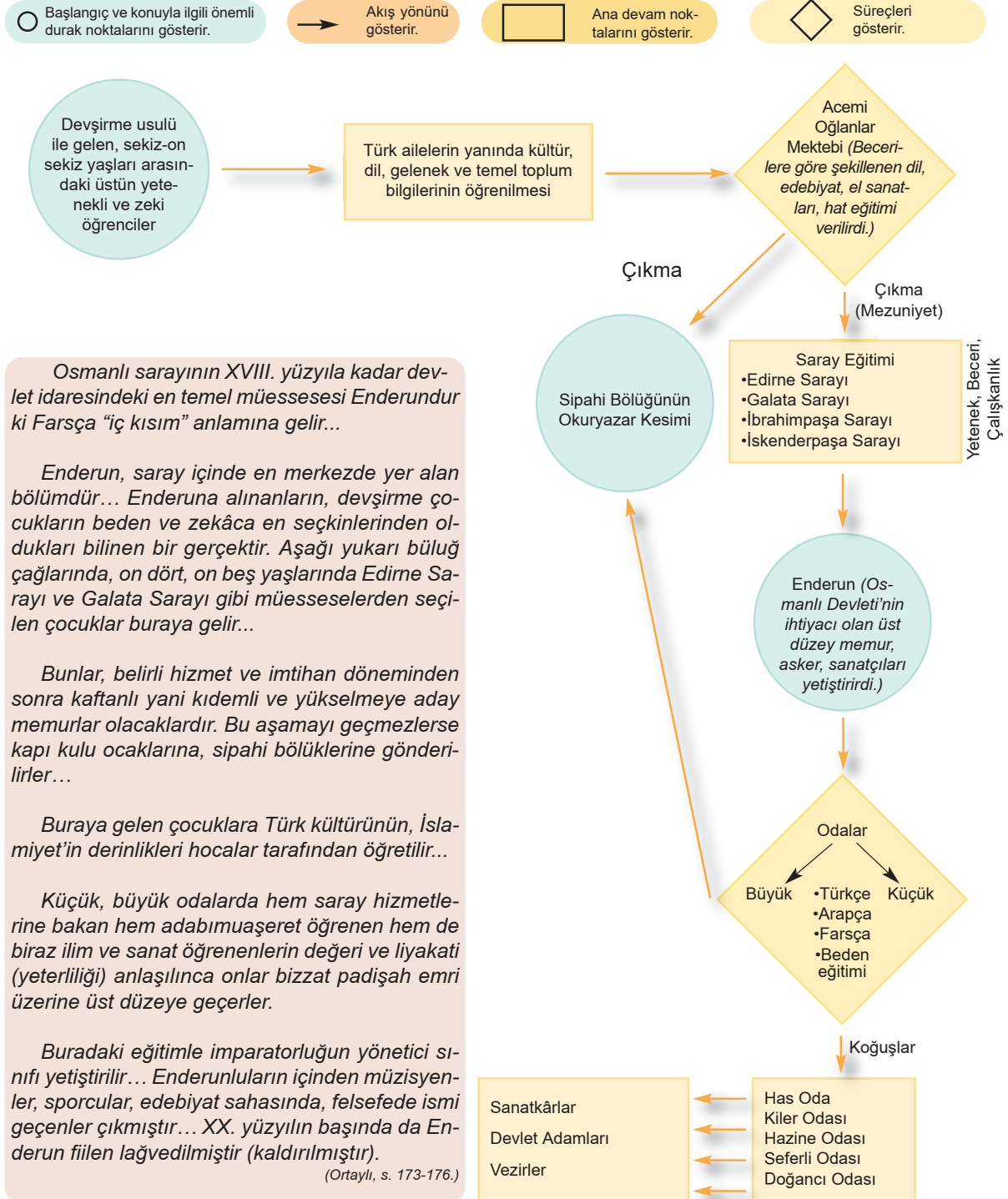
3. Enderun

9. Etkinlik

İnceleyelim

Akış haritasındaki bilgileri, metinde verilenlerle karşılaştırarak inceleyiniz. Enderun Mektebi ile ilgili çıkarımlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

C. Yaygın Eğitim Kurumları ve Özellikleri

10. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıda Osmanlı dönemine ait bazı yaygın eğitim kurumları hakkında bilgi verilmiştir. Günümüzde bu kurumlardan hangileri eğitimle ilgili rollerini sürdürmektedir? Sınıfınızdaki arkadaşlarınızla tartışınız.

1. Cami ve Medreseler Topluma dinî, ahlaki bilgi ve nasihat verilen yerlerdi. Camilerde yapılan derslere herkes devam edebilirdi. Bu derslerde cemaat, hocanın etrafında toplanır; onun anlattıklarını dinlerdi. Camilerde halk siyasi ve sosyal konularda da bilgilendirilirdi.	2. Tekke ve Zaviyeler Halka tasavvuf bilgisi, musikisi ile halk edebiyatı öğretilen yerlerdi. Yaygın eğitim yanında ücra yerlerde yolcu barındırma, bölge güvenliğini sağlama, yeni yerlerin fethedilmesini ve buralara yerleşilmesini sağlama gibi işlevleri de vardı.	3. Kütüphaneler Medrese külliyelerinin içinde ve yakınlarında kütüphaneler yapılırdı. Bu kütüphaneler öğretmen, öğrenci ve araştırmacılardan başka halka da açıktı. Okumuş kişilerin kitap bağışlaması geleneği sayesinde halk kütüphaneleri kitap sayısı bakımından zengindi.
4. Sahaflar (Kitapçılar) Az bulunur, eski kitapların satıldığı sahaflar ile her türlü kitabın satıldığı kitapçılar; öğretmen, öğrenci, araştırmacı ve kitapseverlerin buluştukları yerlerdi.	5. Loncalar Ayakkabıcılar, hattatlar, sahaflar vb.'nin kendi içinde grup oluşturduğu meslek örgütleriydi. Loncalarda geleneksel usta-çırak ilişkisiyle mesleki eğitim de verilmekteydi.	6. Kiraathaneler Aydınların, ediplerin ve halktan kişilerin toplanıp tartıştığı, şiir okuduğu yerlerdi. Bazı kahvehanelerde Oğuzname, Battal Gazi, Nasrettin Hoca, Leyla ve Mecnun, Keloğlan gibi eserler okunmaktaydı.

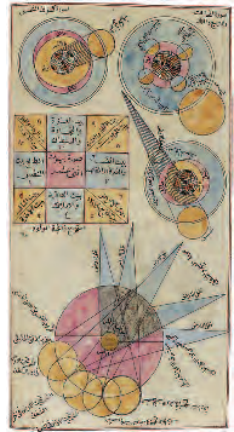
Rasathaneler

İnsanoğlu, eski çağlardan beri gökyüzünü izlemekten hep hoşlanmıştır. Bu merak dolu gözlemlerinden yola çıkarak takvimler oluşturmuş, denizciler için yol haritaları yapmış, hatta tarih boyunca gök cisimlerinin konumları ile şans ve kader arasında bağlantılar kurmaya çalışmış, uzayı incelemek amacıyla rasathaneler kurmuştur.

Rasathanelerin tarihi Babil, Eski Yunan ve Mısır medeniyetlerine kadar uzanır. Bilim tarihinde kurum olarak arzu edilen şekliyle ilk rasathane ise İslam dünyasında görülür. Bu, 829 senesinde Halife El-Me'mun'un Bağdat'ta kurduğu astronomi rasathanesidir.

İslam rasathaneleri arasında, Uluğ Bey tarafından kurulan Semerkant Rasathanesinin özel bir yeri vardır. Ali Kuşçu gibi devrin ünlü bilim adamları, Uluğ Bey'in yönetimindeki bu rasathanede çalışmıştır. Burada özellikle meridyen aletiyle uzun süreli gözlemler yapılmıştır.

Osmanlı'daki ilk rasathane, Takiyüddin'in kurduğu İstanbul Rasathanesidir. Sultan III. Murat'tan alınan irade ile kurulan rasathane, devrin şeyhülislamının rasadın (gözlemin) getireceği uğursuzluklardan bahsetmesi üzerine yine padişah emriyle yıkılmıştır. 1868'de Rasathane-i Amire adıyla yeniden açılan kurum, ilk rasathanenin akıbetine uğrayarak 31 Mart Ayaklanması'nda yıkılmıştır. Ayaklanmadan sonra yeniden kurulan rasathane, 1911 yılında gözlem çalışmalarına başlamış, 1982 yılında da Boğaziçi Üniversitesine bağlanarak Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü adını almıştır.

Gök cisimlerinin konumlarını gösteren bir çizim

Klasik Dönemde Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler

11. Etkinlik\Okul Dışı

Yazalım

Aşağıda klasik dönem Osmanlı düşünürlerinin eğitimle ilgili görüşleri verilmiştir, okuyunuz. Her bir düşünürün ilginizi çeken iki özelliğini defterinize yazınız.

Hacı Bayram Veli
(14-15. yy.)

Ben, Hacı Bayram Veli. Ankara'da doğdum. Asıl adım Numan'dır. Ankara'da Karamedrese'yi bitirdikten sonra Kayseri'de tasavvuf ile ilgilenmeye başladım. Sultan II. Murat ünümü duyarak benim önce Ankara sonra da Bursa medreselerinde müderris olarak çalışmamı istedi.

► Hacı Bayram Veli, tasavvufu ilgilenmiştir. Ona göre, insanla Tanrı'yı birbirine yaklaştırmak, Tanrı'ya ulaşmak için kendini olgunlaştırmak gerekir. Tanrı'yı evrenin merkezinde gören Hacı Bayram Veli, insanın bir araç olduğunu, Tanrı'nın bütün varlıklarda görünebileceğini söyler. Olgunluğun en üst aşamasına ulaşan kişi, gönlünde bu ışığı görecektir. Bilim ile tasavvufu birleştiren Hacı Bayram Veli, el emeği ile geçinip toprağı işlemeleri için çevresindekileri eğitmiştir. İmece dediğimiz yöntem, onun düşüncesidir ve bugün hâlâ Anadolu'da kullanılmaktadır. İhtiyacı olanlara yardım edilmesi, yoksullar için sürekli bir çorba kazanının kaynatılması Hacı Bayram Veli'nin uygulamalarındandır. Eserlerini Türkçe yazmıştır.

Ben, Kâtip Çelebi. "Hacı Halife" ya da "Hacı Kalfa" adıyla da tanınmaktayım. Asıl adım, Mustafa'dır. Küçük yaşlarda, Anadolu Muhasebesi denilen devlet dairesine kâtip olarak girdim. Osmanlı ordusu ile çeşitli seferlere katıldım.

► Kâtip Çelebi, düzenli bir eğitim almamasına rağmen bibliyografya ve geometride çağının en önemli bilgileri arasında yer aldı. Özellikle coğrafya alanında yaptığı çalışmalarla Osmanlı aydınlarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Batlamyus'un Orta Çağ Avrupa bilimine egemen olan, "dünyanın düz bir tepsi şeklinde olduğu" görüşünü reddederek yerin yuvarlak olduğunu bilimsel olarak açıklamış, böylece hem skolastik zihniyete hem de Osmanlı Devleti'nde bulunan yarı aydınların ortaya koyduğu bağnaz görüşlere karşı çıkmıştır. Pozitif bilimlerin önemine dikkat çekmiş, klasik medrese eğitimine tepki göstermiştir.

Kâtip Çelebi
(1609-1658)

Erzurumlu İbrahim Hakkı
(1703-1780)

Ben, Erzurumlu İbrahim Hakkı. Çocukluğumda, eğitim alanındaki en ünlü bilginlerden ders aldım. İstanbul'a gelerek kütüphanelerde çeşitli bilimsel çalışmalarda bulundum. Ansiklopedi özelliği taşıyan *Marifetnâme* adlı kitabımı yazdım. Bu eserimde, okuyan herkesin anlayabilmesi için sade bir dil kullandım. Kitabımda aritmetik, matematik, astronomi, Dünya, Güneş, Ay hakkında bilgiler verdim. Klimatoloji (hava olayları) üzerine ortaya koyduğum görüşler, devrin çok ilerisindeydi. Diğer eserim, *İstihâr-i Ââmâl-i Felekiyye* (Gök Cisimlerinin Hareketlerinin Yorumlanması)'dır.

► Erzurumlu İbrahim Hakkı, Batı'daki bilimsel gelişmeleri takip etmiş, klasik bilgiyi de ihmal etmemiştir. Daha çok dinî bilimlerle ilgilenmekle birlikte çalışmalarında pozitif bilimlere de yer vermiştir. Birçok eserinde bilimin önemini vurgulamıştır. Takvim, ay ve güneş tutulması, matematik, coğrafya, anatomi konularında çalışmalar yapmıştır.

2. Eğitimde Yenileşme Hareketleri ve Sonuçları

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan XIX. yy.a kadar savaş zamanı toplanan eyalet askerlerinin dışında merkezde sürekli askerlik yapan yalnız "Yeniçeri Ordusu" vardı. Osmanlı Devleti'nin kaderi üzerinde beş yüz on beş yıl olumlu ve olumsuz egemen olan, iki yüz yetmiş yedi yıl bir düzen içinde yürüyen bu askerî örgüt, geri kalan iki yüz elli yedi yılını hep isyanlar, kazan kaldırmalar, devlet işlerine karışmalar ve "Şunu, bunu istemezük!" gibi bağırıp çağırımlarla geçirmiştir.

Bu durum karşısında padişahlar, bu askerî örgütü dağıtarak yeni bir askerî örgüt kurmak için -bir kısmı başarısızlıkla sonuçlanan- bazı girişimlerde bulunmuşlardır.

Osmanlı askerî eğitiminin Batılılaşmasında tek etken, yeniçeri düzeninin bozulması, onların çıkardığı huzursuzluklar değildir. Bunun yanı sıra başka nedenler de vardır ki bunlar şöyle sıralanabilir:

1. Savaşta Yenilgiler

Osmanlı Devleti askerî yönden, cephede Avrupa ülkeleri ile sürekli yüz yüze idi. XVIII. yy. Avrupa'sında artık, savaş teknik ve sanatına uygun subaylar yetişiyor ve savaş alanlarında da bunlar egemen oluyordu. Osmanlı orduları artık, sadece Avrupa orduları karşısında değil, Avrupalı uzmanlardan yararlanan Rus ve Mısır kuvvetleri karşısında da yeniliyordu. Bu da Batı tekniğine göre askerî okullar kurulmasını zorunlu kılıyordu.

2. Yabancı Uzmanların Etkisi

Orduların yenilgileri karşısında devlet ileri gelenleri, yabancı askerî uzmanlara müracaat ettiler. XVIII ve XIX. yy.larda çeşitli Avrupa ülkelerinden gelen uzmanlar, askerî eğitimin Batılılaşması için önerilerde bulunmuşlar ve bilfiil de çalışmışlardır.

3. Sivil Hayatta Medrese Düzeninin Etkisi

Sivil hayatta medrese düzeninin ve fikirlerinin egemen olması, Batılılaşmanın ancak askerî alanda ve askerî kurumlar aracılığıyla olabileceği fikrini yaymıştır.

eğitim.aku.edu.tr

12. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıdaki çizelgeyi inceleyip Osmanlı Devleti'nde eğitim alanında yapılan ilk reformların Türkiye'nin modernleşmesi üzerindeki etkilerine ilişkin çıkarımlarda bulununuz.

Nedenler	Kurumsal Etkiler	Eğitim ve Bilimle İlgili Sonuçları
• Ordunun cephelerde başarısız olması	• Askerî mühendishanelerin, • Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin (Tıp doktoru yetiştirdi.), • Harp Okulunun açılması	• Batı dili (Fransızca) öğretilmesi • Pozitivizmin Türkiye'ye girmesi • Akli bilimlerin öğretilmesi
• Askerî modernleşmenin oluşturduğu kültür değişmesi	• Mızıka-i Hümayun Mektebinin (Ordu bandosuna eleman yetiştirdi.) açılması	• Devlet eliyle Batı müziği eğitiminin başlaması
• Yeni bir devlet örgütünün kurulması ve bunun doğurduğu personel ihtiyacı	• Mekteb-i Maarif-i Adliye (Devlet memuru yetiştirdi.), • Mekteb-i Ulum-ı Edebiyye (Yüksek öğretime öğrenci yetiştirdi.), • Mekteb-i Mülkiyenin (Günümüzdeki siyasal bilgiler fakültesidir.) açılması	• Batı tipi bürokrasi için devlet memuru yetiştirilmesi

13. Etkinlik

Sorgulayalım

Aşağıda matbaanın gelişim süreci ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir, inceleyiniz. Osmanlı Devleti'nde Müslüman halkın matbaayı geç kullanmaya başlaması ne gibi sonuçlar doğurmuş olabilir? Sorgulayınız.

İlk Çağda Çinliler, matbaa ile ilgili ilk çalışmaları başlattılar. (1)

Uygurlar, taş ve ahşap kalıpları kullanarak kitap bastılar. (2)

Alman Johannes Gutenberg, 1447'de başladığı çalışmalar sonunda 1455'te ilk Latince kitabı matbaada bastı. (3)

1493-1504 yılları arasında İspanya'dan gelerek Osmanlı vatandaşı olan Samuel ve David Nasmias kardeşler, kendi matbaalarını kurdular. (4)

1567'de Osmanlı vatandaşı Abger Tıbir, matbaa kurarak kitap bastı. (5)

1727'de İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi, İstanbul'da ilk Türk matbaasını açtılar. (6)

Osmanlı Devleti'nde uzun yıllar Kur'an ve dinî kitaplar matbaada basılmadı. (7)

Eğitim için en önemli araçlardan biri kitaptır. Kitapların basıldığı matbaaların erken açıldığı ülkeler Aydınlanma Çağını yakalarken Osmanlı Devleti'ne bu teknoloji, Avrupa'dan yaklaşık iki yüz seksen yıl sonra gelmiştir. Bu geri kalışta, hem devlet yöneticilerinin ve ulemanın tutucu yaklaşımı hem de hattatların işsiz kalacağı düşüncesi etkili olmuştur.

14. Etkinlik

Tartışalım

Sınıfınızda üç gruba ayrılınız. Birinci grup, gelenekçilerin görüşlerini; ikinci grup, Batıcıların görüşlerini; üçüncü grup, sentezcilerin görüşlerini savunacak şekilde araştırmalarınızı yaparak bir tartışma ortamı yaratınız. Tartışma sonunda ulaştığınız sonuçları maddeler hâlinde tahtaya yazınız.

Geleneksel eğitimin yetersiz kalması ve değişen dünyanın ihtiyaçlarına cevap verememesi nedeniyle eğitim alanında yeni bazı fikirler ortaya atılmıştır. Bu ortamda, diğer alanlarda olduğu gibi eğitimde de eski-yeni tartışmaları ortaya çıkmış ve bu fikir ayrılığı, Osmanlı Devleti'ne sona erene kadar devam etmiştir. Bu tartışmalarda taraf olanlar üç ana grupta toplanabilir:

1. Grup
Gelenekçiler

Var olan medrese sisteminin devamını savunanlar

2. Grup
Batıcılar

Çözümün Batı'ya yönelmekle sağlanabileceğine ve gerçekleştirebileceğine inanılanlar

3. Grup
Sentezciler

Ne gelenekçi ne de Batıcı olunamayacağını, iki grubun görüşünden de yararlanılabileceğini söyleyenler

3. Yeni Eğitim Kurumları ve Özellikleri

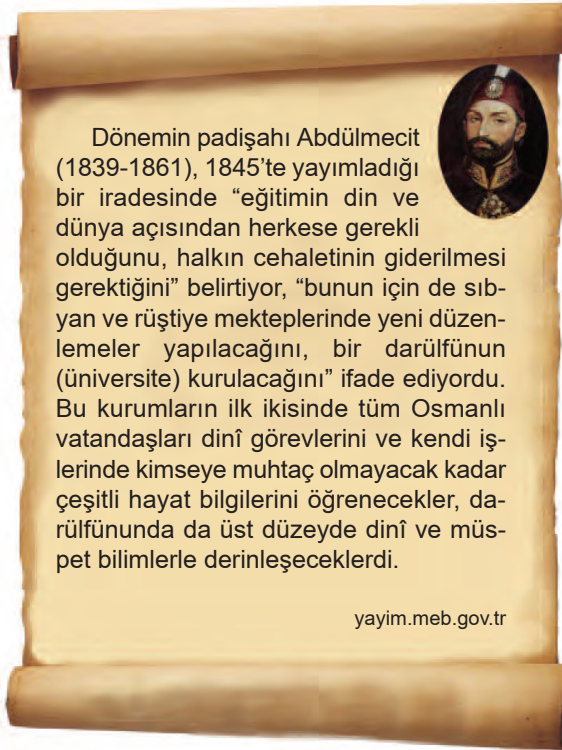
1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde kişi hak ve özgürlüklerinin devlet güvencesi altında olduğu ifade edilmiş; gayrimüslim halka askerlik, vergi, memuriyet gibi konularda haklar verilmiştir. Ayrıca, bu fermanın adını alan Tanzimat Döneminde, devlet teşkilatı ile sosyal ve ekonomik yaşamda da köklü düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler, Batı modelinde, yarı laik yeni bir eğitim sisteminin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Dönemin devlet adamlarının desteğiyle kurulan yeni eğitim sistemi, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle sistemli bir bütünlük kazanmıştır. İlk, orta ve yükseköğretimden oluşan bu sistemin yanı başında geleneksel sistem de devam etmiştir.

15. Etkinlik

Paylaşım

Aşağıdaki metinleri inceleyip Tanzimat Döneminde eğitim anlayışında meydana gelen değişime ilişkin çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tanzimat Döneminde Açılan Okullar ve Özellikleri

İlköğretim

• 1847 yılında çıkarılan İlköğretim Talimatnamesi ile ilköğretimde bazı düzenlemeler yapıldı. Önceleri sadece okuma eğitimi verilen sıbyan mekteplerinde yazma da öğretilmeye başlandı. Eğitimde ödül ve disiplin anlayışında olumlu değişimler oldu. Hocaların denetlenmeleri amacıyla müfettişler görevlendirildi.

1848'de rüştiyelere medrese dışından öğretmen sağlamak amacıyla Türkiye'nin ilk öğretmen okulu olan Darülmuallimin-i Rüştiye açıldı.

• 1859'dan itibaren kız rüştiyeleri açılmaya başlandı. İlköğretimin ikinci kademesinde yer alan rüştiyeler, askerî rüştiyeler ve mülkiye rüştiyeleri olarak ayrılıyordu. Mülkiye rüştiyelerinin mezunları memur oluyor, askerî rüştiyeler ise üst askerî eğitime öğrenci hazırlıyordu.

• 1868'de İstanbul'da Darülmuallimin-i Sıbyan açıldı. Sıbyan mekteplerindeki gelişmelere paralel olarak yeni tip öğretmen yetiştirilmesi amacıyla açılan bu okulu, daha sonra diğer vilayetlerde açılan darülmuallimin-i sıbyanlar izledi.

• 1869'da eğitimle ilgili genel düzenlemeler yapan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarıldı. Bu nizamname, beş yüz evi geçen kasabalarda rüştiye açılmasını ve sıbyan mektebini bitirip diploma alanların rüştiyeye sınavsız kabul edilmelerini öngörüyordu.

Çeşitli görevler nedeniyle yurt dışında bulunan Mustafa Sami Efendi de eğitimde yenileşmeyle ilgili bazı tavsiyelerde bulunur:

"Avrupalıların durumlarının bu kadar düzenli olması, ülkelerinde fenlerin ve erdemliliğin yayılmış olmasından kaynaklanmıştır. Onlar, dünyada en çok utanılacak şeyin cehalet olduğuna inanırlar."

Ortaöğretim

- İdadi adıyla bilinen okulların ilki (Mekteb-i Fünun-ı İdadiye), İstanbul'da açıldı (1845). Okul daha sonra Kuleli Askerî İdadisi adını aldı.
- Askerî idadilere daha sonra 1874'te ilki açılan mülki idadiler eklendi.
- İdadilerde din derslerinin yanı sıra kimya, cebir, resim, Fransızca, Türkçe gibi dersler verilmekteydi.
- Rüştiye üzerine üç yıl eğitim veren idadiler, bir üst öğretime öğrenci hazırlamanın yanı sıra tebaayı kaynaştırma amacı da taşıyordu.
- 1868'de İstanbul'da Galatasaray Sultanisi açıldı. Ortaöğretimde sultanî adıyla açılan ilk okul olan Galatasaray Sultanisinin kuruluş amacı, Batı dili (Fransızca) bilen Osmanlı vatandaşları yetiştirmektir.
- 1873'te, kimsesiz çocukları kabul eden Darüşşafaka açıldı.
- 1874'te, idadi öğretmenleri yetiştirmek için Darülmuallimin-i Ali kuruldu.

Mekteb-i Fünun-ı İdadiye (sonraki adıyla Kuleli Askerî Lisesi)

Tanzimat döneminde açılan okullardan bazıları şunlardır:

Mesleki ve Teknik Eğitim

1842'den itibaren açılan okullar

- Baytar Mektebi
- Orman Mektebi
- Mekteb-i Maarif-i Adliye
- Sanayi Mektebi
- Cevri Kalfa Mektebi
- Kız Sanayi Mektebi

Yabancı Okulları

1839'dan itibaren açılan yabancı okulları özellikle İstanbul'da yoğunlaşmıştır. Bu okulların en tanınmışları şunlardır:

- Saint Benoit (Sen Benua)
- Notre Dome de Sion (Notir Dam de Sion)
- Saint Joseph (Sen Jozef)
- Robert Koleji
- Amerikan Kız Koleji

(Akyüz, s. 151-161'den derlenmiştir.)

Yükseköğretim:

16. Etkinlik

Paylaşalım

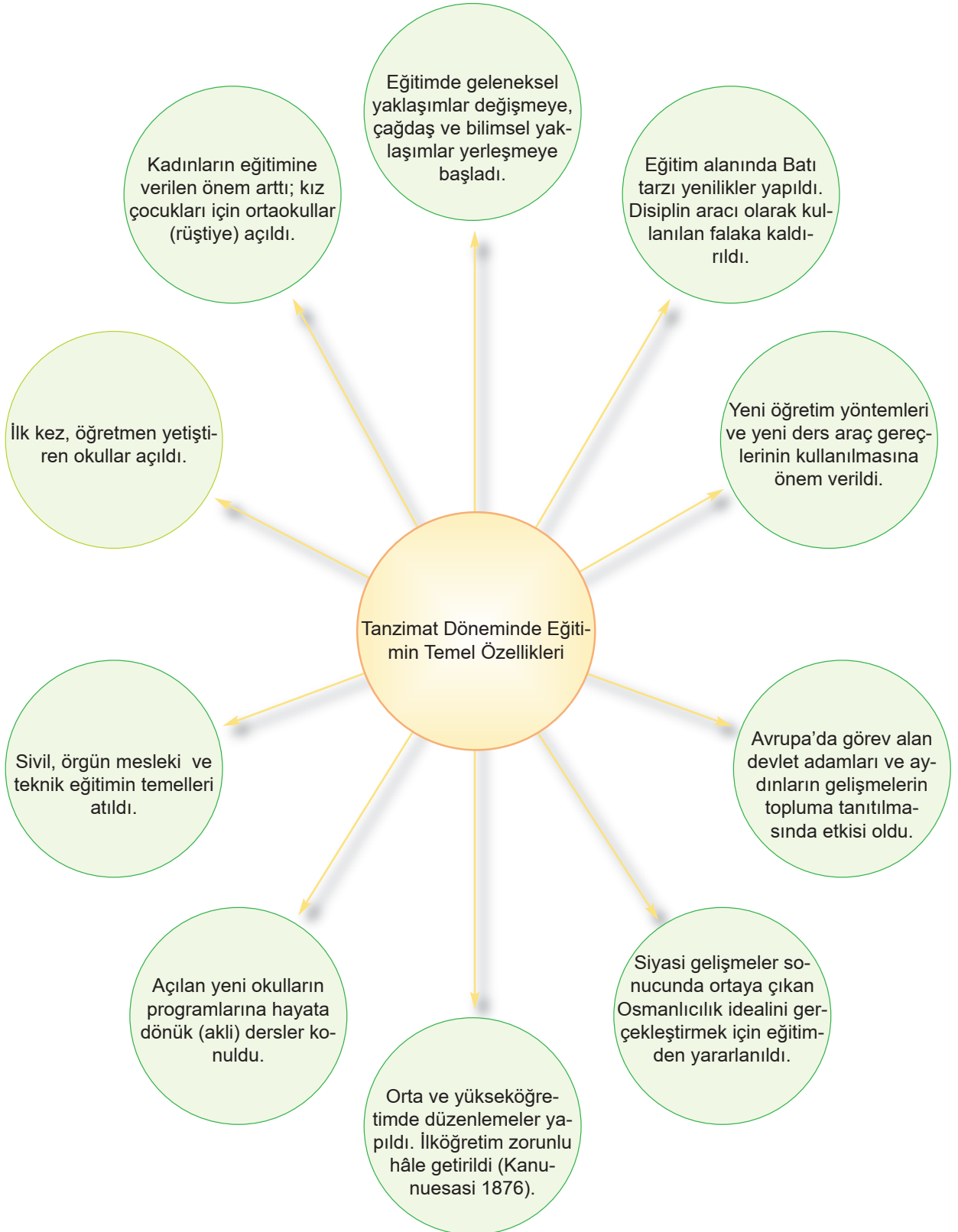
Darülfünunun açılmasıyla ilgili aşağıda verilen bilgileri değerlendiriniz. Saffet Paşa'nın açış konuşmasını bularak inceleyiniz. Bu konuşmadan yola çıkarak nasıl bir üniversitenin hedeflendiğine dair çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Darülfünun, kuruluş kararı 1846'da alınmasına rağmen 1863'te İstanbul'da açılmıştır.
- On altı yaşından büyük olanlar okula kabul edilecek, halk da dersleri izleyebilecekti.
- Kimyager Derviş Paşa'nın konuşmasını ve yapılan elektrik deneylerini dershane de yer bulamayan halk dışarıdan büyük bir merakla izledi.
- Eğitim süresi genel eğitim için üç yıl, mühendisler için dört yıl olarak belirlendi.
- 1865'te okul binası yanınca eğitime ara verildi.
- Hukuk, Edebiyat, Riyaziye gibi bölümlere ayrılan okul, 1869'da düzenlenerek yeniden açıldı.
- Dönemin Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın konuşmasıyla açılan Darülfünunda hümanizm ve pozitivism gibi felsefi akımlarla ilgili eserler de okutuldu.
- Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye adıyla diğer yüksekokullar da açıldı.

İstanbul Üniversitesi

Tanzimat Döneminde Eğitimin Temel Özellikleri

Tanzimat Döneminde Eğitimin Gelişimi

17. Etkinlik

Paylaşalım

Tanzimat Döneminde eğitim alanında meydana gelen gelişmelerle ilgili aşağıdaki tarihsel süreci inceleyiniz. Bu dönemdeki gelişmelerin Türkiye’de modern eğitimin doğuşu üzerinde ne gibi etkileri olmuştur? Düşüncelerinizi sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tanzimat Fermanı’nın okunması

1839

1845

Geçici Eğitim Meclisinin kurulması

İlk rüştiyenin açılması

1846

Genel Okullar Bakanlığının (Genel müdürlük seviyesinde idi.) kurulması

1848

İlk öğretmen okulu (Darülmuallimin)nun açılması

1851

Temel görevlerinden biri ders kitaplarını hazırlamak olan Encümen-i Danişin kurulması

Islahat Fermanı ile gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının okul açma hakkının uluslararası güvenceye kavuşması

1856

1857

Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı)nin kurulması

İlk kız (inas) rüştiyesinin açılması

1859

1863

Darülfünun (İstanbul Üniversitesi)un açılış denemesi

Darülmuallimin-i Sıbyan (İlköğretmen Okulu)ın açılması

1868

Mekteb-i Sultaninin açılması

Darülfünunun ikinci kez açılması

1869

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin yayımlanması; bu eğitim genel tüzüğü ile devletin açacağı okulların kademelendirilmesi, tanınması ve programların belirlenmesi

İlk kız öğretmen okulu (Darülmuallimat)nun açılması

1870

İstanbul’da ilk mülki idadinin açılması

1874

1869 Nizamnamesi’nde kararı alınan İstanbul Darülmuallimin-i Kebirinin (Yüksek Öğretmen Okulu) açılması

Kanunuesasi ile, isteyen herkesin istediği tarzda bir okul açabilmesi ve denetimin devlet tarafından yapılmasına olanak verilmesi

1876

 Bu tüzüğe göre okullar; sıbyan mektebi, rüştiye, idadi şeklinde kademelendirilmiştir. İstanbul’da bir üniversite açılması da öngörülmüştür.

Fikir Akımları ve Eğitim

Tanzimat'tan itibaren Osmanlı devlet ve fikir adamları, devletin çöküş ve dağılmasını önlemek amacıyla bazı fikirler ileri sürmüşlerdir. Bu fikirler Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımlarını oluşturmuştur. Söz konusu akımlar, devlet ve ülkenin kurtuluş ve gelişimi için ürettikleri çözüm projelerinde eğitime büyük önem vermişlerdir. Bunların eğitime yükledikleri stratejik roller şöyle özetlenebilir:

Fikir Akımı	Eğitime Yüklediği Stratejik Roller
Osmanlıcılık	Eğitim, devletin kurtuluşunu sağlayacak en önemli araçtır. Birlik ve bütünlüğün güvencesi olacak "Osmanlı milletinin" oluşturulması için, farklı milletler ve dinlere mensup çocuklar arasında duygu ve düşünce birliğini sağlamak gerekir. Bu ise söz konusu çocukların aynı çatı altında eğitime tabi tutulması ile mümkün olabilir. Eğitimin iyileştirilmesi zorunludur.
İslamcılık	Devletin kurtuluşunu Osmanlı halkı arasında İslam inanç ve birliğinin kuvvetlendirilmesinde gören bu akım, özellikle II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) etkili olmuştur. Bu dönemde, Müslüman çocuk ve gençlere daha fazla din eğitimi verilmiştir. İslamcılık akımının etkisi, Balkan Savaşı yıllarında azalmıştır.
Batıcılık	Tek başına uygulamaya konmamıştır. Eğitimin dinden bağımsız hâle getirilmesi ve yeni pedagojik yaklaşımların uygulanması noktasında etkili olmuştur.
Türkçülük	Devletin kurtuluşunu Türklük bilincinin güçlendirilmesinde, genişlemesini ise Türk birliğinin kurulmasında görür. Ziya Gökalp başta olmak üzere birçok aydın tarafından savunulan bu akım, eğitimin "millî" olması gerektiğini savunur. Yeni nesillerin Türklük ve Türk dünyası hakkında bilgilendirilmesini öngörür.

18. Etkinlik

Tartışalım

Tanzimat sonrası ortaya çıkan fikir akımlarının, Osmanlı Devleti'nin dağılmasını engellemek için ortaya koydukları yol ve yöntemlerle ilgili neler düşünüyorsunuz? Sınıfınızdaki arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma sonunda ulaştığınız sonuçları aşağıdaki noktalı alana yazınız.

Mutlakiyet Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler

19. Etkinlik

Inceleylim

1876'da meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası yürürlüğe konmuştur. Ardından meclis açılmış ve Osmanlı Devleti'nin yönetim şekli meşrutiyet olmuştur. Ancak meşrutiyet, mutlakiyeti tamamen ortadan kaldıramamıştır. Kısa bir süre sonra da dönemin padişahı II. Abdülhamit, Osmanlı-Rus Savaşı'nı gerekçe göstererek Anayasa'yı yürürlükten kaldırmış ve Meclisi kapatmıştır. Böylece 1908'de ilan edilecek olan II. Meşrutiyet'e kadar padişahın yetkileri aynen kalmıştır.

Mutlakiyet döneminde eğitim alanında pek çok yenilik ve gelişme meydana gelmiştir. Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, yurt dışından ordunun eğitimi için subaylar getirilmesi, *usul-i cedit* (yeni yöntem) adı verilen pedagojik yenileşme hareketi ile ders araç ve gereçlerinin, öğretim yöntemlerinin ve öğretmen niteliğinin değiştirilmeye çalışılması, çok sayıda modern okulun açılması bu gelişmelerden bazılarıdır.

Bu dönemin okul sayılarını ve öğrenci mevcutlarını gösteren tablo yanda verilmiştir. Tabloda Osmanlı Devleti'nden ayrılan bölgeler (alt kısım) ile Türkiye sınırları dâhilinde kalan illerin (üst kısım) okul ve öğrenci durumu verilmiştir. İnceleyerek dönemin eğitim durumu hakkında genel bir değerlendirme yapınız.

Vilayet	İptidai		Rüştiye		İdadi		Gayrimüslim		Yabancı		Toplam	
	Okul	Öğ.	Okul	Öğ.	Okul	Öğ.	Okul	Öğ.	Okul	Öğ.	Okul	Öğ.
Edirne	202	22 1.442	7	947	50	4.053	2	159	285	6.601		
Erzurum	?	12 1.149	2	420	4	453	-	-	18	2.022		
Adana	12	11 855	1	213	9	1.393	6	427	39	2.888		
Ankara	397	16 736	4	376	21	4.510	-	-	438	5.624		
Aydın	151	44 2.212	5	695	90	10.876	15	3.719	2.295	17.502		
Bitlis	9	6 258	-	-	7	855	-	-	22	1.113		
Hüdavendigâr	244	36 2.194	5	828	34	5.489	6	655	324	9.166		
Diyarbakir	11	11 748	1	51	6	640	1	65	30	1.504		
Sivas	271	22 1.746	2	205	-	-	-	-	295	1.951		
Trabzon	229	22 1.542	2	305	31	1.331	2	137	286	3.315		
Kastamonu	55	23 1.536	3	303	10	595	-	-	591	2.434		
Konya	-	29 1.784	1	106	43	5.558	-	-	73	7.448		
Mamuretü'l Aziz	6	17 892	1	53	20	894	5	260	49	2.099		
Van	66	9 157	-	-	7	776	3	211	85	1.144		
İzmit Sancağı	7	396	1	115	17	4.270	2	211	27	4.992		
Çatalca San.	1	33	1	101	7	1.030	-	-	-	1.164		
Kala-i Sultaniye Sancağı	4	147	1	126	7	730	-	-	-	1.303		
Toplam	2.155	291 17827	37	4.846	363	453	42	5.844	3.217	72.270		
İşkodra Vilayeti	36	5 344	-	-	-	-	-	-	41	344		
Basra Vilayeti	26	4 280	-	-	1	150	-	-	31	430		
Bağdat Vilayeti	11	8 901	2	337	5	612	2	1.109	28	2.959		
Beyrut Vilayeti	181	12 533	5	529	8	832	21	1.617	227	3.511		
Cezair-i Bahr-i Sefid	68	5 130	2	210	44	6.570	2	72	121	6.982		
Halep	24	17 1.284	1	121	34	1.572	9	627	90	3.604		
Selanik	126	15 1.178	3	349	51	7.090	7	902	202	9.519		
Suriye	59	5 908	3	477	5	260	13	?	85	1.645		
Kosova	59	24 1.545	1	121	12	2.439	-	-	96	4.105		
Manastır	186	17 1.277	2	163	57	5.065	1	30	263	6.535		
Musul	-	6 264	1	303	1	30	1	45	9	642		
Yanya	66	11 385	1	134	79	4.628	-	-	157	5.147		
Bingazi San.	-	1 ?	-	-	-	-	-	-	1			
Zor Sancağı	-	1 110	-	-	-	-	-	-	1	110		
Kudüs Sancağı	-	3 164	1	81	7	554	-	-	11	799		
Toplam	847	134 9.303	22	2.825	294	29.802	56	4.402	1.363	46.332		

(?) Saptanamayan rakamlar için kullanılmıştır. (-) Öğrenci mevcutları bilinmiyor.

Tablo Bilgisi

1898-1899 yıllarına ait Maarif Salnamesi'nden çıkartılan tablo (Mahalle mektepleri alınmamıştır.)

(Sakaoğlu 1991, s. 117.)

20. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıdaki bilgiden yola çıkarak Mutlakiyet Döneminde Osmanlı Devleti'ndeki eğitimin genel durumu ile ilgili neler söylenebilir? Sınıfınızdaki arkadaşlarınızla tartışarak tespitlerde bulununuz.

19. yüzyıl biterken Osmanlı topraklarının tamamında 3.000 dolayında iptidai (usul-i cediti uygulayan ilkokul), 20.000 dolayında da sıbyan mektebi (eski usulü uygulayan mahalle mektebi) vardır. Ortalama her okulda 20 öğrencinin bulunmuşu hesaplanırsa 400.000 çocuk eğitim almaktadır. İmparatorluk nüfusunun 20 milyon olduğu düşünülürse tüm çocukların yalnızca % 2-3'ünün okula gittiği söylenebilir.

(Sakaoğlu 1991, s. 114.)

Mutlakîyet Döneminde (1878-1908) Eğitimin Gelişimi

21. Etkinlik

Tartışalım

Mutlakîyet Döneminde eğitim alanında meydana gelen gelişmelerle ilgili aşağıdaki tarihsel süreci inceleyiniz. Bu dönemdeki gelişmelerin Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi üzerinde etkilerinin olup olmadığını tartışınız.

II. Abdülhamit'in tahta çıkması

1876

II. Abdülhamit'in Meclisi kapatması, I. Meşrutîyetin sona ermesi

1876

Kanunuesasi'nin ilanı ve I. Meşrutîyet Döneminin başlaması

1878

Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) Mektebinin açılması

1880

Yeni kurulan yarı laik hukuk/yargı sisteminin hukukçu gereksinimini karşılamak için Hukuk Mektebinin açılması

1882

Vakıflara bağlı medreselerin Maarif Nezaretine devredilmesi

Ticaret Mekteb-i Alisi (Ticaret Yüksekokulu)'nin açılması

1883

Aşar vergisine ek olarak maarif vergisinin alınmaya başlanması

Hendese-i Mülkiye Mektebi (Mülki Mühendislik Okulu)'nin açılması

1884

Beyazıt Devlet Kütüphanesinin açılması

Merzifon Amerikan Kolejinin açılması

1886

Bağ ve Aşı Ameliyat (Uygulama) Mektebinin açılması

1887

Fenn-i Resim ve Mimari Mektebinin açılması, Amelî (Uygulamalı) Ziraat Mektebinin açılması

1889

Dilsiz(ler) Mektebinin açılması

Körler Mektebinin açılması

1890

1892

Gümrük Memurları Mektebinin açılması

Darülfünun (üniversite)'un tekrar açılması

1900

II. Meşrutiyet Döneminde İlk, Orta ve Yükseköğretimdeki Gelişmeler

Okul Öncesi Eğitim

- İlk anaokulu öğretmenleri, gayrimüslim kadınlar- dır. 1915'te Darülmuallimat'a bağlı olarak açılan Ana Muallime Mektebinde Müslüman-Türk ana- okulu öğretmenleri yetiştirilmeye başlanmıştır.
- Bu okullara 4-5 yaş grubu öğrenciler alınmıştır.
- Dinî ve millî hikâyelerin okutulması, yürüyüş, beden hareketleri, resim inceleme, el işi çalışma- larının yapılması öngörülmüştür.
- Resmî ve özel anaokullarının açılmasına izin ve- rilmiştir.

İlköğretim

- 1913'te çıkarılan Geçici İlköğretim Kanunu ile ilk- öğretim zorunlu hâle getirilmiştir.
- İlköğretim, altı yıl olarak belirlenmiştir.
- Derslerde drama ve tiyatro uygulamaları yapıla- rak ezbercilikten uzaklaşmaya çalışılmıştır.
- Okullaşma oranının az olması ve olumsuz yak- laşımalar nedeniyle istenilen sonuçlar alınamamış- tır.
- Sıbyan mekteplerinin bir kısmı kapansa da eski yöntemle eğitim hâlâ devam etmektedir.

Ortaöğretim

- İdadiler genellikle büyük şehirlerde açılmışken rüştiyeler kasabalara kadar yayılmıştır.
- Bu dönemde, erkeklere ve kızlara mahsus yatılı okullar açılmıştır.
- İdadiler, daha sonra sultani adını almıştır.
- Bu okullarda yedi yıl eğitim yapılması kararlaştırılmıştır.
- Sultanilerde dil, tarih, fen bilimleri, matematik, resim, din gibi dersler okutulmuştur.

Yükseköğretim

- 1912'de hazırlanan Darülfünun Nizamnamesi ile Darülfünunda köklü reformlar yapılmıştır.
- Darülfünunun, bilim ve fennin yayılmasına hizmet eden bir kurum olmasına çalışılmıştır.
- Yurt dışından hocalar getirilmiş, branşlaşmaya gidilmiştir.
- Tüm bu çabalara karşın Darülfünun, bilim üreten bir kuruma dönüşememiştir. Bu sonuçta o döne- min siyasi, sosyal, ekonomik şartları da rol oyna- mıştır.

II. Abdülhamit döneminde en çok tartışılan konulardan biri de usul-i cedit (yeni yöntem) hareketidir. Bu tartışmaların eski usul-yeni usul şeklinde sürdüğünü ve ilköğretim programlarında değişiklikler getirdiğini görüyoruz. Aslında bize göre yeni olan bu yöntem, Avrupa'nın çoktan terk ettiği, eski bir yöntemdi.

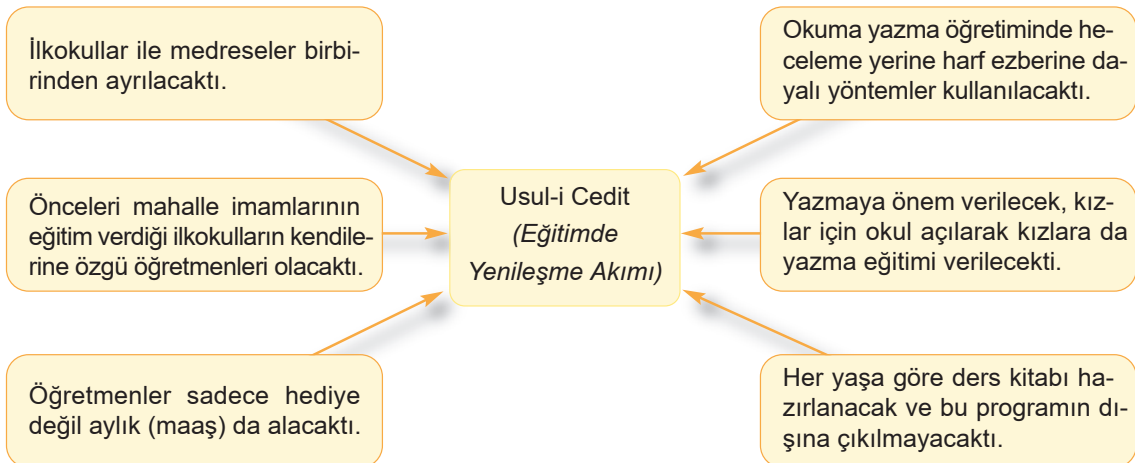
(Akyüz, s. 268-276.)

22. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıda usul-i cedit hareketi ile ilgili verilen bilgileri inceleyip onun nitelikleri ve boyutları hakkında çıkarımlarda bulununuz.

23. Etkinlik

Yazalım

II. Meşrutiyet Döneminde eğitim alanında önemli reformlar yapılmıştır. Dönemin aydınları, bu reformların ışığında tartışmalarını sürdürmüş; eğitimle ilgili çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Aşağıda bunlardan bazıları verilmiştir. Bu görüşlerden yola çıkarak soruları cevaplayınız.

1. Dönemin belli başlı eğitim sorunlarını belirleyiniz.

2. Metinlerde dile getirilen görüşleri Cumhuriyet Dönemi eğitim reformlarıyla ilişkilendirerek bu görüşlerin Cumhuriyet Dönemi eğitimi üzerindeki etkilerine ilişkin çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı aşağıdaki noktalı alana yazınız.

... Batı'da okul çağındaki bir çocuk üç, beş ayda okuma yazma öğrenirken bizde bu durum yıllar alıyor. Son günlerde Namık Kemal, Şinasi, Ali Suavi gibi bazı gazeteci yazarlarımız alfabe tartışıyorlar. Doğrusu, Arap alfabesi ile gazete basmak da hem zahmetli hem pahalı bir iş. Lakin alfabede yapılacak bir düzenleme, bu husustaki tüm sıkıntıları kaldırmaya yeterli midir? İşte asıl mesele budur...

Dönemin gazetelerinden

1

... Eğitim, bilim, ekonomi ve askerî güç birlikte ve birbiriyle etkileşim hâlinindedir. Birinde meydana gelen iyileşme diğerlerini etkileyebileceği gibi tersi de mümkündür...

Abdullah Cevdet

3

... Tevhide doğru gitmek istiyoruz. Bunun yolu menfaat birliğidir, hissiyat birliğidir ve eğitim öğretim birliğidir. Bu eğitim öğretim birliği tabirine dikkat çekmeliyim. Türkiye'mizdeki kadar, talim ve terbiye (öğretim ve eğitim)nin dağınık olduğu hiçbir memleket yoktur...

Abdullah Cevdet

4

... Medreseler hâlâ ıslah edilmemiştir. Onun için medreselerin ıslahı meselesi tarihe değil, siyasete aittir. O dünün değil, bugünün ve yarının meselesidir. Biz şimdi Tanzimatçılar, medreseleri niçin ıslah etmediler diye değil; ne vakit ıslah etmeliyiz, nasıl ıslah etmeliyiz diye düşünmeliyiz...

Satı Bey

2

... Maarif Nezareti, ilkokullarda eğitimi altı yıla çıkarırken "Bütün medeni ülkelerde eğitim süresi bizden daha uzundur. Bu sebepten biz de eğitim süresini uzatmak zorundayız." açıklamasını yapmıştır. İlköğretimin süresi konusunda bütün ülkelere uygun bir usul yoktur. Köy ve kentin ekonomik gelişmesine ve coğrafi şartlarına göre eğitim süresi değişebilir.

Satı Bey

5

yayim.meb.gov.tr'den derlenmiştir.

4. Yenileşme Dönemi Osmanlı Düşünürleri

Prens Sabahattin

II. Abdülhamit'in yeğeni olan düşünür, Osmanlı'nın ilk sosyologlarından. Devletin kurtulması için eğitimin yeni zamana göre düzenlenmesi gerektiği fikrini savundu. Eğitimin amacını; beden, düşünce ve ahlak yönlerinden kişisel yetenekleri artırmak olarak açıkladı.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu

1908'de İstanbul Darülfünunu Tabiat Bilimleri Bölümünden mezun olduktan sonra öğretmenliğe başladı. Maarif Nezareti tarafından Avrupa'ya gönderildi. Fransa, İngiltere, Belçika, İsviçre ve Almanya'daki okulları inceledi. İstanbul Üniversitesi, Gazi Eğitim Enstitüsü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde yöneticilik ve öğretmenlik yaptı. İlköğretimde okuma eğitimi hakkında çalışmalar yaptı. Eğitimde güzel sanatların (özellikle tiyatrunun) önemini ilk vurgulayanlardan biriydi. Çağdaş eğitim düşüncesinin Türkiye'ye girişinde önyak oldu.

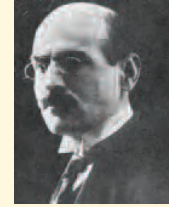
Ziya Gökalp

İstanbul'da Baytar (Veteriner) Mektebini bitirdi. Bugün örgün-yaygın eğitim şeklindeki eğitim tasnifini yaptı, terminoloji geliştirdi. Öğretmen sorunlarına eğildi. Halkçılık, milliyetçilik, laiklik, millî tarih, kültür, dilin sadeleşmesi, kadın hakları gibi konularda Atatürk'e ilham kaynağı oldu. Üniversite ve eğitim kongrelerinin önemine işaret etti. Daha sonra sosyoloji çalışmaları yaparak İstanbul Üniversitesinde sosyoloji profesörü oldu.

Satı Bey

Yemen'de doğdu. Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra orta dereceli okullarda öğretmenlik yaptı. 1909'da İstanbul Öğretmen Okuluna müdür olarak atandı. Fenniterbiye (eğitim bilimi) meslek derslerini okuttu.

Ethem Nejat

Yüksek Ticaret Mektebini bitirdi. Uzun yıllar Amerika ve Fransa'da yaşadı. Eskişehir Maarif Müdürü iken gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katıldı. 1920 sonlarında Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçti. Tarıma dayanan ve köylerin kalkınmasına katkıda bulunacak bir eğitim sistemini savundu. Çevre koruma, beden eğitimi, müzik, el işleri, tarım gibi derslerin önemine dikkat çekti.

Selim Sabit Efendi

Padişahın izni ile Fransa'da eğitim aldı. Çağdaş pedagojinin Osmanlı Devleti'ne girmesinde etkili oldu. Öğretmenlere rehber olmak amacıyla *Rehnümâ-yı Muallimîn* (Öğretmenlerin Yol Göstericisi) adlı kitabı yazdı. Bu kitapta usul-i cedide göre açılan okulların nasıl olması gerektiğini anlattı. Bir diğer kitabı *Muhtasar Tarih-i Osmânî* (Kısaltılmış Osmanlı Tarihi)'yi, ilköğretim tarih derslerinde okutulması için yazdı.

Emrullah Efendi

Mülkiye Mektebinden mezun oldu. Çeşitli illerde maarif müdürlüğü yaptı. II. Meşrutîyet'in ilanından sonra milletvekilliği, daha sonra da maarif nazırlığı (millî eğitim bakanlığı) görevinde bulundu. Darülfünunda eğitim dersleri verdi.

24. Etkinlik

Ben Kimim?

Aşağıda Osmanlı Devleti'nin Yenileşme Dönemi düşünürlerinin eğitim üzerine görüşlerinden bir kısmı verilmiştir. Önceki sayfada verilen biyografilerdeki ipuçlarından da yararlanarak bu düşünürlerin kim olduklarını bulunuz.

I.

"Eğitimin sosyal bir olay olduğu kanaatindeyim. Sosyoloji profesörü olduğumdan bu konuyu derinlemesine araştırdım. Bana göre toplumsal değerler yeni nesle aktarılmalıdır. Burada fertlerin psikolojik yönü değil sosyolojik yönü ağırlık taşır. Aile bu anlamda önemlidir. Modern eğitim, modern kültüre dayanmalıdır. Millî unsurlar, eğitimde en önemli faktörü oluşturur. Avrupa'dan kültür ve eğitim alamayız, eğitim millîdir; ancak teknoloji ve fen alabiliriz. Eğitim konusundaki düşüncelerimi kitaplarımla makalelerimde anlattım."

Ben kimim?

Diyarbakır'da adımı taşıyan müze

- Muhtasar Tarih-i Osmani
- Muhtasar Coğrafya Risalesi
- Muhtasar Hesap
- Miyarü'l-Kelam
- Elifba-yı Osmani
- İstatistiğin Ferde, Cemiyete, Devlete Olan Hizmet ve Faydaları

Millî Kütüphanede bulunan eserlerim

II.

"Usul-i cedidin Osmanlı Devleti'nde nasıl uygulanacağı konusunda birçok önerim ve çalışmam bulunmaktadır. Bunu kitaplarımda da anlattım. Sınıf mevcutlarının az olması gerektiğini, öğretim esnasında soru ve cevap yönteminin kullanılması gerektiğini belirttim. Derslerde teorik ve pratiğin iç içe olmasının, uygulama yapmanın önemini anlatan yazılar yazdım. Derslerde kısa not tutturmanın, disiplin için ödül ve ceza vermenin gerekli olduğunu; çocuk eğitiminde öğretmen kadar ailenin de büyük önem taşıdığını düşünüyorum."

Ben kimim?

III.

"Hem İstanbul Üniversitesinde hem Gazi Eğitim Enstitüsünde yöneticilik yaptığımdan bilim ve eğitim dünyasının içinde yer aldım. Ülkemizdeki eğitim anlayışıyla ezberci bir nesil yetiştirildiğini düşünüyorum. Bizde atasözleri ile ifade edilen en kuvvetli eğitim inanışları, boş inançlardan başka bir şey değildir. İnsan başarısı, bilgi ve zekâdan kaynaklanmaz. Azim, sebat, cesaret, yiğitlik, ahlak yani karakterin ürünüdür. Ulusların amacı, çocuğu hayata hazırlamaktır. Çünkü eğitim, en önemli sermayedir. Eğitim, yenileşmeli ve değişmelidir; ama disiplinle özgürlüğü karıştırmamak ve bu ikisini birbirinden ayırmak gerekmektedir."

Ben kimim?

Yöneticiliğini yaptığım Gazi Eğitim Enstitüsü

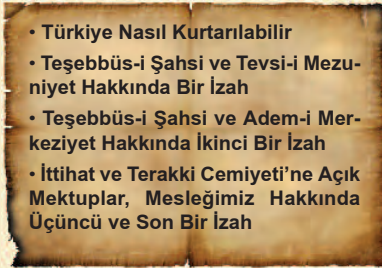
IV.

“Eğitimin pek çok kademesinde çalıştım. Maarif müdürlüğü ve maarif nazırlığı yaptım. Bana göre eğitimin gelişmesi öğretmenden öğrenciye, üniversiteden liseye yani yukarıdan aşağıya olmalıdır. Bu görüşüm, ‘Tuba Ağacı Nazariyesi’ olarak bilinir. İlköğretimin parasız ve zorunlu olması gerektiğini ilk kez ben söyledim. ‘Eğitimin amacı, kişideki bedenî ve nefsanî (beden arzularıyla ilgili) güçleri olgunluk derecesine çıkarmaktır. Bu eğitim verilirken de kişinin doğal özgürlüğü sağlanmalı, yetenekleri dikkate alınmalıdır.’ dedim.”
Ben kimim?

Üniversite

Temsilî Tuba Ağacı

Eserleri

V.

“Annem, Sultan Abdülhamit’in kardeşi idi. Saray çevresinde büyüdüm ve iyi bir eğitim aldım. Eğitimde gelenek ve göreneklerin değil, bireyin girişimci yönünün önemli olduğunu düşünüyorum. Eğitim, memur değil, üretici insan yetiştirmeye yönelik olmalıdır. Avrupa ülkeleri örnek alınmalı, ders kitapları Batı standardında olmalıdır. Ayrıca kız çocuklarının da okutulması ve üretime katılması gerektiğini düşünüyorum.”
Ben kimim?

VI.

“Mülkiye mezunu olmama rağmen, öğretmenlik benim asıl mesleğim oldu. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra İstanbul Öğretmen Okuluna (İstanbul Darülmuallimini/bugünkü Çapa Anadolu Öğretmen Lisesi) müdür oldum. Eğitimi pedagojik ve biyolojik temeller üzerine oturttum. İnsan yeti ve yeteneklerinin, eğitimde en önemli faktör olduğunu düşünüyorum. Beden eğitimi, eğitimin önemli bir parçasıdır. Kalıtsal özellikler göz ardı edilemez. Beş duyu organı, bilgi öğrenmede etkilidir. Bunların etkin biçimde kullanılması gerektiğini vurguladım.”
Ben kimim?

Yöneticiliğini yaptığım İstanbul Çapa Öğretmen Okulu

Gazi Muallim Mektebi Müzik Şubesi

VII.

“Muallim Yurdu adıyla bilinen, öğretmenlerin tartışıp sohbet edebileceği kurumlar oluşturdum. Öğretmenlerin örgütlenmesi ve sosyalleşmesiyle ilgili çalışmalar yaptım. Halkın bilgi ve düşünce düzeyinin yükseltilmesi, ulusal duyguların geliştirilmesi ve köy yaşamının uygarlaşmasının gerekliliğini belirttim. I.Dünya Savaşı ve Milli Mücadele’ye katıldığım için ülkemnin koşullarını iyi biliyordum. Köy Enstitülerinin temelleri, benim görüşlerim üzerine oturtulmuştur.”
Ben kimim?

A. Aşağıda I ve II. üniteler ile ilgili hatırlatma amaçlı bazı sorular verilmiştir. Soruları sınıfınızda yanıtlayıp yanıtlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İslam öncesi Türk toplumlarının yaşam biçimi eğitim faaliyetlerini nasıl etkilemiştir?
2. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk devletlerinde hangi eğitim kurumları açılmıştır?
3. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk toplumlarında nasıl bir eğitim anlayışı benimsenmiştir?
4. İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerin ideal insan tipinde nasıl bir değişim görülmüştür?

B. İslamiyet'in kabulü, Türklerin eğitim kurumları ve eğitim anlayışını nasıl etkilemiş olabilir? Sorulamayı yapabilmek için aşağıdaki uygulama basamaklarını izleyiniz.

- Sınıfınızda üç gruba ayrılınız.
- Aşağıda verilen konu başlıklarını ele alarak kendi grubunuzda tartışınız.
- Grubunuzdan bir kişiyi sözcü seçerek elde ettiğiniz sonuçları sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Paylaşımlar sonunda ulaştığınız sonuçları aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Eğitim Anlayışı ve İdeal İnsan Tipi

-
-
-
-
-
-

Eğitim Kurumları

-
-
-
-
-
-

Yaşam Biçiminin Etkileri

-
-
-
-
-
-

Kontrol Listesi

Aşağıda Osmanlı dönemindeki eğitimle ilgili önermeler verilmiştir. Doğru olan önermeler için “D” sütununa, yanlış olanlar için ise “Y” sütununa “X” işareti koyunuz.

Önermeler	D	Y
1. Sahn-ı Seman Medreseleri, Kanuni Sultan Süleyman tarafından kurulmuştur.		
2. Osmanlı Devleti’nde medrese hocalarına müderris adı verilmekteydi.		
3. Bugünkü anlamda ilk üniversite, İstanbul’da açılan Darülfünundur.		
4. Geleneksel Osmanlı eğitim sisteminde temel yöntemler, deney ve gözlemdir.		
5. İlköğretim, II. Mahmut döneminde zorunlu hâle getirilmeye çalışılmıştır.		
6. Islahat Fermanı (1856) ile Osmanlı toplumunda Ermeni, Yahudi, Rum cemaatlerinin okul açma hakkı uluslararası güvence altına alınmıştır.		
7. Medrese mezunları, devlet yönetiminde sadece askerî alanlarda çalışabilirdi.		
8. İlk modern askerî okul, Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (Deniz Mühendishanesi)dir.		
9. Maarif nazırı, günümüzdeki karşılığıyla millî eğitim bakanıdır.		
10. Geleneksel dönemde devletin, eğitim üzerinde doğrudan bir denetimi yoktur.		
11 Osmanlı Devleti’nde ilk ve ortaöğretim düzeylerinde eğitim dili Arapçadır.		
12. Geleneksel dönemde ilköğretim, devlet tarafından zorunlu kılınmıştır.		
13. Edebiyat ve sanatta olduğu gibi eğitimde de Batılılaşma çabaları, Tanzimat Fermanı ile başlar.		
14. Eğitimle ilgili tüm harcamalar saray hazinesinden yapılırdı.		
15. Çocuklar sıbyan mektebine “Âmin Alayı” adı verilen tören ile başlardı.		
16. İlk medrese, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır.		
17. Medrese öğrencilerine danışment, softa gibi isimler verilmiştir.		
18. Galatasaray Sultanisi, hekim yetiştiren bir okul olarak açılmıştır.		
19. Bilinen ilk Osmanlı müderrisi, Davud-ı Kayserî’dir.		
20. Enderun Mektebi, Dolmabahçe Sarayı içinde eğitim vermiştir.		
21. İptidai mektep, ilkokul; rüştiye, ortaokul; idadi, lise seviyesinde eğitim veren kurumdur.		
22. Osmanlı Devleti’nde kuruluşundan itibaren Batılı devletlerce okullar açılmaya başlanmıştır.		
23. Süleymaniye Medreseleri, Kanuni Sultan Süleyman döneminde açılmıştır.		

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Türklerin İslamiyet'i kabulü, toplumun yaşam biçiminde hangi değişimlere neden olmuştur? Başlıklar hâlinde yazınız.
2. İslamiyet'in kabulü, Türk toplumunun eğitim anlayışında hangi değişikliklere neden olmuştur? Örnekler vererek cevaplayınız.
3. Türk-İslam devletlerinde yetiştirilmek istenen ideal insan tipinin genel özellikleri nelerdir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. I. Sistemli, düzenli, örgün yükseköğretim kurumları medreselerdir.
II. Mesleki eğitim veren yaygın eğitim kurumları ahi ocaklarıdır.
III. Dinî, tasavvufî eğitim yapılan yerler tekkelerdir.
IV. Bürokrat yetiştirmek için eğitim yapan kurumlar atabeyliklerdir.
Yukarıda Selçuklu dönemi eğitim kurumları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
A) Yalnız I B) II ve III C) II ve IV D) II, III ve IV E) Yalnız IV

2. Aşağıda Karahanlı dönemi bilim adamı ve düşünürleriyle onlara ait eserler eşleştirilmiştir. Hangisinde hata yapılmıştır?

A) İbni Sina	El-Kanun Fi't-Tıb
B) Kaşgarlı Mahmut	Dîvânü Lügati't-Türk
C) Farabi	Garibnâme
D) Balasagunlu Yusuf	Kutadgu Bilig
E) Ahmet Yesevi	Dîvân-ı Hikmet

3. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde eğitimde yenileşmeyi zorunlu kılan nedenler arasında gösterilemez?

- A) Savaşlarda başarısız sonuçlar alınması
- B) Bilimin üretilmiyor olması
- C) Okuryazar oranının düşük olması
- D) Merkezî yapının bozuk olması
- E) Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerden uzak kalınması

4. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı döneminde medreselerin bozulma nedenlerinden biri değildir?

- A) Öğretim elemanlarının seçiminde yaşanan adaletsizlik
- B) Dünyadaki gelişmelerin takip edilememesi
- C) Öğrenci seçim usulünün bozulması
- D) Babadan oğula geçen alimlik sisteminin (beşik ulemalığı) ortaya çıkması
- E) Batı'dan öğretim elemanlarının getirilmesi

5. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin Yenileşme Döneminde açılan okullardan biri değildir?

- A) İznik Medresesi
- B) Mühendishane-i Berr-i Hümayun
- C) Mühendishane-i Bahr-i Hümayun
- D) Galatasaray Sultanisi
- E) Darülmuallimin

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri kutucuklardaki uygun kelimelerle doldurunuz.

Enderun	Sıbyan Mektepleri	Atabey
Tekke ve Zaviye	Sahn-ı Seman Medreseleri	Lonca
	İdadi	

1. Selçuklu döneminde şehzadelerin eğitiminden sorumlu olarak görevlendirilen kişilere adı verilmiştir.
2. Osmanlı'nın geleneksel döneminde ilkokul seviyesinde eğitim verilen yerler..... olarak adlandırılmıştır.
3. Osmanlı döneminde devlet adamı ve bürokrat yetiştirmek için kurulan eğitim kurumu olarak adlandırılmıştır.
4. Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde mesleki eğitim ve dayanışma amaçlı kurulan teşkilat olarak adlandırılmıştır.
5. Osmanlı döneminde dinî eğitim veren yaygın eğitim kurumları arasında bulunmaktadır.
6. Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan yükseköğretim kurumu olarak adlandırılmıştır.
7. Yenileşme Döneminde kurulan ve bugünkü liseler seviyesinde eğitim veren eğitim kurumlarına adı verilmiştir.

Ç. Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

- () Türk-İslam devletlerindeki ilk sistemli medrese Nizamiye Medresesidir.
- () Fıkralarıyla güldürürken düşündüren, topluma eğitici dersler veren Türk düşünürü Farabi'dir.
- () Tuba Ağacı Nazariyesi, Osmanlı düşünürlerinden Emrullah Efendi'ye aittir.
- () Osmanlı düşünürlerinden Ziya Gökalp'a göre, eğitimin temeli evrensel değerlerdir.
- () İbni Sina, tıp eğitim ve bilimine evrensel boyutta katkıda bulunmuş bir bilim adamıdır.

3. ÜNİTE

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

Konular

- A. Millî Mücadele Döneminde Eğitim
- B. Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Temel Özellikleri
- C. Atatürk'ün Eğitimle İlgili Görüşleri
- Ç. Cumhuriyet Döneminde Eğitimde Gelişmeler
- D. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin Gelişimi
- E. Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE EĞİTİM

Hazırlanalım

1. Millî Mücadele Dönemine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?
2. Gazi Mustafa Kemal Paşa, aşağıdaki sözünde gerçek kurtuluşun eğitimden geçtiğini söylerken neyi vurgulamak istemiş olabilir?

En önemli ve verimli görevimiz, eğitim işleridir. Eğitim işlerinde mutlaka başarılı olmak gerekir. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak bu şekilde olur.

Mustafa Kemal Atatürk
atam.gov.tr/

1. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıda karışık olarak verilen bilgileri, noktalı yerlere rakamlar yazıp kronolojik olarak sıralayınız. Sıralamayı göz önünde bulundurarak Türk inkılabının tarihi temelleri ve gelişim süreci hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Osmanlı Devleti, XX. yüzyılda yaptığı savaşlar sonunda siyasi, sosyal, ekonomik açılardan ve eğitim bakımından zayıfladı.

...

Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladı.

...

Millî Mücadele'nin en yoğun dönemlerinde, eğitimle ilgili sorunlara çözüm bulmak için çeşitli toplantılar yapıldı.

...

Millî Mücadele kazanıldıktan sonra yeni Türk Devleti'nde eğitimin çağdaş devletler seviyesine ulaşması için köklü inkılaplar yapıldı.

...

Osmanlı Devleti, XX. yüzyılda yaptığı Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya savaşlarını kaybetti.

...

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'daki halkı millî birlik ve bağımsızlık ülküsü etrafında toplayarak bağımsızlık mücadelesini başlattı.

...

Siperde Mektup Okuyan Askerler, H. Onat

Millî Mücadele'de Türk Kadınları, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi

1. Eğitimin Genel Durumu

2. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda Millî Mücadele Döneminde eğitimin genel durumunu anlatan iki metin verilmiştir, inceleyiniz. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra yurdun işgal edildiğini ve Anadolu'da bağımsızlık mücadelesi verildiğini göz önünde bulundurarak bu dönemin eğitiminin nitel ve nicel durumu hakkında çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Muharebe Yılları

On beş yaşındaydım. Sınıfımızda on iki öğrenci vardı. Arkadaşlarımızı I. Dünya Savaşı'nın son yıllarında asker edip götürdükleri için sınıfımız تنها kalmıştı. O zaman on sekizine girenlere yaşı diyorduk.

Elektrik yoktu, petrol lambalarıyla aydınlanıyorduk. Gece etütlerinde, bayağı tenekeden yapılmış, hafif bir cızırtı ile yanan kandilin ışığında ders çalışıyorduk.

16 Mart 1920'de İstanbul işgal edilince okul binasının bir bölümü asker hastanesi yapıldı. O yıl sınavlar 15 Nisanda bitirildi.

Millî Mücadele'de Eğitim
Öğretmen okulu açma faaliyetleri
Millî Mücadele yıllarında kesintiye uğramadı. Savaşın en yoğun yaşandığı 1922 yılında bile mahallî idarelerce öğretmen okulları açıldı. Millî Mücadele yılları, eğitim seferberliğinin en güzel örneklerine sahne oldu.

Millî Mücadele Döneminin en önemli sorunu, eğitilmiş insan gücünün kaybı idi. I. Dünya Savaşı'nda özellikle Çanakkale Cephesi'nde geleceğin Türkiye'sini oluşturacak lise ve üniversite öğrencileri şehit oldu.

Savaş yıllarının en büyük eğitim sorunlarından biri de ilkokul öğretmenlerine maaş verilememesiydi. Bir yıldan fazla, maaş yüzü göremeyen öğretmenler olmuştu.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Batılı tarzda yapılan yenilikler, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bir ikiliği ortaya çıkarmıştır. Bir yandan eskiyi korumak isteyen, diğer yandan yeniyi yerleştirmek ve pekiştirmek isteyen okulların varlığı, dahası azınlık okulları ve yabancı misyoner okullarının eğitim ve öğretim çalışmaları, Osmanlı toplumunu oluşturan kesimleri karşı karşıya getirmiştir. Osmanlı devlet yöneticileri tarafından, bu çok başlılığa ve kaosa son vermek için çalışmalar yapılmışsa da bunlar başarılı olamamıştır. Osmanlı'daki eğitim sorunları, Millî Mücadele Döneminde de devam etmiştir. Bu dönemde eğitim işleri iki merkezden yürütülmüştür. İstanbul Hükûmeti'ne bağlı olan Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) İstanbul'da eğitim işlerini yürütürken TBMM Hükûmeti'ne bağlı olan Maarif Vekâleti (Eğitim Bakanlığı), Anadolu'da eğitim işlerine yön vermiştir. İşgalci devletler ise bulundukları bölgedeki okullarda siyasi düşüncelerini yaymaya yönelik çalışmalar yapmışlardır.

1922 yılında saltanatın kaldırılması ile birlikte İstanbul Hükûmeti ve ona bağlı olan Maarif Nezaretinin görevi sona ermiş, eğitim kurumları, Ankara'da bulunan Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

2. Millî Eğitimle İlgili Hazırlık Çalışmaları

3. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıda Millî Mücadele Döneminde eğitim-öğretim alanında yapılan çalışmalar, oluş sırasına göre verilmiştir. Bu çalışmaları inceleyerek dönemin eğitim faaliyetleri hakkında bilgi edininiz.

1920	3 Mayıs 1920: Maarif Vekâleti (Eğitim Bakanlığı) kuruldu.	Böylece eğitim işleri, İstanbul Hükûmeti ve TBMM Hükûmeti tarafından iki ayrı merkezden yürütülmeye başlandı.
1921	25 Mart 1921: Telif ve Tercüme Heyeti kuruldu. 15 Temmuz 1921: Maarif (Eğitim) Kongresi toplandı.	- Telif ve Tercüme Heyeti, gönderilen eserleri inceleyerek verilecek ödülün miktarını belirliyordu. - Öğretmenler ve uzman kişilerin görüşleri alınarak eğitim-öğretim konularının görüşüldüğü ilk toplantıdır. Millî eğitim şûralarının temeli olarak kabul edilebilir.
1922	1921-1922 Öğretim Yılı: Darülfünunda karma eğitime geçildi. 1922: Maarif Nezaretinin tüm örgütleri Maarif Vekâletine bağlandı.	- İnas (Kız) Darülfünunu, 1922'de Darülmuallimat-ı Aliyeden ayrılıp Darülfünuna bağlandı. Derslerini yine erkeklerden ayrı olarak başka saatlerde yapacaktı. Fakat, fen ve edebiyat şubelerindeki kız öğrenciler, kendi sınıflarını boykot edip erkek öğrencilerin sınıfına gitmişler ve İnas Darülfünunu Eylül 1921'de tarihe karışmıştır. (Akyüz, s. 398.) 1922 yılında eğitim kurumlarının çoğu kendi isteğiyle, Ankara'da bulunan Maarif Vekâletine bağlandı. Saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti sona erince İstanbul Hükûmeti'ne bağlı tüm kurumlar aynı bakanlığa devredildi.
1923	15 Temmuz 1923: I. Heyet-i İlmiye (Bilim Kurulu) Toplantısı yapıldı.	Mevcut eğitim sorunlarını belirlemek ve bunlara çözüm yolları geliştirmek üzere toplandı.

Ön Çalışma/Okul Dışı: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nu inceleyelim (98. sayfadaki 3. etkinlik için).

Maarif Kongresi

4. Etkinlik

Düşünelim

Mustafa Kemal Paşa, bir masanın üzerinde serilmiş bir harita başındaydı. Oldukça düşünceli bir hâli vardı.

— Paşam!

— Buyrun.

Vaktinizi almayacağız... Öğretmenler Derneği, birkaç gün sonra Ankara'da toplanacak. İki yüzden fazla öğretmen katılıyor. Fakat Fevzi Paşa'yı dinleyince tereddüte düştük. Savaşın yoğunlaşacağı anlaşılan bir sırada böyle geniş bir toplantı size ayak bağı olabilir. Uygun görürseniz erteleyelim.

—

(Özakman, s. 174.)

Adana Kız Enstitüsü

Gazi Mustafa Kemal Paşa yukarıdaki teklife ne cevap vermiş olabilir? Niçin?

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'nın en yoğun olduğu günlerde, bir yandan bağımsızlık mücadelesinin liderliğini yaparken bir yandan da eğitim alanındaki çalışmalarına başlamıştır. Türk eğitim sisteminin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde, söz konusu çalışmaların ürünü olan Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmiye toplantılarının çok büyük katkıları olmuştur. 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Maarif Kongresi'nde alınan kararlar, o günün eğitim ihtiyacını karşılamaktan çok, gelecekteki tam bağımsız ve çağdaş uygarlığı yakalamış Türkiye'yi güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ankara'da gerçekleştirilen bu toplantıya, yurdun işgal altında olmayan illerinden pek çok kadın ve erkek öğretmen katılmıştır. Kongrenin açılış konuşmasını Mustafa Kemal Paşa yapmıştır.

5. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Maarif Kongresi'ni açış konuşmasından bir kesit verilmiştir, inceleyiniz. Bu konuşmada Gazi, öğretmenlere, yeni nesillerin yetiştirilmesinde hangi esaslara dikkat etmelerini tavsiye etmiştir? Tespitlerinizi sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Saygıdeğer Hanımlar, Efendiler,

Bugün Ankara, Millî Türkiye'nin "Maarif Eğitimi'ni" kuracak olan Türkiye kadın ve erkek Öğretmenler Kongresi'nin burada toplanmasıyla övünmektedir.

Şimdiye kadar sürdürülen eğitim yöntemlerinin milletimizin tarihi geriliğinde en önemli bir etken olduğuna inanıyordum. Onun için bir millî terbiye programından söz ederken eski devrin saçma sapan ve yaratılış özelliklerimizle hiç de ilişkisi olmayan yabancı düşüncelerden, doğudan ve batıdan gelebilen etkilerden bütünüyle uzak, millî ve tarihî karakterimize uyan bir kültürden söz ediyorum. Çünkü millî dehamızın tam olarak gelişerek ortaya çıkması ancak böyle bir kültür ile sağlanabilir. Gelişi güzel izlenecek bir yabancı kültür şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür (Harâset-i Fikriyye) zeminle uygundur. O zemin (yer) milletin karakteridir.

İşte biz, bu kongremizden sadece çizilmiş eski yollardan yürümenin şekli hakkında düşünceleri konuşmak değil, belki söylediğim şartları taşıyan yeni bir sanat ve beceri yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi kutsal bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekâletinin halkı tanımış, çevreyi ve memleketi değerlendirmiş, öğretmen ve uzmanlardan oluşan bir ilim ve kültür kongresini Ankara'da toplamayı düşünmüş olması ve bugünkü zor şartlara rağmen bu girişiminde başarısını büyük bir beğeni ile anarım.

atam.gov.tr

Millî Mücadele Döneminde Eğitim Alanında Yapılan Toplantılar

6. Etkinlik

Inceleyelim

Aşağıda eğitimle ilgili sorunların görüşüldüğü ve önemli kararların alındığı toplantılardan Maarif Kongresi ve I. Heyet-i İlmiye ile ilgili bilgiler verilmiştir. Millî Mücadele Döneminde yapılan bu toplantılarda alınan kararları inceleyerek bunların Türk millî eğitim sistemi için önemini anlatan bir paragraf yazınız.

Toplantının adı: Maarif Kongresi

Toplantının tarihi: 15-21 Temmuz 1921

Toplantının yeri: Ankara'da Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) Konferans Salonu

Toplantıda alınan bazı kararlar:

- Çocukları hayatta başarılı kılacak kabiliyette yetiştirmek için bir program hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Dört sene olan ilköğretimin beş yıla çıkarılması gerekmektedir.
- O zamana kadar uygulanan ilköğretim programları uygulamaya müsait değildir.
- Halk eğitimi için, yüksek programlar yerine onlar için gerekli olan dil, din ve hesap dersleri okutulmalıdır.
- Köy ve kentlerin ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle ilkokul programları ayrı ayrı hazırlanmalıdır.
- Meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesi mümkün değildir.
- Sanat ve bir iş edinmek için yeteneklerin esas olduğu kız okullarında kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli olan pratik bilgilerin verilmesi gerekmektedir.

Toplantının adı: I. Heyet-i İlmiye

Toplantının tarihi: 15 Temmuz 1923

Toplantının yeri: Ankara'da Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) Konferans Salonu

Toplantıda alınan bazı kararlar:

- İlköğretim altı yıla çıkarılmalıdır.
- Öğrenci sayıları ilkokul 1 ve 2. sınıflarda 30'u, diğer sınıflarda 40'ı aşmamalıdır.
- Zorunlu eğitim yaşındaki çocuklar, yabancı okullarına gönderilmemelidir.
- Küçük köyler için yatılı bölge ilkokulları açılmalıdır.
- Sultani adı liseye çevrilmelidir.

Ankara'da bir heyet-i ilmiye teşkil olunuyor

15 Temmuz'da Ankara'da, Maarif Teşkilatı hakkında müzakeratta bulunmak üzere, mütehassıslardan mürekkep bir heyet-i ilmiye akd-i ictima edecektir.

Günümüz Türkçesiyle:

Ankara'da bir bilim kurulu oluşturuluyor

15 Temmuz'da Ankara'da, Millî Eğitim Teşkilatı hakkında görüşmelerde bulunmak üzere, uzmanlardan oluşan bir bilim kurulu toplanacaktır.

(Basından, Temmuz 1923.)

Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Dönemin Maarif Vekillerinin Eğitimle İlgili Görüşleri

Paylaşalım

Aşağıda, Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Millî Mücadele Döneminde millî eğitim bakanlığı yapmış kişilerin eğitim ile ilgili bazı görüşleri maddeler hâlinde verilmiştir. Millî eğitimimizin görüşüldüğü bir toplantıda bu kişilerle birlikte olduğunuzu düşünerek eğitim sorunlarına ve bunların çözüm yollarına ait görüşleri tespit ediniz. Tespitlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Gazi Mustafa Kemal Paşa

- Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları eğitimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığı için kendi benliğine ve millî geleneklerimize düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.
- Pratik ve her konuyu kapsayan bir eğitim için vatan sınırları içinde önemli merkezlerde modern kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, konservatuvarlar, atölyeler, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması, bütün memleketin basımevleriyle donatılması gerekmektedir.
- Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için bir süs, bir hükmetme aracı veya medeni bir zevk olmaktan çıkarıp maddî hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanılabilir bir araç hâline getirmektir.

Dr. Rıza Nur

- Benim inancıma göre, bir memleketi her şeyden evvel kültürlü kafalar kurtarır, diriltir, yasar ve onları da okullar yetiştirir.
- Memleketi yeniden canlandırarak ve bu milleti kurtaracak olan, her şeyden evvel eğitimidir.
- Eğitim sistemimiz harap bir hâldedir...

- Bizler, Anadolu'nun bütün büyük merkezlerini fikir ve sanat merkezleri hâline getireceğiz.
- Okul, öğrencilerin eğitim yeridir.
- Üzerinde konuşmamız gereken asıl alan, eğitim siyasetine vereceğimiz yöndür.
- Okullarımız neden gerekli olan yararları sağlamamaktadır? Çünkü bunlar, nazari adamlar yetiştiriyor; iş adamı, sanatçı yetiştirmiyor.

Hamdullah Suphi

Mehmet Vehbi

- Her türlü yabancı tesirden uzak bir şekilde, dinî ve millî esaslarımız çerçevesinde millî kültürümüzün gelişme ve yücelmesini sağlamak ilkesi, çalışmalarımızın temelidir.
- Bağımsızlığımız, silahlarımız kadar, kültür ve medeniyetimize de yaslanmalıdır.

- Biliyorsunuz ki ilköğretimimiz çok geri kalmıştır. Bunun nedenleri arasında en kuvvetlisi, para meselesidir.
- Köylerimizin, kasabalarımızın yüzde doksanında henüz okul açılmamıştır ve mevcut okullarımız da, itiraf etmelidir ki bir öğretimde bulunması gereken nitelikleri taşımayan, kısmen yetersiz olan insanların elinde kalmıştır.

İsmail Safa

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Hazırlanalım

1. Aile büyüklerinize (dede, nine) görüşerek onların okul anılarını öğreniniz.
2. Cumhuriyet Dönemi eğitimine ilişkin aklınıza gelen ilk kavramlar nelerdir?

1. Etkinlik

Yazalım

Eğitimin temel ilkeleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dayandığı esaslara uygun olarak belirlenmiştir. Aşağıda bazıları verilen bu ilkelerden eksik olanları noktalı yerlere yazınız.

Genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yeni neslin eski dönemin eğitim anlayışlarına göre yetiştirilmesi mümkün olamazdı. Bu nedenle Gazi Mustafa Kemal Paşa ve çalışma arkadaşları, öncelikle yeni nesli yetiştirecek eğitimin temel ilkelerini belirlediler. Akla ve bilime dayalı olan bu ilkeler, toplumun çağın şartlarına göre geliştirilmesini hedeflemektedir. Eğitimin temel ilkeleri birbirinden bağımsız değildir ve her bir ilke bir diğerinin tamamlayıcısıdır.

2. Etkinlik

Yazalım

Cumhuriyet Dönemi eğitiminin temel amaç ve niteliğini konu alan ve içinde aşağıdaki kavramların geçtiği kısa bir metin yazınız.

Kavramlar:	Millî	Karma	Çağdaş	Laik	Demokratik	Atatürk	Okul	Eğitim	Birlik
------------	-------	-------	--------	------	------------	---------	------	--------	--------

3. Etkinlik

Karşılaştıralım

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nu inceleyerek ve önceki bilgilerinizden yararlanarak Cumhuriyet Dönemi eğitiminin temel özellikleriyle ilgili sütundaki noktalı yerleri doldurunuz.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri eğitim anlayış ve uygulamalarını karşılaştırdığınızda benzerlikler ve farklılıklar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Osmanlı Döneminde Eğitimin Temel Özellikleri		Cumhuriyet Döneminde Eğitimin Temel Özellikleri	
Siyasi-Felsefi Açından	♦ Eğitim, farklı kurumlar (Şeriye ve Efka Vekâleti, Maarif Nezareti...) tarafından idare edilmektedir.	♦ Eğitim tek elden yönetilmektedir.	
	♦ Ulusal bir eğitim sistemi kurulamamıştır.	♦ Ulusal bir eğitim sistemi vardır.	
	♦ Ümmetçi eğitim anlayışı olduğundan eğitim dine dayalıdır.	♦	
	♦ Eğitim kurumları daha çok merkezî bölgelerde gelişmiştir.	♦	
Sosyal Açından	♦ Devletin denetiminden uzak, azınlık ve yabancı okulları vardır.	♦	
	♦ Toplumda okuryazarlık oranı düşüktür.	♦ Eğitim alanında inkılaplar yapılarak okuryazar oranı artırılmıştır.	
	♦ Kız öğrenciler, Tanzimat'a kadar orta ve yükseköğrenimden yararlanamamıştır.	♦	
	♦ Kız ve erkek öğrenciler ayrı okullarda okutulmaktadır.	♦	
Yöntem ve Teknikler Açısından	♦ Modern yöntem ve teknikler kullanılmamaktadır.	♦	
	♦ Eğitim öğretmen merkezli, nakilci ve ezbere dayalıdır.	♦	
	♦ Eğitimde sorgulama ve eleştiri yoktur, öğrenci katılımı yok denecek kadar azdır.	♦	
	♦ Öğrenci disiplininde katı kurallar uygulanmaktadır.	♦	

4. Etkinlik

Yazalım

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın "Onuncu Yıl Nutku"ndan alınan aşağıdaki metni inceleyiniz. Bu metinden yola çıkarak Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın eğitim yoluyla yetiştirilmek istenen insan tipinin özelliklerine ilişkin görüşlerini noktalı alana maddeler hâlinde yazınız.

Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku

Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun!

Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Bundaki başarıyı, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun birlik ve beraberlik içerisinde, büyük bir kararlılıkla hareket etmesine borçluyuz.

Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz.

Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak zorunda ve kararlılığımızdır. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar memleketlerinin seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş rahatlık araç ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkaracağız.

Bunun için, bizce zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici anlayışına göre değil, asrımızın hız ve hareket kavramına göre düşünülmelidir. Geçen zamana oranla daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başacağız. Bunda da başarılı olacağımıza şüphe yoktur. Çünkü, Türk milletinin karakteri yüksektir, Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir. Çünkü, Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin yürümekte olduğu yükselme ve uygarlık yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, pozitif bilimdir. Şunu da önemle belirtmeliyim ki, yüksek bir insan topluluğu olan Türk milletinin tarihi bir niteliği de, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, yaratılış zekâsını, bilime bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu devamlı olarak ve her türlü araç ve önlemlerle besleyerek geliştirmek millî idealimizdir.

Türk milletine çok yaraşan bu ideal, onu bütün insanlığa gerçek rahatlığın sağlanması yolunda, kendine düşen uygar görevi yapmakta başarılı yapacaktır....

Türk Milleti!

Sonsuza akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, mutluluklarla huzur ve rahatlık içinde kutlamanızı gönülden dilerim. Ne mutlu Türk'üm diyene!

(www.atam.gov.tr)

Cumhuriyet Döneminde Yetiştirilmek İstenen İnsan Tipinin Özellikleri

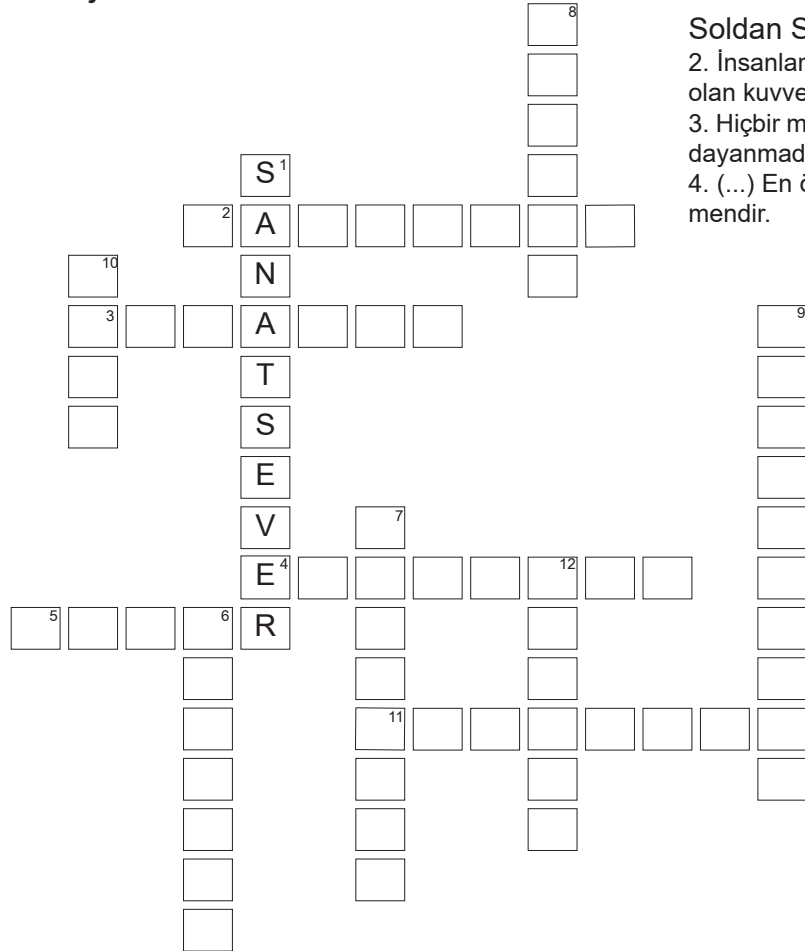
Eğitimin amacı, dönemin ihtiyacı ve düşünce yapısına uygun ideal insan tipini yetiştirmektir. Her toplumda, değişen şartlara ve ihtiyaçlara göre, ideal insan tipinde bulunması gereken özellikler de değişikliğe uğrar. Cumhuriyet Dönemi eğitiminin amacı, yapılan inkılapları anlayan ve koruyan, ülkesine hizmet eden iyi yurttaşlar yetiştirmektir. Mustafa Kemal Paşa, bu dönemde yetiştirilmek istenen ideal insan tipinde bulunması gereken özellikleri, farklı zamanlarda yaptığı toplantılarda ifade etmiştir.

5. Etkinlik

Bulalım

Aşağıda Cumhuriyet Döneminde yetiştirilmek istenen ideal insan tipinin özellikleri ve ipucu olarak Atatürk'ün bu özellikleri işaret eden sözleri verilmiştir. İpuçlarından yola çıkarak bulmacayı tamamlayınız.

Soldan Sağa

2. İnsanların hayatına, faaliyetlerine egemen olan kuvvet, buluş yeteneğidir.
3. Hiçbir memleket yoktur ki ahlak esaslarına dayanmadan gelişsin.
4. (...) En önemli mesele, iyi bir eğitim alabilmendir.

5. Memleket çocukları serbestçe konuşmaya, düşündüklerini, duyduklarını olduğu gibi ifade etmeye teşvik edilmeli.

11. Gereklikçe, büyük alçak gönüllülüğünü göster.

YARATICI

EĞİTİMLİ

SPORCU

BİLİMSEL

MEDENİ

AHLAKLI

MÜTEVAZİ

LAİK

ÜRETKEN

ÖZGÜR

DEMOKRATİK

Yukarıdan Aşağıya

1. Türk milletinin tarihî bir niteliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.
6. (...) Sosyal hayatta bizzat etken, faydalı ve verimli elemanlar yetiştirmek gerekir.
7. Pozitif bilimi kavramamış insanların yetiştireceği öğrencilerden bu memleket ne fayda beklenebilir?
8. Bedenî idman, fikrî idmanla paralel gitmelidir.
9. Efendiler, memleketin çocuklarının ortak ve eşit olarak kazanmakla zorunlu oldukları bilim ve teknikler vardır.
10. Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir.
12. Düşüncelerimiz, zihnimiz medeni olacaktır.

Cumhuriyet Döneminde Eğitim Alanında Yapılan Yenilikler

6. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıda Cumhuriyet Döneminde meydana gelen, eğitimle ilgili bazı gelişmeler verilmiştir. Bu gelişmelerin dönemin eğitimi üzerindeki etkileri nasıl olmuştur? Arkadaşlarınızla tartışınız. Sizce eğitim alanında daha farklı ne gibi çalışmalar yapılabilirdi? Sözlü olarak ifade ediniz.

Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu çıkarıldı.

Ortaokullarda (ilköğretim 2. kademe) karma eğitime geçildi.

Tekke ve zaviyeler kapatıldı.

Köy muallim mektepleri faaliyete başladı.

Millet mektepleri açıldı.

Türk Dil Kurumu kuruldu.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kuruldu.

Köy öğretmen okulları açıldı.

1924

1925

1926

1927

1928

1931

1932

1933

1935

1936

1937

Şerîye ve Evkaf Vekâleti (Din ve Vakıflar Bakanlığı) kaldırıldı.

Musiki Muallim Mektebi açıldı

Medreseler kapatıldı.

Ankara Hukuk Mektebi Açıldı.

Gazi Eğitim Enstitüsü açıldı.

Yeni Türk alfabesi kabul edildi.

Türk Tarih Kurumu kuruldu.

Üniversite reformu yapıldı.

Köy öğretmenleri yetiştirme kursları açıldı.

1. Öğretim Birliğinin Sağlanması

7. Etkinlik

Yazalım

Aşağıdaki kutularda Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun maddeleri ve bu maddelerin getirdiği yeniliklere örnekler verilmiştir.

1. Her bir kanun maddesini, ilgili yenilikle eşleştiriniz. Eşleştirdiğiniz kanun maddelerinin numarasını ilgili açıklamanın başındaki kutucuğa yazınız.
2. Eşleşmeyen kanun maddelerine uygun yenilik örneklerini noktalı yerlere yazınız.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Kanunun adı: 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu
Kabul tarihi: 3 Mart 1924

Kanun'un Maddeleri

- 1. Madde:** Türkiye'deki bütün bilim ve öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır.
- 2. Madde:** Şerîye ve Evkaf Bakanlığı veya özel vakıflar tarafından idare edilen bütün medreseler ve okullar Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş ve bağlanmıştır.
- 3. Madde:** Şerîye ve Evkaf Bakanlığı bütçesinde medreseler ve okullar için konulmuş olan ödenekler, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine aktarılacaktır.
- 4. Madde:** Millî Eğitim Bakanlığı, dinî bilgiler konusunda yüksek uzmanlar yetiştirmek için Üniversitede (Darülfünun) bir ilahiyat fakültesi kuracak ve imamlık ve hatiplik gibi dinî hizmetleri yürütecek görevlileri yetiştirmek için ise ayrı okullar açılacaktır.
- 5. Madde:** Millî Savunma Bakanlığına bağlı olan askerî okullar ve öksüz yetiştirme yurtlarının bütçe ve kadroları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanacaktır.
- 6. Madde:** Bu Kanun, yayımı tarihinden itibaren geçerli olup tüm hükümlerin yürütülmesinden Bakanlar Kurulu sorumludur.

(Reşat Genç, Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar, s. 23-25.)

Kanun'un Getirdiği Yenilikler

- ☐ Medrese, mektep, yabancı ve azınlık okullarının yönetimi tek elde toplanarak eğitimdeki çok başlılığa ve denetimsizliğe son verilmiştir.
- ☐ Dinî konularda yeterliliğe sahip uzmanlar ve din görevlilerinin yetiştirilmesi, devlet kontrolüne alınmıştır.
- ☐ Dinî kurumların devlet ve eğitim işlerine karışmalarına son verilmiştir.
- ☐
- ☐
- ☐

Osmanlı Devleti'nin, son yüzyılında, eğitim alanında Batı'yı örnek alarak yaptığı ıslahatlar ve başka gelişmeler sonucunda, ülkede farklı eğitim kurumları ortaya çıkmıştır. Bu dönemde geleneksel eğitim kurumları, Tanzimat mektepleri, yani Batı tipi devlet okulları, azınlık, yabancı devlet okulları ve misyoner okulları bir arada bulunmaktaydı. Farklı programlar uygulayan ve farklı dillerde eğitim yapan bu okullardan mezun olan öğrencilerin duygu ve düşünce bakımından farklılıkları, toplumda kargaşaya neden oluyor, dahası yıkıcı ve bölücü hareketlere zemin hazırlıyordu. Programı ve amacı farklı olan eğitim kurumlarının farklı birimlerce yönetilmesi, eğitimde ortak değerlerin oluşmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti'nde eğitim işleri Harbiye, Maarif-i Umumiye, Şerriye ve Evkaf, Ziraat, Ticaret, Orman ve Medain nezaretleri tarafından yürütülüyordu.

8. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda, öğretimde birliğin sağlanması amacıyla yapılan bazı uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan uygulamaların gerekçeleri ile ilgili çıkarımlarınızı noktalı alana yazınız.

Öğretim Birliğinin Sağlanması Amacıyla Yapılan Çalışmalar

Şeriye ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması

Osmanlı Devleti'nde, geleneksel ve dinî içerikli eğitim yapan mektepler, Şeriye ve Evkaf Vekâletine, yenilikçi eğitim yapan mektepler ise Maarif Vekâletine bağlı idi. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan kanunla Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı.

Medreselerin Kapatılması

Osmanlı Devleti'nde, Batı tarzında eğitim kurumlarının açılması ile birlikte mektep ve medrese arasında çatışma yaşandı. Cumhuriyet Döneminde, yeni devletin yapısına uygun olmayan medreseler ve eski eğitim kurumları kapatıldı.

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması

Dinî eğitim ve sohbetlerin yapıldığı tekke ve zaviyeler arasında düşünce farklılıkları vardı. Son yüzyıllarda bu kurumlarda dinle ilgisi olmayan birtakım hurafe ve uygulamalar da yaygınlaşmıştı. Zamanla siyasi olaylara da karışmaya başlayan tekke ve zaviyeler, 30 Kasım 1925'te kapatıldı.

Yabancı Okullarının MEB'e Bağlanması

Osmanlı Devleti'nde çeşitli topluluklar, kendi dil, din, ve kültürlerine göre okullar açabiliyordu. Okullar, Lozan Antlaşması ile Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı. Ülke içinde siyaset ve din propagandasının yapılması yasaklandı.

2. Eğitimin Millî Olması

9. Etkinlik

Benim Görüşüm

Aşağıda verilen önermelerle ilgili seçeneklerden uygun bulduklarınızı “X” işareti koyarak belirleyiniz. İşaretin hangi seçeneklerde yoğunlaştığını tespit edip konuyla ilgili çıkarımlarınızı bir cümle ile sonuç bölümüne yazınız.

ÖNERMELER	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum
Her devletin kendine özgü bir eğitim politikası olmalıdır.	☐	☐	☐
Millî eğitim politikası belirlenirken toplumun siyasi, sosyal, kültürel yapısı göz önünde bulundurulmalıdır.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması bireylere, ülke bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik tehlike ve tehditlere karşı halka birlikte hareket etme bilincini kazandırır.	☐	☐	☐
Millî eğitim anlayışı, her alanda diğer uluslar ile rekabet edebilir bireyler yetiştirmeyi hedefler.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması, toplumda duygu ve düşünce birliğinin gelişmesini sağlar.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması, çağdaş eğitim yapılmasını engeller.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması, yeni neslin kendi diline ve kültürüne saygılı yetişmesini sağlar.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması, eğitim sisteminin, tüm yabancı etkilere kapalı olmasını sağlar.	☐	☐	☐
Eğitimin millî olması, aynı dili konuşan ve aynı amaca uygun nesillerin yetişmesini sağlar.	☐	☐	☐

Sonuç:

10. Etkinlik

Düşünelim

Şimdiye kadar sürdürülen eğitim yöntemlerinin, milletimizin tarihî geriliğinde en önemli etken olduğu inancındayım. Onun için, bir millî terbiye programından söz ederken eski devrin hurafelerinden ve yaratılış özelliklerimizle hiç de ilişkisi olmayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelebilecek etkilerden bütünüyle uzak, millî ve tarihî karakterimize uyan bir kültürden söz ediyorum.

Mustafa Kemal ATATÜRK

atam.gov.tr

Gazi Mustafa Kemal Paşa, yukarıdaki sözüyle eğitimin millî olması için hangi özelliklere dikkat çekmiştir? Söyleyiniz.

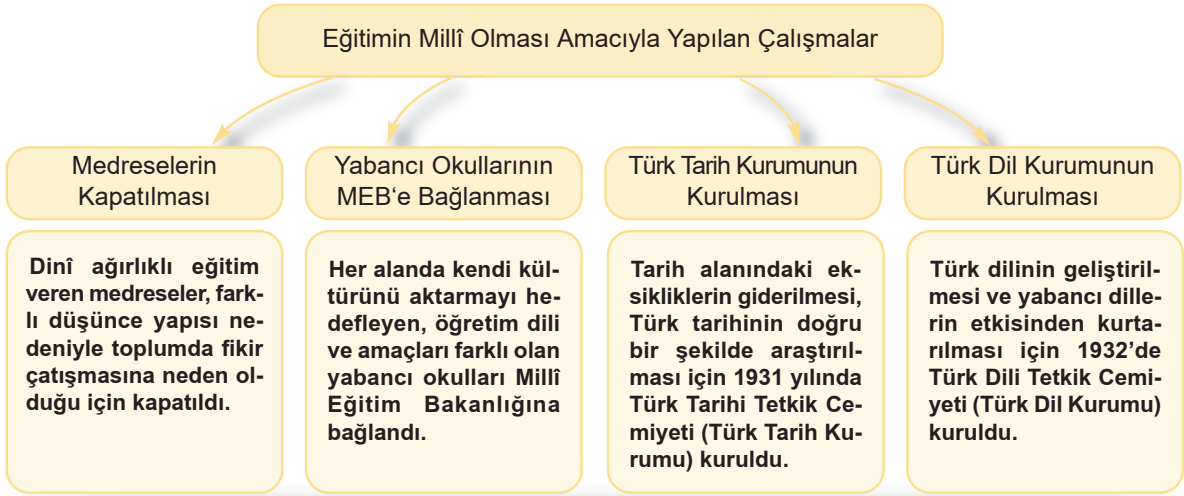
Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli hedeflerinden biri, millî birlik ve bütünlüğün sağlanmasıydı. Bu nedenle eğitim sistemi oluşturulurken eğitimin millîleştirilmesine çok önem verilmiştir. Yeni devlette eğitimin millî olmasının gerekliliği üzerine görüşlerini ilk defa 1921 Maarif Kongresi'ndeki açılış konuşmasında ifade eden Atatürk, daha sonra yaptığı konuşmalarda da bu fikrini sık sık belirtmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasıyla bu konuda atılan büyük adım, daha sonraki çalışmalarla da desteklenmiştir.

11. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda, eğitimin millî olması amacıyla yapılan bazı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bu çalışmaların eğitimin millîleştirilmesini nasıl etkilediğini noktalı alana yazınız.

Not defteri alanı.

3. Çağdaş Eğitim Anlayışının Benimsenmesi

12. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıda birinci bölümde Avrupa’da Orta Çağın sonlarında başlayıp Aydınlanma Çağına kadar süren, ikinci bölümde Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’nde eğitimde çağdaşlaşma süreciyle ilgili bazı açıklamalar verilmiştir.

1. Çağdaşlaşma sürecinin aşamalarını karşılaştırarak Türkiye’de ve Avrupa’da çağdaş eğitim sürecindeki değişikliklerin hangi alanlarda ve nasıl meydana geldiğini maddeler hâlinde aşağıdaki noktalı alana yazınız.

2. Belirttiğiniz değişikliklerden yola çıkarak çağdaş eğitimin temel nitelikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

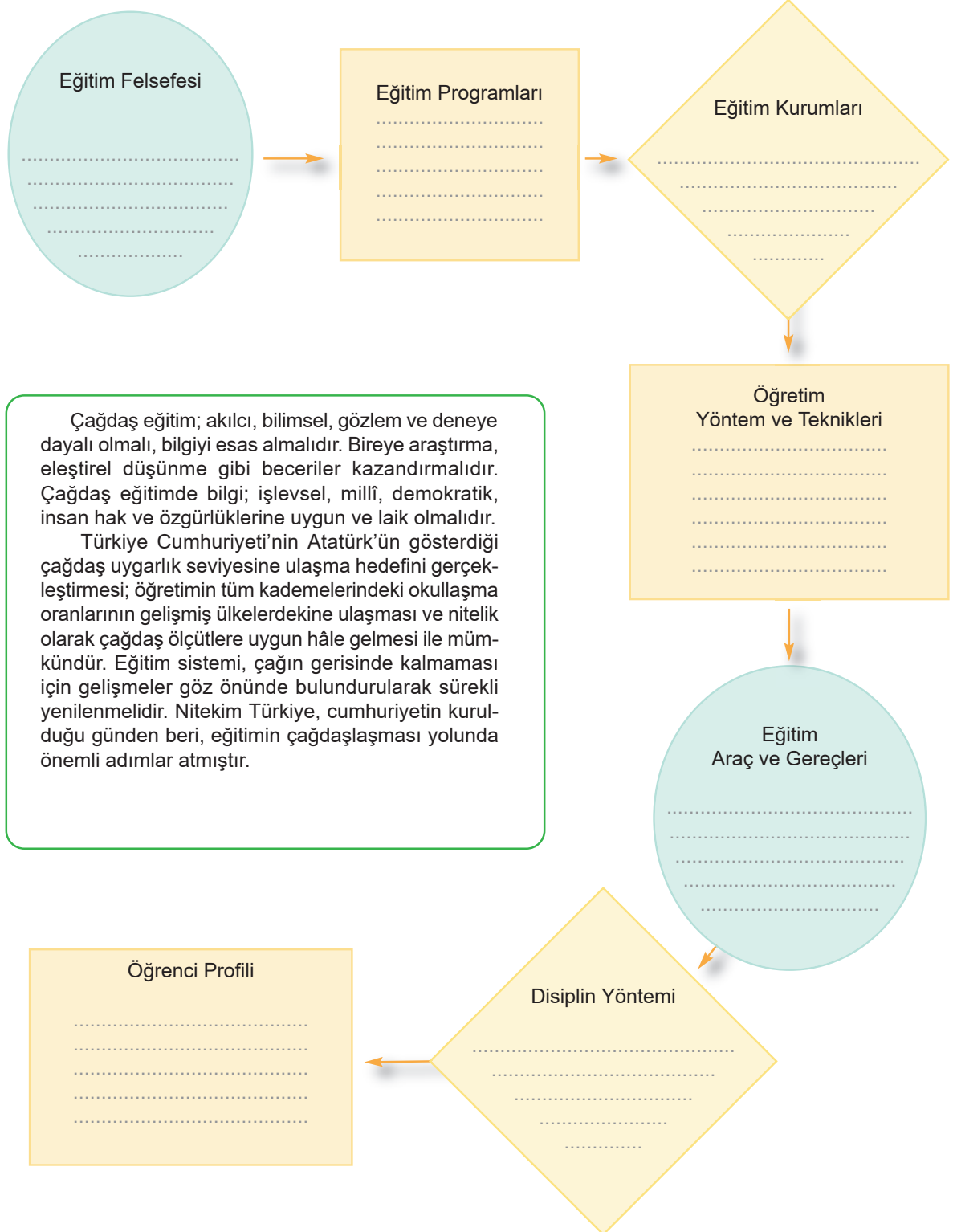
Avrupa’da	
Orta Çağ (15. Yüzyıl) • Bu dönemde dinî eğitim yapılmaktadır. • Kilise ve manastırlar, önemli eğitim-öğretim merkezleridir. • Bu dönemde skolastik düşünce hâkimdir. • Eğitimde katı bir disiplin uygulanmaktadır. • Dönemin sonlarına doğru yetişen bilim adamları ile, düşünce yapısı yeniden şekillenmeye başladı.	Rönesans-Reform Dönemi (15-16. Yüzyıllar) • Bu dönemde, eğitim üzerindeki dinî baskı sona erdi. • Matbaa tekniğinin gelişmesiyle, kitap yazımında artış oldu. • Bilgiye ulaşmada akıl ve deney yolu kullanıldı. • Bu dönemdeki gelişme ve araştırmalar, Aydınlanma Çağını başlattı.
Aydınlanma Çağı (17-18. Yüzyıllar ve Sonrası) • Akılcı ve özgür düşünceye dayalı eğitim sistemi oluşturuldu. • Eğitim kurumlarında köklü değişiklikler yapıldı. • Eğitimde insanın çok yönlü gelişimi esas alındı. • Bu dönemde yetişen eğitimciler, bu alanda önemli kitaplar yazdı. • Yaparak öğrenme ön plana alındı. • Kadınların da eğitimine önem vermeye başlandı. • Eğitimde katı disipline son verildi.	
Osmanlı Devleti’nde	
Klasik Dönem (13-19. Yüzyıllar Arası) • Bu dönemde dinî eğitim anlayışı hâkimdir. • Bilim anlayışı, eski bilgileri olduğu gibi öğrenmekten ibarettir. • Ezber yöntemi kullanılmakta, eleştiri ve tartışma yapılmamaktadır. • Eğitimde falaka önemli bir disiplin aracıdır. • Devletin eğitime olan ilgisi daha çok kendi ihtiyacı olan asker ve bürokratların yetiştirilmesiyle sınırlıdır.	Tanzimat-Meşrutiyet Dönemi (19. Yüzyıl) • Bu dönemde eğitim, bir bilim olarak görülmeye başlandı ve bu alanda önemli kitaplar yazıldı. • Yeni öğretim yöntemleri ve ders araç gereçlerinin kullanılmasına önem verildi. Falaka yasaklandı. • Kız öğrencilerin de eğitilmesine önem vermeye başlandı. • Eğitimde özgür düşünmeye önem verildi. • Bu eğitim çalışmaları, Cumhuriyet Dönemine yön vermiştir.
Türkiye Cumhuriyeti’nde	
• Bu dönemde, eğitimin geliştirilmesi için önemli inkılaplar yapıldı. • Araştırma ve gözleme dayalı eğitim anlayışının uygulanmasına yönelik ciddi adımlar atıldı. • Bilimsel yöntem ve tekniklerin kullanılmasına önem verildi. • Karma eğitime geçildi. • Eğitimin demokratik, laik, çağdaş ve millî olması için çalışmalar yapıldı.	

13. Etkinlik

Yazalım

Çağdaş eğitimin gerçekleşebilmesi için bir eğitim sisteminde olması gereken temel nitelikleri, aşağıda verilen kutucuklara, ilgili başlığı dikkate alarak yazınız.

Çağdaş eğitim; akılcı, bilimsel, gözlem ve deneye dayalı olmalı, bilgiyi esas almalıdır. Bireye araştırma, eleştirel düşünme gibi beceriler kazandırılmalıdır. Çağdaş eğitimde bilgi; işlevsel, millî, demokratik, insan hak ve özgürlüklerine uygun ve laik olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma hedefini gerçekleştirmesi; öğretimin tüm kademelerindeki okullaşma oranlarının gelişmiş ülkelere ulaşması ve nitelik olarak çağdaş ölçütlere uygun hâle gelmesi ile mümkündür. Eğitim sistemi, çağın gerisinde kalmaması için gelişmeler göz önünde bulundurularak sürekli yenilenmelidir. Nitekim Türkiye, cumhuriyetin kurulduğu günden beri, eğitimin çağdaşlaşması yolunda önemli adımlar atmıştır.

4. Eğitimin Demokratik Olması

Hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için vatandaşlara, demokrasinin sorumluluk duygusunun gelişmesi ve özgürlüklere saygı ile bağlantılı olduğunun aktarılması gerekir. Bu, ancak eğitim ile olur. Demokratik eğitim anlayışında; eğitim kurumları dil, cins, din, mezhep, ırk ayrımı yapılmaksızın herkese açık olmalı; eğitimde kimseye ayrıcalık tanınmamalı ve ayrımcılık yapılmamalıdır. Ayrıca düşüncelerin özgürce ifade edilmesinin desteklenmesi ve bu konudaki ön yargıların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

14. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda eğitimin demokratik olmasının bireye kazandırdıkları ile ilgili açıklamalar verilmiştir, okuyunuz. Eğitimin demokratik olması ile ilgili, çevrenizde gördüğünüz olumlu ve olumsuz uygulamaları noktalı alana yazınız.

Öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırarak soru sormayı, eleştirileri hoş karşılamayı öğretir.

Öğrencilere, bireylerin insan olarak eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu anlayışını kazandırır.

Öğrencilere; demokratik, laik ve sosyal hukuk devletine sahip olma bilincini kazandırır.

Öğrencilere, ulusal birlik ve düzeni sağlama ve dünya barışına katkıda bulunma davranışlarını kazandırır.

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak eğitim kurumlarında, Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinlerin yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmaz.

(Millî Eğitim Temel Kanunu)

Öğrencilere; özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı davranış kazandırır.

5. Laik Eğitim Anlayışının Benimsenmesi

Cumhuriyet Döneminde, eğitimde laiklik düşüncesini yerleştirmek için, din yerine modern toplumlarda temel alınan bilim ve akılcılık gibi değerler esas alınmıştır. Din eğitiminin devlet kontrolünde ve vatandaşların inançlarına uygun olarak verilmesi ön görülmüş, eğitim-öğretimin amacı ve içeriği, dünyevi ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönemde laik eğitimle, fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştirilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet Döneminde; Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, Şeriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması, tekke ve zaviyeler ile medreselerin kapatılması laik eğitimin kurulması amacıyla atılmış önemli adımlardır.

15. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde laiklik alanında yapılan bazı yasal düzenlemeler verilmiştir. Bu düzenlemeleri, aşağıdan yukarıya doğru inceleyerek ülkemizde laik eğitim anlayışına geçiş aşamaları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz. Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1982: Yeni Anayasa kabul edildi. "Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır... Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcilerinin talebine bağlıdır." hükmü getirildi.

1973: Millî Eğitim Temel Kanunu yürürlüğe girdi. "Türk millî eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi; ilköğretim okulları, lise ve dengi okullarda zorunlu dersler arasında yer alır." hükmü getirildi

1937: Laiklik ilkesi Anayasa'ya girdi. Böylece Anayasa'da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin laik olduğu belirtildi.

1924: Anayasa kabul edildi. "Hiç kimse felsefi inancından, din ve mezhebinden dolayı kınanamaz. Güvenliğe, edep ve törelere ve kanun hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dinî törenler serbesttir." hükmü getirildi.

1924: Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. Farklı bakanlıklara bağlı olan okullar, Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı. Din eğitimi yeniden düzenlendi.

1924: Hilafet kaldırıldı. Böylece, daha önce siyasi gücü elinden alınıp dinî bir kurum olarak yaşamasına izin verilen hilafetin, cumhuriyet rejiminde yönetime ortak olması riski bertaraf edilmiştir.

1923: Lozan Barış Antlaşması imzalandı. Tüm yabancı okulları Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı. Bu okullarda dinî propaganda yapılması yasaklandı.

6. Karma Eğitim Anlayışının Benimsenmesi

16. Etkinlik

Yazalım

Aşağıdaki kutucuklarda Osmanlı, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerindeki karma eğitim uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı noktalı alana yazınız.

1. Osmanlı dönemine ait karma eğitim uygulamaları günümüzde de devam ediyor mu? Neden?
2. Cumhuriyet Döneminde karma eğitime geçişi hızlandıran faktörler neler olmuştur?
3. İlk, orta ve yükseköğretimde karma eğitime hangi yıllarda geçilmiştir?

1 Osmanlı İmparatorluğu boyunca, kızlar ancak ilkeğitim görebildiği için, karma eğitim bir sorun olmamıştır. Tanzimat'la beraber orta dereceli okullara kızların da alınmasına izin verilince, kız öğrenciler daima erkeklerden ayrı okullarda okutulmuştur... Kız okullarının avluları yüksek duvarlarla çevrilmiş, erkeklerin onları görmesi önlenmiştir. Bu okullara, zorunluluk olmadıkça erkek öğretmenler atanmamış; ancak kadın öğretmen bulunamadığında, çok ihtiyar veya çirkin erkek öğretmenlerin verilmesine dikkat edilmiştir... Ders saatlerinin dışında erkek öğretmenlerin kızlarla beraber bulunması da yasak edilmiştir. Bu sürelerde, kendileri için ayrılan yerlerde bekleyen erkek öğretmenlerin, ders zili çalınca bir kadın mubassır (gözetici) ile beraber sınıfa gitmelerine izin verilmiş, dersten çıkar çıkmaz da gene bu mubassırla beraber sınıflı terk etmeleri sağlanmıştır.

(Başgöz, s. 103-104.)

2 İstanbul'da üç liseden ve Anadolu'da birkaç kız öğretmen okulundan başka, Türkiye'de kızların okuyacağı ortaöğretim kurumları yoktu. Özellikle subayların ve memurların kalabalık olduğu illerden, 1925 yılından başlayıp daima artan bir şekilde, Bakanlığa baskı yapılıyordu. Eğitim Bakanlığından, kızlar için okul açılması isteniyordu. Bakanlığın bütçesi, erkeklere yetecek okulları açmak için bile yeterli değildi... Bir çözüm bulabilmek için, Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Dairesi, 1927 yılında, karma eğitimi öngören bir tasarı hazırladı.

(Başgöz, s. 105.)

3 1921 yılında Darülfünunda karma eğitime geçilmiştir.
1924'te ilkokullarda karma eğitim başlamıştır.
1926-1927 öğretim yılından itibaren ücretsiz hâle getirilen orta öğretimde, kız ve erkek öğrencilerin bir arada öğrenim görmeleri gerçekleştirilmiştir.
1934 yılından itibaren liselerde karma eğitime geçilmiştir.
1937 yılından itibaren, köy öğretmen okullarında karma eğitime geçilmiştir.
1940 yılından itibaren, köy enstitülerinde karma eğitime geçilmiştir.

17. Etkinlik

Bulalım

Aşağıda Cumhuriyet Döneminde eğitim-öğretim alanında yapılan çalışmalar verilmiştir. Bu çalışmaların hangi eğitim ilkesi/ilkelerinin gerçekleşmesine katkıda bulunduğunu, ilgili kutucuklara “X” işareti koyarak belirtiniz.

Eğitimle İlgili Çalışmalar	Öğretim Birliği	Millî Eğitim	Çağdaş Eğitim	Demokratik Eğitim	Laik Eğitim	Karma Eğitim
Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılması						
Türk Tarih Kurumunun kurulması						
Harf Devrimi’nin yapılması						
Tekke ve zaviyelerin kapatılması						
Medreselerin kapatılması						
Türk Dil Kurumunun kurulması						
Kız ve erkek çocukların aynı okulda eğitilmesi						
Şerîye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması						

Şeref Akdik: Millet Mektepleri

Cumhuriyetin ilk yıllarından eğitim manzaraları

18. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırma

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin öğrencilere kazandırmak istediği nitelikler, T.C. Anayasası'nda (1982), 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (1973) ve Yükseköğretim Kanunu ile eğitimle ilgili bazı yasalarda yer alır.

Aşağıda belirtilen anayasa ve kanunları *İnternet* ortamında inceleyip karma eğitimle ilgili maddeleri araştırınız. Ulaştığınız bilgileri noktalı alanlara yazınız.

1982 Anayasası'na Göre

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Millî Eğitim Temel Kanunu'na Göre

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yükseköğretim Kanunu'na Göre

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ATATÜRK'ÜN EĞİTİMLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Hazırlanalım

1. Atatürk, eğitim ve öğretmenlere neden büyük önem vermiştir?
2. Başöğretmen kavramı sizlere ne hatırlatıyor?
3. Atatürk'e başöğretmen unvanı neden verilmiştir?

1. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda, Atatürk'ün eğitim ve öğretmenler üzerine görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulmuş kurumsal bir röportaj verilmiştir. Atatürk'ün görüşlerini değerlendirerek çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

— Sayın Cumhurbaşkanım, bizimle Cumhuriyet Dönemi eğitimi ve öğretmenleri hakkında röportaj yapmayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz.

— Rica ederim. Çok önemseydiğim eğitim ve öğretmenler hakkındaki düşüncelerimi her fırsatta anlatmaya çalışıyorum.

— İzmir'in işgali sonunda bir meslektaşımın, “Çok yoruldunuz, herhâlde çiftliğe çekilir, dinlenirsiniz.” sözüne “Hayır, asıl savaş şimdi başlayacak.” diye cevap vermişsiniz. Bu sözünüzle neyi kastettiğinizi sorabilir miyim?

— Ülkenin işgalden kurtulmasının yeterli olmaya-
cağını, asıl savaşın cehalete karşı yapılacağını vurgulamak istedim.

— Size göre, Cumhuriyet Dönemi öncesi eğitimiyle ilgili önemli sorunlar nelerdir?

— Toplumda bilgisizlik yaygındı. Eğitim, araştırma

ve tartışmadan uzak, ezber yöntemlerle yapılıyordu. Eğitim millî olmayıp dışardan etkiler söz konusuydu. İstikrarlı bir eğitim politikası olmadığı için sürekli değişiklik yapılıyordu. Geleneksel olarak uygulanan eğitim, bu dünyaya değil, öbür dünyaya yönelikti. Eğitim, çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verememekteydi.

— Sizce yeni devletin eğitimi nasıl olmalıdır?

— Yeni Türk devletinin rejimini anlayacak, onu çağdaş devletler seviyesine çıkaracak nesillerin yetiştirilmesine önem verilmeli. Eğitim; program, yöntem ve teknik, araç ve gereç bakımından çağdaş olmalı. Toplumu aynı amaç ve değerler etrafında birleştirerek toplumda birlik ve beraberliği sağlamalı. Eğitim, ülkenin en ücra bölgelerine götürülerek toplumun geneline yayılmalı. Kadın-erkek ayrımı yapılmadan eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı.

— Sizce cumhuriyet öğretmenleri yeni nesli nasıl yetiştirmeli? Bu konuda öğretmenlere neler söylemek istersiniz?

— Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları eğitim sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığı için kendi benliğine ve millî geleneklerimize düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gerektiği öğretilmelidir.

— Öğretmenler, her fırsattan yararlanarak halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, öğretmenin çocuğa yalnız alfabe okutan kişi olmayacağını anlamalıdır.

— Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenlen güçlü ve yüksek karakter ve kişilikli koruyucular ister.

Öğretmenler, sizin başarınız, cumhuriyetin başarısı olacaktır. Cumhuriyet sizden, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.

— Askerî ve siyasi alandaki başarınızın yanı sıra eğitimci kişiliğinizin de olduğunu biliyoruz. Ünlü Türk düşünürü Farabi, “İyi bir devlet başkanının, milletin eğitimsi olması gerekir.” der. Sizin bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

— Ünlü düşünürün bu sözüne katılıyorum. Bu doğrultuda yaptıklarımdan bazıları şunlardır:
Başöğretmen sıfatıyla, millete yeni harfleri kara

tahta karşısında öğretmek için yurt gezilerine çıktım.

Öğretmenlerin bu toplum için önemli olduğuna inandığım için, yurt gezilerinde okulları gezerek öğretmenlerin derslerine girdim, görüşlerini aldım.

Ders kitapları yazdım. Geometri kitabında olduğu gibi, eski eğitim terimleri yerine açık ve sade Türkçe terimler buldum (üçgen, kare, aç, gibi).

Çok kitap okuyarak, çevremdekilerle tartışarak öğrendiklerimden toplumun yararlanmasına çalıştım.

(MEB Eğitim Dergisi, S 80-81, s. 16-20'den derlenmiştir.)

1. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırılmalı

Atatürk'ün eğitim ve öğretmenlerle ilgili sözlerini araştırarak bulduğunuz beş sözü aşağıdaki alana yazınız.

•

•

•

•

•

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİMDE GELİŞMELER

Hazırlanalım

1. Defterinize Cumhuriyet Dönemi eğitimi anlatan bir karikatür çizmeye çalışınız.
2. *İnternet* ortamında araştırma yaparak Cumhuriyet Döneminde hangi okulların açıldığını tespit ediniz.

Ülkemizde Kurtuluş Savaşı'na paralel olarak sürdürülen eğitim çabaları, cumhuriyetin ilanından sonra, modern devlet mekanizmasını işletecek ve ülke kalkınmasını gerçekleştirecek kuşakları eğitmek için yeni kurumların açılması, yeni yasaların çıkarılması gibi faaliyetlere yönelmiştir. Diğer yandan, eğitim hizmetlerini toplumun bütün bireylerine ulaştırmak üzere, yurt çapında bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin devamlılığını sağlayacak insan gücünün eğitimi, kuşkusuz yeni yaklaşımlar, farklı bir zihniyet, bilimsel bir tutum gerektirmiştir. Bu doğrultudaki çalışmalar, eğitimin niteliği ile ilgili olmuştur. Buna karşılık, eğitim gören nüfusun yurt çapında artması ise eğitimin nicelik boyutuna ilişkin konulardan birini meydana getirmiştir.

Cumhuriyet Döneminde eğitimin temelleri, Maarif Kongresi, anayasa ve yasalar, eğitim şûraları, Meclis kararları ve Atatürk'ün görüş ve önerileri ile şekillenmiş ve dört temel hedefe odaklanmıştır. Bunlar; eğitim-öğretimin birleştirilmesi, eğitimin örgütlenmesi, yaygınlaştırılması ve niteliğinin iyileştirilmesi olarak sıralanabilir.

1. Etkinlik

Bulalım

Aşağıdaki tabloda Cumhuriyet Dönemindeki eğitim hareketleri;

- a. Yasal düzenlemeler,
- b. Nitelik geliştirme,
- c. Yaygınlaştırma olmak üzere üç boyutta gruplandırılmıştır.

Verilen kelimeleri tablodaki başlıklarla eşleştirerek ait oldukları kutucuklara yazınız.

1

Eğitimde Yasal Düzenlemeler

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2

Eğitimde Niteliği Geliştirme

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3

Eğitimin Yaygınlaştırılması

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tevhid-i
Tedrisat Kanunu

Harf İnkılabı

Şûra Kararları

Demokratik
Eğitim

Üniversite
Reformu

Karma Eğitim

Köy Enstitüleri

Halk Eğitimi

Yaygın Eğitim

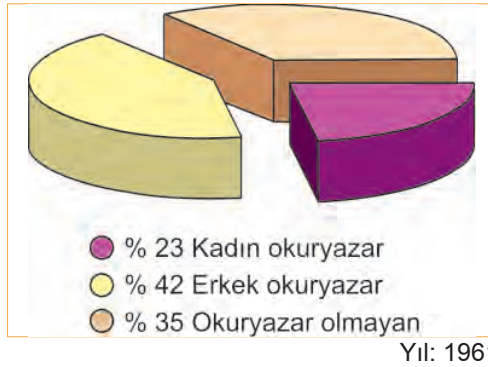
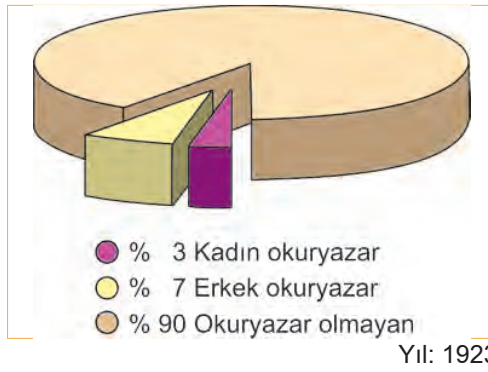
Millet Mektepleri

Eğitimin
Millileştirilmesi

Öğretmen
Okulları

Aşağıda verilen grafikler ve tabloyu inceleyip soruları cevaplayınız.

1. Cumhuriyetin ilanından sonra okuma yazma oranında görülen büyük artışın nedenleri neler olabilir?
2. Tablodaki öğretmen sayısına ilişkin verileri değerlendiriniz.
3. *İnternet*'te TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)'ün güncel verilerini inceleyerek günümüzdeki okuma yazma oranını tespit ediniz. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tablo 1

1923 Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci	Öğrenci Sayısının Genel Nüfusa Oranı
İlköğretim	4 894	10 238	341 941	% 2,8
Ortaokul	72	796	5 905	% 0,05
Lise	23	513	1 241	% 0,01
Meslek Okulu	64	583	6 547	% 0,054
Toplam	5 053	12 130	355 634	% 2,96

meb.gov.tr

1. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretimdeki Gelişmeler

Okul Öncesi Eğitim

3. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırılmalı

Okul öncesi eğitimle ilgili olarak aşağıda verilen bilgileri inceleyiniz. Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim sürecine alınmasıyla ilgili çalışmalarını *İnternet*, gazete vb. kaynaklardan araştırarak ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

V. Millî Eğitim Şûrası (1953)

1

- İlköğretim teşkilatının, zorunlu ve isteğe bağlı olmak üzere ikiye ayrılması,
- Okul öncesi eğitim ve öğretim teşkilatı ile tamamlayıcı kursların, isteğe bağlı kurumlar olarak kurulması kararları alınmıştır.

XVII. Millî Eğitim Şûrası (2006)

2

- Okul öncesi eğitimin zorunlu hâle getirilmesi için çalışmaların başlaması,
- Okul öncesi eğitim kurumlarının açılmasında özel sektörün teşvik edilmesi,
- Okul öncesi kurumlar, kreş ve çocuk yuvaları gibi tesislerin geliştirilmesinde devlet desteği ve teşvikinin artırılması kararları alınmıştır.

Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)

3

Bu Kanun'da, okul öncesi eğitim ile ilgili şu maddeler bulunmaktadır:

- Okul öncesi eğitimi, zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar.
- Bu eğitim, isteğe bağlıdır.
- Bu okullar, bağımsız anaokulu olarak kurulabileceği gibi, gerekli yerlerde ilköğretim okuluna bağlı ana sınıfları hâlinde veya diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde açılacağı, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan yönetmeliklerle düzenlenir.

1926-1927 öğretim yılında Türkiye'deki okul öncesi eğitim kurumu sayısı 85'tir. 2009-2010 öğretim yılında ise bu sayı 26.681'e yükselmiştir.

Cumhuriyet Türkiye'si, okul öncesi eğitim alanında, Osmanlı'dan çok cılız bir miras devralmıştır. Gerçekten de 1923-1924 öğretim yılında ülkedeki tüm anaokullarının sayısı yalnızca 80 idi. Bu okullarda 136 öğretmen görev yapıyor ve 5.880 öğrenci öğrenim görüyordu...

Cumhuriyet Döneminde okul öncesi eğitimin geliştirilmesi için önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar özellikle son çeyrek yüzyılda ivme kazanmıştır. Nitekim, sağlanan gelişmeler sonunda 2009-2010 öğretim yılında Türkiye'deki okul öncesi öğretmenleri sayısı 42.716'ya çıkmıştır... Öğrenci sayısı ise 980.654'e ulaşmıştır...

Sağlanan kayda değer gelişmelere rağmen, bugün Türkiye'de okul öncesi eğitim alanında birçok sorun bulunmaktadır. Bunların başında, çağ nüfusuna göre okullaşma oranının düşük olması gelmektedir. Gerçekten de XXI. yüzyıla girerken ülkede okul öncesi eğitim çağındaki çocukların yalnızca yaklaşık olarak %10'u okula devam etme olanağına kavuşabilmişti. Öte yandan, okul öncesi eğitim kurumlarının bir bölümü, çağdaş standartlara sahip olmaktan uzak bir hâlde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun nedeni, güçlü bir yönetim ve denetim sistemi ile nitelikli personel ve yeterli mali kaynağın bulunmamasıdır.

(Öztürk, s. 237.)

4. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda okul öncesi eğitimi zorunlu kılan sosyal, kültürel ve ekonomik bazı nedenler verilmiştir. Verileri inceleyip okul öncesi eğitimin günümüzdeki gerekliliği ile ilgili düşüncelerinizi noktalı yerlere yazarak tabloyu tamamlayınız.

SOSYAL NEDENLER	• Köyden kente göçler ile toplum yapısında değişiklikler olması ve eğitimden yararlanma imkânlarının artması • Geniş aileden, çekirdek aile yapısına geçilmesi • Büyük kentlerde oyun alanlarının azalması
KÜLTÜREL NEDENLER	• Okul öncesi eğitim ile çocukları erken yaşta grup çalışmasına ve hayata hazırlama, sosyalleştirme; onlara sorumluluk duygusu ile temel becerileri kazandırma ve toplumu tanıtmaya düşüncesi • Eğitimde akran öğrenmesinin ön plana çıkması • Çocuk eğitiminde ailelerin bilinçlenmesi
EKONOMİK NEDENLER	• Köyden kente göç ve zor geçim koşulları nedeniyle kadınların da çalışmak zorunda kalması ve kadınların eğitim seviyelerinin artması

İlköğretimdeki Gelişmeler

5. Etkinlik

Inceleyelim

Aşağıdaki tabloda Türkiye genelinde ilkokul/ilköğretim okulu sayısı ve bu okullardaki öğrenci sayıları verilmiştir. Tabloyu inceleyip soruları cevaplayınız.

1. Kız-erkek öğrenci sayısında hangi yıllardan itibaren bir denge oluşmaya başlamıştır? Bunun nedenleri neler olabilir?

2. 1993-1994 öğretim yılı ile 2003-2004 öğretim yılı arasında okul sayısı azalmış, bazı okullar kapanmıştır. Bu durumun nedenleri neler olabilir?

Tablo 2

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
1923-1924	4.894	62.954	273.107
1933-1934	6.383	205.922	385.247
1943-1944	12.182	315.615	680.384
1953-1954	17.948	657.874	1.104.477
1963-1964	27.775	1.380.492	2.181.648
1973-1974	40.327	2.339.379	2.984.655
1983-1984	47.355	3.035.131	3.465.408
1993-1994	49.599	3.092.337	3.433.959
2003-2004	36.114	4.921.343	5.558.195

meb.gov.tr

Osmanlı Devleti'nde ilkokul seviyesinde eğitim veren kurumlar, sıbyan mektepleri ve iptidai mektepleridir. Bu okullar, halkı okuma yazma alanında ileri bir seviyeye götürememiştir. Bu nedenle cumhuriyet rejiminin en önemli eğitim politikalarından biri, ilköğretimi yaymak ve okullaşma oranını yüzde yüze çıkarmak olmuştur. Eğitimde fırsat eşitliği, eğitimin parasız olması, ilköğretimin yaygınlaştırılması ve eğitimin çağdaşlaştırılması yönündeki çalışmalar sonucunda, ilköğretimde 1923-1938 yılları arasında gözle görülür sayısal artışlar olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, nüfusun çoğunluğu köylerde yaşadığı için, köy odaklı bir okullaşma politikası uygulanmıştır. Türkiye'de sosyal, ekonomik gelişmelere paralel olarak köyden kente göçle birlikte 1970'lerden itibaren okullaşmanın odağı kentler olmuştur. Günümüzde de kalabalık sınıflar, derslik yetersizliği gibi sorunlar daha çok kentlerde görülmektedir. Köy nüfusunun azalması sonucunda köy okulları işlevsiz hâle gelmiş ve çoğu kapanmıştır. Bu arada ilköğretim okullarının programlarında da bazı önemli değişiklikler yapılmıştır.

1926-1968 yılları arasında, ilkokul programlarının öğrenci merkezli, sorun çözmeye dayalı, demokratik olması amaçlanmış ise de bu ilkeler tam olarak hayata geçirilememiştir. 2000'li yıllarda, yeni öğretim programları ile eğitimde çağdaş ilke ve değerlere önem verilerek eğitimin geliştirilmesine çalışılmıştır.

Cumhuriyetin İlk Yıllarından Bir Eğitim Uygulaması: Köy Yatı Mektepleri

“Köy yatı mektepleri, okulu olmayan köylerin çocuklarına mahsustur...”

Bütün köy mektepleri, yönetim ve eğitim kurumları, çocukları köy hayatından ayırmayacak bir eğitim ve öğretim usulünü uygulamak ile yükümlü tutulmuştur.”

Bu maddeye göre, cumhuriyetin ilk yıllarından beri, köyün özelliklerine uygun bir eğitim ve öğretim sisteminin zorunlu olduğu anlaşılmış bulunuyor demektir. Bununla beraber... köy eğitim ve öğretimine özel bir şekil veren Köy Müfredat Programı çıkıncaya kadar, pek az bulunan köy okullarında da şehir okullarının programının uygulanmasına ve kitaplarının okutulmasına devam edilmiştir. 1924’te, köy çocukları için devlet bütçesinden yatı okullarının açılmasına başlanmıştır. 1927’de, 789 sayılı Kanun’un 5. maddesindeki sınıflama esas tutularak Yatı Okulları Talimatnamesi yayımlandı.

Bununla beraber, köy için ayrı bir eğitim ve öğretim şekli ve bunu tatbik edebilecek eleman yetiştirilmesi yine düşünülmüyordu ve bütün gayretlere rağmen pek az köyde okul açılabilmişti.

(www.ankara.edu.tr/dergiler, Koçer Türkiyede Köy Eğitim ve Öğretimi s.94.)

7. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırılmalı

1. Cumhuriyetin ilk yıllarında, ilköğretim okulları içinde köy yatı mekteplerinin büyük önem taşımasının nedenleri neler olabilir? Bu durum, Atatürk’ün hangi görüşüyle ilgili olabilir?

2. Köy yatı mekteplerinin yanı sıra büyük şehirlerde de şehir yatı mekteplerinin bulunmasının nedenleri neler olabilir?

İstanbul Ortaköy İnönü Yatı Mektebi

Köy Yatı Kız Mektebi

Tablo 3

OKUL TÜRÜ	OKUL	ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ
Köy Yatı Mektebi (Erkek)	22	72	1.502
Şehir Yatı Mektebi (Erkek)	14	132	4.105
Şehir Yatı Mektebi (Kız)	3	46	973
TOPLAM	39	250	6.580

(meb.gov.tr)

Günümüzden Eğitim Uygulamaları

Taşınmalı İlköğretim

Nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde, ilköğretim okulu bulunmayan ya da birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki öğrencileri, merkezî ilköğretim okullarına gününbirlik taşımak, böylece öğrencileri fırsat eşitliğinden yararlandırmak ve onlara daha nitelikli öğrenim olanağı sağlamak amacıyla yapılan bir uygulamadır.

Bursa Karacabey Taşlık Taşınmalı İlköğretim Okulu

Erzurum Şenkaya İMKB 75. Yılı YİBO

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları ve Pansiyonlu İlköğretim Okulları

Kırsal kesimde, okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan yoksul ailelerin çocuklarına ilköğretim hizmetlerini götürebilmek amacıyla yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve pansiyonlu ilköğretim okulu (PİO) açılmaktadır. Bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

8. Etkinlik

Yazalım

Taşınmalı ilköğretim uygulaması ile yatılı ilköğretim bölge okulları (YİBO) ve pansiyonlu ilköğretim okulları (PİO)nın açılma nedenleri nelerdir? Bu uygulamalarla hangi sorunlara çözüm bulunmuştur? “Eğitimde fırsat eşitliği” ilkesinden yola çıkarak düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

9. Etkinlik

Yazalım

1927 yılında ilk mekteplerde okutulan dersler aşağıda verilmiştir. Bu derslerle ilgili olarak aşağıda verilen soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı oluştururken kitabınızın sonundaki “Sözlük” bölümünden yararlanabilirsiniz.

1927 Yılı İlk Mektep Programı

Elifba	Ahlak	Nahiv	Tahrir
Kıraat	İmla	Tarih	Coğrafya
Ezber	Sarf	Riyaziyat	Tabiiyat
Resim		Musiki	

1. Günümüzde bu derslerden hangileri okutulmaktadır?

2. Günümüzde okutulmayan derslerin programdan çıkarılma nedenleri neler olabilir?

3. Kendinizi 1927 yılında öğrenim gören bir öğrenci olarak düşünün. Bu derslerden hangilerini seçerdiniz? Niçin?

Türkiye’de İlköğretimin Gelişim Süreci

10. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıdaki tarihsel süreci inceleyip ilköğretim alanında meydana gelen gelişmeleri belirleyerek türlerine göre gruplandırınız. Elde ettiğiniz bulguları yorumlayınız.

I. Heyet-i İlmiye

- İlköğretimin 6 yıla çıkarılması
- Küçük köyler için yatılı bölge okullarının açılması

II. Heyet-i İlmiye

- İlköğretimin 5 yıla indirilmesi
- İlköğretim programlarının geliştirilmesi

I. Millî Eğitim Şûrası

- İlköğretimin köy okullarında da 5 yıl olması
- Üç sınıflı köy okullarında sınıf sayısının beşe çıkarılması

Millî Eğitim Temel Kanunu

- İlköğretimin 8 yıla çıkarılması ve ortaokulların, temel eğitimin ikinci basamağını oluşturması
- İlköğretime dayalı en az 3 yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının ilköğretim çatısı altında yer alması

- Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplandırılarak merkezî durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonların; gruplaştırmaların mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okullarının kurulması

XV. Millî Eğitim Şûrası

- 5-6 yaş okul öncesi eğitiminin ilköğretim bünyesine alınması
- İlköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması
- Uzun vadede zorunlu eğitimin 18 yaşı kapsayacak şekilde düzenlenmesi

XVII. Millî Eğitim Şûrası

- Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması için çalışmalarına başlanması

1923

1924

1926

1939

1968

1973

1983

1996

1997

2006

2009

Anayasa’nın Kabulü

- İlköğretimin zorunlu ve parasız olması

Maarif Teşkilatına Dair Kanun

- İlköğretimin süresinin 5 yıl, köy okullarında ise 3 yıl olarak belirlenmesi
- İlköğretim okullarının; şehir ve kasaba gündüzlü, şehir ve kasaba yatılı, köy gündüzlü ve köy yatılı okulları olarak düzenlenmesi

- Birleştirilmiş sınıf uygulamasının başlaması

- Temel eğitim deyiminin ilköğretim olarak değiştirilmesi
- İlköğretimin, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsamı
- İlköğretimin, kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olması
- Küçük yerleşim birimlerindeki öğrencilerin 8 yıllık zorunlu eğitimden yararlanabilmeleri için taşınmalı, YİBO ve pansiyonlu okul sisteminde yararlanılması
- Eğitim-öğretimin öğretmen merkezli olmaktan çıkarılıp öğrenci merkezli duruma getirilmesi

- Ayrı ayrı geçen “ilkokul” ile “ortaokul” ibarelerinin yerine “ilköğretim okulu” ibaresinin getirilmesi
- İlköğretimin 8 yıllık okullardan oluşması ve kesintisiz eğitim yapılması

- Okul öncesi eğitim, 32 pilot ilde zorunlu olmuştur.

2. Ortaöğretimdeki Gelişmeler

11. Etkinlik

Düşünelim

1. Yaşadığınız bölgede ortaöğretim seviyesinde hangi okul türlerinin bulunduğunu araştırıp elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Meslek liselerinin çeşitliliğinin artmasında hangi nedenler rol oynamış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okul Türleri			
Genel Lise	Sağlık Meslek Lisesi	Anadolu İletişim Meslek L.	İmam Hatip Lisesi
Anadolu Lisesi	Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	Anadolu Meteoroloji Meslek L.	Ticaret Meslek Lisesi
Fen Lisesi	Açık Öğretim Lisesi	Askerî Lise	İşitme Engelliler Meslek L.
Sosyal Bilimler Lisesi	Çok Programlı Lise	Otelcilik ve Turizm Meslek L.	Anadolu Aşçılık Meslek L.
Anadolu Öğretmen Lisesi	Tarım Meslek Lisesi	Erkek Teknik Lisesi	Endüstri Meslek Lisesi
Anadolu Kız Meslek Lisesi	Anadolu Tapu Kadastro Meslek L.	Anadolu Denizcilik Meslek L.	Adalet Meslek Lisesi

12. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıdaki tabloda cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ortaöğretimle ilgili sayısal veriler bulunmaktadır. Tabloyu inceleyip soruları yanıtlayınız.

1. Yıllar içinde öğrenci sayısında sürekli bir artış görülmektedir. Bunun nedenleri neler olabilir?
2. Okul sayısının artmasında hayırsever kişiler ve özel kurumların katkıları olmuş mudur? Araştırınız.

Tablo 4

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
1923-1924	23	Bilinmiyor	Bilinmiyor
1933-1934	72	2.237	7.326
1943-1944	80	6.030	22.876
1953-1954	100	6.836	24.584
1963-1964	217	26.468	75.916
1973-1974	718	96.405	207.966
1983-1984	1.190	221.377	308.388
1993-1994	2.167	454.965	623.518
2003-2004	2.727	881.541	1.059.961

meb.gov.tr

Cumhuriyetin ilan edildiği günlerde Türkiye'de 23 lise bulunuyordu. 1938'e gelindiğinde ise yüksek öğretmen okulu mezunlarının artması ve Avrupa'da öğrenim gören öğretmenlerin istihdam edilmesiyle liselerin sayısı 68'e çıkmıştır.

Cumhuriyet Dönemi boyunca genel ortaöğretimde, genel liselerden başka lise türleri de bulunmaktaydı. Bunlar; özel liseler, Anadolu liseleri, fen liseleri, Anadolu öğretmen liseleri ve Anadolu güzel sanatlar liseleriydi.

Bu dönemde, sözü edilen çabaların sonucu olarak mesleki ve teknik ortaöğretimde, Osmanlı mirası ile kıyaslanamayacak bir gelişme kaydedilmiştir. Bugün mesleki ve teknik öğretim okulları; erkek teknik öğretim okulları, kız teknik öğretim okulları, ticaret ve turizm öğretimi okulları gibi çeşitlenmiştir.

Meslek okullarına günümüzde çok büyük önem verilmektedir. Hem devlet sektöründe hem de özel sektörde ara elemana duyulan ihtiyaç, meslek okullarını ülkemiz için vazgeçilmez kurumlar hâline getirmiştir.

13. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda, cumhuriyetin ilk yıllarında liselerde okutulan dersler verilmiştir. Bu derslerle ilgili aşağıdaki soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı oluştururken kitabınızın sonundaki “Sözlük”ü kullanabilirsiniz.

1927 Yılında Liselerde Okutulan Dersler

Türkçe	Edebiyat	Tarih	Coğrafya
Fizyoloji	Arziyat	Fizik	Kimya
Cebir	Nazari Hesap	Müsellesat	Kozmografiya
Mihanik (Mekanik)	Felsefe	İçtimaiyat	Arabi-Farisi
Jimnastik		Laboratuvar	

1. Günümüzde bu derslerden hangileri okutulmaktadır?

2. Şu anda okutulmayan derslerin programdan çıkarılma nedenleri neler olabilir?

3. Kendinizi bu dönemde öğrenim gören bir öğrenci olarak düşünün. Bu derslerden hangilerini seçerdiniz? Niçin?

Ortaöğretimin Gelişim Süreci

14. Etkinlik

Inceleylim

Aşağıdaki tarihsel süreci inceleyerek ortaöğretimin gelişimi hakkında çıkarımlarda bulununuz.

I. Heyet-i İlmiye

- Sultani adının liseye çevrilmesi

III. Heyet-i İlmiye

- Liselerin yeniden düzenlenmesi ve belirli merkezlerde çoğaltılması
- Öğretmen okulları ve diğer meslek okullarının belirli merkezlerde toplanması
- Gündüzlü ortaokullarda karma eğitimin yapılması

IV. Millî Eğitim Şûrası

- Lise ders konularının 4 yıllık teşkilata göre düzenlenmesi

XIII. Millî Eğitim Şûrası

- Ortaöğretimin 12-17 yaş arasındaki öğrencilerin genel, mesleki ve teknik her türlü eğitimlerini kapsaması
- Ortaöğretim derecesinin iki kademe olması
- I. kademe ortaöğretimin 12-14 yaş arası öğrencilere verilen eğitimin tümünü kapsaması
- II. kademe ortaöğretimin 15-17 yaş arası öğrencilere verilen genel, mesleki ve teknik eğitimin tümünü kapsaması ve bu devre ortaöğretim kurumlarına lise adının verilmesi
- Belirli programa ağırlık veren okullara bu programın adının (fen lisesi, öğretmen lisesi vb.) verilmesi

- Ortaöğretimin 4 yıla çıkarılması

1923

1924

1925

1926

1949

1973

1990

1996

2005

II. Heyet-i İlmiye

- Ortaokul ve liselerin ayrı bölüm hâline getirilmesi, öğretim süresinin 3+3 yıl olması (7 yıldan 6 yıla indirilmesi)
- Öğretmen okullarının öğretim sürelerinin 5 yıla çıkarılması
- Kız liselerinin tam sınıflı hâle getirilmesi

Maarif Teşkilatına Dair Kanun

- Ortaöğretim okullarının; liseler, ortaokullar, ilköğretmen okulları ve köy ilköğretmen okulları olarak sınıflandırılması
- Teknik, meslek ve uzmanlık okullarının açılması

Millî Eğitim Temel Kanunu

- Ortaöğretimin çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelmesi
- Öğrenim sürelerinin, uygulanan programın özelliğine göre, Bakanlıkça tespit edilmesi
- Nüfusu az ve dağınık olan yerlerde, ortaöğretimin genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liselerin kurulması

XV. Millî Eğitim Şûrası

- Mesleki ve teknik eğitimde eklemli (modüler) eğitime başlanması
- Ortaöğretime gitmek isteyen öğrencilerin, hazırlık sınıfı eğitimi (9. sınıf) sonunda ilgi ve isteklerine göre, genel ya da meslek eğitimi veren programlara yönlendirilmesi

3. Yükseköğretimdeki Gelişmeler

Üniversite kuruluşuna verdiğimiz önemi belirtmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır kaldığına şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi eğitimde ve kurulan üniversitede köklü tedbirlerle yürümek kesin kararımızdır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Atatürk, Söylev ve Demeçler, s.392

15. Etkinlik

İnceleyelim

Cumhuriyetin kurulmasından günümüze ülkemizdeki yükseköğretime ilişkin sayısal verilerin gösterildiği tabloyu inceleyerek bu kademedeki meydana gelen gelişimi değerlendiriniz.

Tablo 5

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
1923-1924	9	285	2.629
1933-1934	17	846	5.005
1943-1944	26	3.742	14.551
1953-1954	34	4.219	19.090
1963-1964	83	15.490	61.791
1973-1974	166	36.620	141.661
1983-1984	286	108.670	213.650
1993-1994	625	405.428	677.635
2003-2004	1.248	672.487	1.079.059

(www.meb.gov.tr/stats/eskiistatistikler.htm)

Cumhuriyet, Osmanlı Devleti'nden kalma yükseköğretim kurumları olan medreseleri hemen kapatırken Darülfünuna destekte bulunarak bir şans vermiştir. Ancak Darülfunun, toplumdaki köklü değişikliklere öncü olup halkı yeni rejime hazırlamak yerine, gelişmelere tepkisiz kalmayı tercih etmiştir. İlk dönemlerde, var olan yükseköğretim sistemi korunurken 1930'lardan itibaren yükseköğretim alanında köklü değişiklikler yapılmıştır.

Darülfününun Avrupa'daki üniversiteler düzeyinde gelişmesini sağlamak için İsviçreli Albert Malche (Malş) Türkiye'ye davet edilerek (1932) kendisinden rapor hazırlaması istenmiştir. Bunun yanında Millî Eğitim Bakanlığı, Darülfunun Divanı, fakülte meclisleri, fakülte reislerinden de reform konusunda tasarılar istenmiştir. Malche, gelen raporları değerlendirerek hazırladığı raporunu Bakanlar Kuruluna sunmuştur.

Türkiye'nin yükseköğretim tarihinde dönüm noktası sayılabilecek olaylardan biri, belki de en önemlisi 1933 yılında gerçekleştirilen "Üniversite Reformu" ya da o zamanki adıyla "Darülfünün Reformu"dur. Bu reform, dönemin en önemli yükseköğretim kurumu olan Darülfününun kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte Darülfününun öğretim üyesi kadrosu büyük oranda tasfiye edilmiş ve bir kısmı yurt dışından getirilmek suretiyle yeni öğretim üyelerinin istihdamına gidilmiştir.

Üniversite reformu, Türkiye'de üniversitenin bilimsel kişiliğini kazanmasında dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu reformun, meydana getirdiği üniversite modeliyle Türk üniversitesini dünyanın birçok gelişmiş ülkesindeki üniversitelerle aynı düzeye taşıdığı da iddia edilmektedir.

16. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda Cumhuriyet Döneminde yükseköğretimde reforma duyulan ihtiyacın nedenlerinden bazıları verilmiştir. Bu nedenler, reform yapılmasaydı yükseköğretimde hangi olumsuz sonuçları doğurabilirdi? Belirlediğiniz olası sonuçları noktalı yerlere yazınız.

Neden	Sonuç
• Darülfünundaki bazı öğretim üyelerinin cumhuriyet Türkiye'sinin çok yönlü inkılaplarına ayak uyduramaması ve yapılan inkılaplara kayıtsız kalması veya onları eleştirmesi	• Üniversitelerin, toplumu aydınlatma ve geliştirme görevini yerine getirememesi ve kendini toplumdan soyutlaması
• Atamalarda bilimsel yeterlilikten çok kişisel bağlan-tıların önem kazanması	•
• Araştırma, inceleme, deney ve gözlem yöntem ve tekniklerinden yeteri kadar yararlanılmaması	•
• Ders metodunun eskimesi; dersin, ansiklopedik kitap bilgisi şeklinde verilmesi	• Düşünme, sorgulama, tartışma yöntemlerinin uygulanmaması; bu durumun bilimsel çalışmaları olumsuz etkilemesi
• Türkçe bilimsel yayınların az olması, yayımlanan çalışmaların birbirinin kopyası olması ya da kötü çeviriler olması	•
• Öğretim üyelerinin çoğunun, dışarıdaki iş ve ilişkilerinin çokluğu yüzünden Darülfünundaki görevlerini ikinci derecede sayması ve kurum ile bağlarının zayıf olması	•

17. Etkinlik

Hazırlanalım

Aşağıda verilen konuları araştırarak daha sonra (s. 138) işlenecek olan “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin Gelişimi” konusuna yönelik bir panel için hazırlık yapınız.

Etkinlik basamakları:

- Sınıftan, istekli beş öğrenci seçilir.
- Her bir öğrenci, aşağıda verilen konulardan birini araştırarak panele hazırlanır.
 1. Okul öncesine öğretmen yetiştiren kurumların gelişimi
 2. İlköğretime öğretmen yetiştiren kurumların gelişimi
 3. Ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların gelişimi
 4. Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren kurumların gelişimi
 5. Öğretmen yetiştiren kurumların genel nitelikleri

Yükseköğretimin Gelişim Süreci

18. Etkinlik

Inceleylim

Aşağıdaki tarihsel süreci inceleyerek Cumhuriyet Döneminde yükseköğretimin gelişimi hakkında çıkarımlarda bulununuz.

• 1924 tarih ve 493 sayılı Kanun'la Darülfünuna, İstanbul Darülfünunu adı verilerek tüzel kişilik kazandırıldı.

• 1933 Üniversite Reformu; Batı üniversitelerindeki yönetim ve eğitim-öğretim şeklini ülkemize getirmek amacıyla yapıldı.
• Reform kapsamında Darülfünun kapatıldı. Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesini kurmakla görevlendirildi.
• Üniversite, fakülte, rektör, dekan gibi terimlerin kullanılması benimsendi.

• 1961 Anayasası'nda ilk kez, üniversiteler ile ilgili madde yer aldı. Üniversitelerin ancak devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği belirtildi.

• 1980'li yıllarda dünya ve Türkiye'de yaşanan değişime paralel olarak yükseköğretim alanında birtakım hizmetler vermiş olan vakıflara ait üniversiteler açılmaya başlandı.

1924

1925

1933

1946

1961

1973

1980

1981

• 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile İstanbul Darülfünununa bağlı ilahiyat fakültesi kuruldu.

• 1925 tarihli Talimatname ile üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliği vurgulandı.
• Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile açılan ilahiyat fakülteleri, İslam Tetkikleri Enstitüsü olarak düzenlendi.

• 1946 reformuyla, yükseköğretim kurumlarında kendi kendini yönetme anlayışı egemen oldu ve üniversitede önemli gelişmeler kaydedildi.
• Genel bir "Üniversite Kanunu" çıkarıldı ve üniversite kavramı, tanımlanarak bilim temeline oturtuldu.
• Bu kanunla üniversiteler özerklik kazandı. Bu özerklik, 27 Mayıs 1960 darbesiyle kesintiye uğradı.
• Üniversiteler kurumsallaşmaya başladı.
• Ülkede üniversite sayısında artış oldu.

• 1973 tarih ve 1750 sayılı Kanun ile üniversitelerin görevi ayrıntılı bir şekilde belirtildi. 1973'te Anayasa'da yapılan değişikliklerle, üniversite özerkliğine sınırlamalar getirildi. Ancak, İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin Anayasa Mahkemesine açtığı davalarla özerkliğe ters düşen maddeler iptal edildi.

• 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile kalite ve verimliliği arttırmak, üniversiteler arası koordinasyonu sağlamak; eğitim-öğretim, araştırma, bilim adamı yetiştirme konularında planlar yapıp uygulamak amaçlandı. Bu kanun ile tüm bu görevler, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)'na verildi.

Dünya üniversitele-
rinin akademik sıra-
lamasında ilk 500'
de yer almak önem-
lidir. 2007 Ağustos
ayI listesinde, İstan-
bul Üniversitesi 471.
sırada yer almıştır.

Başka bir sıralama, bilimsel çalışmalar ve bunların *İnternet* ortamında bilim arenasına aktarılması ölçü alınarak yapılmaktadır. Buna göre ilk 500'de iki üniversitemiz yer almaktadır: 475. sırada Bilkent, 482. sırada ODTÜ.

Üçüncü değerlendirme; öğretim üyesi, uluslararası bildiri ve makale sayıları dikkate alınarak yapılmaktadır. 2007 Ağustos listesinde ilk 500 içinde yer alan tek üniversitemiz, 390. sıradaki İstanbul Teknik Üniversitesidir.

İTÜ Gümüşsuyu Makine Fakültesi öğrencileri uygulamalı derste (1941)

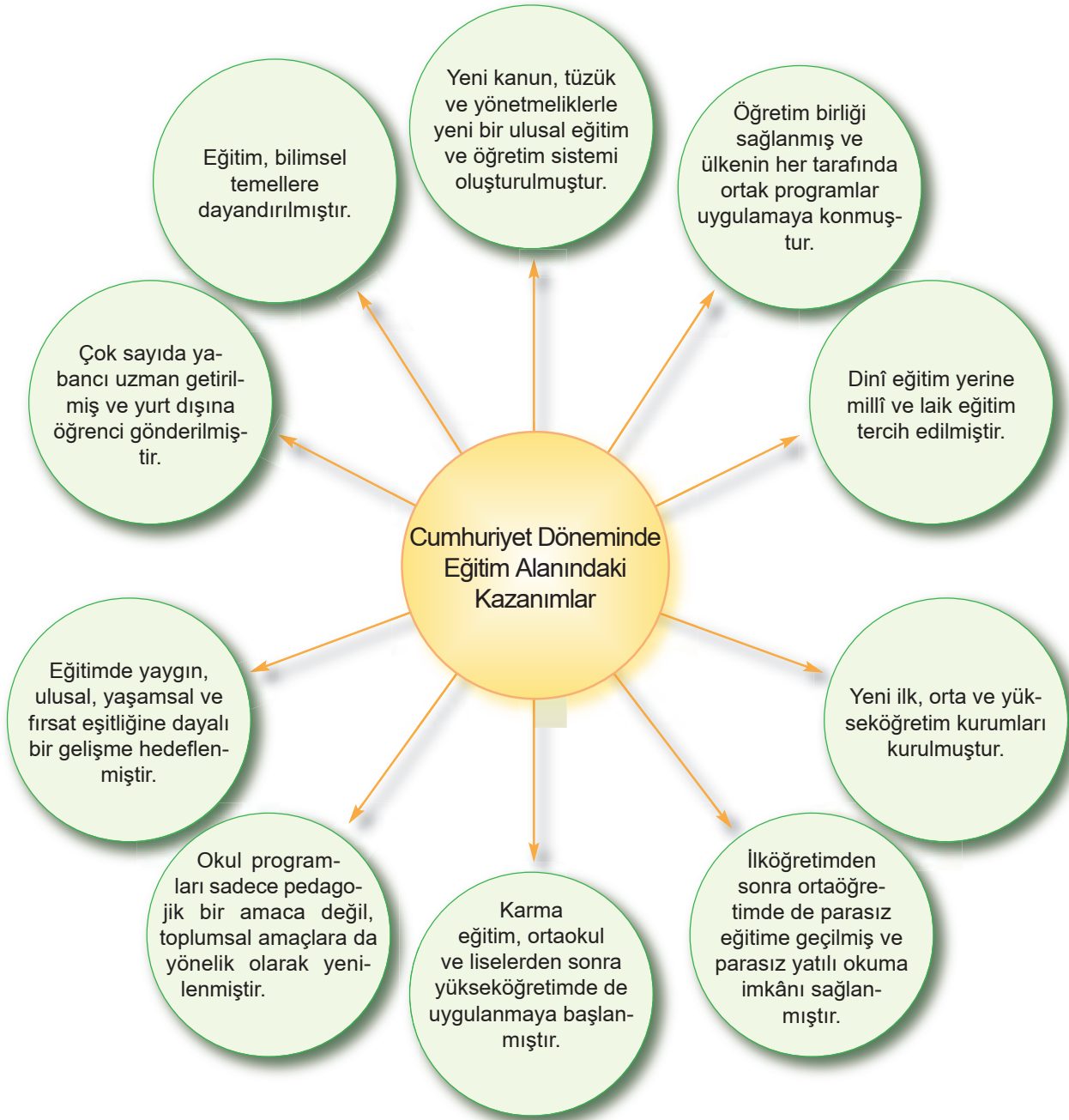

20. Etkinlik/Okul Dışı

Hazırlanalım

Aşağıdaki şemayı inceleyip Cumhuriyet Döneminde eğitim alanında elde edilen kazanımlara ilişkin afiş, poster, yazı vb. hazırlayınız. Hazırladığınız çalışmalar okul panosunda sergileyiniz.

21. Etkinlik

İnceleyelim

Bugünün gençleri ve geleceğin öğretmenleri olarak Atatürk'e, Cumhuriyet Dönemindeki eğitim kazanımlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir mektup yazınız.

Sergili Atatürk,

4. Yaygın Eğitimdeki Gelişmeler

Günümüzde yaygın eğitimin amacı;

- Millî bütünlüşme ve demokrasiyi güçlendirici, yurttaşların yurttaşlık görevlerini bilinçli olarak yapmalarını sağlayıcı, bireylerin düşüncelerini, kişiliklerini ve yeteneklerini geliştirici eğitim çalışmaları yapmak,
- Türkçenin doğru güzel ve etkili, kurallara uygun olarak öğretilmesi, kullanılması ve yaygınlaştırılması yönünde yurt içine ve ikili anlaşmalar çerçevesinde yurt dışına yönelik öğretim programları hazırlamak,
- Tarım, endüstri ve hizmet sektöründeki yeni teknolojilerin tanıtılmasına, yeni hizmet alanlarının geliştirilmesine; işsizlerin ya da farklı bir iş kolunda çalışmak isteyenlere istihdam sağlayıcı, çalışanların ise hayat seviyelerini yükseltici beceriler kazanmalarına yardımcı olmak,
- Yöresel özelliklere ve ihtiyaçlara göre eğitim öğretim, üretim, istihdam, pazarlama ve örgütlenmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- Kırsal kesimden göç edenlerin kent kültürüne uyum sağlamalarına yönelik eğitim çalışmaları yapmaktır.

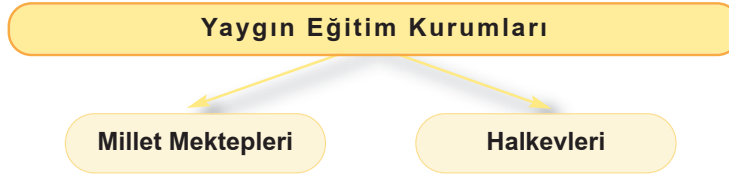
Millet mekteplerinin küşadından sonra kişilerde tesadüf edilecek manzaralardan

-Efendi oğlum, bana da bir talebe bileti ver bakalım!

Basından 1928

Cumhuriyetimizin ilk yıllarından itibaren, toplumun genel eğitim seviyesi dikkate alınarak yaygın eğitime büyük önem verilmiştir. Bu alanda iki kurum önemli işlevlerde bulunmuş ve cumhuriyet ideolojisinin yerleşmesinde büyük rol oynamıştır. Bu kurumlar şunlardır:

1. Millet Mektepleri

22. Etkinlik

İnceleyelim

Aşağıdaki akış şemasını inceleyerek millet mekteplerinin gelişim süreci hakkında çıkarımlarda bulununuz.

11 Kasım 1928'de Millet Mektebi Teşkilatına Dair Talimatname yürürlüğe girdi.

Millet mektepleri programı; A, B ve C aşamaları olmak üzere üç aşamadan oluşuyordu.

Bu talimatnameye göre, ülke çapında eğitim seferberliği başlatıldı.

A aşamasında okuma yazma öğretiliyordu.

Ülkede yaşı 15-45 arasında olan okula gitmemiş kadın ve erkekler, millet mekteplerinin öğrencisi sayıldılar.

B ve C aşamalarında ise yurttaşların yaşamları için temel bilgiler ile üst düzey becerilerin kazandırılması hedefleniyordu.

1929-1935 yılları arasında millet mekteplerine devam ederek şهادetname (diploma) alanların sayısı 2.376.845'tir.

2. Halkevleri

1932 yılında açılmaya başlanan halkevlerinin kuruluş amacı; Atatürk devrimlerinin benimsetilmesi, halkın aydınlatılması ve yaşamın çağdaştırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasıdır.

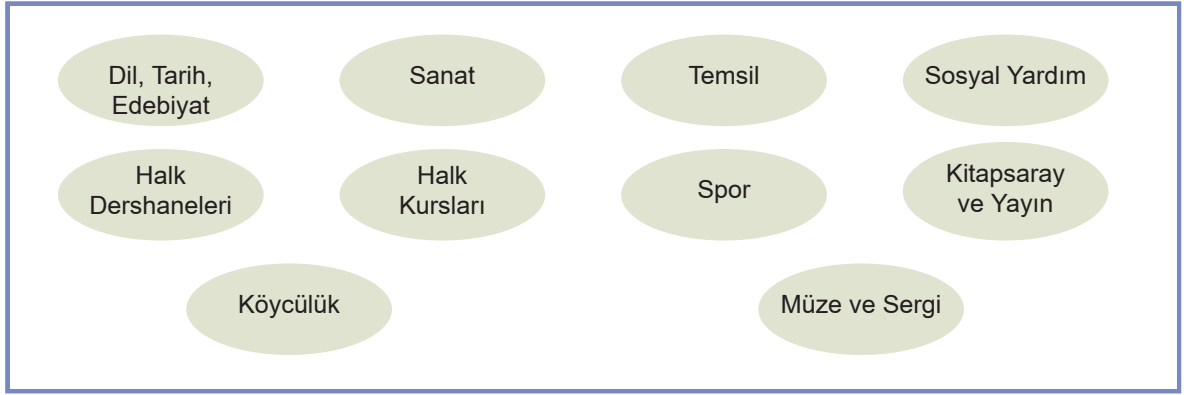

23. Etkinlik

Paylaşalım

Aşağıda verilen halkevlerine ilişkin tablo ile şiiri inceleyiniz. Verilenlerden yola çıkarak halkevlerindeki eğitimin kapsamı hakkında neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Halkevleri Şubeleri

(...)

Öz yurdu fethet çıktık işte manen, yeniden
Bir gönüllü zabıttır burdan her köye giden
Bir zevkin zaferidir köyde bir bando sesi
Her halk dershanesi bir ayrı irfan cephesi;
Sahnedeki her kadın hemşire ödevinde
Her icadın Tomris kadar kahraman halkevinde
Savaş çetinse çetin, şuur tam, enerji bol,
Her okuma odası bir ileri karakol;
Kalp ve kafa fethedip geçeceğiz bu yoldan.

(...)

Günümüzün ferinde, ülkümüzün alevi
Büyük yarınımıza doğru seferberiz biz
Halk içinde, halk için, halkla beraberiz biz.

(...)

Behçet Kemal Çağlar

24. Etkinlik/Okul Dışı

Yazalım

"Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren asker ocağında eğitime büyük önem verilmiştir. 'Ali Okulu' denilen bu okullarda, okuma yazma bilmeyen binlerce genç, askerî eğitimin yanı sıra okuma yazma eğitimi de almıştır. Yurdun dört bir yanından gelmiş gençler birbirleriyle tanışıp kaynaşırken yeni bilgi ve becerilerle memleketlerine dönmüşlerdir."

Yukarıdaki metinden yola çıkarak defterinize, eğitimde Türk ordusunun rolünü ele alan bir metin yazınız.

Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre yaygın eğitimin özel amacı, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında ya da dışında eğitim verilerek genel eğitim seviyesinin yükselmesini sağlamaktır. Buna göre yaygın eğitimin yararları şöyle sıralanabilir:

25. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırma

Aşağıda, yaygın eğitim verilen bazı alanlara ilişkin fotoğraflar verilmiştir. Başka hangi alanlarda yaygın eğitim verildiğini, eğitim veren bu kurumların hangileri olduğunu araştırınız. Elde ettiğiniz bilgileri aşağıdaki noktalı alana yazınız.

Alanlar	Kurumlar
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

26. Etkinlik/Okul Dışı

Yazalım

Aşağıda Osmanlı'nın son dönemlerindeki eğitim uygulamalarını ortaya koyan bir anı yer almaktadır. Eğitimci İhsan Sungu'ya ait bu anıyı okuduktan sonra defterinize, cumhuriyetle birlikte nelerin değişmiş olabileceğine ilişkin bir kompozisyon yazınız.

Bir Öğrenim Öyküsü

1300 (1882)'de Malatya'nın şimdi bir kaza merkezi olan "İmrın" köyü (bugünkü Pütürge ilçesi)nde doğmuşum. Dokuz yaşına kadar orada bulundum. Bir köylü çocuğu ev, tarla, bağ, bahçe hatta çobanlık gibi ne kadar işe sevk olunursa ben de o yaşlarda yazın bu işlerle uğraşır, ancak kışın okurdum. Üç sene kadar güya okumuşum. Kur'an'ın birçok surelerini ezbere biliyordum. Hatta iki defa hatmetmişim.

1309 (1891)'da İstanbul'a getirildim. Kaydolunmak için Zeyrek Rüştîyesine götürüldüm. Rüştîyenin müdürü Osman Nuri Efendi adında ulema (bilginler)dan birisi idi. Yaşımın ileriliğini görerek o zamana kadar hayli okumuş olduğumu tahmin etmiş ve kaçınıcı sınıfa konulacağımı tayin için ne okuduğumu sormuştu. İki defa hatim indirdiğimi söyleyince Kur'an'ı açtı, bir yer gösterdi ve okumaklığımı söyledi (okumamı istedi). Gösterilen yerden bir şey okuyamadım, başka bir yer daha açtı; orasını da ve üçüncüsünü de okuyamadım. Güldü ve tabii yalan söylediğime hükmederek beni Rüştîyenin iptidai (ilkokul) kısmının ihtiyat (hazırlık) sınıfına gönderdi.

Ben yalan söylemiyordum. Üç sene okumuş ve Kur'an'ı âdetâ ezberlemiştim. Fakat harfleri tanıımıyordum. Hoca okumuş, ben tekrar etmişim; böylece tekrar ede ede Kur'an'ı ezberlemiştim. Mesela birisi "Yasin" dese... alt tarafını gramofon plağı gibi okuyordum. Fakat "y" hangisidir, "s" hangisidir, aranırsa Yasin suresi Kur'an'ın neresinde bulunur? Bunları bilmiyordum... Tedris (öğretim) usulünün fenalığından mı... her nedense üç senelik ömrüm boşa gitmiş.

Zeyrek Rüştîyesinin ihtiyat sınıfında 5-6 yaşındaki çocuklarla birlikte okumak, fakat onlardan aşağı bir derecede bulunmak gücüme gitti; ısrarım üzerine oradan çıkarıldım. Yine o taraflarda Numune-i Mekteb-i Osmani adında hususi bir iptidai mektebine verildim. Bu mektep, hakikaten numune (örnek) denilmeye değirdi. Okuyup yazmak hevesim çok fazla idi. Bir buçuk sene içinde bu mektebin üç sınıfını birden geçtim. Şehadetname (diploma) almaya hacet kalmadan -ne suretle olduğunu hatırlayamıyorum- Aksaray'daki Mahmudiye Rüştîyesine verildim. 100 mevcutlu bir sınıf, talebe kısmen pencere içinde oturuyordu. Dersler bana çok ağır geldi; Arapça, Farsça, Fransızca bile vardı. Hesap (aritmetik) hakkında iptidaide esaslı bir şey görmemişim. Burada programı oldukça yüklü olan bu dersten ürktüm; fakat yine çalışıyor, her şeyi ezberliyordum. Tatbikat (uygulama) ve müzakere (sözlü sınav) için bana sıra gelmiyordu.

Rüştîyede çok durmadım, birkaç ay sonra 1310 (1892) senesi Şubatının 13'ünde Darüşşafaka'ya yazıldım. "Rüştîyeden gelmiştir." diye birkaç gün sonra birinci sınıftan ikinciye nakledildim. Derslerin kesilmesine ve imtihanların başlamasına üç ay vardı, burada da hesap karşıma çıktı. Darüşşafaka, riyaziye (matematik)ye ehemmiyet veren bir lise idi...

1317 (1901) senesi Temmuzunun yedisinde bu liseden sınıfımın ikincisi olarak çıktım. Her dersten notlarım tam olduğu hâlde riyaziyeden eksikti. Bu, benim riyazi (matematiksel) kafaya sahip olmayışımın ileri gelmekle beraber ta iptidaide gerektiği gibi hesap okumamaktan... başka bir şeye bağlanamaz.

9-10 yaşına kadar alfabeyi tanıyamamış bir çocuk, nihayet sekiz sene içinde ve 18-19 yaşında bir liseyi hem de iyi bitiriyor. Bunda, okuma çağının geçmiş veya gecikmiş oluşu ve bunun doğurduğu utanma hissi amil (etken) olmuştur diyebilirim...

(Ergin, s. 84-85.)

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN GELİŞİMİ

Hazırlanalım

1. Günümüzde öğretmen yetiştiren kurumlardan hangilerini biliyorsunuz?
2. Size göre cumhuriyetin ideal öğretmeni hangi özelliklere sahip olmalıdır?

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince daha önce Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yüksekokul, enstitü, akademi ve fakülteler 20 Temmuz 1982'de YÖK (Yükseköğretim Kurulu) çatısı altında üniversiteler bünyesinde toplanmıştır. 1989-1990 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarının öğretim süresi en az dört yıllık lisans düzeyine çıkmıştır.

Ülke gereksinimi doğrultusunda Bakanlığımız ve YÖK iş birliğinde, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında yeniden yapılandırmaya gidilmiştir.

www.meb.gov.tr

Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme

Okul öncesine öğretmen yetiştirme

İlköğretime öğretmen yetiştirme

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme

Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme

Köye öğretmen yetiştirme

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp okulu-
nuza gönderilen Türkiye'de
öğretmen yetiştiren kurum-
ların gelişimi ile ilgili belgesel
filmi izleyiniz.

128. sayfada açıklanan,
daha önce hazırlığını yaptı-
ğiniz paneli gerçekleştiriniz.

Ağrı Eğitim Fakültesi

Atatürk, Edirne Öğretmen Okulunda (1930)

1. Okul Öncesine Öğretmen Yetiştirme

1. Etkinlik

Inceleylim

Aşağıdaki akış şemasını inceleyerek Türkiye’de okul öncesine öğretmen yetiştirmenin gelişim sürecine ilişkin çıkarımlarda bulununuz.

2. İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

Cumhuriyet Döneminde (1923-1982) Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilköğretime öğretmen yetiştiren kurumlar şunlardır:

Şehir, kasaba ve köy öğretmen yetiştiren kurumlar

İlköğretmen okulları

İki yıllık eğitim enstitüleri

Köy öğretmeni yetiştiren kurumlar

Köy muallim mektepleri

Köy eğitim kursları

Köy öğretmen okulları

Köy enstitüleri

Başka kaynaklardan öğretmen istihdamı

Ehliyetname imtihanları

Yedek subay öğretmenler

Vekil öğretmenler

Mektupla öğretmen yetiştirme

Hızlandırılmış programla öğretmen yetiştirme

Çeşitli fakülte mezunlarından yararlanma

2. Etkinlik

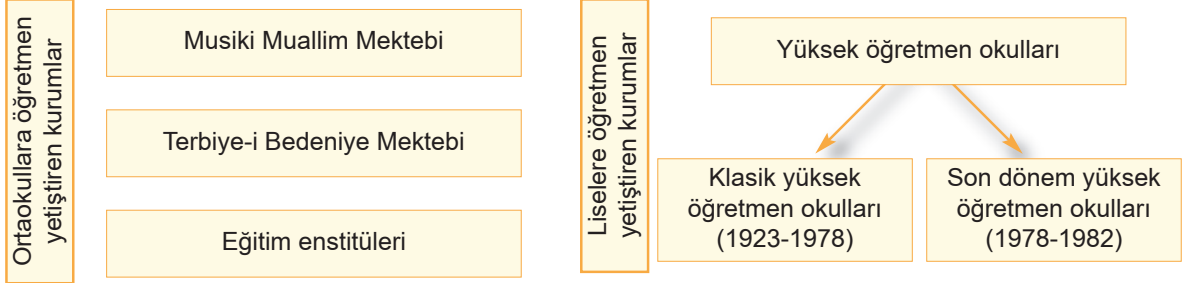
Paylaşalım

İlköğretime ait yukarıdaki verilerden yola çıkarak 1982'ye kadarki öğretmen yetiştirme uygulamalarına ilişkin çıkarımlarda bulunup aşağıdaki soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Köylere öğretmen yetiştirmek için ayrı kurumlar oluşturulmasının nedenleri neler olabilir?
2. Başka kaynaklardan öğretmen istihdamına neden gerek duyulmuş olabilir?

3. Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme

Cumhuriyet Döneminde (1923-1982) Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde genel ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumlar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

3. Etkinlik

Paylaşalım

Okulunuzdaki öğretmenlerin bu mesleği yapabilmek için hangi yükseköğretim kurumlarını bitirdiklerini araştırınız. Elde ettiğiniz bulgular ışığında, eğitim sistemimizde öğretmen yetiştiren kurumların rolü hakkında çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı arkadaşlarınızla paylaşıp ortak görüşler oluşturmaya çalışınız.

4. Etkinlik

Yazalım

Aşağıda verilen nitelikleri taşıyan bir öğretmen olduğunuzu düşünün. Bu niteliklere hangilerinin eklenmesini istersiniz? Günümüzdeki gelişmeleri de göz önünde bulundurarak düşüncelerinizi noktalı alana yazınız.

Cumhuriyetin değerlerine ve ideallerine inanmış, bunu hayata geçirmeyi ilke hâline getirmiş olan

1

Çağın ve gelişen dünyanın gereklilerini yerine getiren, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyen ve bunların ürünlerini kullanan

2

Ülkenin kalkınma ve ilerleme hedeflerine hizmet eden, eğitimin ülkelerin gelişmesindeki önemini kavramış olan

3

İnsanları ve onlara bir şeyler öğretmeyi seven, sabırlı ve özgüven duygusu yüksek, kişiliğiyle örnek olan

4

Notepad area for writing responses.

5. Etkinlik

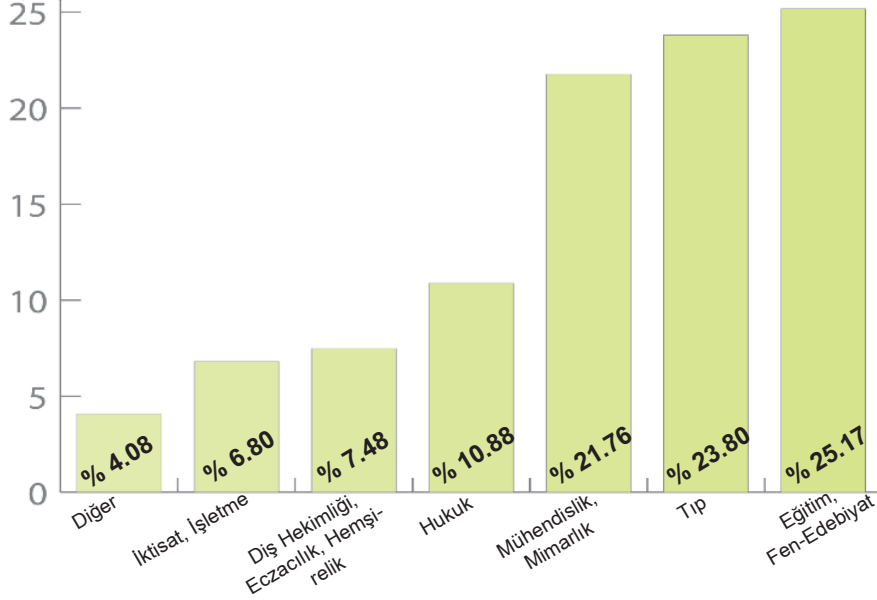
Benim Görüşüm

1950'den sonra, öğretmen yetiştirme konusunda farklı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Danışman olarak ülkemize getirilen ABD'li R. J. Maaske (Meysk)'in 1953'teki raporuna göre “bir öğretmende bulunması gereken nitelikler ve öğretmen yetiştirme ile ilgili öneriler” aşağıdaki şekilde sıralanmıştır. Bu önermelerle ilgili seçeneklerden günümüz koşullarına göre uygun bulduklarınızı “✓” ile işaretleyiniz. Yanıtlarınızın hangi önermelerde ve nasıl yoğunlaştığını tespit edip ulaştığınız sonuçları sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÖNERİLER	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum
Öğretmen yetiştiren kurumların ayrı ve ayrıntılı bir öğrenci seçme planı olmalıdır.	☐	☐	☐
Öğretmen adaylarına verilecek meslek derslerini (pedagojik formasyon) MEB ile üniversiteler birlikte çalışarak planlamalıdır. Böylece öğretmenlerin nitelikleri açısından çatışma yaşanmayacaktır.	☐	☐	☐
Öğretmen adaylarının mesleki hazırlığı artırılmalıdır.	☐	☐	☐
Öğretmenlerin kendilerini iş başında, sürekli olarak geliştirmeleri sağlanmalıdır.	☐	☐	☐
Öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğrenci seçme süreci mezuniyete kadar devam etmelidir.	☐	☐	☐
Yukarıdaki maddede belirtilen seçim sürecinde; derslerdeki başarı, düzgün konuşma, ruh ve beden sağlığı, iyilik, sabırlılık, güvenilirlik ve demokratiklik özellikleri ölçüt olmalıdır.	☐	☐	☐
Öğretmenlik, her bakımından cazip bir meslek hâline getirilmelidir.	☐	☐	☐

Kaynak: Maaske, Robens J. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor Ankara, 1955

Aşağıdaki grafikte İstanbul'da bulunan bir Anadolu Öğretmen Lisesinin 2009 ÖSS sonuçlarına göre üniversiteye yerleşme oranları verilmiştir. Grafiği inceleyip öğretmen lisesi mezunlarının farklı alanlara yönelme nedenlerine ilişkin çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

(capaaol.k12.tr)

7. Etkinlik/Okul Dışı

Yazalım

Aşağıdaki şiiri okuyup defterinize öğretmenlikle ilgili duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir şiir veya kompozisyon yazınız.

BEN ÖĞRETMEN OLMAK İSTİYORUM

Ben öğretmen olmak istiyorum.
Ben şairimin mısralarında dil,
Genç kızımın gergefinde nakış nakış gül.
Âşığımın sazında tel,
Öpülesi bir el olmak istiyorum;
Ben öğretmen olmak istiyorum...
Ben çaresizliğin filizlendiği yerde ümit,
Korkunun mayalandığı yerde yürek olmak istiyorum;
Ben öğretmen olmak istiyorum...
Ben öğretmen olmasam diyorum,
O zaman şu körpe fidan,
Nasıl öğrenecek, çiçek açıp meyve vermeyi?
Şu gelinlik kızım,
Şu bıyıkları yeni terleyen delikanlım,
Kimden öğrenecek insan gibi sevmeyi, sevmeyi;
Vatan için, millet için, bayrak için
Göz kırpmadan ölmeyi?

Sen öğretmen olmalısın kardeşim;
Sen namussun, vicdansın, adaletsin...
Sen müspet ilimsin kardeşim,
Sen irfansın, inançsın geleceğimi aydınlatan...
Sen buram buram tüten vatan sevgisi,
Sen burcu burcu kokan Türklük duygususun
Biz öğretmen olmalıyız kardeşim;
Biz görmeyenlere göz,
Duymayanlara kulak,
Yürüyemeyenlere ayak olmalıyız...
Biz şairlerimizin mısralarında dil,
Genç kızlarımızın gergeflerinde nakış nakış gül,
Âşıklarımızın sazlarında tel,
Öpülesi bir el olmalıyız;
BİZ ÖĞRETMEN OLMALIYIZ.

Mustafa Nejat Sefercioğlu
(trakya.edu.tr)

4. Köye Öğretmen Yetiştirme

Köy Enstitüleri

II. Meşrutiyet Döneminde köy için eğitim konusunda bazı görüşler ileri sürülse de bu konudaki somut adımlar Cumhuriyet Döneminde atılmıştır. Köy öğretmeni yetiştirmek için açılan en önemli kurumlar köy enstitüleridir.

Köy enstitülerinin kuruluş amacı; köyü yadırgamayacak, köyde seve seve kalıp hem köylüye hem okuldaki çocuklara eğitim verecek hem de tarlada ve atölyede üretim yapacak ve köylerin ekonomik durumunu iyileştirecek öğretmenler yetiştirmektir. İlkokulu bitiren köy çocukları bu kurumlara sınavla alınıyordu. Köy enstitülerinde kültür dersleri, ziraat dersleri ve teknik derslerden oluşan beş yıllık bir program uygulanıyordu.

BOZKIRDA AÇAN ÇİÇEKLER

Bozkırın esmer, çelimsiz bakışları canlı ve sıcak, başları özensiz berber makinesinden geçmiş, hem umutlu hem kuşkulu çocukları, sığırtmaç sopalarını bırakıp azık çıkınlarını bellerinden çözerek analarının aşırı sevecenliğinden uzaklara tırnaklarının arasında getirdikleri köy topraklarını enstitü topraklarına katmaya, hem kalem hem kazma kürek tutmaya akın akın gelmeye başladıklarında...

(Sakaoglu 1992, s. 93-94.)

19 Haziran 1942'de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası ile kurulan ve 1954'e kadar varlığını sürdüren köy enstitülerinin sayısı 21'dir. Köy enstitülerinin oluşmasında Ethem Nejat, İ. Hakkı Baltacıoğlu fikirleriyle önemli bir katkı sağlarken; M. Necati hem fikirleri ile hem de bizzat uygulamalarıyla büyük rol oynamıştır. Fakat, bu kurumların ortaya çıkışında en önemli roller; Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ile İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'tur.

8. Etkinlik

Tartışalım

Aşağıdaki haritada verilen köy enstitülerini inceleyiniz. Ülkemizin dört bir yanında bu eğitim kurumlarının açılmasının temel nedenleri neler olabilir? Sınıfınızdaki arkadaşlarınızla tartışınız.

Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Süreci

• 1923'te TBMM'de okunan hükümet programıyla öğretmen yetiştiren kurumlarla ilgili 439 sayılı Yasa çıkarılmıştır.

• Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği ile okulun eğitim süresi 4 yıl olarak belirlendi. İlk üç yıl, üniversite dersleriyle meslek dersleri içindir. Son bir yıl, uygulama ve staj devresidir.

• Köy muallim mektepleri açıldı.

• Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okulu açıldı.

• Köy öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Türkiye'nin pek çok ilinde, sayıları 21'i bulacak olan, köy enstitüleri açılmaya başlandı.

• Büyük öğretmen açığını kapatmak amacıyla "yedek subay öğretmen" olma hakkı tanındı.

• Teknik, ticaret, turizm... alanlarında yüksek öğretmen okulları açıldı.

• İlköğretmen okullarının bir kısmı öğretmen liselerine dönüştürüldü.

• 1974-80 arasında mektupla öğretim yoluyla ya da 1-2 haftalık hızlandırılmış programlarla öğretmen yetiştirildi.

1923

• Terbiye-i Bedeniye Mektebi açıldı.

1925

1926

• Orta Muallim Mektebi (Bir yıl sonra Gazi Orta Muallim Mektebi adını almıştır.) açıldı.

1927

1936

• Köy eğitim kursları açıldı.

1937

• Köy öğretmen okulları açıldı.

1940

1959

• 1959-1960 öğretim yılında, Ankara Yüksek Öğretmen Okulunun yanı sıra ilk kez din öğretmeni yetiştirmek amacıyla İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü açıldı.

1960

1965

• Orta Doğu Teknik, Hacettepe, Boğaziçi gibi üniversitelerin bünyesinde eğitim bölümleri açıldı.

• Eğitimde lisansüstü programlar başlatıldı.

• Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi açıldı.

1974

1982

Öğretmen yetiştirme politikasında bazı gelişmeler yaşandı:

• Formasyon dersleri önem kazandı.

• Öğretmenliğin herkesin yapacağı bir iş olarak düşünülmemesi gerektiği görüşü benimsendi.

• Öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere verildi.

EĞİTİME KATKIDA BULUNAN DÜŞÜNÜRLER

Hazırlanalım

1. Cumhuriyet Dönemi düşünürlerinin eğitimle ilgili savundukları ortak ilkeler nelerdir?
2. Osmanlı dönemi düşünürlerinden, Atatürk'ün eğitim anlayışını etkileyenler hangileri olabilir?

Ziya Gökalp

Eğitimin amaçları konusundaki çalışmalarına Emile Durkheim (Emil Durkheim, 1858-1917)'in görüşlerini "Türkçeleştirerek" başlayan Ziya Gökalp, eğitim olgusuna sosyal açıdan yaklaşmış, fertlerin eğitiminde psikolojik unsurlar yerine sosyolojik unsurları kullanmıştır. Ziya Gökalp'a göre eğitim; millî kültüre göre yetişmiş, onu temsil eden, şahsiyet sahibi gençler yetiştirmelidir.

1. Etkinlik

Yazalım

Aşağıdaki kutucuklarda, Ziya Gökalp'a göre eğitimde milletlerin geçirdiği aşamalar verilmiştir. Bu aşamaları inceleyip soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı aşağıdaki noktalı alana yazınız.

1. Ziya Gökalp'a göre eğitimin dayandığı temel unsur nedir?
2. Ziya Gökalp, Mustafa Kemal'in eğitim anlayışını nasıl etkilemiş olabilir?

1. Aşama

Eğitimin kısmi ve millî olduğu ilkel toplumlar

2. Aşama

Eğitimin millî değil, milletler-arası olduğu dinî toplumlar

3. Aşama

Eğitimin millî kültüre dayandığı milletler

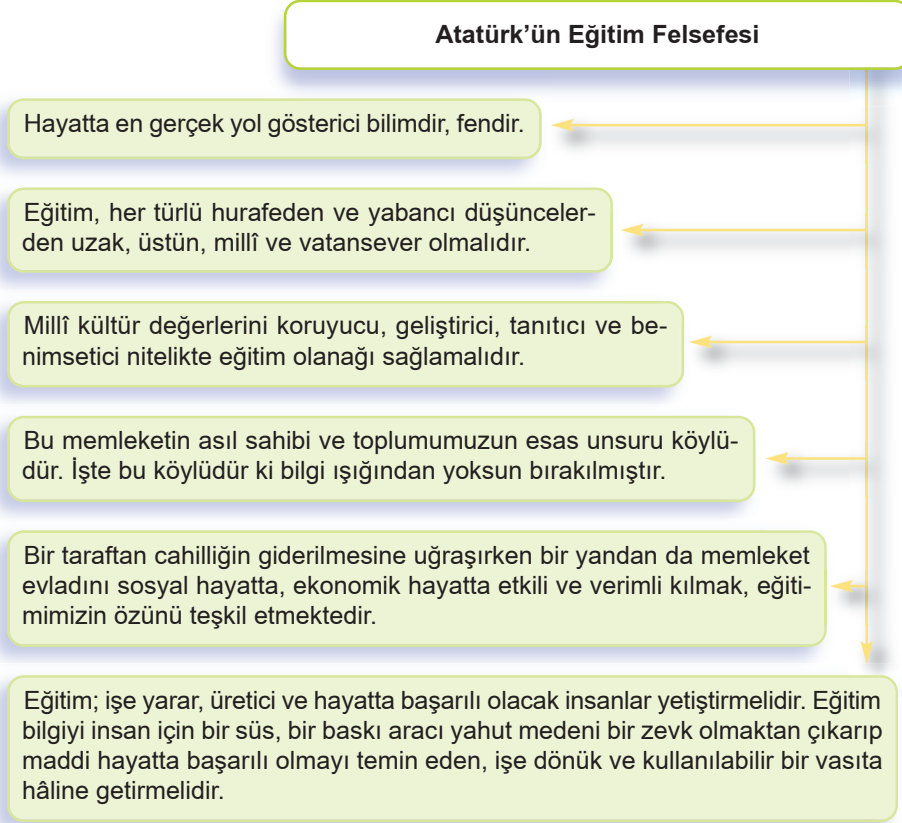
Atatürk

2. Etkinlik

Karşılaştıralım

Aşağıdaki şemada Atatürk'ün eğitim felsefesiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Atatürk'ün görüşlerini günümüzde dünyada hâkim olan eğitim anlayışıyla karşılaştırınız. Benzer ve farklı yönleri belirleyip aşağıdaki noktalı alana yazınız.

(Palazoğlu, s. 150-160'tan derlenmiştir.)

Atatürk'ün eğitim düşüncesi, zamanının eğitim anlayışlarından temelde ayrılır. Diğer eğitim anlayışları belirli bir unsura dayanıp o unsuru mutlaklaştırmıştır. Öyle ki bu dönemde yaygın olan ideolojiler; devlet, ırk, din, işçi sınıfı, sermaye gibi unsurlardan yalnızca birini eğitim politikasının yegâne temeli olarak kabul etmiştir. Atatürk, Türk toplumunu "sınıfsız ve imtiyazsız" olarak görmüş, eğitim politikalarının buna göre oluşmasını sağlamıştır.

Türk eğitim tarihinde bilinen ilk eğitim düşünürü olan Farabi'ye göre devlet başkanı milletin eğitimcisi olmalı; öğrenme ve öğretmeyi sevmeli ve her şeyi kolayca öğretmelidir.

Başöğretmen Atatürk, tarihimizde birçok yöneticinin farkına bile varmadığı bu eğitimcilik görevini en iyi biçimde üstlenmiş; kendinden sonraki devlet adamlarına da örnek olmuştur.

3. Etkinlik/Okul Dışı

Araştırılmalı

Aşağıda verilenleri okuyup ilgili kaynaklardan Atatürk'ün eğitimci yönünü araştırınız. Verilenlerin dışında bulduğunuz özellikleri boş kutucukların içine yazınız.

Atatürk, kara tahta başında

Atatürk, Hukuk Fakültesinde öğrencilerle ders dinlerken

Öğretim ve eğitim yöntemi olarak takdir, teşvik, uyarı, eleştiri ve kesin isteklerde bulunmayı yerli yerinde ve beraberce uygulaması

Her yerde ve her zaman eğitim ve öğretimde bulunma amacını gütmesi, öğretmenlere ve halka seslenişleri ile sohbetlerinin öğretici değer taşıması

Öğretmenlere çok değer vermesi, her fırsatta okulları gezmesi; sınıflara, derslere girmesi

Konuşurken karşısındaki kişi veya topluluğun yaş, meslek, sosyal durum gibi özelliklerini göz önünde bulundurması

Çocukları çok sevmesi, eğitimde çocukluk döneminin değerini bilmesi

Çok okuması ve okuduklarından çevresindekileri ve toplumu yararlandırmaya özen göstermesi

Ders kitapları yazması, öğretimde yeni terimler bulması (Örneğin; müselles yerine üçgen, murabba yerine dörtgen terimlerini Atatürk bulmuştur.)

Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler

4. Etkinlik

İnceleyelim

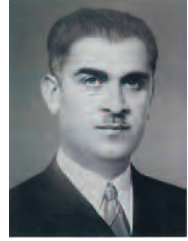
Cumhuriyet Dönemi düşünürlerinin yaşamları hakkında aşağıda verilen bilgileri inceleyiniz. Bu verilerden hareket ederek Cumhuriyet Dönemi düşünürlerinin yetiştirme koşulları ve mesleki donanımları hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Mustafa Necati

1894'te İzmir'de doğdum. İzmir İdadisinde ve Hukuk Fakültesinde okudum. Avukatlık ve öğretmenlik yaptıktan sonra Kurtuluş Savaşı'nda Kuvayımilliye'de aktif rol aldım. Vasıf Çınar Bey'le "İzmir'e Doğru" gazetesini çıkararak Millî Mücadele'yi destekleyen yazılar yazdım. 1925-1929 yılları arasında millî eğitim bakanlığı yaptım.

1897'de İstanbul'da doğdum. Vefa İdadisinde öğrenci iken I. Dünya Savaşı nedeniyle askere alındım. 3,5 yıl askerlikten sonra Darülfünuna kaydoldum. Darülmualimin-i Âli (Yüksek Öğretmen Okulu)'yi bitirdim. Öğrenciliğimden itibaren yerli ve yabancı eğitimcileri inceledim. Öğretmenlik ve bakanlık müfettişliğinden sonra Gazi Eğitim Enstitüsünde müdürlük yaptım. 1938'de Millî Eğitim Bakanı oldum. Yaklaşık sekiz yıl bakanlık yaptım. Eserlerimden bazıları; *Türk Edebiyatı Numuneleri*, *Mevlâna'nın Rubaileri*, *Goethe: Bir Dehanın Romanı*, *Türkiye'de Ortaöğretim*'dir.

Hasan Âli Yücel

Hıfzırrahman
Raşit Öymen

1899 yılında doğdum. Pedagoji eğitimi için Almanya'ya gittim. Yurda döndükten sonra öğretmen okullarında öğretmenlik yaptım. Gazi Eğitim Enstitüsünün Pedagoji Bölümünde maarif teşkilatı, Resim Bölümünde iş pedagojisi derslerini okuttum. Almanca eğitim kitaplarını Türkçeye çevirdim. Eserlerimden bazıları; *Mektepciğin Kâbe'sinde*, *Doğulu ve Batılı Yönüyle Eğitim Tarihi*, *Mektep İnzibatında Reform*, *İslam Eğitim Tarihi*'dir.

1892'de Serfice, Yunanistan'da doğdum. Sanat eğitimi aldıktan sonra Maarif Nezaretince Almanya'ya gönderildim. Berlin ve Leipzig (Laypzik) Üniversitelerinde felsefe eğitimi aldım. 1917'de pedagoji doktoru oldum ve İstanbul'a gelerek idadilerde öğretmenlik yapmaya başladım. Bakü ve Almanya'da çalıştım. Gazi Orta Muallim Mektebinde Pedagoji Bölümünün kurulmasını sağladım. Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, Gazi Eğitim Enstitüsü hocalığı görevlerinde bulundum. Eserlerimden bazıları: *Pedagoji Tarihi*, *Goethe ve Faust*, *Milliyet İdeali*, *Topyekûn Terbiye*'dir.

Halil Fikret Kanat

Aşağıdaki düşünürlerin eğitim anlayışlarını inceleyip günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarıyla karşılaştırarak benzer ve farklı yönleri tespit ediniz. Düşünürlerin size ilginç gelen görüş ve çalışmalarını defterinize yazınız.

Düşünürler	Eğitim Anlayışları/Çalışmaları
Mustafa Necati	► Öğretim birliğinin yaygınlaştırılması, Talim ve Terbiye Dairesinin etkinliğinin artırılması, halk eğitimi merkezleri ve halk dershanelerinin açılması, okul kitaplarının yenilenmesi başlıca çalışmalarındandır. ► Öğretmenliği en yüce meslek olarak gören Mustafa Necati, millî eğitim bakanlığı yaptığı sırada da <i>Terbiye</i> dergisini çıkartmıştır. ► Öğretmen yetiştirmeye büyük önem vermiş, cehaletle savaşmada ve eğitimde en önemli unsurun öğretmen olduğunu belirtmiştir. ► Köy enstitülerinin yaygınlaşması için çalışmıştır.
Hasan Âli Yücel	► Çağdaşlaşmak için Batı'yı tanımamız gerektiğine inanmıştır. Millî eğitimi yeniden yapılandırmak ve köy enstitülerini yaygınlaştırmak için çalışmıştır. Bakanlığı döneminde Tercüme Bürosu ve Devlet Konservatuarı kurulmuş, İslam Ansiklopedisi Türkçeye çevrilmiş, ders kitaplarına belli bir standart getirilmiştir. ► Ülkemizi temsilen katıldığı UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization–Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) toplantısında eğitim ve öğretim alanındaki iş birliğinin dünya barışının temeli olduğunu vurgulamıştır. ► Hümanizm ilkesinin etkisinde bir eğitim politikası izlemiş, bu amaçla örnek uygulama olarak Galatasaray Lisesinde Latince derslerinin okutulmasını sağlamıştır.
Hıfzırrahman Raşit Öymen	► Çağdaş eğitim okullarını ve yabancı ülkelerdeki eğitim sistemlerini incelemiştir. ► Karma eğitimin yaygınlaştırılması, eğitim hakkının nasıl kullanılacağına belirlenmesi üzerinde çalışmıştır. ► Üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması ve toplu öğretim ilkesinin uygulanması gerektiğini belirtmiş, bu konulardaki uygulamaları başlatmıştır. ► Laik eğitimin hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
Halil Fikret Kanat	► Sokaklara tükürmekten, aklımızın estiği yere kâğıt ve çöp atmaktan tutunuz da yemek yememize, içmemize ve giyinmemize kadar her şeyi pedagojik gözle incelemeyip canlı ve cansız çevrenin etkilerine tamamiyle kayıtsız kalmamız hâlinde büyük hata işlemiş olacağımızı söylemiştir. ► Eğitimi, geçmişte toplum tarafından meydana getirilmiş maddi ve manevi değerlerin korunup ona yeni değerler katılarak genç kuşaklara aktarılması ve genç kuşakların bu değerlere göre yetiştirilmesi olarak tanımlamıştır. ► Eğitimin ailede başladığını, ailenin de milletin temeli olduğunu, aile sistemi sağlam olan milletlerin uzun süre yaşayacağını vurgulamıştır.
İsmail Hakkı Baltacıoğlu	► Okulun yaratıcı ve müstakil şahsiyetin gelişimine uygun bir çevre hâline getirilmesi, okutulan ve yazdırılan konuların öğrencilerin seviyelerine uygun olması, çocukların söylemeye ve okumaya zorlanmaması gerektiğini ifade etmiştir. ► “Çocukların kültürel, sosyal ve ekonomik düzeyleri, beceri kazanmalarında doğrudan etkilidir.” görüşünü savunmuştur. ► Ona göre eğitimin maksadı; belirli düşünme, duyma ve işleme tarzında bir insan meydana getirmektir.

OKUMA METNİ

Eşekli Kütüphaneci

Mustafa Güzelgöz, 1944 yılında Ürgüp Tahsin Ağa Kütüphanesinde memur olarak göreve başlar. Kütüphanecilik alanında herhangi bir bilgisi olmadığı hâlde, iyi bir kütüphane oluşturma çabasına girer. Bir kütüphane görevlisi olarak halka nasıl faydasının dokunacağını düşünmeye başlayan Güzelgöz, köylünün imkânsızlıklar nedeniyle yararlanamadığı kütüphaneyi onun ayağına götürmeye karar verir. Bunun için o günkü şartlarda en uygun olan yöntem, kitapları eşeklerle taşımaktır. Ödünç vereceği kitaplar için de bir izleme defteri hazırlayarak yollara düşer. Böylece otuz altı köye hizmet vermeye başlar. Karain köyünde Balzac'ın klasikleri bile okumaya başlanmıştı.

Güzelgöz, kütüphaneyi sosyalleşme merkezi olarak kahvehanenin bir alternatifi hâline getirmeye çalışır. Bunun için, şehir dışında çalışan gurbetçilerden toplanan yardımlarla kütüphaneye radyo koyar. Böylece ilçenin erkekleri kütüphaneye gelmeye başlar. O, kadınları da kütüphaneye çekmek amacıyla gurbetteki hemşehrilerinden bir kez daha bağış toplayarak dikiş makineleri alır. Köylerde kültür sanat, tarım, hayvancılık ve gündelik yaşamı kolaylaştırıcı bilgiler üzerine belgesel filmler göstererek köylüyü bilgilendirmeye çalışır. Devlet Planlama Teşkilatı aracılığıyla katıldığı, Amerika'da düzenlenen uluslararası bir yarışmada bu çalışmalarından dolayı bir de ödül kazanan Güzelgöz, yirmi sekiz yıllık kütüphanecilik görevine elli bir yaşında veda eder.

Mustafa Güzelgöz anlatıyor:

“Kitap sevgisi diye bir sevgi vardır, sanırım. Ana sevgisi, kardeş sevgisi, yâr sevgisi gibi bir sevgi. Bu sevgi insanın içinde doğuştan mıdır? Yoksa sonradan mı uyanır? Bunu bilmiyorum. Daha doğrusu ben şöyle inanıyorum: Kitap sevgisi de bütün öbür sevgiler gibi doğuştan vardır, ama uyuyordur. Onun, zamanı gelince uyandırılması gerekir. Kitap sevgisinin bende nasıl uyandığını düşünüp bu kanıya varıyorum... Çevremizde cahilliğin etkileri gün geçtikçe artıyordu. Küçük çocuktum. Benden büyükler, eski yazı okutulan okula giderdi. Tam benim başlama çağım geldi, yeni yazı çıktı. Yeni yazıyı öğrenmek için deli gibi çabalıyorum. Ürgüp'e yeni bir öğretmen yolladılar; o bir gösterirse ben iki öğreniyorum. Üç ay demedi okumayı söktüm. Bir ABC kitabım var, baştan sona su gibi içtim. Yakınımızda, komşularımızdan Kör Saniye teyze var; kitabımı aldım mı ona koşuyorum, baştan sona okuyorum. Belki otuz üç kez okudum. Benim gibi Saniye teyze de ezberledi. Ürgüp'te o zaman toplam yirmi beş köy vardı. Bunların hepsine, 1935'e kadar okul açıldı. Okuma yazma bilenlerin oranı yurtda % 18 iken bizim ilçemizde % 50'ye çıkıyordu. Ürgüp halkı, okumayı seviyordu. İşte ben bu sevgiye güvenerek yola çıktım.”

(Baykurt, s.142.)

Kontrol Listesi

Aşağıda Cumhuriyet Dönemindeki eğitimle ilgili önermeler verilmiştir. Doğru olan önermeler için “D” sütununa, yanlış olanlar için ise “Y” sütununa “X” işareti koyunuz.

Önermeler	D	Y
1. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze, okuryazar oranında sürekli bir artış söz konusudur.		
2. Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim süresi içine alınması için çalışmalar yapılmaktadır.		
3. Kadınların eğitim seviyelerinin artması için ülkemizde hiçbir çalışma yapılmamıştır.		
4. Okullardaki sınıf yoğunluğunun temel nedeni, ülkemizde uzun yıllar okul yapılmamasıdır.		
5. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, eğitim anlayışında büyük değişimler yaşanmıştır.		
6. Millet mekteplerinin kurulmasının temel nedeni, okul çağındaki gençlerin sosyal yönlerini geliştirmektir.		
7. Türkiye’de öğretmenler, yalnızca eğitim fakültelerinde yetiştirilir.		
8. İdeal öğretmende bulunması gereken temel özellik otoritedir.		
9. Köy enstitüleri, köye öğretmen yetiştirmek amacıyla yurdun dört bir yanında açılmış kurumlardır.		
10. Atatürk, eğitimin millî unsurlara dayanması gerektiğini söyler.		
11. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun temel amacı, eğitim kurumlarının özelleşmesini sağlamaktır.		
12. Anayasa’ya göre eğitim; karma, laik, millî, demokratik özellikler taşır.		
13. Heyet-i İlmiye toplantıları, okullarda okutulan ders programlarının belirlendiği toplantılardır.		
14. Cumhuriyet Dönemi düşünürlerinden biri de Satı Bey’dir.		
15. Köy enstitüleri, yaparak-yaşayarak öğrenme modelini uygulamıştır.		
16. Üniversite reformunun yapılmasıyla ilk kez özel üniversiteler açılmıştır.		
17. Eğitimin demokratik olması; soran, sorgulayan, eleştiren bir neslin yetişmesinde önemli bir faktördür.		
18. Ülkemizde okuryazar oranı % 100’dür.		
19. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkemizdeki tüm eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.		
20. Halkevleri, örgün eğitim yaşını geçmiş erkeklere meslek edindirmek amacıyla açılmıştır.		
21. Millî Eğitim Bakanlığı, ülkemizde öğretmenin niteliğini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmaktadır.		
22. Mesleki ve teknik eğitim kurumları, yaygın eğitim içinde yer alır.		
23. Atatürk 24 Kasım’da başöğretmen unvanını almıştır.		

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden devraldığı başlıca eğitim sorunları nelerdir?
2. 1921 yılında yapılan Maarif Kongresi'nin önemi ve Türk eğitim tarihine etkileri üzerine görüşlerinizi belirtiniz.
3. Atatürk dönemi millî eğitim bakanlarının ortak idealleri nelerdir?
4. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze, eğitimde meydana gelen temel değişiklikler nelerdir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangileri Heyet-i İlmiye toplantılarının yapılma sebepleri arasında gösterilemez?

- A) Mevcut eğitim sorunlarını belirlemek
- B) Üniversite reformunu gerçekleştirmek
- C) İlk ve ortaöğretimle ilgili kararlar ortaya koymak
- D) Mevcut eğitim sorunlarına çözüm üretmek
- E) Millî Eğitim Teşkilatının yeniden yapılandırılmasını sağlamak

2. Aşağıdakilerden hangisi, cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim anlayışının temelini oluşturan unsurlar arasında sayılmaz?

- A) Eğitim, demokratik olmalıdır.
- B) Eğitim, millî olmalıdır.
- C) Eğitim, laik olmalıdır.
- D) Eğitim, evrensel olmalıdır.
- E) Eğitim, karma olmalıdır.

3. Millî Mücadele Döneminde eğitim alanındaki sorunlara çözüm bulmak ve Türk eğitim sisteminin temellerini atmak amacı ile yapılan ilk toplantı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maarif Kongresi
- B) I. Heyet-i İlmiye
- C) Balıkesir-Alaşehir Kongresi
- D) III. Heyet-i İlmiye
- E) Millî eğitim şûra toplantıları

4. Aşağıdakilerden hangisi cumhuriyetin ilk yıllarında maarif vekilliği (millî eğitim bakanlığı) yapmamıştır?

- A) İsmail Hakkı Tonguç
- B) Hamdullah Suphi
- C) İsmail Safa
- D) Mehmet Vehbi
- E) Dr. Rıza Nur

5. Ülkemizde eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ve tüm okulların Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması aşağıdakilerden hangisiyle gerçekleşmiştir?

- A) Millî Eğitim Temel Kanunu ile
- B) 1921 Anayasası ile
- C) I. Heyet-i İlmiye toplantısı ile
- D) II. Heyet-i İlmiye toplantısı ile
- E) Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile

6. Cumhuriyet Dönemindeki eğitim çalışmalarıyla aşağıdakilerden hangisi gerçekleşmemiştir?

- A) Okuryazar sayısı, özellikle okuryazar kız çocuklarının oranı artmıştır.
- B) Yurdun pek çok yerine okullar yapılmış, okullaşma oranı artmıştır.
- C) Topyekûn kalkınmada köylünün, özellikle köy çocuklarının eğitimine büyük önem verilmiştir.
- D) Okul öncesi eğitimi hızla yaygınlaştırılmıştır.
- E) Teorik bilgiye dayalı eğitim anlayışı hızla yaygınlaşmıştır.

7. 1933 yılında gerçekleştirilen üniversite reformunun temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Üniversitelerdeki öğrenci sayısını artırmak
- B) Üniversitelere bilimsel nitelik kazandırmak
- C) Üniversitelerin tüm ülkede yaygınlaşmasını sağlamak
- D) Kız öğrencilerin üniversitelere alınmasını sağlamak
- E) Üniversitelere giriş sistemini değiştirmek

8. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan okullardan değildir?

- A) Musiki Muallim Mektebi
- B) Yüksek öğretmen okulları
- C) Mülkiye Mektebi
- D) Eğitim fakülteleri
- E) Eğitim enstitüleri

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, kutucuklardaki uygun kelimelerle doldurunuz.

Maarif Kongresi	YİBO	Karma Eğitim
Anayasa	Tevhid-i Tedrisat	YÖK
1928	Ziya Gökalp	1983
	Köy Enstitüleri	

- Öğretmenlerin ve uzman kişilerin görüşleri alınarak eğitim konularının görüşüldüğü, şûraların temeli kabul edilen ilk toplantı
- eğitimin millî olması gerektiğini söyleyerek Atatürk’ün ulusal eğitim politikasını etkilemiştir.
- Köy çocuklarının ilkokuldan sonra öğretmen olmaları için alındıkları, köye öğretmen yetiştirmeyi amaçlamıştır.
- Cumhuriyetin temel eğitim ilkelerinden biri de ile kız ve erkek çocuklarının bir arada eğitim görmelerini sağlamaktır.
- 3 Mart 1924’te çıkarılan Kanunu, Türkiye’de eğitim-öğretim işlerini düzenleyen temel yasalardandır.
- Nüfusu az olan, dağınık yerleşmiş köylerdeki çocukların eğitimleri için merkezî bir yerde ilköğretim seviyesinde eğitim veren okulları açılmıştır.
- Zorunlu ilköğretim, İlköğretim Temel Kanunu’nda yapılan değişikliklerle yılında 8 yıla çıkmıştır.
- Millî Eğitim Temel Kanunu da diğer kanunlar gibi kaynağınıdan alır.
- Üniversitelerin eğitim, öğretim, araştırma, koordinasyon vb. işlerini yürütmek üzere 1981’de açılan kurum,
.....
- Okuryazar oranının artmasında yılında çıkarılan Yeni Türk Harflerinin Kabulü Yasası büyük rol oynamıştır.

Ç. Aşağıda verilen olay ve olguları gerçekleştirdiği tarihle eşleştirerek tarihsel süreci oluşturunuz.

- Liselerde karma eğitime geçilmesi
- Tekke ve zaviyelerin kapatılması
- Ortaöğretimin dört yıla çıkarılması
- Maarif Vekâletinin kurulması
- Millî Eğitim Temel Kanunu'nun çıkarılması
- Köy öğretmen kurslarının açılması
- Darülfünunda karma eğitime geçilmesi
- Maarif Kongresi'nin toplanması

- Millet mekteplerinin açılması
- Medreselerin kapatılması
- İlk kez, din öğretmeni yetiştirmek amacıyla Yüksek İslam Enstitüsü'nün açılması
- Yeni Türk harflerinin kabul edilmesi
- Laik eğitimin de temelini oluşturan laiklik ilkesinin Anayasa'ya girmesi

1934

1921

1922

1925

1928

1924

1937

1959

1925

1953

1973

Maarif Vekâletinin kurulması

1920

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2005

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

CEVAP ANAHTARLARI

I. ÜNİTE

- B.** 1. D
2. B
3. E
4. C
5. E
- C.** 1. Tarih, eğitim
2. Hukuk
3. Sosyoloji
4. İlk Türk devletlerinde eğitim, İslamiyet'in kabulünden sonra eğitim, Cumhuriyet Döneminde eğitim
5. Hunlar, Uygurlar, Göktürkler
6. a. Göktürk alfabesi, Uygur alfabesi
b. Cesaret, savaşçılık
c. Bilgelik
ç. Yenisey Yazıtları, Orhun Yazıtları
d. Demircilik, dokumacılık

Ç. D, Y, Y, Y, D, D

II. ÜNİTE

Kontrol Listesi

1. Y, 2. D, 3. D, 4. Y, 5. D, 6. D, 7. Y, 8. D, 9. D, 10. D, 11. Y, 12. Y, 13. D, 14. Y, 15. D, 16. Y, 17. D, 18. Y, 19. D, 20. Y, 21. D, 22. Y, 23. D

- B.** 1. E
2. C
3. D
4. E
5. A
- C.** 1. Atabey
2. Sıbyan mektepleri
3. Enderun
4. Lonca
5. Tekke ve zaviye
6. Sahn-ı Seman Medreseleri
7. İdadi

Ç. D, Y, D, Y, D

III. ÜNİTE

Kontrol Listesi

1. D, 2. D, 3. Y, 4. Y, 5. D, 6. Y, 7. Y, 8. Y, 9. D, 10. D, 11. Y, 12. D, 13. Y, 14. Y, 15. D, 16. Y, 17. D, 18. Y, 19. D, 20. Y, 21. D, 22. Y, 23. D

- B.** 1. B
2. D
3. A
4. A
5. E
6. E
7. B
8. C
- C.** 1. Maarif Kongresi
2. Ziya Gökalp
3. Köy enstitüleri
4. Karma eğitim
5. Tevhid-i Tedrisat
6. YİBO
7. 1983
8. Anayasa
9. YÖK
10. 1928

SÖZLÜK

A

adabımuaşeret: Görgü kuralları.

ahkâm: Hükümler.

akılcılık: Akla dayanan, doğruluğun ölçütünü duyularda değil, düşünmede ve tündengelimli çıkarımlarda bulan öğretilerin genel adı; usçuluk, akliye, rasyonalizm, deneycilik karşıtı.

amel: Yapılan iş, edim, fiil.

Arabi: Arapça

Aristo metafiziği: Aristoteles'in Metafizik adlı eserinde ortaya koyduğu, fiziğin dışında kalan konularla ilgili görüşleri.

arziyat: Yer bilimi.

azade: Başıboş, erkin, serbest.

B

Babailik: XIII. yüzyılda Baba İshak'ın kurduğu tarikat.

bayındır: Gelişip güzelleşmesi, hayat şartlarının uygun duruma getirilmesi için üzerinde çalışılmış olan, bakımlı, imar edilmiş, mamur (yer), abat.

baytar: Veteriner hekim.

Bektaşî: Hacı Bektaş-ı Veli'nin tarikatına girmiş kimse.

belagat: Söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı, retorik.

bibliyografya: Kaynakça.

bodun (budun): Kavim.

Budizm: Doğaüstü kişileşmiş bir tanrı düşüncesi yerine salt varlığı koyarak onun insanda arzu biçiminde belirdiğini, bundan da ıstırapın doğduğunu, ıstıraptan kurtulmak için var olmaktan vazgeçmek gerektiğini ileri süren, Hindistan ve Çin'de yaygın olan, Buddha'nın ileri sürdüğü mistik dünya görüşü ve din.

C

cebeci: Yeniçeri ordusunda silah yapan, onaran ve bakımı ile görevli bulunan, savaşta ordunun silah ve cephanesini ulaştıran yaya kapıkulu ocaklarından bir sınıf asker.

cebîr: Artı ve eksi gerçek sayılarla, bunların yerini tutan harfler yardımıyla nicelikler arasında genel bağlan-tılar kuran matematik kolu.

cedide: Yeni, kullanılmamış.

cirit: At koşturup birbirine değnek atarak takım hâlinde oynanan oyun, cirit oyunu.

Ç

çıkın: Bir beze sarılarak düğümlenmiş küçük bohça, çıkı.

çoğulculuk: Çeşitli eğilimlerin, düşüncelerin, yönetimde etkisini kabul eden siyasi yöntem, plüralizm.

D

danişment: Tanzimattan önce, kadıların yanında yetişmek üzere görevlendirilen kimse.

darülfünun: Üniversite.

debbag: Deri, post vb.ni kullanılabilecek duruma getirmek için uygulanan işlemleri yerine getiren kimse.

devşirme: Asker yetiştirilmek üzere Yeniçeri Ocağına alınacak çocukları seçip toplama işi.

divit: Hokkadaki mürekkebe batırılarak yazı yazmaya yarayan ve değişik uçları olan bir tür kalem.

dogma: Belli bir konuda ileri sürülen bir görüşün sorgulanamaz, tartışılmaz gerçek olarak kabul edilmesi.

E

edip: Edebiyatla uğraşan edebi eserler veren kimse, yazar.
ehli(ehil): Bir işte yetkili olan, bir işi yapan, erbab.
ehliyetname: Ehliyet, yeterlik belgesi
elifba: Arap alfabesi.
enderun: Devlet görevlilerini yetiştiren okul.
evkaf: Vakıf mallarını yöneten kuruluş.
evsaf: Nitelikler, vasıflar.

F

falaka: Ceza olarak ayak tabanlarına vurmakta kullanılan, ayakları uygun bir durumda sıkıştırıp tutan, kalınca bir sopa ile bunun iki ucuna bağlı bir ipi olan araç.
Farisi: Farsça.
ferman: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk, yarlık.
fıkıh: İslam hukukunda din ve dünya işleri ile ilgili ana kaynaklardan yararlanarak konulmuş olan kuralların bütünü.
fizyoloji: Canlıların hücre, doku ve organlarının görevlerini ve bu görevlerin nasıl yerine geldiklerini inceleyen bilim dalı.
formasyon: 1. Zihnî, ahlaki vs. yetiştirme, yetiştirme. 2. Bir meslek alanındaki gerekli kuramsal ve uygulamalı bilgiler.

G

gölbank: Hep bir ağızdan ve makamla yapılan dua veya ant.

H

haiz: Bir şeyi olan, elinde bulunduran, taşıyan.
hars: Kültür.
hat: Yazı.
hatip: Konuşmacı.
hattat: Çok güzel el yazısı yazan sanatçı.
hendese: Geometri.
hitabet: Etkili söz söyleme sanatı.
hokka: Metal, cam veya topraktan yapılmış, içine mürekkep konulan küçük kap.
humbaracı: Humbara (bir tür bomba) kullanan asker, kumbaracı.
hurafe: Dine sonradan girmiş, yanlış inanç.
hutbe: Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.
hümanizm: XIV, XV ve XVI. yüzyıllarda Orta Çağın skolastik düşünce düzenine bir tepki olarak doğan, Yunan-Roma uygarlıklarının diline, yazınsal ve tarihsel yapıtların incelenmesine ağırlık veren eğitim felsefesi.

I

islahat: Genel olarak herhangi bir kuruluştaki, devlet düzeninde eskimiş ya da bozulmuş olan yanları düzeltmek.
islahhane: Suç işleyen çocukları ıslah etmek, eğitmek ve topluma kazandırmak amacıyla açılmış kurum, islahevi.

I

icazetname: Diploma.
içtimaiyat: Toplum bilimi.

idadi: Lise derecesindeki okul.

ideoloji: Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü.

ihtisas: Uzmanlık, uzmanlaşma.

ihyari: İsteğe bağlı, seçmeli olan, seçimlik.

ihya: Çok iyi duruma getirme, geliştirme, güçlendirme.

ilelebet: Sonsuza değin, sonsuzluğa kadar, sürgit.

ilmiye: Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı.

iltimas: Haksız yere, yasa ve kurallara uymaksızın kayırma, arka çıkma.

imece: Birçok kişinin toplanıp el birliğiyle bir kişinin ya da bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sırasıyla bitirilmesi.

inkışaf: Meydana çıkma, gelişme, gelişim.

inşâ: Medreselerde okutulan nesir dersi.

iptidai: İlkokul.

irfan: Bilme, anlama, sezme.

istihdam: Bir görevde, bir işte kullanma.

istinat: Güvenme, kuvvet alma.

ithaf: Birinin adına sunma, armağan etme.

K

kabil: Olanaklı.

kaligrafi: Güzel yazı sanatı.

kandil: İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

kargı: Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.

kelam: Başta Tanrı'nın varlığı, birliği, peygamberlik ve ahiret olmak üzere İslamiyet'in ana ilkelerini konu edinen bilim.

kıraat: Okuma.

kifayetsiz: Yetersiz.

kitapsaray: Halk kütüphanesi.

klimatoloji: İklim bilimi.

koğuş: Osmanlı Devleti'nde devşirilen çocuklara acemi ocağında eğitim ve öğretimin verildiği, birbirini izleyen yedi oda.

kooperatif: Ortaklarının gereksinimlerini uygun şartlarda elde etmelerini sağlamak amacıyla kurulan ortaklık.

kozmografya: Gök biliminin, matematik ve fiziğin yalnız temel kavramlarından yararlanarak en belli başlı olayları ele alan dalı.

kubbe: Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.

kut: 1. Devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç. 2. İlahi bir kaynaktan gelen rahmet, bereket.

küllîye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık vb. yapıların tümü.

küreselleşme: Uluslararası düzlemde yaygınlaşmış iktisadi etkinliklerin işlevsel anlamda birbirlerine eklemelenmesi.

L

liva: Osmanlı devletinde bir yerleşim birimi, sancak.

liyakat: Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değer.

lonca: Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çıraqları içine alan dernek, korporasyon.

lûgat: Sözlük.

M

maani: Medreselerde okutulan anlam bilgisi dersi.

maarif: Bilgi ve kültür.

Manihaizm: İranlı düşünür Mani'nin III. yüzyılda kurduğu ve iyilik-kötülük esasına dayalı dinî doktrin.

Mecusi: Zerdüş dininden olanlar, ateşe tapanlar.

Medain Nezareti: Osmanlı Devleti'nde madenlerden sorumlu bakanlık.

medrese: 1. İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer. 2. Fakülte.

mekanik: Kuvvetlerin maddeler ve hareketler üzerine etkisini inceleyen fizik dalı.

Mevlevilik: Mevlâna Celalettin Rumi'nin görüşlerine dayanan ve oğlu tarafından kurulan tarikat.

meyan: Ara, orta.

mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

mintan: 1. Yakasız uzun kollu erkek gömleği. 2. Gömlek üzerine giyilen kollu yelek.

minyâtür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.

misyon: 1. Görev. 2. Amaç.

muallim: Öğretmen.

muallime: Bayan öğretmen.

mubassır: Okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse.

mufid (müfit): Anlatan, ifade eden.

muhtasar: Kısaltılmış olan.

muid (muit): Okullarda çocukları çalıştırmakla görevli kimse, öğretmen yardımcısı.

mutasavvıf: Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Tanrı'ya adanmış kimse, sofi.

muvaqqat: Geçici yazım.

müderris: Medresede veya camide öğretmen.

müessese: Kurum.

mükellef: Yükümlü.

müneccimbaşı: Saray hizmetinde bulunan bilginlerden gök bilimiyle uğraşanlara verilen unvan.

mürşit: Müritlerine tasavvufu öğreten, sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi.

müsbet: Olumlu.

müsellesat: Trigonometri.

N

nahiv: Söz dizimi.

naklî bilimler: Nakle dayanan, anlatılan, söylenen bilim dalları.

nazari hesap: Kuramsal hesap.

nev: Çeşit, cins, tür.

ney: Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan bir üflemeli çalgı.

nizamname: Tüzük.

O

oda: Yeniçeri kışkılları ile iç saray koşuşlarına genel olarak verilen ad.

Ö

özerk: Ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme yetkisi olan (kuruluş, devlet vb.), muhtar, otonom.

P

pedagoji: Eğitim bilimi.

pir: Bir tarikat veya sanatın kurucusu.

pozitivizm: Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayayan, fizik ötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören Auguste Comte'un açtığı felsefe çığırını, olguculuk.

R

rahle: Üzerinde kitap okunan, yazı yazılan; bazıları açılıp kapanabilen alçak, küçük masa.

rasathane: Gözlemevi.

risale: 1. Küçük kitap, broşür (Önceleri, çoğunlukla dinî konuları ele alan küçük hacimli kitaplar bu adla anılırdı.). 2. İlim ve sanata dair yazılar.

riyaziyyat: Osmanlı Devleti'nde ilk mektep adı verilen ilköğretim okullarında okutulan matematik bilgisi dersi.

riyaziye: Matematik.

Rufailik: Ahmed Rifai'nin kurduğu Sünni bir tarikat.

rüştiye: Ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu.

S

safi: 1. Katıksız, duru, temiz. 2. Net.

sahaf: Genellikle kullanılmış ve eski kitap alıp satan kitapçı.

saltanat: Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması.

sandık: Kamu kesiminde çalışan personelin sosyal güvenlik işlerini yürüten kuruluş.

sani: Yapan, işleyen, meydana getiren.

sarf: Medreselerde okutulan dilbilgisi dersi.

satih: Yüzey.

sema: Mevlevi dervişlerinin ney, nısıfiye vb. çalgılar eşliğinde, kollarını iki yana açıp dönerek yaptıkları ayin.

sendika: İşçilerin veya işverenlerin iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik.

sentez: Öğeleri, belli ilişki ve kurallara göre birleştirip özgün bir bütün oluşturma işi.

seyfiye: Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra, yerine kurulan yeni ordu örgütünde görev yapan subayların oluşturduğu askerî sınıf.

sıbyan (sübyan): Çocuk; küçük çocuk.

sipahi: Osmanlılarda tımar sahibi bir sınıf atlı asker.

skolasik: Orta Çağ yöntemlerine uygun.

softa: Medrese öğrencisi.

suhte: Softa.

sultani: 1908'den sonra Osmanlı ülkelerinde, bugünkü lise dengi öğretim kurumu.

Ş

Şamanizm: Kuzey ve Orta Asya'da Türkler, diğer kıtalarda da başka topluluklar arasında günümüze kadar süregelen doğaya tapma, doğaüstü ruhlara inanma temeline dayalı din, şamanlık.

Şebiarus: Mevlâna'nın ölüm yıl dönümü olan 17 Aralıkta Konya'da düzenlenen tören.

şehadetname: Diploma, sertifika.

şimendifer: 1. Demir yolu. 2. Tren.

şûra: Bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu.

T

tabiiyat: Osmanlı Devleti'nde ilk mektep adı verilen ilköğretim okullarında okutulan doğa bilgisi dersi.
tabir: Deyiş, anlatım, ifade.
tahrir: Yazma, kitabet, kompozisyon.
tahsis: Bir şeyi, bir kimseye veya bir yere ayırma.
talim: Öğretim.
talimatname: Yönetmelik.
tarikât: Aynı dinin içinde birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde birbirinden ayrılan Tanrı'ya ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri.
tasavvuf: Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefi akım.
tasfiye: Arıtma, ayıklama, temizleme.
teali: Yükselme, yücelme.
tebaa: Uyruk.
tefsir: Kur'an'ın surelerini açıklayarak görüşler ileri sürme ve bunları yazma, yorumlama bilimi.
teftiş: Denetim.
tekke: Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer, dergâh.
telif: Kitap yazma.
telkin: Bir duyguyu, bir düşünceyi aşılama.
tevhit: Allah'ın birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma.
tezhip: Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama.
tuba: Cennette bulunduğu inanan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç.

U

ulema: Bilginler.
umde: İlke.

Ü

ümme: Hz. Muhammet'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

V

vaaz: Cami, mescit vb. yerlerde vaizlerin yaptığı, genellikle öğüt niteliği taşıyan dinî konuşma.
vakfiye: Bir vakfın şartlarını bildiren belge, vakıfname.
vekâlet: Bakanlık.

Y

yeniçeri: Orhan Gazi tarafından Yeniçeri Ocağı adıyla 1362'de kurulan, İkinci Mahmut zamanında 1826'da Nizamıcedit adındaki asker ocağının kurulmasıyla ortadan kaldırılan, Osmanlı Devleti'nin piyade asker sınıfı.
yeni Platonculuk: İskenderiye'de milattan sonra III. yüzyılda ortaya çıkan ve VII. yüzyıla kadar okullarda okutulan felsefe öğretisi, yeni Eflatunculuk, neoplatonizm.

Z

zabit: Rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan asker.
zanaat: El ustalığı isteyen işler.
zaviye: Küçük tekke.
zayiçe: Yıldızların, belli bir zamandaki yerlerini, durumlarını gösteren çizelge.

KAYNAKÇA

- Âdem, Mahmut, **Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 2000.
- Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, 9. Baskıdan Bazı Eklerle Tıpkıbasım, Pegem A Yayıncılık, Ankara, Eylül 2005.
- Anadol, Cemal, Fâzile Abbasova, Nâzile Abbaslı, **Türk Kültürü ve Medeniyeti**, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2007.
- Arslanoğlu, İbrahim, "Kutadgu Bilig'de Eğitim Bilim ve Akıl", Yeni Forum Dergisi, S 17, Aralık 1996.
- Atatürk, Gazi Mustafa Kemal**, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (Atatürk Araştırma Merkezi) Ankara, 1997
- Atatürkçülük**, C 2,3, 6. bs., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Baltacı, Cahit, "**Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim**", Türkler, C 11 (ed. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- Başaran, İbrahim Ethem, **Eğitim Bilimine Giriş**, Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz. ve Bas. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd. Ş, Ankara, Ocak 2007.
- Başaran, İbrahim Ethem, **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**, Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz. ve Bas. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd. Ş, Ankara, Eylül 2006.
- Başgöz, İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- Baykurt, Fakir, **Eşekli Kütüphaneci**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2007.
- Binbaşıoğlu, Cavit, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**, Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim ve Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları, Ankara, 1998.
- Binbaşıoğlu, Cavit, **Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi "Araştırmalar"**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Cahen, Claude, **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**, çev. Yıldız Moran, e Yayınları, İstanbul, 1979.
- Candan, Ergun, **Türklerin Kültür Kökenleri**, 4. bs., Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, 2004.
- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve M. Eğ. Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri**, C 1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1946.
- Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, 2. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- Çelik, Abbas, "Hatıralarla Sıbyan Mektepleri", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S 27, 2007.
- Çetinkaya, Bülent, **Ortaçağ İslâm Dünyasında Ribat** (VII-XIII. Asırlar Arası), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2003.
- Çubukçu, İbrahim Agâh, **Türk-İslâm Düşünürleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.
- Çubukçu, İbrahim Agâh, **Türk-İslâm Kültürü Üzerine Araştırmalar ve Görüşler**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987.
- Demirci, Mehmet, **Gönül Dünyâmızı Aydınlatanlar**, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Demirel, Hamide, **Türk Destanlarında Güzellik Destan Masal ve Din Unsurları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1995.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C 12, Çağ Yayınları, İstanbul, 1989.
- Dönmez, Cengiz, Şahin Oruç, **II. Meşrutiyet Dönemi Tarih Öğretimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
- Duman, Tayyip, "Atatürk'ün Eğitim Görüşü", Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, S 80-81 (Atatürk Özel Sayısı), Ekim-Kasım 2006.
- Eğitim Bilimine Giriş**, ed. Aycan Çiçek Sağlam, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2008.
- Eğitim Bilimine Giriş**, ed. Ayla Oktay, 2.bs., Pegem A Yayıncılık, Ankara, Kasım, 2007.

Ekinci, Yusuf, **Tarih İçinde Türklerde Meslek Eğitimi**, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1990.

Ergin, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi**, C 1-2, 5, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

Eşitgin, Dinçer, Hakkı Uslu, "Prof. Dr. Yahya Akyüz ile Atatürk ve Eğitim üzerine Söyleşi", Bilim ve Aklın Aydınlanışında Eğitim, S 80-81 (Atatürk Özel Sayısı), Ekim-Kasım, 2006.

Genç, Reşat (Haz. ve Sad.), **Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.

İstatistik Göstergeler Statistiscal Indicators 1923-2008, Türkiye İstatistik Kurumu Yayını, Ankara, 2008.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, 9. bs., Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993.

Karahan, Abdülkadir, **Türk Kültürü ve Edebiyatı**, MEB Yayınları, İstanbul, 1998.

Karakaş, Mahmut, **Müsbet İlimde Müslüman Âlimler** (Sekizinci Asırdan Onsekizinci Asra Kadar), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

Kaynar, Reşat, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, 3. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Kazıcı, Ziya, **İslam Medeniyet ve Müesseseleri Tarihi**, Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1999.

Kocatürk, Utkan, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, 3. bs., Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.

Kodaman, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, 3. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Maaske, Roben. J., **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor**, Ankara, 1955.

MEB Eğitim Dergisi, S 80-81, Ekim-Kasım, 2006.

Mevlâna Araştırmaları 1, ed. Adnan Karaismailoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi, Sempozyum Bildirileri, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009.

Ocak, Ahmet Yaşar, "Nizamiye Medreseleri ve Büyük Selçuklularda Eğitim", Türkler, C 5 (ed. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

Ortaylı, İliber, **Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek**, 4. bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

Ögel, Bahaeddin, **Dünden Bu Güne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 3. bs., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988.

Ögel, Bahaeddin, **İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi**, 3. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Önder, Mehmet, **Anadolu'yu Aydınlatanlar**, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1998.

Özakman, Turgut, **Şu Çılgın Türkler**, 27. bs., Bilgi Yayınevi, İstanbul, Temmuz 2005.

Özbek, Abdullah, **Bir Eğitimci Olarak Nasreddin Hoca**, Esra Yayınları, Konya, 1990.

Özkan, Şerife, **Medrese Tâbirinin İlk Defa Ortaya Çıkışı, Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

Öztuna, Yılmaz, **Büyük Türkiye Tarihi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1978.

Öztürk, Cemil, **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.

Palazoğlu, Ahmet Bekir, **Atatürk'ün Eğitimle İlgili Düşünceleri**, Fersa Matbaacılık, Ankara, 1999.

Sakaoğlu, Necdet, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı Eğitim Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Soysal, M. Orhan, **Eski Türk Edebiyatı Metinleri**, MEB Yayınları, İstanbul, 2002.

Sungu, İhsan, "Tevhidi Tedrisat", Belleten (Türk Tarih Kurumu), C 2, S 7-8, Temmuz, 1938.

Tanzimat, C 1, 2. bs., MEB Yayınları, İstanbul, 1999.

Türkiye’de İlköğretim (Dünü Bugünü Yarını), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2003.

Taş, Kenan Ziya, **Osmanlılarda Lalalık Müessesesi**, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1998.

TDK Türkçe Sözlük, 10. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

TDK Yazım Kılavuzu, 25. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

Tekeli, İlhan, Selim İlkin, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**, 2. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Türkiye Tarihi, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, C 1, 8. bs., Cem Yayınevi, Kasım, 2005.

Türklerin Altın Kitabı, C 1, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1990.

Uluçay, M. Çağatay, **İlk Müslüman Türk Devletleri**, 2. bs., MEB Devlet Kitapları, Ankara, 1975.

Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1997.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilâtı**, 3. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Ünal, Mehmet Ali, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Kardelen Yayınları, Isparta, 1997.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, **Bir Lise Öğrencisinin Millî Mücadele Anıları**, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1971.

Yavuz, Kudret Eren, **Yeniden Yapılandırılan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri**, Ceceli Yayınları, Ankara, 2005.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://atam.gov.tr/index.php?Page=Dergiler&IcerikNo=1037>

<http://atam.gov.tr/index.php?Page=SoylevDemecler&IcerikNo=74> (5. Etkinlik, s. 94.)

<http://atam.gov.tr/index.php?Page=SoylevDemecler&IcerikNo=118> (Atatürk’ün sözü, s. 91)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/25/143.pdf> (Prens Sabahattin, s. 83-85.)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9502.pdf> (Klasik Dönemde Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler, Erzurumlu İbrahim Hakkı, s. 71.)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/494/5815.pdf> (Yatı Mektepleri, s. 121.)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/512/6288.pdf> (Farabi, s. 36-37.)

http://karatay.meb.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Hemid=89 (Atatürk’ün sözü, s. 54.)

<http://meb.gov.tr/meb/hasanali/hayati/halibiyografi.htm> (Hasan Âli Yücel, s. 149-150.)

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (Millî Eğitim Temel Kanunu, s. 109.)

http://ooegm.meb.gov.tr/istatistil/okul_onesi_sayilari_genel.pdf (s.117)

http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/.../suleyman_bozdemir_ataturk_donemi_egitim_gelismeler.pdf (s. 116.)

<http://www.atam.gov.tr> (Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Görüşleri, s. 96.)

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=SoylevDemecler&IcerikNo=74> (10. Yıl Nutku, s. 99.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/ata1.htm> (Atatürk Devri Türk Eğitimi, s. 114-115.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/ata3.htm> (Atatürk Devri Türk Eğitimi II, s. 114-115.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun10.htm> (İnsan Şahsiyetinin Oluşmasında Örnek Tiplerin Önemi ve Battal Gazi Tipi, s. 32.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun4.htm> (Yetiştirilmek İstenen İnsan Tipi, s. 32.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/moders.htm> (Medreselerin Bozulması, Medreselerde Okutulan Dersler, s. 66-67.)

<http://www.egitim.aku.edu.tr/senol11.htm> (2. Etkinlik, Medrese, s. 35.)
<http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun3htm> (Eğitimde İlk Yenileşme Hareketleri: Neden ve Sonuçları, s. 72.)
<http://www.egitim.aku.edu.tr/tet02.htm> (Medreseler, s. 42.)
<http://www.egitim.aku.edu.tr/tet03.htm> (Eğitimde Yenileşme Hareketleri, s. 72.)
<http://www.islamvetasavvuf.org/?q=node/1209> (Erzurumlu İbrahim Hakkı, s.71.)
http://www.keg.aku.edu.tr/yayinlar/2008/cilt1/sayi2/c1s2_1.pdf (Prens Sabahattin, s. 83-85.)
<http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti> (s.15)
<http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/131.htm> (s. 13)
<http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/501.htm> (MEB İstatistik 2002, s. 117,120-121.)
<http://www.meb.gov.tr/stats/ist2001/bolum3s1.htm> (İstatistikler, s. 143.)
<http://www.meb.gov.tr/stats/ist97/MYHTML2.htm> (Tablo, s. 116.)
<http://www.meb.gov.tr/stats/eskiistatistikler.htm> (Tablolar, s. 119, 120, 124, 127.)
http://www.ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/heyeti_ilmie.pdf (Eğitim Alanında Yapılan Toplantılar, s. 96.)
<http://www.ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> (Eğitim Alanında Yapılan Toplantılar, Şûra Kararları, s. 96.)
<http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf.php?id=344> (19. Etkinlik, s. 131.)
<http://www.yunus.hacettepe.edu.tr/~unan/academicarticles.html> (Medreseler, s. 65.)
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/dursunoglu.htm> (Öğretmen Yetiştirmenin Gelişimi, s. 138.)
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/176/index3-icindekiler.htm> (23. Etkinlik, s. 82.)
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/1.htm> (Abdülmecit'in Fermanı, s. 74.)

BASINDAN

Cumhuriyet, 31 Kanunu Evvel 1928. (Karikatür, s. 133.)
İkdam, Temmuz 1923. (6. Etkinlik, s. 95.)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Banarlı, N.Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (s. 23)
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane, Ankara (s. 58)
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane, Ankara (s. 68)
Kandilli Rasathanesi Arşivi (s. 70)
Son Buluşma, Film, 2008 (T.C. Kültür Bakanlığının katkılarıyla) (s. 92)
Benazus, Hanri, Dünya Milletlerinin Gözüyle Atatürk (s. 113)
<http://www.meb.gov.tr/meb/> (s. 97)
<http://24agustos.meb.k12.tr> (arşiv) (Diploma, s. 10.)
http://de.academic.ru/pictures/dewiki/77/Museum_fur_Indische_Kunst_Dahlem_Berlin_Mai_2006_064.jpg (s. 10)
<http://www.bbaw.de/forschung/turfanforschung/dta/u/images/u0005seite1.jpg> (s. 23)
www.bilgiarsivi.com (harita sadeleştirilmiştir) (s. 33)
<http://benatlas.com/?s=farabi> (s. 37)

<http://www.medscape.com/content/2004/00/46/84/468452/art-nf468452.fig6.jpg> (s. 37)

yazarlikyazilimi.meb.gov.tr (Harita sadeleştirilmiştir.) (s. 41)

Aydın Ticaret Borsası (http://www.aydintb.gov.tr/wp-content/woo_custom/84-ahilik02.jpg) (s. 45)

<http://www.trt.net.tr/medya/resim/2009/06/24/d3ea35f8-173e-4d9c-bce9-211a3eef5564.jpg> (s. 37)

<http://www.hgk.mil.tr/cografiurunkatalogu/Tematik/resimler/oisiyasi.jpg> (Harita sadeleştirilmiştir.) (s. 60)

Topkapı Sarayı Müzesi (Alimler ve Öğrenciler, Levni, s. 64)

<http://www.turkax.com/resimlerle-gecmisten-gunumuze-egitim> (s. 139)

Diyarbakırlıoğlu, Mehmet Ali, Kaybolan Meslekler Ve Son Ustalar, İstanbul Ticaret Odası Rehber Kitaplar Dizisi (s. 45)